

TOMÁŠ MAZAL

● Szlalom
a Parnasszusra

Útikalauz

Bohumil Hrabal nyomában

TE-ART-RUM

TOMÁŠ MAZAL

Szlalom a Parnasszusra

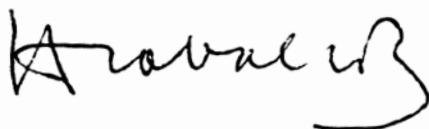
Útikalauz Bohumil Hrabal nyomában

TOMÁŠ MAZAL

◎ **Szlalom
a Parnasszusra**

Útikalauz

Bohumil Hrabal nyomában

A handwritten signature in black ink, reading 'Hrabal' followed by a stylized flourish.

TE-ART-RUM

BUDAPEST, 2017

BOHEMIA KISKÖNYVTÁR

E könyv megjelenését
a Cseh Köztársaság Kulturális Minisztériuma,
a Cseh Köztársaság Külügyminisztériuma
és a Bohemia Baráti Kör támogatta.

A fordítás Tomáš Mazal: Cesty s Bohumilem Hrabalem
(Academia, Praha, 2011) című könyve alapján készült.
Copyright © Tomáš Mazal

Fordította:
Molnár Éva (1–22. és 46–48. fejezet) és
Polgár László (Előszó, 23–45. fejezet)

A fordítást az eredeti szöveggel összevetette:
G. Kovács László

Szerkesztette:
Thuróczy Katalin

Borítóterv és nyomdai előkészítés:
Gyulai Kati

Külön köszönet
Robin Brichta grafikus tervezőnek

A nyomdai előkészítés lezárása: 2016. november

Kiadta: Te-Art-Rum Bt., Budapest, 2017

Nyomta: Epc Nyomda, Budaörs

A könyv 100%-ban újrahasznosított Cyclus Print papírra készült.

Photography © Tomáš Mazal, Václav Chochola, F. Heřman, Jiří Kolář, Libor Rambousek,
Ladislav Michálek, Hana Hamplová, Milan Jankovič és Tomáš Mazal archívuma

Maps © Archiv města Brna, Městská knihovna v Praze

Hungarian translation © Molnár Éva, Polgár László, 2016

Cover and layout © Gyulai Kati

ISBN 978-963-89157-2-6

● ELŐSZÓ

Ez a cseh- és morvaországi útikönyv olyan helyeken kalauzol végig, ahol Bohumil Hrabal cseh író (1914–1997) járt, ahol valamennyi ideig dolgozott vagy éle-
tének egy meghatározott szakaszában lakott, s egyúttal olyan, a műveiből vett idézetek és rövid részletek is gazdagítják, amelyek az adott helyhez kötődnek.

A mellékelt fényképek a helyszínt, az építményt vagy maradványát, torzóját jelenlegi állapotában ábrázolják. Néhány esetben sikerült megszerezni az eredeti, korabeli fényképet, az adott évhez vagy helyhez kapcsolódó fotót, más alkalommal valamilyen, Hrabal életével vagy műveivel összefüggő dokumentumot saját archívumából, esetleg egy-egy lapot valamelyik kéziratából. Tekintettel arra, hogy szinte valamennyi helyszín állandóan változik – mindenekelőtt a prágai „Hrabal-sörözők” és éttermek –, „legutóbbi állapotnak” a könyv magyar kiadásának idejét, tehát 2016-ot tekintjük.

Az egyes könyvekből vagy Hrabal önálló szövegeiből vett idézetek az egységesítés miatt *Bohumil Hrabal összegyűjtött műveiből (Sebrané spisy Bohumila Hrabala)* származnak (1–19 kötet), amelyet a Pražská imaginace kiadó adott ki 1992 és 1997 között. Jelölésre az SsBH rövidítést alkalmazzuk a jegyzetekben.¹

Az útikönyv egyúttal életrajzi és bibliográfiai áttekintést nyújt Bohumil Hrabal életéről és munkásságáról. A helyszíneket végigjáró kiránduló vagy az azokat csupán gondolatban követő olvasó az egyes helyeket és idézeteket könnyen és egyszerűen besorolhatja az Osztrák–Magyar Monarchiában született és Közép-Európa néha örömteli, néha szomorú történelmében bekövetkezett forradalmi fordulatok után a Cseh Köztársaság szabad földjén elhunyt író nem mindennapi életének tágabb kontextusába.

Voltaképpen ez volt az egyik indíték, amely a könyv összeállításához vezetett. Célunk, hogy az irodalmi útikönyvnek is nevezhető kalauz ne csak saját rendeltetésének feleljen meg, hanem önállóan olvasható publikáció, esetleg a magyarul *Bohumil Hrabal zajos magánya* címen megjelent monográfiának kiegészítője is legyen (Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003).

Az útikönyv Lengyelországban is megjelent *Praga z Hrabalem (Hraballal Prágában)* címmel (Czuly barbarzynca press, Warszawa, 2014).

A magyar fordításért és a megjelenéséért mindenekelőtt Molnár Évának, Polgár Lászlónak, Thuróczy Katalinnak, Gyulai Katinak és a Te-Art-Rum Kiadónak szeretnék ezúttal köszönetet mondani.

2016. május

Tomáš Mazal

¹ Az egyes fejezetek végén található hivatkozások az eredeti könyv lábjegyzetei mellett tartalmazzák a Bohumil Hrabal műveinek magyar kiadásából származó idézetek forrásait, illetve a fordítók kiegészítő megjegyzéseit. – *A szerk.*

● BRNO (BRÜNN) – a szülői ház

BALBÍNOVA 489/47.¹

Bohumil Hrabal élete már születése előtt drámaian indult. Fél évvel világra jött előtt Brnóban történt az eset: „*Egyik vasárnap hazajött Mařa és azt mondta a szüleinek, hogy gyereke lesz, és a párja nem akarja. A lobbanékony nagyapa, Tomáš Kilián kikapta az almáriumból a flintáját, kikergette Mařát az udvarra és azt kiabálta: Térdre, mert lelőlek! Kateřina nagymama kimerte a bablevest, kiment az udvarra és rájuk szólt: Hagyjátok abba és gyertek enni, mert kihűl!*”² Azon a napon, amikor Marie Kiliánovának megszületett Bohumil František Kilián nevű fia (1914. március 28.) Židenicében,³ a Balbín utca 489/47. szám alatt, a *Národní politika* (Nemzeti Politika) délutáni kiadása szenzációs hírt hozott le: *A tanárképző intézet igazgatóját bántalmazták a növendékei.* Mintha így jelezte volna a sors Hrabal jövőbeni iskolai csibészégeit. Marie Kiliánová leányanya lett, a gyerek apja, Bohumil Blecha nem került be az anyakönyvbe, és később sem mutatott érdeklődést a fia iránt.

Bohumil Hrabal gyerekkora óta magában hordozott valamiféle büntudatot. Nem anyyira Ádám és Éva kiűzetésének bibliai hagyománya miatt, hanem saját születését illetően. Sejtette, hogy valamiképp nem illő módon jött világra, hogy bizonyos értelemben alkalmatlan, nem kívánatos. Talán ezért tekintette írásait egész életén át valamiféle öngyónásnak, arra irányuló igyekezetnek, hogy megszabaduljon ezektől az érzésektől, hogy írásai révén találjon választ a kérdésre: Ki vagyok? Az írás menekülést jelentett ön-maga elől, az utolsó években pedig védekezést is a nemlét ellen. Itt csak előrevetítjük, hogy Marie Kiliánová 1916. február 7-én Polnában férjhez megy František Hrabal sörgyári könyvelőhöz, aki ugyanazon év decemberében írásos nyilatkozatban a saját családnévére – a Hrabalra – veszi Bohumil Kiliánt. Židenicében, egy kertes házacskában lakott a kis Bohoušek⁴ anyjával, Maryškával, az őt nevelő nagymamánál és nagyapánál. Kateřina nagymama csodálta a gyerek szép lábait. Állítólag felállította Bohoušeket az asztalra és úgy mondogatta: „*Az ördögbe, ez aztán a formás fiú!*” A nagyapa és a nagymama egyszerű emberek voltak, ennek felelt meg kis házuk berendezése is.

Hrabal ezt így írta le a *Já si vzpomínám jen a jen na slunečné dny* (Csakis a verőfényes napokra emlékezem) című visszaemlékezésében: „*A kis ház [...] Židenicében állt, az utolsó,*

¹ A nagyobb cseh városokban kettős házszámozás terjedt el: írásban a perjellel elválasztott számok közül az első az ún. leíró, azaz a helyrajzi számot jelöli, a második az épület tájékoztató sorszámát jelzi az adott utcán vagy téren, általában a település közepétől vagy az utca elejétől kezdve a végéig haladva, bal oldalon páratlan számokkal, jobb oldalon páros számokkal. A házalon egymás mellett elhelyezett piros és kék táblán szereplő fehér számok ugyanezt jelentik. A posta mindkét számozás szerint kézbesíti a küldeményeket. – *A ford.*

² Jaroslav Kládva: *Životopis trochu jinak (Életrajz kicsit másképp)*. In: *Sebrané spisy Bohumila Hrabala (Bohumil Hrabal összegyűjtött művei)*, a továbbiakban SsBH, 16. kötet, 123. p. (Magyarul lásd még: *Életrajz, kicsit másképp* címmel részletek olvashatók belőle az Életünk 1989/3. számában, Varga György fordításában. In: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajas magánya*. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 316. p.)

³ Židenice Brno (Brünn) peremkerülete. – *A ford.*

⁴ Bohouš, Bohoušek, Bogan a cseh Bohumil keresztnév becézett alakjai. – *A ford.*

HRABAL SZÜLŐHELYE, BRNO–ŽIDENICE, BALBÍN UTCA

A SZÜLŐI HÁZ UDVARA, BRNO–ŽIDENICE, BALBÍN UTCA 47.

meredeken felfelé emelkedő utcában. Azután már csak a temető, a szőlőskertek, gazdátlan rétek kapaszkodtak fel a Hádýra. Az utca Balbínról⁵ kapta a nevét, a házacsák ablakai a mezőre néztek, reggeltől napfényben fürödtek. Az udvarra nyílt a mindig félhomályban lévő konyha, benne kék cserépkályha, pléhtányérok, kisebb-nagyobb edények szintén világos bádögéből [...] Az udvaron kecskeól, kamra felemelhető ajtóval [...] Aztán a szenes és fás sufni. [...] A kis udvar közepén diófa, a falnál a szomszédoktól elválasztó buján növő vadszőlő [...] A virradattól egész délutánig napsütötte szoba két ablaka az utcára és az utcán át a mezőre nyílt [...] A falnál két ágy állt [...] A falon, a szélükkel középen összeérő ágyak fölött ingaóra lógott [...] Az óra mellett, mindegyik ágy fölött Szűz Mária képe, ahogy feltépi ingecskéjét és mutatja kék nefelejcsekkel övezett piros szívét. [...] A konyhából lehetett bemenni a szobába [...] Ez volt az én szobám, ahol éltem, és az a tartós érzésem volt, hogy kápolnában, egy kis templomban lakom.”⁶ Bohumil Hrabal ebben a szobában született, életének első két évét itt élte le Brnóban, ide is tért vissza szünidőre, s amikor a nagyapa, Tomáš Kilián meghalt, és a nagymama egyedül maradt, még egy évig itt lakott, itt járta ki a gimnázium első osztályát az 1925/1926-os tanévben.

De az ablakból látott első képek is örökre bevésődtek az emlékezetébe. Nemcsak a katonákat figyelte, akik hátizsákjaik és puskájuk mellett gyakran kis ágyút is vonszoltak felfelé a meredek Balbín utcán a gyakorlótérre, s az utca végén a nyomókútnál mohón itták a vizet, hogy felfrissüljenek, hanem délután a nap mint nap arra haladó gyászmeneteket követte legszívesebben: „Szinte minden temetést zene kísért, és a lovak, amelyek a gyászhintót és a koporsót meg a sarkaira aggatott, koszorúkkal körülrakott kampókat húzták, szinte minden alkalommal megálltak, amikor már nem bírták a meredek emelkedőt, a gyászhuszár téglát tett a kerekek alá és a menet itt állt előttünk, én néztem a kocsiban ferdén fekvő koporsót, nem tudtam eléggé beleélni magam a rokonok sírásába, akik összegörnyedtek, zsebkendőjüket a sírástól összetört és besüppedt arcukra szorították, láttam az ideges játékosokat, a zenészeket, végül mindenki megkönnyebbült, amikor a kocsis felemelkedett és az ostonnal indulásra ösztökélte a lovakat [...] és a gyászkocsi felkaptatott a szivattyús kúthoz és még három házzal tovább [...] aztán az utolsó ötven méteren derékszögben fel a temetőbe [...] hogy aztán elhúzzák a megboldogultat a temető kapujáig. Így naponta néha négyszer, ötször... lent vártam a temetési menetre és szorosan a rokonok mellett haladtam az utcán [...]”⁷ Minden iskolai szünet, amelyet Bohumil Hrabal Židenicében töltött, ahová két egész hónapra érkezett, mintha megóvta volna őt. Reggeltől estig a fiúkkal csatangolt az utcán, a szőlőskertekben, a réteken, az akácosban. Tökéletesen ismerte a környéket, a körülötte élő egyszerű emberek szokásait. „Az én Paradicsomom nem belül volt, hanem odakint. Az én utcám, az én városkám, [...] a hazatérés a titokzatosság végét jelentette, a kitárlkozás végét, az egybeolvadás végét, a meghatódás végét. Az iskola és az otthon mindig egy vonathoz hasonlított, amelynek ablaka a vakító tájból a sötétségbe robogott.”⁸

1916. február elején Marie Kiliánová a kis Bohoušekkel Brnóból Polnába költözik. Bohumil Hrabal ott kezdi életének újabb szakaszát – új címen és új névvel.

⁵ Bohuslav Balbín z Vorličné (1621–1688), cseh történetíró, jezsuita szerzetes. – A ford.

⁶ B. Hrabal: *Já si vzpomínám jen a jen na slunečné dny* (Csakis a verőfényes napokra emlékezem). Magánkiadás, Nymburk, 1998, 20–25. p.

⁷ Uo., 27–28. p.

⁸ Uo., 68. p. (Magyarul lásd még: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 321. p.)

Město Brno.

Cis. 324/20

Domovský list

mz městská rada hlavního zemského města Brna

stvrzuje že

Bohumil Šrabel

Dovolání nebo zaměstnání

bu zaměstnání

věk

nar 7/3. 1914 v Zidenicích

stav

svobodný

v Brně má právo domovské.

Vlastnorodí podpis toho, jenž list tento vydá:

V Brně, dne

10/3 1920

Za obec:

L. Šrabel

Kromachy

● BRNO (BRÜNN) – U Machů vendéglő

KOSMÁKOVA 1050/49.

Bohumil Hrabal a *Csakis a verőfényes napokra emlékezem*¹ című szövegében ír kora gyermekkoráról, amelyet részben Brno–Židenicében Kateřina nagymamánál és Tomáš Kilián nagyapánál élt át. A múlt század húszas éveiben a brnói külvárosban megvoltak a nyugodalmas élet sajátágos és rendszeres rituáléi.

Vasárnap délelőtt templomba mentek, azután jött az ebéd, mindig marhahúsleves téstával vagy laskával, amelyet sült hús követett krumplival, az utóbbit ugyanúgy megszórták petrezselyemmel, mint a levest. Mielőtt a nagymama enni kezdett volna, imádkozott, „*nagyapa a repkényen keresztül a távolba nézett, én összekulcsoltam a kezem és csak úgy moroltam valamit.*”² Rögtön ebéd után Tomáš Kilián nagyapa kártyázni ment az U Machů (Machékhoz) vendéglőbe, és a kis Bohoušek a nagymamával a szőlőskertbe indult a Balbín utcai házukhoz közeli lejtőn. A nagymama az árnyékban üdögélt, újságot olvasott, miközben Bohoušek fára mászott és gyümölcsöt szedett.

„*Estére a nagymama másik ruhába bújt, és Machékhoz mentünk. Tomáš nagyapa az asztalnál ült a barátjaival, kártyázott és sörözött, amerre csak néztem, mindenütt ugyanazt láttam, terítős asztalokat, a pincérek fehér ingben hordták ki a sört, a borospoharakat, minden asztalnál felvidult vendégek nevettek, dohányoztak, emelgették poharaikat, énekeltek, Tomáš nagyapának is csillogott a szeme. Mellette ültem az asztal sarkán, limonádét ittam, rendezgettem az aprópénzt és fizettem vagy elvettem belőle. Amikor a vendéglős odajött és üdvözölte a nagymamát, Tomáš nagyapa így szólt: 'No-hát, Mach úr, mije van?' És a vendéglős sorolta: 'Sonkatekeres, pörkölt, disznósajt, aprósütemény, krémes...' És Tomáš nagyapa a nagymamának: 'Hát, Katyna, mit ennél?' És a nagymama, mint mindig, büszkén és meghatottan, mosolyogva felelte: 'Sonkatekereset...' és én is azt mondtam, mint mindig: 'Két krémest.' És a nagymama ünnepélyesen, lassan ette a sonkatekereset, itta a sört, körülnézett és azt kívánta, bárcsak észrevenné őt valaki az utcából az ismerősök közül, hogy lássa, amint sonkatekereset eszik és sört iszik... nagyapa keverte a kártyát és osztott, és nagyot nevetve leütötte a hetest és itta a sört, én fogtam az aprót és fizettem, és boldog voltam, mint a nagymama, aki el volt ragadtatva, hogy annál az asztalnál ülhetett, ahol a férjeura máriást³ játszik.*”⁴

Machék vendéglője a háború után is üzemelt. Az 1948-as államosítás után, a múlt század ötvenes éveiben Pod Akáty (Akácok alatt) névvel lassan nem éppen vonzó, negyedostályú kocsmává süllyedt. A létező szocializmus utolsó éveiben csak mint közönséges nép-büfé szolgált. A múlt század kilencvenes éveinek elején megszűnt, festék- és lakküzlet lett belőle. 2000-ben a ház új tulajdonosra talált, és vele együtt az ígéret is fölröppent, miszerint az eredeti vendéglőt felújítják, hagyományos konyhája lesz, és a jól csengő U Kiliána (Kiliánhoz) nevet viseli majd, stílusosan utalva Bohumil Hrabalra.⁵

¹ B. Hrabal: *Já si vzpomínám jen a jen na slunečné dny (Csakis a verőfényes napokra emlékezem)*. Magánkiadás, Nymburk, 1998.

² Uo., 58. p.

³ Ultihoz hasonló kártyajáték. – *A ford.*

⁴ B. Hrabal: *Já si vzpomínám jen a jen na slunečné dny (Csakis a verőfényes napokra emlékezem)*. Magánkiadás, Nymburk, 1998, 58–59. p.

⁵ Az épület ma is felújítás alatt áll. – *A ford.*

POD AKÁTY VENDÉGLŐ, KOSMÁKOVA 49., 1957

AZ ÉPÜLET 2010 MÁRCIUSÁBAN

● POLNÁ – a sörfőzde

Egy évvel fia, Bohoušek Kilián megszületése után Marie Kiliánová segédkönyvelőként dolgozik a polnái sörfőzdében. František Hrabal – korábbi brnói barátját, abban az időben már az itteni polgári sörfőzde könyvelőjét – követve költözött ide. 1916. február 7-én

összeházasodnak. František Hrabal még az év decemberében írásos nyilatkozattal a vezetéknevére veszi Bohumil Kiliánt.

De a kis Bohoušek állandóan szeretett nagymamája után vágyódott, s nem egyszer megpróbált utána szökni Polnából Brnóba. Ezért a szülők beleegyezésével túlnyomórészt a nagymamánál lakott. Csak 1918 elejétől maradt tartósan Polnában. „[...] *azután történt velem, amikor négy éves lettem, hogy elvittek Polnába, ott is a sörgyárba, ahová soha nem süttött be a nap, ott laktam az anyukámmal és az új apukámmal, aki idegen volt számomra, abban a sörgyári lakásban nappal is világítani kellett, és ha napfényt akartunk látni, ki kellett menni az udvarra vagy a városkába.*”¹ Antonin Maras háza a Poděbradova utca 80. szám alatt állt (már lebontották), ahol Hrabalék először egy kis helyiségben laktak, aztán Slávek fiuk megszületése után 1917-ben átköltöztek a nagyobb sörgyári szolgálati lakásba (a sörgyár vezetősége utalta ki nekik), amely penészszagot árasztott és a nappali sötétben állítólag a fehér bútorból is csak a körvonalakat lehetett látni. „*Polnából, a városkából csak a térre emlékszem, ahol majdnem a felhőig meredt a nagy templom tornya, melyen fönny, az ég alatt fekete óra függött. [...] A sörgyárból a napos udvarra emlékszem, a hordókra, a kádárookra, akik a napfényben dolgoztak, a fészerre és a hatalmas lovakra, Močuba kocsisra, aki csizmát hordott, bajusza volt és lótrágyától illatozott és állandóan beszélgetett azokkal a lovakkal.*”² Bár zajlott az első világháború, ezt a kis Bohumil gyakorlatilag nem tudta, ahogy azt sem, mi a szegénység és a nélkülözés. Nem hiába mondják, ahol sört főznek, ott jól mennek a dolgok. Könnyebb volt a kancsóba sört meríteni a kádból, mint-hogy a szülei megvegyék neki a limonádét, amelyre vágyott. A háború utolsó évében az apa, František Hrabal (Francin) nemcsak a sörgyár, hanem az egész település könyvelőjének tisztségét is betöltötte, ő adta ki a hivatalban az élelmiszerjegyeket a polnáiaknak.

Ahogy a kis Bohumil szívesen nézte Brnóban, a Balbín utcában a temetéseket, Polnában is előszeretettel vett részt minden temetésen, mint a gyászolók egyike. Aranygombos piros kabátkában, kis kalappal a fején elvegyült a temetési menetben közvetlenül a hozzátartozók mögött, és ő is sírt. Velük együtt lépdelt, mert szerette a gyászzenekart, az arany trombitákat és szárnykürtöket, szerette a menet imbolygó lépteit egészen addig a pillanatig, amikor a koporsót kivették a kocsiból, a plébános beszédet mondott, és az elhunytat leeresztették a sírba. Aztán levette a kalapját és hosszasan zokogott, akár egy összeomlott hozzátartozó, és velük együtt szórta kislapáttal a földet a koporsóra. Amikor a szertartás véget ért, a gyászoló vendégekkel és a zenészekkel együtt vígan ment a vendéglőbe inni a megboldogultért: „[...] *és a muzsikuskok asztalhoz telepedtek és én minden temetéskor velük ültem mert én afféle mindenki gyereke voltam és mindnyájan szerettek mert azt gondolták rólam hogy amolyan falu bolondja vagyok...*”³

¹ B. Hrabal: *Veřejná sebevražda (Nyilvános öngyilkosság)*. In: SsBH, 13. kötet, 32. p.

² B. Hrabal: *Obrazy, ze kterých žiji (Képek, amelyekből élek)*. In: SsBH, 15. kötet, 130. p.

³ B. Hrabal: *Vita Nuova*. In: SsBH, 11. kötet, 373–374. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Vita Nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 1993, 233. p.)

A POLNÁI SÖRFŐZDE EGY IDŐBEN

A POLNÁI POLGÁRI SÖRGVÁR MA

Az egyik temetés után a négyéves Bohumil életében először berúgott. A zenészek mellett ült az asztalnál, és amíg azok játszottak, iszogatta a pálinkájukat: „*És így tértem vissza egyszer a sörgyárba és részeg voltam, felvidulva... kioldottam a fűzős cipőm zsinórját, de nem tudtam kibogozni a kis horgas kapcsokat. És forgott velem a konyha és az emberi arcok, emlékszem, hogy kiabáltam: Állítsátok meg a hokedlit, állítsátok meg a hokedlit! És valaki sírt, talán az anyukám, és Mařena [a szolgálólány, a szerző megj.] azt mondta: Be van rúgva...*”⁴ A piros kabátka és a tollas keménykalap, amely kopasz fején egészen a füléig csúszott, Hrabal számára valamiféle ünnepi egyenruhának számított, amelynek hatására az emberek megállnak és szóba elegyednek vele: „*És én úgy válaszoltam, hogy az emberek nevettek. Így járkáltam legszívesebben a városkában, újabb és újabb utcákat fedeztem fel, amíg ki nem értem a városon túlra.*”⁵ Egy másik visszaemlékezésében ezt írta: „*Úgy emlékszem magamra, mint árva fiúra, mint olyan gyerekekre, aki mintha mindenkié lett volna Polnában. Nem szívesen voltam otthon, reggeltől csavarogtam [...] az utcákon. [...] Polnával kapcsolatos emlékeim csakis és kizárólag a vándorlásokról szólnak.*”⁶

Polnában a kis Bohumil kétszer is majdnem vízbe fulladt. Először a patakba, amely a városkán túli halastóból, a Peklóból (Pokolból) eredt: „*[...] amikor eszméletlen állapotban elvittek onnan, és miután Michálek doktor úr, az, aki megvizsgálta az elvágott torkú Anežka Hřůzovát, kiöntötte belőlem a fölösleges kortyokat, és lefektetett a sörgyári ágyra, alighanem hosszú ideig alhattam, vagy hevertem ott újultan, aztán felébredtem, és az volt az érzésem, hogy a mennyországban vagyok... láttam a dunyhán aprócska kezeimet, és valahol az ágy lábainál a dunyhán szentképek heverték, tucatnyi színes kép megannyi imádságos könyvből, a gyerekek hozták őket nekem, mert egész Polnában széjjelkürtölték, hogy vízbe fulladtam... így aztán, aki csak ismert, hozott egy szentképet a koporsómrá...*”⁷ Másodszor a főtéren álló homokkő díszkútba fulladt bele kis híján. Vasárnap délből történt, mindenki épp az ünnepi ebédet fogyasztotta, de egy tolószékben ülő asszony, akinek eperohama volt, véletlenül meglátta az ablakból, ahogy Bohoušek beleesett a kútba. Így újból megmentették, ismét Michálek doktor látta el, aki kiöntötte belőle a vizet.

A Hrabal házaspárnak Polnában 1917. szeptember 25-én fiuk született, Břetislav. Maryška és Francin is bekerültek a városka Jiří Poděbradský⁸ Műkedvelő Színitársulatába, és 1918. május 15-én egyebek mellett eljátszották Alois Jirásek *Vojnarka* című drámáját, amelyben az ötéves Jeník Vojnar szerepében Bohoušek Hrabal lépett fel. A Hrabal házaspár 1919 nyarán a gyermekekkel együtt átköltözött Nymburkba, ahol František Hrabal ismét sörgyári könyvelőként kapott állást.

⁴ B. Hrabal: *Obrazy, ze kterých žiji (Képek, amelyekből élek)*. In: SsBH, 15. kötet, 132. p.

⁵ Uo., 131. p.

⁶ B. Hrabal: *Já si vzpomínám jen a jen na slunečné dny (Csakis a verőfényes napokra emlékezem)*. Magánkiadás, Nymburk, 1998, 31–34. p. (Magyarul: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 319. p.)

⁷ B. Hrabal: *Ubili konička ubili (Mögölték a lovacsát, mögölték)*. In: SsBH, 14. kötet, 232. p. (Magyarul: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 277–278. p.)

⁸ Jiří Poděbradský: Pogyebrád György (1420–1471) királyról elnevezett... – *A ford.*

Pod protektorátem sl. městské rady v Polné
oslavují místní sdružené spolky památku
50TILETÉHO ZALOŽENÍ „NÁRODNÍHO DIVADLA“ V PRAZE
ve dnech 16. a 20. května v sále „u Slovana“

SLAVNOSTNÍ DEN 16. KVĚTNA 1918.

Spolek divadelních ochotníků „Jiří Poděbradský“ sehraje

VOJNÁRKU,

drama Al. Jiráka ve čtyřech dějstvích.

OSOBY:

Madlena Vojnarová	—	—	—	—	pl. E. Zapletalová
Jeník, její 5 letý syn	—	—	—	—	Boboušek Hrabal
Jakub Vojnar, jeho stric a poručík	—	—	—	—	p. Kar. Sádkový
Antonín Havel	—	—	—	—	p. Jind. Valenta st.
	—	—	—	—	pá. Boř. Němcová
	—	—	—	—	„Ad. Wellmann

NYMBURK – a sörgyár

1919. július 10-én Hrabalék két fiukkal, Bohumillal és Břetislavval Nymburkba, a sörgyárba költöznek. František Hrabal ott kapott könyvelői állást és szolgálati lakást, 350 korona fizetést ötven százalék drágasági pótlékkal, és naponta három liter sört ingyen.

Az 1895-ben alapított nymburki sörgyár környezete és környéke (abban az időben viszonylag messze, a városon túli mezőn és folyónál volt) döntő hatást gyakorolt a gyermek Bohumil Hrabalra. Fokozatosan kezdte érezni *„mindazt a szépséget, amely körülvette.”*¹ Beleszeretett a sörgyárba, együtt élt vele és a mögötte húzódo folyóval. Korán reggel felkelt, bejárt az istállóba, figyelte, hogyan szerszámozzák fel a kocsisok a lovakat, hogy görgetik ki a sörgyári munkások a hordókat a szállításhoz, csodálta a malátázók munkáját az illatozó árpacsírátató pajtában, megismerte a finom sör főzésének minden csínját-bínját. Amikor Pepin bácsi megérkezett „látogatóba”, vele üldögélt a személyzeti szobákban, hallgatta a malátázók, a kádárok és a sörgyári munkások beszélgetését, figyelte, hogy isszák a sört és kerülnek emelkedett hangulatba. A szünidőkben a kocsisal együtt szállíthatta ki a sört a falusi kisvendéglőkbe.

Nymburk városával azonban nem tudott összeszokni. *„[...] a mezők és a Zálábí [Elbán túl] városrész – ezt még ki lehetett bírni, de amint elkeskenyedtek a város utcácskái, hát velük együtt húzódtam össze én is mind jobban és jobban [...] Majd csak a sörfőzde felé lépkedve könnyebbültem meg újra.”*² Bohoušek Polnáától eltérően, ahol úgyszólván „községi” gyerekeknek számított, Nymburkban egészen magányossá vált. A könyvelő fia, tehát már úri család sarja volt. Előszertettel járt azonban a szomszéd kertbe káposztát és kelkáposztát lopkodni. De: *„[...] bármikor hoztam a zsákot és szórtam ki anyunak és vártam, hogy megdicsér, úgy, mint a többi fiút a szegény anyák, az apám elpáholt. Sír-tam: „Anyuka, mi miért nem vagyunk szegények?”*³ A nymburki sörgyári lakás konyhájában és északra néző szobájában akkor is sötétség honolt, amikor kint sütött a nap. Aztán volt még két délre, a kertre néző szoba, ahol azonban nem laktak, az egyik közülük mindig zárva. *„Itt nem volt bútor, ez a szoba, amikor titokban kinyitottam vagy a kulcslyukon belestem, mindig üresen állt. Ez a szoba rémületet keltett bennem. Később a szüleim vásároltak bele hálósobabútort [...] olyat, amilyen a kastélyban is volt. [...] Legszívesebben a konyhában tartózkodtam, ahol nagy cserépkályha állt, és ahol nagy fazekakban mindig sziszegett a víz.”*⁴ Vacsora után, amikor Bohoušek már ágyban feküdt, állítólag mindig ugyanazt olvasta: a szakácskönyvet és *A cseh malmokat*.⁵ Hrabalnak gyerekkorától ifjúkoráig nagy szerelme volt a futball. Később játszott a Polaban Nymburk ificsapatában és minden labdacselt meg tudott csinálni, a fociban egyszerűen nem volt párja.

¹ B. Hrabal: *Můj pivovárek (Az én sörfőzдем)*. In: SsBH, 18. kötet, 316. p.

² B. Hrabal: *Já si vzpomínám jen a jen na slunečné dny (Csakis a verőfényes napokra emlékezem)*. Magánkiadás, Nymburk, 1998, 38. p. (Magyarul in: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 320. p.)

³ Uo., 46–47. p.

⁴ Uo., 39–40. p.

⁵ Karel Tůma (1843–1917): *Z českých mlýnů (A cseh malmok mesélnek, 1885–1886)* című könyvéről van szó. – *A ford.*

Hanem a Masaryk nevét viselő ötosztályos nymburki elemi fiúiskola, ahová 1920. szeptember 1-jén beírták, unalmas, fölösleges időöltést jelentett Hrabal számára. Nem figyelt arra, amit a tanító magyarázott, csak várta, mikor lesz vége a tanításnak, s előre örült, hogy aztán máris repülhet a sörgyárába, a gyümölcsös kertjébe, a folyójához. De lassan mégis csak kezdett valakivé válni abban az elemi iskolában. Kezdett hármassokat kapni számtanból és nyelvtanból, a negyedik osztályban négyeseket is, magaviseletről pedig kettest. Annyira unatkozott, hogy nem egyszer muszáj volt valamit csinálnia. Lepisilni egyik osztálytársa meztelen lábát tanítás alatt, máskor levizelni az áttüzesedett kályhát, kisbaltával levagdosni a karácsonyfa ágait az osztályban, és sok más csibészséget elkövetni, amivel kiérdemelte a „rosszcsont” hírnevet és az ismételt kettest magatartásból. A magán hordott ruhán kívül, mindent összetört, elszaggatott. „[...] *anyukám, amint reggel felkeltem, azonnal lekevert egy pofont, mert állítólag olyan szemtelenül néztem rá.*”⁶ Később Hrabal megbukott a brnói gimnázium első osztályában, aztán ugyanúgy és sorozatosan a nymburki reáliskolában is, mindig félévkor, hogy végül teljesen megbukjon a gimnáziumi negyedik osztályban, de hetedikben is „törvényes”⁷ magatartást és gyatra előmenetelt tanúsított.

Egyetlen dolgot tanult meg: a sörivást. És nem ragadt le csak ennél. „[...] *nem búslásképpen vagy hogy bátrabb legyek, hanem vidámságból, ifjonti hévből, csak úgy, az eufória kedvéért. Amint valahol a sörgyár környékén hányásnyomot találtak, vagy ha valaki ordított a sötétben, a polgárok reggel szaladtak az anyukámhoz és panaszkodtak rám, még abban az időszakban is, amikor már néhány éve nem is laktam ott.*”⁸ Huszonegy éves korától kezdte Hrabal becsülni a sörgyárat és a lakást, „[...] *amikor átköltöztünk az előző igazgató lakásába, csak akkor kedveltem meg azt a három szobát, melyeket anyu kiváló ízléssel rendezett be, ettől kezdve egyszerre csak szívesen üldögéltem itt, olvastam, mindig csak olvastam, tanulmányoztam a jogot és filozófiát. [...] És szerelmes lettem Nymburkba, minden utcácskájába és utcájába, és a főterébe [...]*”⁹ Ezen kívül beleszeretett a szép Jiřinka „Georgína” Sokolovába, eljárt fürödni, kártyázni a barátokkal, akikkel nagy mennyiségben itták a sört és a művészetről beszélgettek. „*Abban az időben szerettem öltözködni, az öltönyhöz illő elegáns inget, nyakkendőt kellett hordanom, cipőt Kabelétől [...] Čekan-féle kalapokat és szarvasbőr kesztyűt, és így kiöltözve sétáltam vásárnaponként a főtéren, csónakáztam, eljártam a Grand kávéházba, ám hétköznapokon korábban indultam el, és minden pálinkamérőben, amely a város felé menet útba esett, vettem egy nagy kupica rozspálinkát, igen szerettem inni és részegnek lenni.*”¹⁰

Bohumil Hrabal 1936-tól délutánonként apja üresen hagyott sörgyári irodájának írógépén írja az első verseit, akkori lírai énjének sajátos reflexióit. 1937. október 16-án a nymburki *Občanské listy*-ben (*Polgári lapok*) jelenik meg első nyomtatott szövege, a *Prší (Esik)* című verseike. 1939 első felétől Hrabal diákalbérletben lakik Prágában, és csak a szabad napjait tölti a szülők nymburki sörgyári lakásában, amely egészen 1950 októberéig állandó, bejelentett lakhelye marad. 1997-ben a sörgyár falára emléktábla került, mely arra hívja fel a figyelmet, hogy itt lakott Bohumil Hrabal író. A tábla, melyet nem egészen félméternyire a föld felett helyeztek el, Hrabal szállóigévé vált szavait idézi: „*Semmilyen táblát nem akarok, de ha mégis, csak olyan magasságban, ahová a kutyák pisílnak.*”

⁶ B. Hrabal: *Já si vzpomínám jen a jen na slunečné dny (Csakis a verőfényes napokra emlékezem)*. Magánkiadás, Nymburk, 1998, 85. p.

⁷ A cseh iskolákban (ma is) az ötös egyesnek/elégtelennek (nedostatečný), a négyes kettesnek/elég-ségesnek (dostatečný), a hármass hármassnak/közepesnek, a kettes négyesnek/jónak, az egyes ötösnek/jelesnek felel meg. Magatartásból a „törvényes” minősítés közepes osztályzatot jelent. – *A ford.*

⁸ B. Hrabal: *Já si vzpomínám jen a jen na slunečné dny (Csakis a verőfényes napokra emlékezem)*. Magánkiadás, Nymburk, 1998, 86–87. p. (Magyarul a 2. lábjegyzetben i. m. 136. p.)

⁹ Uo., 87. p. (Magyarul i. m. 323. p.)

¹⁰ Uo., 87. p. (Magyarul i. m. 323. p.)

NYMBURSKÝ PIVOVAR

zapsané společenstvo s ručením obmezeným
Účet pokř. spoř. 18.397.

Telefon č. 9.

Jahmilo, tak s ním jsem dokončil
ten konec k Ameru a Psycho a i ritualním
vrácením. Nejde jsem to už všechno vyplivl
a musím jít na to od jinou. To už je konec
jednoho mého úloži, kde rozum došel až tam
že nemá v duchu a spáchal tedy sebevraždu.
poučení by bylo možno vstít z monologu
vstupního do Fausta, avšak člověk sám
sám bere všechno na sebe a jakoby vše
nele v něm samém a jakoby nikdo ani nebyl
před ním. To je to hezké že to je pora
jakoby poprvé, ale teď i ukrať. A já jako
bloud tu stojím sám. Tak to nějak říká
Faust a já s ním i nyní. Posílám Ti příle-
žitostnou buďťka, vinnou a pěknou, posílám
Ti teď políbení a na shledanou!

M. B.

NYMBURK – állami reáliskola

KOMENSKÉHO 729.

A hatéves Bohumil Hrabal 1920 szeptemberében kezdett iskolába járni, a Masarykról elnevezett ötosztályos nymburki elemi fiúiskolát látogatta. *„Nymburkban az iskolába Tomáš nagyapa vitt el, felöltöztetett és a kabáthajtókámra nagy bokrétát tűzött, mint egy rekrutának. Emlékszem, hogy az iskolában csak szenvedtem. Az út hosszú volt, majdnem fél órát kellett gyalogolni a sörgyár fala mellett, aztán a mezőn át a folyóhoz és az első városszéli házak között Zálábí városrészbe. Aztán át a hídon és egy szűk utcán keresztül a térre. Reggel fél nyolckor a Mostecká utcán minden nap Ariston¹ zenegép szólt az U Havrdů vendéglőből. Aztán az árkád alatt elmentem Novákék üzlete, majd a hentesbolt és Pollak úr daraárudája mellett, akinek sápadt arca és fehér kezei félhomályba veszttek a pult felett. Aztán Fuks úr papír- és könyvkereskedése következett, aki, ahogy azt első találkozásunkkor megjegyeztem, teljesen úgy nézett ki, mint Masaryk elnök. És azután Kopecký, a cukrász, majd Konělapský órás és látszerész, boltocskája félhomályában Konělapský úr szemén csillogó kis keretekben ragyogtak a lencsék, és az iskolánál volt még egy papírbolt és könyvkötészet, ahol szinte minden tanuló megvásárolhatta a szükséges holmikat. Itt volt a kövér Peřina úr és két mosolygós lánya, akik kezükkel csak emlékeztetükre hagyatkozva nyúltak a fakkokba, s úgy adták oda a negyedív papírokat, füzeteket stb. Itt jártam elemi iskolába öt évig, s mindannyiszor szólt az Ariston.”²*

Az iskola Bohoušek számára kinszenvedés volt. Eleinte még visszavágyott Polnába és a brnói Židenicébe (ahová egyébként nyári vakációra járt vissza), de csakhamar megszokta az életet a sörgyárban. Az iskolában szétszórttá vált, viselkedése híven tükrözte gyöngye előmenetelét. Amint kilépett az ajtón, megfedkezett az unalmas iskoláról, sietett ki minél messzebb a friss levegőre, hogy megfigyelje a városban a hétköznapi emberek, a sörgyári iparosok életét, vagy csavarogjon a környéken, a folyó partján.

Bohumil Hrabal 1925. június 22-én befejezte a nymburki elemi iskolát, s hogy a nagymama Tomáš nagyapa halála után ne szomorkodjon egyedül, látogatni kezdte a brnói Cseh Állami Gimnázium első osztályát. A brnói gimnáziumban nemcsak a félévi, hanem az 1926. június 26-án kelt év végi bizonyítványa is katasztrofális lett. A brnói tanulmányok eredménye az elnéző nagymamának is köszönhetően egy hármás, három négyes, hat elégtelen és magatartásból megint „törvényes” minősítés. Az összegző értékelés szerint *„A tanuló nem alkalmas arra, hogy felsőbb osztályba lépjen”,³* az igazgató saját kezűleg írt kiegészítése pedig így szólt: *„A tanuló kijelentette, hogy az intézményt elhagyja, nincs akadálya annak, hogy más intézménybe felvegyék.”⁴* Hrabal Brnóból hazatért Nymburkba. *„Ha az a kérdés, hogy Brnóban vagy Nymburkban bukjál-e meg?”* gondolkodott el Francin és rögtön határozott: *„Akkor inkább bukdácsoljál nálunk itthon, Nymburkban, a gyönyörű reáliskolában.”*

A NYMBURKI GIMNÁZIUM ÉPÜLETE

¹ Ariston márkájú, verklihez, illetve kintornához hasonló, felhúzható zenegép. – *A ford.*

² B. Hrabal: *Já si vzpomínám jen a jen na slunečné dny (Csakis a verőfényes napokra emlékezem).* Magánkiadás, Nymburk, 1998, 35–36. p.

³ Bohumil Hrabal bizonyítványa (1926), Tomáš Mazal archivuma.

⁴ Uo.

AZ EMLÉKTÁBLA SZÖVEGE A NYMBURKI GIMNÁZIUM FALÁN:

AZ ISKOLAÉPÜLETET FERDINAND HAVLÍČEK ÉS JAN KŘÍŽENECKÝ TERVEZTE. KIVITELEZTE OTAKAR NEKVASIL ÉPÍTŐMESTER 1906–1907-BEN. 1934-BEN ITT ÉRETTSÉGIZETT BOHUMIL HRABAL ÍRÓ.

1926. szeptember elsején valóra váltak Francin szavai, s Hrabal a Nymburki Állami Reáliskola első osztályába lépett. A nymburki reáliskola (ma állami gimnázium) reprezentatív, hófehér épülete, a kisváros büszkesége pszeudoreneszánsz stílusban épült. Ferdinand Havlíček és Jan Kříženecký prágai építészek tervezték. Az építkezés kivitelezését Otakar Nekvasil építész kezdte el 1906 júniusában, és a diákok már 1907 szeptemberében beülhettek az új padokba. A nymburki reáliskolának mindig nagyon jó híre volt, a tanári kart pedig kiváló pedagógusok alkották. De mit ért itt a minőség, „...amikor felmentem a lépcsőn és beléptem a nymburki reálgimnázium gőgös főkapuján, úgy éreztem, hogy csapdába estem, hogy alagútban vagyok” jellemezte később az iskolát Hrabal.⁵ „Nekem azonban ez a fényes kastély az állandó rettegés siratófala volt, ahol az összes, máig ki nem hevert stresszhelyzetet átéltem... Hogy nem tudtam tanulni, hogy képtelen voltam kézbe venni a tankönyvet, s akár csak belelapozni, hogy hülyegyerek módjára nem tudtam figyelni a tanárok magyarázatára, ez feltehetően abból fakadt..., hogy túlságosan gyakran elábrándoztam és főleg... gondolatban folyvást valahol másutt jártam.”⁶ Bohumil Hrabal máig megőrzött, 1930. június 28-án kelt bizonyítványa hét elégségest tartalmazott (beleértve a testnevelést is!), három elégtelent, nyolc igazoltan elmulasztott órát és hármast magaviseletből. Az igazgató végleges verdiktje: „A tanuló alkalmatlan arra, hogy felsőbb osztályba lépjen.”⁷

„Abban az időben a tartós tudatlanság üvegharangja vett körül. Szégyenkeztem, amikor felszólítottak, vörösre gyúltan eladogtam, amit az első sorban ülő osztálytársaim sügtak... és ettől még jobban megzavarodtam. Így aztán féktelen mérgemben, hogy az iskolában senki sem vagyok, kifundáltam, hogy nekem is bele kell lopnom magam valamivel a tanáraim és osztálytársaim tudatába, nekem is kell lennem valakinek, hogy olyasmit kell tennem a tanítás alatt, amire a többiek nem képesek. És így nagy önmegtadással bizonyos gazságokat követtem el, fejembe vettem, hogy önmagam fölé kell emelkednem [...] Sokáig kellett gyűjtögetnem a bátorságot, hogy olyasmit műveljek, amiért aztán beírtak az osztálykönyvbe, és amiért kettést, olykor hármast kaptam magaviseletből.”⁸ Bohoušek már a nymburki általános iskolában azzal írta be magát az osztálytársai emlékezetébe, hogy egyszer, közvetlenül a tanítás megkezdése előtt, a tanterem sarkában „hosszan lehugyozta” az áttüzesedett, magas öntöttvas kályhát. Elviselhetetlen bűz árasztotta el az egész tantermet, és a kétségbeesett tanítónő kipenderítette őt a folyosóra. Így aztán, amíg a többiek a tanulással győtrődtek bent a bűzben, Hrabal kint sétafikált a friss levegőn.⁹ Mászor pedig megpillantotta maga előtt a pad alatt az előtte ülő tanuló sarkát, óvatosan kigombolta a sliccét és lepisilte a lábait. A tanuló természetesen megjijedt, felkiáltott – és máris megszületett a kettes magatartásból. Megint mászor, karácsonykor,

⁵ B. Hrabal: *Život bez smokingu (Élet szmoking nélkül)*. In: SsBH, 12. kötet, 15. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Élet szmoking nélkül*. In: *Egy osztályismétlő visszaemlékezései*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 2001, 16. p. és Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 41. p.)

⁶ Uo., 14–15. p. (Magyarul: *idézett művek*, 15., illetve 42. p.)

⁷ Bohumil Hrabal bizonyítványa (1930), Tomáš Mazal archivuma

⁸ B. Hrabal: *Život bez smokingu (Élet szmoking nélkül)*. In: SsBH, 12. kötet, 14. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Élet szmoking nélkül*. In: *Egy osztályismétlő visszaemlékezései*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 2001, 14–15. p. és Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 38–39. p.)

⁹ Magyarul lásd még: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 38. p.

Státní reálka v Nymburce

Číslo katal. 9.

Výroční vysvědčení.

Bohumil Hrabal

narozený dne 28. března 1914 v Brně v zem. Moravské
náboženství řím. katol., žák čísle třídy, nabývá

za školní rok 1929/30 tohoto vysvědčení:

Chování: dobré

Prospěch v jednotlivých předmětech:		Celkový výsledek:
V náboženství	<u>dobrý</u>	Žák <u>nemá</u> způsobilý, aby postoupil do vyšší třídy.
V jazyku československém	<u>nedostatečný</u>	
V jazyku francouzském	<u>nedostatečný</u>	
V jazyku německém	<u>dostatečný</u>	
V dějepise	<u>dostatečný</u>	
V zeměpise	<u>dostatečný</u>	
V matematice	<u>dostatečný</u>	
V přírodopise		
V chemii	<u>dostatečný</u>	
V fysice	<u>dostatečný</u>	
V rýsování-deskriptivní geometrii	<u>nedostatečný</u>	
Ve filosofické propedeutice		
V kreslení		
V psaní		
V tělocviku		
V předmětech nepovinných:		
Ve zpěvu (III. OX)		

Počet zameškaných hodin učebních: 8; z nich neomluveno: 4.

Nymburce dne 28. června 1930.

szenteste előtt, amikor az osztály feldíszítette a fenyőfát, és a tanítás után szellőztettek, Bohoušek bemászott a már bezárt osztály ablakán és a kályha mellett heverő kisbaltával levagdosta a karácsonyfa minden ágát. Megint kettes magatartásból. *„És csodák csodája, az osztálytársaim szerettek az akasztófahumoromért, mi több, néhányan rajongtak érttem. [...] Alighanem azért szerettek, mert olyasmiket mondtam vagy tettem meg helyettük, amikhez sohasem lett volna bátorságuk [...] És senki nem tudta, hogy mennyire szenvedtem ezektől az otrombaságoktól, hogy szégyelltem őket, hogy mindig súlyosan megbűnhődtem értük. És így vergődtem át mindig a következő osztályba [...]”*¹⁰

Az utolsó megmaradt bizonyítvány az 1934. január 30-án kelt félévi értesítő az 1933/34-es tanévből. Találunk benne nyolc elégségest és egy elégtelen osztályzatot – meglepő módon testnevelésből! A magaviselete „törvényes”. *„Úgy emlékszem vissza arra a nymburki reáliskolára, mint enyhén diszkordáns nebulók intézetére, ahol hét év alatt a gyerekek fiatalemberekké és kisasszonyokká válnak.”*¹¹ Bármily hihetetlen, de 1934. június 19-én (tehát mindössze két év késéssel) Bohumil Hrabal kézhez kapta az érettségi bizonyítványt. *„És édesanyám szmokingot varratott nekem az érettségire, és aztán megvirradt a nap, életem legszéggyenteljesebb napja, mert végül ott álltam szmokingban az érettségi bizottság előtt, ott virítottam díszes öltözékemben a többi hetedikes között, akik csak egyszerű ünneplő ruhát viseltek. Az írásbeli, az kutyafüle volt, ott együtt ültem a többiekkel a padban, a válaszokat pedig lediktálták azok, akik mellettem vagy mögöttem ültek, vagy odaadták a puskát, hogy lemásoljam... Hanem amikor ott álltam szmokingban, mint holmi ifjú gentleman, a bizottság előtt, ömlött rólam a veríték és gőzölögtem, annyira szégyelltem magam, annyira röstelltem, hogy én, a leggyatrább tanuló, én állok itt [...] Végül minden kérdésre eladogtam a választ, amit a többiek kézzel-lábbal súgtak [...] főleg, hogy a tanárok csak azért engedtek leérettségizni, hogy megszabaduljanak tőlem, csak azért, mert az apám [a sörgyár igazgatója, a szerző megj.], amikor negyedikben megbuktam és kőművesnek akartam kitanulni, akkor apám a tanárban meg az igazgató szobájában kijelentette, hogy akkor is leérettségizek, ha minden osztályt kétszer kell járnom.”*¹²

Az érettségi bizonyítvány feljogosította Bohumil Hrabalt, hogy rendes hallgatóként felsőoktatási intézményben tanuljon tovább, de csak műszaki irányultságúban. Hrabal tehát még egy évig magántanulmányokat folytat latinból, és 1935. október 3-án elégséges minősítéssel leteszi latin nyelvből az érettségi vizsgát a Český Brod-i Csehszlovák Állami Reálgimnázium bizottsága előtt. Szabaddá vált a mama által jó előre kijelölt, a jogi karra vezető út!

¹⁰ B. Hrabal: *Život bez smokingu (Élet szmoking nélkül)*. In: SsBH, 12. kötet, 14–15. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Élet szmoking nélkül*. In: Egy osztályismétlő visszaemlékezései. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 2001, 15–16. p. és Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 39. p.)

¹¹ Uo., 14. p. (Magyarul: *idézett művek*, 14., illetve 41. p.)

¹² Uo., 16–17. p. (Magyarul: *idézett művek*, 16–17. és 18., illetve 44. p.)

GYMNÁZIUM
HYMBURK

779

● BRNO (BRÜNN) – gimnázium

TRÍDA KAPITÁNA JAROŠE 1839/14.

1925 júniusában Bohumil Hrabal befejezte a nymburki elemi iskola ötödik osztályát. Abban az időben halt meg Brnóban a nagyapja, Tomáš Kilián és – hogy Kateřina nagymama ne legyen szomorú – a szülők elhatározták, Bohumil fiacskájuk a szünidő után a brnói Cseh Állami Gimnáziumba fog beiratkozni.

A továbbtanulást megelőző eseményre Hrabal így emlékszik: „[...] az elemi iskola ötödik osztályában, amikor a szüleim elhatározták, hogy középiskolába küldenek [a brnói gimnáziumba, a szerző megj.], az ötödik osztály végén elindultam a záró bizonyítványommal, melyben néhány négyes és hármass volt, hogy aláírassam az elemi iskola igazgatójával. Bekopogtam az igazgatói szobába, nyílt az ajtó, és ott állt benne a kövér és hatalmas igazgató úr. [...] Elvette a bizonyítványt, aláírta, én az ajtóban várakoztam, az igazgató úr felállt az asztaltól, és az ajtóban odaadta nekem az év végi bizonyítványt, s talán a biztonság kedvéért a szóbeli beleegyezésemre is igényt tartott. Szóval te valóban tovább akarsz tanulni? Bólintottam, és azt mondtam, hogy valóban, tovább akarok tanulni. A folyosón ragyogott a napfény, és Polanský igazgató úr se szó, se beszéd olyan fergeteges pofont kent le nekem, hogy minden elsötétedett a szemem előtt, lágyan meglökött a pocakjával, és eget verő dörrenéssel becsapta mögöttem az ajtót. Azt hiszem, Polanský igazgató úr jósz gyanánt előre látta összes tanulmányaim kimenetelét [...]”.¹ Hrabalnak a brnói gimnáziumban már az 1926. januári félévi bizonyítványa elszomorító volt. Három hármass, három négyes és négy elégtelen. Magatartása „törvényes” volt.² Azt a magaviseletből kapott hármast Hrabal megszolgált. Hogy miképpen, arról így mesélt egyszer a barátainak a kocsmában: „A német nyelv professzoránál, Kňourek úrnál, aki úgy nézett ki, mint egy császári tanácsos, az első sorban kellett ülnöm – hogy mindig szem előtt legyek. Egyszer, amikor a professzor előadás közben a padom szélére támaszkodott, észrevettem, hogy a begombolatlan sliccéből kilóg alsónadrágjának fehér zsinórja. Nekem pedig semmi jobb nem jutott az eszembe, minthogy azt a zsinórt észrevétlenül megfogjam és odacsípjem az asztalhoz erősített kalamáris lecsukható fedele alá. És azután csak lehunytam a szememet és vártam, hogy Kňourek professzor úr mikor rántja meg egész testével.”

Az iskolaév végére (1926. június) tanulmányi előmenetele tovább rosszabbodott. Megfogyatkoztak ugyan a közepesek (csupán egy maradt belőlük), három négyese volt, ötösből viszont hat. A magatartás megint csak „törvényes”. Az iskolaév egészét igencsak szigorúan értékelték: „A tanuló nem alkalmas, hogy felsőbb osztályba lépjen”.³ A bizonyítvány hátoldalán az intézet igazgatójának, Vališ úrnak a kézírásával ez áll: „A tanuló kijelentette, hogy az intézményt elhagyja, és nincs akadály annak, hogy más intézménybe felvegyék.”⁴

¹ B. Hrabal: *Život bez smokingu (Élet szmoking nélkül)*. In: SsBH, 12. kötet, 17–18. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Élet szmoking nélkül*. In: *Egy osztályismétlő visszaemlékezései*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 2001, 19. p.)

² Cseh iskolai osztályzatokat lásd a 4. fejezet lábjegyzetében. – A ford.

³ Bohumil Hrabal bizonyítványa (1926), Tomáš Mazal archívuma.

⁴ Uo.

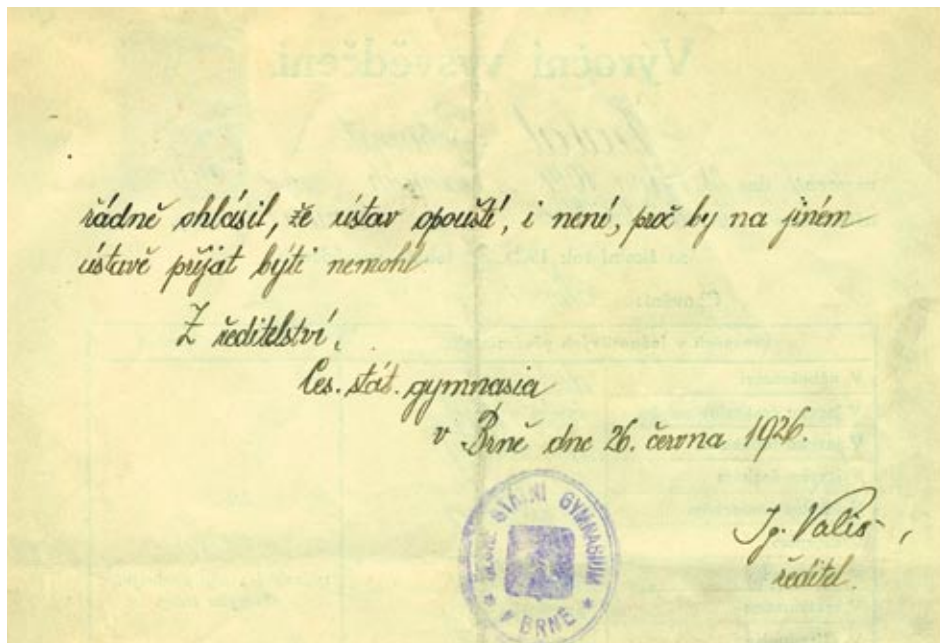
GYMNAZIUM

11

120

Érdekesség, hogy ebből a bizonyítványból egy másodpéldány is létezik. Okmánybélyeggel ellátva, hátoldalán felirattal: „Ezt a másodpéldányt a tanuló apjának kérésére állítottuk ki. Az eredeti elveszett. A 30 koronás díj befizetve.”⁵ Bohumil Hrabal ezt később valahogy így magyarázta: „Azt a bizonyítványt, amikor Brnóból Nymburkba érkeztem a szünidőre, inkább otthon őriztem, rejtegettem, mondván, hogy a bizonyítványokat előbb kiállítják, majd utóvvétellel küldik el őket... aztán meg azt mondtam, hogy a bizonyítványom alighanem megsemmisült a kémiai laborteremben bekövetkezett tűz idején... Mígnem Francin írt egy levelet az iskola igazgatójának, melyben kért egy másolatot... És éppen az iskolaév megkezdése előtt érkezett meg a feladvány (közben remekült eltelt a vakáció), benne azokkal az elégtelennel... És nekem egyszer csak úgymond eszembe jutott, hogy az eredeti bizonyítvány ott van abban a bőröndben, amellyel megérkeztem Brnóból.”

Francin azonban egyszerűen intézte el az egészet, csupán ennyit mondván Bohoušnak: „Ha az a kérdés, hogy Brnóban vagy Nymburkban bukja-e meg? Akkor inkább bukásoljál nálunk itthon, Nymburkban, a gyönyörű reáliskolában.” S a dolog ezzel el volt intézve – 1926. szeptember 1-jén Bohumil Hrabal a nymburki állami reáliskola első osztályába lépett⁶ (Brnóban az első cseh gimnáziumot 1867-ben alapították, impozáns épületét a mai Jaroš kapitány⁷ sugárúton 1884-ben építette E. Jantsch építésmérnök.)

VALIS IGAZGATÓ BEJEGYZÉSE AZ 1926-OS BIZONYÍTVÁNYBA

⁵ Bohumil Hrabal bizonyítványának másodpéldánya (1926), Tomáš Mazal archívuma.

⁶ Magyarul lásd még: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Szízet Könyvkiadó, Budapest, 2003, 40-41. p. és B. Hrabal: *Vita nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 1993, 40. p.

⁷ Otakar Jaroš (1912–1943) in memoriam kapitánnyá előléptetett csehszlovák főhadnagy. – *A ford.*

Školní rok 1925/26

Pololetní výkaz.

Krabal Bohumil, žák první A třídy
 28. října 1914 v Lidenicích na

projevil

Chování: záložně

Prospěch v jednotlivých předmětech

	nedostatečně
	dostatečně
	nedostatečně
	~
	nedostatečně
	~
	nedostatečně
	nedostatečně
	dobře
	~
	~
propedeutice	dobře
	dostatečně
	dobře

celkový počet hodin učebních: 10, z nich neomluvených

Brně dne 30. ledna

Číslo katalog. 30

Školní gymnasium v Brně

Výroční vysvědčení.

Krabal Bohumil
 narozen dne 28. října 1914 v Lidenicích na
 náboženství římskokatolického žák první třídy
 za školní rok 1925/26 tohoto vysvědčení

Chování: záložně

Prospěch v jednotlivých předmětech:

V náboženství	nedostatečně
V jazyku československém	nedostatečně
V jazyku latinském	nedostatečně
V jazyku řeckém	~
V jazyku německém	nedostatečně
V dějepise	~
V zeměpise	nedostatečně
V matematice	nedostatečně
V přírodopise	nedostatečně
V chemii	~
Ve fyzice	~
Ve filosofické propedeutice	~
V kreslení	dostatečně
V psaní	dostatečně
V tělocviku	dobře
V předmětech nepovinných:	

● BRNO–OBŘANY – a Kilián-villa

MLÝNSKÉ NÁBŘEŽÍ 193/27.

Marie Kiliánová–Hrabalovának, Hrabal anyjának bátyja, Bohuslav Kilián ismert brnoi személyiség volt, ügyvéd, művészetben jártas ember és két figyelemreméltó kulturális–társadalmi folyóirat: a *Salon* (1922–1932) és a *Měsíc – Der Monat* (1932–1941) kiadója. Bohuslav „Bob” Kilián 1892. július 16-án szü-

letett Bosonohy-ban, nem messze Brnótól. Gyerekkorát Brno elővárosában, Židenicében élte le, ahol Kiliánék egy kis udvaros, földszintes házban laktak a Balbín utca 489/47. szám alatt. (Ebben a házban született meg 1914-ben Marie Kiliánová törvénytelen fia, Bohumil.) Bob Kilián a Károly Egyetem Jogi Karának elvégzése után (ugyanerre a karra iratkozott be 1935-ben Bohumil Hrabal is) megkapta ugyan a jogi doktor címet, de sohasem üzte jogász hivatását (ahogy később Hrabal sem), kizárólag a művészet érdekelte. A világban tett utazásai mellett elvégzett még egy kétszemeszteres művészettörténeti tanfolyamot Münchenben, abban a városban, amely Béccsel együtt az akkori Európa legrangosabb művészeti központjának számított.

1921-ben, huszonkilenc évesen, Bohuslav Kilián feleségül vette Ela Řihovát, egy tehetsős brnoi orvos lányát. Řiha doktor 1908-ban megvásárolt családjának egy tágas villát Brno elővárosában, Obřanyban, afféle nyári laknak, amelyek akkoriban nőttek ki a Svitava folyócska mindkét partján, az „obřany-i riviéra” romantikus völgyében. Esküvő után a fiatal Kilián házaspár ebbe a villába költözött. 1922-ben Bob Kilián először a *Salon (Szalon)* című kulturális–társadalmi havi folyóirat szerkesztője lett, két évvel később pedig František Podešva akadémiai festővel együtt átvette annak vezetését. A folyóirat Kilián érdemeként elérte a legkiemelkedőbb országos magazinok színvonalát terjedelmes irodalmi mellékletével, és szerkesztőségi fiókja volt Prágában. A folyóiratnak ismert szerzők, festők, fotográfusok és kritikusok dolgoztak rendszeresen. A húszas évek *Salonja* azáltal is kitűnt, hogy céltudatosan közölt szemelvényeket a kortárs francia irodalomból. A Kilián házaspár, Ela és Bob gyakran utazott külföldi kulturális eseményekre, s természetesen otthon, Brnóban is élénk társasági életet éltek. A kor jelentős művészei gyakran látogattak Obřany-ba a világfő Kilián és bájos, szellemes felesége, Ela társasági sármja kedvéért. Művészertársaság jött össze Obřany-ban, a Kiliánékkal szemközti előkelő villában is, ahol az ismert mecénásokhoz tartozó Průša doktor lakott. A két villát a Svitava folyócska választotta el egymástól, így a barátok rendszerint csónakokon látogattak el egymáshoz.

1932-ben Bob Kilián újabb folyóiratot alapított, amely a *Měsíc (Hónap)* nevet viselte, és első látásra kitűnt grafikai kivitelezésének magas színvonalával, képzőművészeti arculatának és tipográfiájának eleganciájával. Itt jelenteti meg fontos programadó cikkei Vitězslav Nezval, akinek születőben lévő kötetiből szemelvényeket közöl a folyóirat. Lapjain a modern építészet is képviselteti magát, megvan a helye az irodalmi esszének, a kortárs irodalomnak, gyakran jelentkezik könyvrészleteivel Karel Čapek. 1933-tól megjelenik a *Měsíc* német változata is – a *Der Monat* című folyóirat. A lapot a világ húsz országában terjesztették, minden európai nagyvárosban kapható volt, a *Der Monat* példányait Buenos Airesbe, Chicagóba, Tel Avivba és Tokióba is eljuttatták.

Kateřina Kiliánová, a nagymama, gyerekeiktől kezdve hordta Kiliánékhoz Hrabalt. Židenicéből gyalog mentek át Obřany-ba, s amikor Bohoušek már nem bírt menni, a nagymama gyakran a hátára vette. „[...] *Húsz éven át, minden szünidő alatt, amelyet Židenicében töltöttem, hetente gyalog elmentünk a nagymamával Maloměřicén át Obřany-ba,*

BRNO–OBŘANY,
KILIÁNÉK VILLÁJA ÉS KERTJE

ELA ÉS BOB KILIÁN, 1925 KÖRÜL

itt lakott egy szép villában a zöld domb alatt Bob bácsi a családjával [...] itt mindig művészek és építészek és híres színészek és költők társasága jött össze... és éjszakába nyúló vitákat folytattak a világ- és a cseh irodalomról... és én csak hallgattam, mert nem értettem.”¹ A tiszta vizű Svitava folyóban remekül lehetett fürödni, csónakázni, füves partjai napozásra és gyerekjátékokra csábítottak. A zabolátlan és nyughatatlan Bohoušek Obřany-ban olyan csínyeket követett el, amikre Ela Kiliánová még sokáig emlékezett, és elalvás előtt elmesélgette a lányainak (Hrabal unokanővéreinek), Alénának és Evának. Az, hogy Bohouš gyakran hosszú órákra eltűnt Hasan kutyaival együtt a lejtőn, a buján benőtt kertben, egészen megszokott volt. Egyszer például a nagymama szvetterkötés közben kis időre elszundított. Amikor ismét kinyitotta a szemét, Bohoušeket pillantotta meg szorosan maga előtt, kezében a nyitott, éles ollóval. Hrabal rendszerint az obřany-i villában, a nagybácsinál töltötte a nyári vakációt. Ennek megvolt a maga célja – egyrészt a nagymama és az anyja azt akarták, hogy sajátítsa el Bob bácsitól a társasági viselkedés és fellépés szabályait, másrészt azt remélték, hogy a nagybácsi a szünidőben behozatja vele lemaradását a tanulásban. Amikor ugyanis megbukott az iskolában, Bob bácsi készítette fel a szünidő végén esedékes pótvizsgára. Hrabal azonban jobban érezte magát a nagyszülőknél, a Balbín utcai házban. A munkásnegyed a maga különös lakóival és a nagymama jólelkősége közelebb álltak hozzá, mint az obřany-i ház társasági szabályainak betartása. A nagybácsi állítólag folyton arra kényszerítette, hogy mosson kezet, hogy rendesen viselkedjen az asztalnál, és próbálta erkölcsileg is irányítani. Bohoušeknek Obřany-ban nem akadt annyi barátja, mint Židenicében, ahol reggeltől estig a fiúkkal csatangolt az utcán és a szőlőskertekben. Ennek ellenére a vakációk alatt a Kiliánéknál Obřany-ban töltött idő kétségtelenül hatott Hrabalra, ha nem is közvetlenül. A nagybácsi egyéni világlátása, karizmája és sziporkázó humora, történetei, átfogó ismeretei a művészet és az irodalom dolgairól – mindez Hrabal tudatvilágának részévé vált és ihletforrásként maradt meg benne. Hrabal unokanővére, Eva Kiliánová megerősíti: *„Mindig is állítottam, hogy apám ugyanolyan szellemben mesélt, amilyenben később Bohumil Hrabal írt.”*²

1937-től Bob Kiliánnak problémái támadtak a krétapapíron, színes illusztrációkkal megjelenő exkluzív folyóiratainak kiadásával. A gazdasági nehézségek súlyosbodtak, és lapjai már nem jöhettek ki havi rendszerességgel. Bob Kilián Csehszlovákia megszállása után sem hagyott fel folyóiratainak kiadásával, dacolt a protektorátusi hivatalok sajtófelügyeletének erősödő nyomásával. A nem könnyű időszakban egészsége is megrendült, ráadásul obřany-i villájában rejtegette a Gestapo elől bujkáló barátait. Végül ő is felkeltette a Gestapo érdeklődését, de mielőtt letartóztathatták volna, eljött érte a halál. 1942. február 25-én hunyt el.

Bohumil Hrabal felnőtt korában is vissza-visszatért Obřany-ba, miként arról obřany-i fényképei és unokanővéreivel, Eva és Alena Kiliánovával folytatott levelezése is tanúskodnak.

¹ B. Hrabal: *Hovory o sportu a umění v Brně (Beszélgetések a brnói sportról és művészetről)*. In: SsBH, 18. kötet, 251. p.

² M. Jeřábek: *Bohuslav Kilián – polozapomenutý vydavatel časopisů (Bohuslav Kilián – a félig elfelejtett folyóirat-kiadó)*, a *Host* című brnói folyóirat 2002/8. számában.

BOB KILÁN ÉS BOHOUŠEK, 1920

BOHUMIL HRABAL ÉS ÖCCSE, SLÁVEK, BRNO-OBŘANY, 1919

NYMBURK – Praha Grand Hotel (ma Postřižiny Hotel)

PALACKÉHO TRÍDA 48/12.

A kortársak (például Otakar Rykr) szerint valaha Nymburkban – jóllehet az utcáin nyugalom honolt – a vendéglők sokkal nagyobb forgalmat bonyolítottak le. A lakók számára hoz képest akkoriban rengeteg volt belőlük: egy utcában akár nyolc is. Köztük, állítólag a katonai helyőrségnek köszönhetően, négy nő kiszolgálású vendéglő is működött.

A múlt század húszas éveiben a nymburki városközpontban már csak alig húsz vendéglő üzemelt, sokkal kevesebb, mint a XIX. század végén. A leghíresebb vállalkozásokhoz tartozott a Loučeň-i Thurn-Taxis herceg által építtetett neoreneszánsz épületben működő kétemeletes Na Knížecí hotel. Aki a városban valamit is számított, annak feltétlenül megvolt benne a saját helye. A gazdagon díszített teremben zajlottak a helyi egyletek reprezentatív báljai, a diák-bankettek és a táncanfolyamok. Az előkelő Praha Grand Hotelben jöttek össze az iparosok, a tehetősebb társaság tagjai.

A Praha Grand Hotel, később csak Grandhotel, ma Postřižiny Hotel története a XIX. század második felére nyúlik vissza. Az akkori földszintes vendéglőt Antonín Pelikán emeletes szállodává építtette át. A vendéglőt és a hotelt így U Pelikánů-nak (Pelikánékhöz) hívták. 1907-ben a következő tulajdonos, Bohumil Bláha idejében a szállodát ismét átépítették, 1908-ban pedig új név alatt – U Města Prahy (Prága városához) – helyezték teljes üzembe a hozzáépített mulatóval, ruhatárral és pizsoárral együtt, ahogy az átépítésről tudósító hírben részletezték. 1923-ban Bláha még egy emeletet húzott rá „utazóknak fenntartott szobákkal”, és a szállót nagyvonalúan Praha Grand Hotelre keresztelték át.

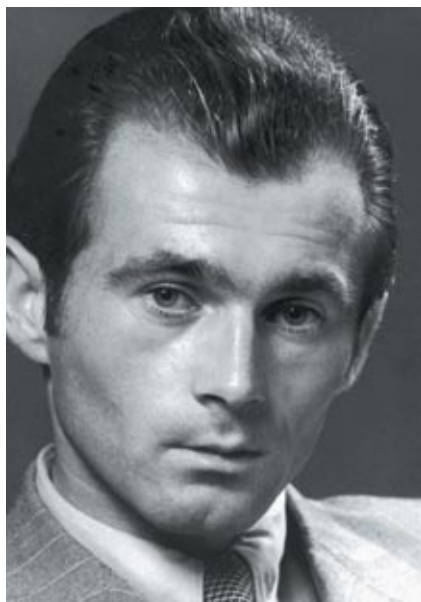
A nymburki diákok és ifjak a Szigeten lévő távolabbi kisvendéglőt részesítették előnyben, a munkásoknak megvoltak a saját kocsmáik: az U Rucků, V Kufru, Na Jesenické ruchtě, U Rypáka és sok más. A maga módján vált híressé a Žofin, az U Havrdů is, ahol nem más volt az állandó vendég, mint Hrabal Pepin bácsija, a szép kisasszonyok szórakoztatója és táncpartnere, a női kiszolgálás csodálója.

Az 1930-as évek második felének elején az akkor huszonegy éves Bohumil Hrabal elegáns „sörgyári fiatalúr” volt. Bátorralan, plátói szerelmet táplált a fiatal lányok iránt, átélte a szerelem összes kínzó traumáját. Ha szép nőt vagy lányt látott, rögtön megrémült, felment a láza, még aludni sem tudott attól a szépséges arctól, verejtékezett... és aztán az illető leányzóval csak sétálgatott Nymburk határában, az Elba partján, miközben beavatta őt az élettel kapcsolatos elmélkedéseibe és elképzeléseibe, egyben első irodalmi kísérleteibe, „ifjúkori naiv szecessziós költeményeibe”. Abban az időben szeretett bele a „szép Georgina” Jiřina Sokolovába is. Naponta rajongó leveleket írt neki, a szerelem valósággal ledöntötte a lábáról. Amikor elérkezett a vasárnap, már kora reggeltől mindent megtett azért, hogy még szemrevalóbb, még vonzóbb legyen. Nemcsak a nadrágját vasalta át, hanem a papírpénzeket is, hogy olyan frissek legyenek, mintha egyenest a nyomdából kerültek volna ki, még a talpán is fényesítette a kizárólag a Kabele cégtől vásárolt kimenő cipőjét, csillogó brillantinnal locsolta a haját. Mindig tökéletes, Prágában varratott, méretre szabott öltönyben járt (a sörgyár igazgatójának fiaként megengedhette magának), a legdrágább nemezkalap volt rajta, csakis a prágai Čekan cégtől, és szarvasbőr kesztyű¹ „pici

¹ Magyarul lásd még: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 59. p. és B. Hrabal: *Foghíjak*. Ford. V. Detre Zsuzsa. Európa, Budapest, 1994, 62. p.

AZ EGYKORI NA KNÍŽECÍ HOTEL, NYMBURK, 1915

HRABAL-PORTRÉ, 1940

lyukkal a kézfejen és amikor meleg volt csak úgy összefogta a kesztyűt a markában és csak ezután indult el a város korzójára és ebben a ruhában jött vissza a korzóról és délután szeretett szép lányokkal csónakázni vagy sétálni a Tyrš kertben a Szigeten és este a Knížecí vagy a Grand Hotel következett vagy kártyaparti Šafráneknál még mindig elegáns ruhában csak amikor nyáron délben meleg volt akkor jött haza [...] karján átvetett zakóval.”² A séták a lányokkal, a látogatás a Na Knížecí szállodában (már régen lebontották) vagy a Praha Grand Hotelben az akkori társasági élet ünnepi rituáléjához tartoztak.

„Így léptem ki a világba és a költészetbe, mint fiatalúr, kisvárosi polgár, szombaton és vasárnap mindig az utolsó divat szerint öltözve, mindig öltönyben [...] mindig ünnepelő cipőben [...] mindig méretre szabott ingben [...] Így játszadoztam a saját életemmel, a tükrözés törvényével a sokdimenziós valóságot röviden átváltoztattam egydimenziós szövegsorokká [...] teljesen egyedül [...] az írógép előtt ülve.”³ Néhány évvel később Bohumil Hrabal örömmel tette félre „a sörgyári fiatalúr” imázsát, a diákeletet, és a Na Knížecí, a Praha Grand Hotel éttermeit lecserélte hétköznapi vendéglőkre és kocsmákra. „Így volt ez régen magam is láttam a fényképeken a fiatalurat kesztyűvel és hihetetlenül szép öltözékben...”, írta magáról Bohumil Hrabal felesége szájába adva a szót, „most viszont utoljára az esküvőjére öltözött fel rendesen és azon az esküvőn már úgy viselte azt a szép öltönyt meg kalapot mint egy jelmezt és kényelmetlenül érezte magát benne...”⁴

² B. Hrabal: *Vita nuova*. In: SSBH, 11. kötet, 274. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Vita nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 1993, 120–121. p.)

³ B. Hrabal: *Proč píše (Miért írok)*. In: SsBH, 12. kötet, 267. p.

⁴ B. Hrabal: *Vita nuova*. In: SSBH, 11. kötet, 274. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Vita nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 1993, 121. p.)

PRÁGA – a Károly Egyetem Jogi Kara

NÁMĚSTÍ CURIEOVÝCH 901/7.

1935. október 7-én Bohumil Hrabal rendes hallgatóként beiratkozott a prágai Károly Egyetem Jogi Karára. Miközben apja, Francin kételkedett benne, van-e egyáltalán értelme annak, hogy a fia további tanulmányokra jelentkezzen, anyja pont az ellenkezőjéről volt meggyőződve. A friss egyetemi hallgatóban mintha egy csapásra felemelkedett volna a tudatlanság szilárd harangja (állítólag derült égből villámcsapásként, mint amikor kitör rajtunk a nátha), és Hrabal szükségét érezte, hogy a korábbi úrt kitöltse.¹ Az irodalom, a képzőművészet, a filozófia iránti érdeklődés rabja lett. Elkezdett olvasni, s szó szerint hihetetlen mennyiségben falta a könyveket, a hazai és a világirodalmat.

Giuseppe Ungaretti olasz költő és író művei jelentették azt az olvasmányélményt, melynek hatása alatt megírja első verseit, az írás „vékony jegére” lép, ami egész életének hajtőerejévé válik. *„Abban az időben, amikor anyámat a barátaim és a szomszédok megkérdezték, hogy mennek a jogi tanulmányaim, anyuka csak legyintett és azt mondta, hogy gondolatban mindig másutt járok’...”*² Csakhogy Hrabal ebben az időben a saját íráskísérletein túlmenően átrágtta magát a görög és római filozófiatörténeten, kitekintéssel Indiára és Kínára, éppúgy keresve az összefüggéseket, mint a kontrasztokat a világ, az ember és Isten megértésében, magyarázatában és megismerésében. Behatóan tanulmányozta Descartes-ot, Hobbes-t, Spinozát, Leibnizet, elmélyedt Kant és Schopenhauer filozófiájában – csak mellékesen jegyezzük meg, hogy Schopenhauer *Die Welt als Wille und Vorstellung* (A világ mint akarat és képzet) című művét német eredetiben olvasta. *„[...] Fischer professzor előadásai Schopenhauerről... annyira magukkal ragadtak, hogy filozófiája lassan, de biztosan kialakította világképemet [...].”*³ Ezért nem is csoda, hogy Hrabalt a környezete hamarosan a filozófia és a képzőművészet szakértőjének tekintette.

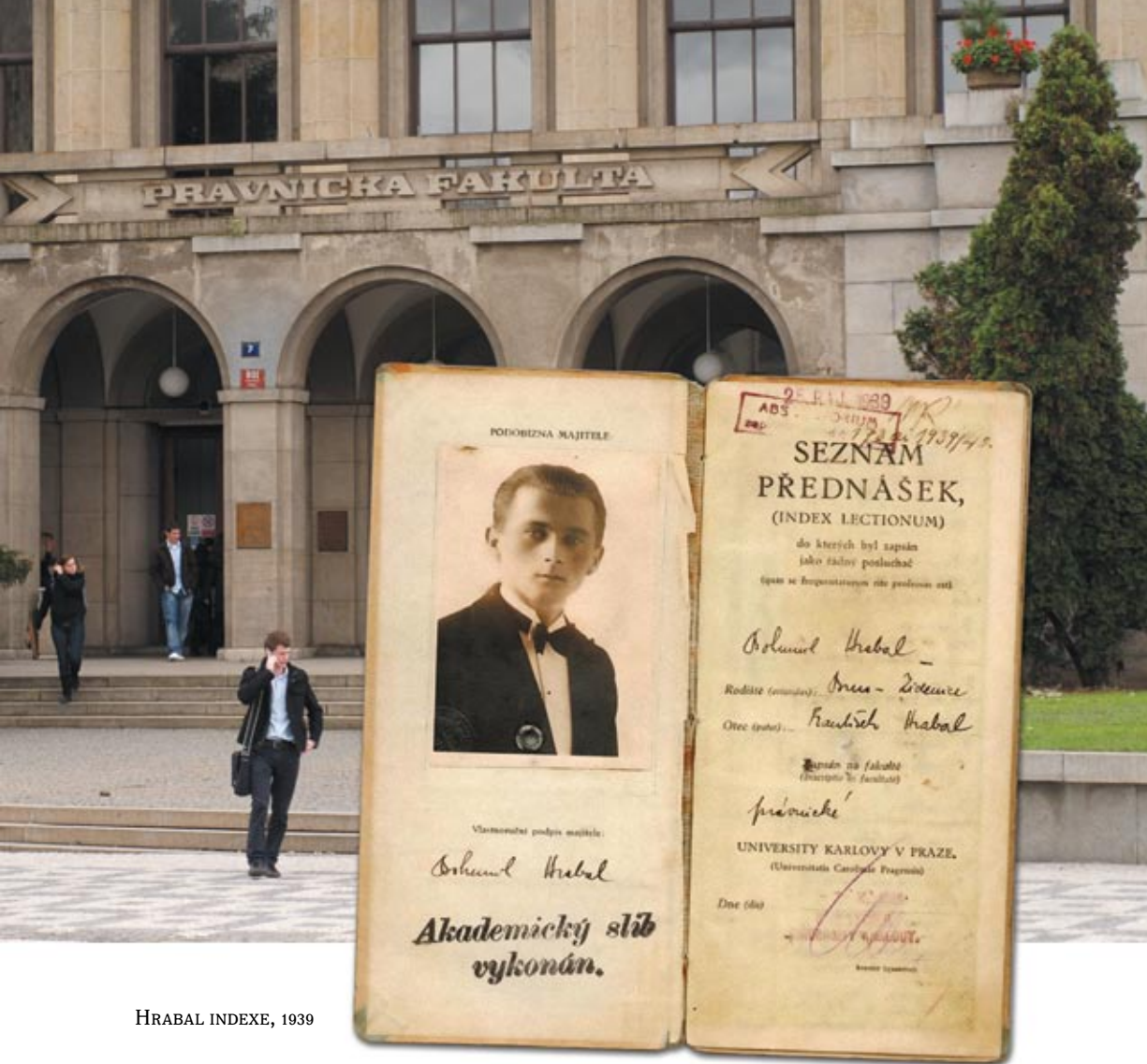
1939. november 17-én Konstantin von Neurath birodalmi protektor (az előzőleg véres erőszakkal elfojtott nemzeti tüntetés után – lásd Jan Opletal tragikus halálát a következő fejezetben – bezáratja a cseh főiskolákat, és Bohumil Hrabal hazamegy Nymburkba. Várja őt a vasútnál végzendő munka időszaka. Csak a háború után, 1945 augusztusában tér vissza a jogi karra, hogy tanulmányait befejezze.

1946. február 15-én jeles eredménnyel teszi le az államvizsgát, és 1946. március 22-én jogi doktorrá avatják a Károly Egyetem dísztermében. Az anyja megkönnyebbült, nagy álma végre teljesült, és fiacskájából fiatalúr – kitanult jogászdoktor lett. *„Így aztán elvégeztem a jogot, hogy a jogot választottam, az véletlen volt, a jogot sohasem szerettem, csak tanultam, de nem tudtam miért, azt a jogot talán csak azért tanultam, mégpedig*

¹ Magyarul lásd még: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 45. p.

² B. Hrabal: *Proč píše? (Miért írok?)*. In: SsBH, 12. kötet, 274. p.

³ B. Hrabal: *Zum ewigen Frieden (Az örök békéhez)*. In: SSBH, 18. kötet, 212. p. (Magyarul: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 324. p.)

HRABAL INDEXE, 1939

jól, hogy anyuka örüljön, és már ne mondja többé, Mi lesz belőled?”⁴ Hasonlóan nagybátyjához, a szintúgy Károly Egyetemen végzett jogi doktorhoz, a Brno–Obřany-i Bob Kiliánhoz, Hrabal sem foglalkozott soha életében jogi praxissal. A „Mi lesz belőled?” kérdése (amellyel kiskorától ijesztgette őt az anyja), így még hosszú ideig ott lebegett Bohumil Hrabal élete fölött.

A PRÁGAI KÁROLY EGYETEM JOGI KARÁNAK FŐBEJÁRATA MA

⁴ B. Hrabal: *Svatby v domě (Házimurik)*. In: SsBH, 11. kötet, 80–81. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Házimurik*. Ford. Zádor Margit. Európa, Budapest, 1996, 102. p.)

● PRÁGA – albérlet

U MILOSRDNÝCH 852/12.

Különféle elképesztő középiskolai viszontagságok után, melyek nem egyszer azzal a verdikttel végződtek, hogy „*a tanuló nem alkalmas arra, hogy felsőbb osztályba lépjen*”,¹ illetve az 1934-ben letett érettségi és egy egész éves kiegészítő latin nyelvi tanulmány után 1935. október 7-én Bohumil Hrabal rendes hallgatóként mégis beiratkozott a prágai Károly Egyetem Jogi Karára. A megviselt szülők igencsak megkönnyebbültek. A huszonegy éves Bogan Nymburkból jár be az egyetemre, de csak a legszükségesebb előadásokra, hogy rögtön az első délutáni vonattal ismét visszatérjen Nymburkba. Beleszerelmesedett a szép lányok társaságában tett esti sétákba az Elba partján, a városfalak mellett és a szűk utcácskákon: egyszerűen Nymburk volt számára a városok városa és a sörgyár az ő vára (ahol akkor a szüleivel és az öccsével lakott).

Csak négy évvel később, 1939 elején költözik el a nymburki sörgyárból Prágába, diák-albérletbe. Olga Rissová asszonytól talált magának szállást a Na Františku néven ismert negyedben, az U Milosrdných (Kegyesrendiekhez) utca 852/12. szám alatt. A ház földszintjén vendéglő volt, amelyet a bérlői – Josef és Božena Sedmík – után U Sedmíkű (Sedmíkékhoz) hívtak. Hrabal közvetlenül a vendéglő fölött lakott két joghallgató kollégájával – tudjuk, hogy az egyiküket Sucháneknek hívták, és Kutná Horából származott –, harmadik lakótársa pedig egy kolíni szakács volt, aki éjféltájt járt haza az albérletbe, rögtön eldőlt, és úgy horkolt, hogy Hrabalnak puha kenyérbelet kellett tőmnie a fülébe. „[...] és így lakott az én fiacskám a tanulmányai alatt Prágában fél évig” – mesélteti magáról Bohumil Hrabal az édesanyját a *Házimurik* trilógiában – „[...] és így az én fiacskám fél évig semmi mást nem csinált, mint délelőtt pénzérméssel focizott, majd elment ebédelni... utána a kisasszonyokat hajkurászta, mindig becsengetett a leányszállásra, hogy elengednének-e három kisasszonyt estére táncolni a Srdíčkóba, s hogy ő maga, az én fiacskám, nyugta ellenében éjjel visszahozza őket...”² Ma már nem tudjuk, voltaképpen mi az igazság ebben az önmagát kipellengérező „gúnyiratban”.

Ha azonban Hrabal a középiskolában csaknem minden tantárgyból megbukott, az egyetemen mintha felemelkedett volna róla a tudatlanság harangja, és éppen ellenkezőleg, az információszerzés rabja lett. „*Akkori életem csak és kizárólag tanulásból állt, nem csupán az irodalom, de a képzőművészeti irányzatok [...] és a filozófia tanulmányozásából. [...] Emellett volt időm járni a szép Georginával, fürödni, kártyázni és bődületes mennyiségben söröket vedelni. És mindeközben képtelen voltam másról beszélni, mint arról, amit a Művészettörténet című könyvben olvastam.*”³ A nymburki *Občanské listy* (Polgári Lapok) hasábjain megjelenik első nyomtatott szövege, a *Prší* (Esik) című verse.⁴

¹ Bohumil Hrabal bizonyítványai (1926, 1930), Tomáš Mazal archívuma.

² B. Hrabal: *To co zbylo* (Az, ami kimaradt). In: SsBH, 12. kötet, 407. p.

³ B. Hrabal: *Akademický slib vykonán* (Bent vagyok az egyetemen). In: SsBH, 18. kötet, 19. p. (Magyarul: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 323–324. p.)

⁴ Magyarul lásd: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 324–325. p.

A kor azonban vészterhes volt. Az 1939. október 28-i nemzeti tüntetést a német megszálló katonaság keményen elfojtotta. Egy Jan Opletal nevű diák november 11-én belehalt sérülésébe. November 15-én Hrabal (aki pár napja kapta meg nyolcszemeszteres tanulmányainak abszolutóriumát) elindult Jan Opletal temetésére, melyen vagy ezer diák gyűlt össze és a találkozó náciellenes demonstrációvá szélesedett. De Hrabal a Párizská utcában összefutott egyik barátjával a jogi karról. Állítólag ő csábította el a Celetná utcai Boudába (Kalyibába), ahol derekasan védelték a budějovicei sört, így mit sem sejtve vészelték át mindazt, ami azon a napon Prágában történt. *„És aztán aludni mentem,”* írta le az ezt követő eseményeket maga Hrabal, aki azonban még „egy” sörre betért a ház földszinti vendéglőjébe, *„[...] és az utcáról csupa rossz hír érkezett, a hangulat nyomott volt, az egyik vendég tubákot szórt a keze fejére és úgy belefűjt, hogy Sedmík úrnak tüsszentenie kellett, s merthogy parókat viselt, hát sikerült a tréfa, vendéghaja leröpült kopasz feje búbjáról, de Mařenka, aki a kocsmában kíségetett, nem nevetett, mint máskor, a vendégek sem nevettek, mindannyian le voltak taglózva, és Sedmík úr újra feltette a parókáját, és csak annyit mondott, hogy az idő nem a legalkalmasabb az ilyen hülye viccekre... És én aludni mentem [...] És másnap elindultam az egyetemre, délelőtt tíz óra után mentem el hazulról, és amikor fölnéztem a jogi kar lépcsőfeljárójára, hát mit nem láttam... A lépcsőkön birodalmi katonák diákokat hajkurásztak, puskatussal püfölték a hátukat... és én rémülten álltam, ha csak egy félórászkával előbb érkezem, hát én is úgy járok, mint a barátaim, az autók elindultak, és én hallottam, ahogyan diáktársaim a himnuszt éneklük... és amikor hazaértem... én is összezsomagoltam, és rémülten búcsút vettünk síró szállásadónktól... és mielőtt hazautaztunk volna a szüleinkhez, mielőtt kiértünk volna a pályaudvarra, minden emberből süttött a félelem, a várakozás, hogy megtörténik az, ami azután történt – a főiskolákat bezárták, tizenkét diákot november 17-én kivégeztek, ezerkétszázat pedig, akiket a kollégiumokban tartóztattak le, Sachsenhausenbe deportáltak...”⁵*

És így a sors iróniája, hogy Bohumil Hrabal valószínűleg csak annak köszönhetően mentette meg az életét, hogy 1939. november 15-én Jan Opletal temetése és a további diáktüntetések helyett késő estig sörözött, és másnap kialudta a megívott budějovicei söröket. Azután, hogy von Neurath birodalmi protektor bezáratja a főiskolákat és kollégiumokat, Hrabal elhagyja Prágát (csak 1945 augusztusában tér vissza ide ismét), s megint hazautazik Nymburkba, ahol mint segéderő lép munkába a helybeli jegyző, dr. Josef Možuta irodájában.

⁵ B. Hrabal: *Listopadový uragán (Novemberi fürgeteg)*. In: SsBH, 13. kötet, 117–118. p. (Magyarul: *Novemberi fürgeteg*. In: *Macska-maszkabál, avagy gyónás feloldozás nélkül*. Ford. V. Detre Zsuzsa. Európa, Budapest, 1999, 103–104. p.)

NYMBURK – Hrádek Nyomda

PALACKÉHO TŘÍDA 210/45.

Bohumil Hrabal 1936-ban kezdte írni első reflexív verseit, hogy így fokozatosan lépjen rá az irodalmi alkotás vékony jegére. Később, amikor már túl volt több versen, háromszor lemásolta őket, füzőgéppel átlukasztotta a lapokat, és máris megszületett első gyűjteményes kötete. Költőnek érezte önmagát, de ugyanakkor még hosszú ideig saját maga első és egyetlen olvasójának is.

1937 októberében a nymburki *Občanské listy (Polgári Lapok)* közli Hrabal első versét *Prší (Esik)* címmel. Hrabal „ifjonti naiv szecessziós versikéi” – melyek eleinte csak akkori konfliktusmentes életét tükrözték, félnék és plátói szerelmeinek történetkét, Elba menti csavargásait öröközték meg, álmodozását és éjszakai részeg kalandjait jegyezték fel – fokozatosan öltönek egyéni stílusjegyeket, melyek már többet fejeznek ki. 1939 táján írt verseiből *Dni a noci (Nappalok és éjszakák)* címmel maga állított össze egy kötetet. Az A4-es formátumú gépirásos lapokat három kapoccsal összefogott félkemény táblák közé helyezte – így készített ismét egy eredeti példányt és három másolatot. Második, *Obrázky bez rámu (Képek keret nélkül)* címet viselő, géppel írt versgyűjteményét 1940-ben már kemény táblákba köttette. Valamikor 1947 után, amikor Hrabal az Ipartestületi Alap biztosítási ügynökéként dolgozott, válogatást állított össze addigi lírai alkotásaiból, az utóbbi évek költeményeire helyezve a hangsúlyt. A gyűjteménynek, amely egyfajta mérlegelési szándékot tükröz, a *Ztracená ulička (Elveszett utcácska)* címet adta.

Majd nekibátorodott, és az *Elveszett utcácskát* elvitte a nymburki Miroslav Hrádek cég nyomdájába. Végre kezd kirajzolódni az első igazi verseskötet (még ha saját költségén is), a helyi költő fontos attribútuma s elképzeléseiben a jövődöbeli író valamiféle „névjegye”. A könyv szedése azonban túlságosan elhúzódott. A kommunista párt 1948. februári hatalomátvételét követő államosításkor Miroslav Hrádek nymburki könyvnyomdáját is likvidálták, és vele együtt az *Elveszett utcácska* nyomtatásra előkészített kötetét is. Hrabalnak így a gyűjteményből csak két kefelenyomata maradt.

A kötet végül mégis megjelent a tervezett formában, de csak negyvenhárom évvel később, 1991-ben. S már egyáltalán nem saját költségén, hanem egy világhírű író több ezer példányban kiadott könyveként, melyet hamarosan idegen nyelvekre is lefordítottak.

NYMBURK – František és Marie Hrabal családi villája

ZÁLABSKÁ 1661/2.

A Hrabal család villája, az ún. „Hrabalka” az Elba bal partján, a nymburki Zálábí (Elbán túl) nevű részén áll a Zálabská 1661/2. számú helyen. A villát 1939/1940-ben Ladislav Cankář nymburki műépítész és építőmester építette František és Marie Hrabal számára. Hrabalék a sörgyári szolgálati lakásból csak az ötvenes évek elején költöztek át a villába, amikor František Hrabal nyugdíjba ment igazgatói tisztségéből (1952). Érdekes,

hogy ez a ház (Zálábí 1661/2) az 1947-es telefonkönyvben úgy szerepel, mint Karel Kutlvašr lakcíme, aki az Ipartestületi Nyugdíjalap külső szolgáltatásainak igazgatója Hradec Královéban (telefonszáma 243). Ugyanezt a nevet ugyanezen a címen az 1952-es telefonkönyvben még meg lehet találni. Ezen adatok szerint nyilvánvaló, hogy 1947 és 1952 között Karel Kutlvašr (valószínűleg Hrabal kollégája a ŽOFKA Ipartestületi Alaptól) lakott a villában, mielőtt Hrabalék ide költöztek a sörgyári szolgálati lakásból.

A *Harlekin* milliói című könyvében Bohumil Hrabal az anyja szájába adva a szót erről a házról, a lakás már-már „rémitő történetét” így meséli el: *„De az én igazi történetem az volt, hogy ott kellett hagynom a sörgyárat, azt az én négyszobás otthonomat, hogy Francinnal és Pepinnel átköltözködtünk a folyóparti kis villába, a házba, amit magam terveztem és rajzoltam, és nem jutott eszembe, hogy ezzel kelepécét állítok magamnak, Francinnak, Pepinnek és a vendégeimnek, mert amikor megvolt annak a lakásnak a rajza, hát mindenkit elragadtatás és irigység fogott el, hanem amikor beköltöztünk, amikor átcipeltük a sörgyárból az összes kacatot, az az Elba-parti ház dugig lett limlommal, az udvar pedig autóalkatrészekkel, lécekkel, mindenféle kacattal, amik ellenségesen meredtek rám, és sohasem tudtam kitalálni, mire való ez vagy az az ócskaság. Hanem a legnagyobb képtelenség abban az építményben a folyosó volt, ahová az összes ajtó nyílt, a folyosó, ami nem volt nagyobb egy két méterszer másfél méteres szőnyegnél. Ajtó a folyosóról, ajtó a kamrából, ajtó a vécéből, ajtó a konyhából, ajtó a hálósobából és az ajtó az ebédlőből... És így napjában többször megesett, hogy arra a kis folyosóra, abba a kis hallba beszorult valaki a családból, valaki a vendégek közül, napjában többször sóbálvánnyá dermedtek a konyhában vagy az ebédlőben maradottak, hogy mi ez a rémséges ordítózás és szitkozódás és mentegetőzés. Ez azért volt, mert ahányszor valaki vécére ment, ahányszor a spájzba igyekeztem, valaki mindig kitérte az ajtót, de az összes ajtó ebbe az aprócska hallba nyílt, és így egymásba ékelődtek az ajtók, és valaki mindig ott rekedt közöttük. Leginkább Pepin bácsi, aki a többiekénél gyakrabban járt ki vécére, mindig iparkodott minél gyorsabban kisurranni a konyhából, csak hogy éppen akkor akartam én is a lehető leggyorsabban ácsusszanni egy üveg sörrel, és csörömpölés és üvöltés és főleg testek ütközése a félhomályban [...] az Elba-parti kis villában ősztől tavaszig szél és eső ostromolta az ablaktáblákat, huzat süvített az egész házban, csak egyetlen kályhában fűtöttünk Francinnal, Francin abroncsdarabokat aprított belé, a gumi lobogva égett, és rövidke időre vörösre izzította a kályhát, de meleget csak akkor éreztem, ha a kályhától néhány centire tartottam a kezem. És én voltam az, aki olyan szobát rajzoltam magamnak, amilyenek Angliában vannak, [...] üvegezett falút [...] olyan léghuzat volt itt, hogy keresztülfűjt az egész házban, mintha egy hideg kéz érintette volna a homlokom és a hátam. [...] De mindez attól volt, hogy a magam tervezte villa eszményinek tetszett, a valóságban azonban ki kellett ábrándulnunk belőle, elvárászolt, titokzatos kastély volt számunkra [...] Gyakorta*

HRABALÉK VILLÁJA, NYMBURK

PEPIN BÁCSI (KÖZÉPEN) BOHUMILLAL
ÉS FRANCINNAL, 1957

*fontolgattuk, hogy eladjuk ezt a házat, hogy beérjük egy olyan építménnyel [...] két egymásba tolt vagonból álló házacskával, amit egyetlen kályha is úgy befűtött [...].*¹

Hrabalék azonban egészen a múlt század hatvanas éveinek végéig itt laktak. 1971-ben – anyja halálának évében – Bohumil Hrabal eladta a házat Nymburk városának. Jelenleg a nymburki kórház egészségügyi személyzetének szálláshelyeként üzemel.

¹ B. Hrabal: *Harlekinovy milióny (Harlekin milliói)*. In: SsBH, 10. kötet, 349–352. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Harlekin milliói*. Ford. V. Detre Zsuzsa. Európa, Budapest, 1990, 246–250. p.)

NYMBURK – pályafenntartási munkakör 1942–1943

Amikor a német megszállók 1939 novemberében bezárták a Cseh–Morva Protektorátus egyetemét és főiskoláit, Bohumil Hrabal, a prágai Károly Egyetem Jogi Karának hallgatója, kénytelen volt ismét hazatérni Nymburkba.

1939 decemberének elején munkába lép, mint „segéderő” dr. Josef Možuta jegyző hivatalában a Pivovarská utca 20. szám alatt (ma Soudní utca). A száraz ügyvédi gyakorlat Hrabal számára a végtelen unalom. Ezért saját kérésére otthagyja a jegyzői irodát és 1940. szeptember 14-én jelentkezik a prágai Eckert-féle kereskedelmi magániskola öthónapos kereskedői tanfolyamára. „[...] *meg akartam tanulni gyors- és gépírni... De mentális rendszerem annyira rosszul viszonyult hozzá, hogy gyorsírni sohasem tanultam meg, ellenben mind a tíz ujjal gépelni igen.*”¹ A tanfolyamot Hrabal 1941 januárjában kitüntetéssel végezte el.

1940. szeptember 10-től Bohumil Hrabalt a nymburki Vasúti Dolgozók Fogyasztási és Termelési Szövetkezetének alkalmazottjaként tartják nyilván. A szövetkezetben raktárosként dolgozik egészen 1942. február végéig. 1942. március 13-án egyenesen átlép a nymburki vasúthoz. „*Legelőször az irodaépület felső szintjére raktak, ahol iparvágány-terveket rajzoltam és az irattárat rendeztem. Amikor sütött a nap, azt mondtam délután a mérnöknek: 'Ha valaki keresne, az irattárban vagyok.' És aztán mentem irattárat rendezni, ott fogtam egy kis lécezt és azt mondtam a hivatalsegédnek, aki régi borítékokat fordított ki és újat csinált belőlük: 'Ha valaki keresne, az építőhöz mentem.' És azzal a léccel elmentem az építőmesterhez, és amikor kicsit körülvágtam a lécezt, azt mondtam: 'Ha valaki keresne, csavarokért mentem a műhelybe.' És mentem fürdeni. Persze a legkedvesebb barátom egyszer olyan alaposan keresett, hogy fürdőnadrágban találtak meg az Elbában. Így a felső szinten azt mondták, hogy jobb lesz, ha friss levegőre megyek síneket krampácsolni. Az volt a gyönyörű munka!*”²

Bohumil Hrabal a vasúti pályafenntartó részleg „segédmunkásaként” a nymburki pályamester körzetében síneket krampácsol a pályán, vonalbejárást végez, tapossa a hajtányt. „[...] és ez volt az én fiacskám aranykora szépen a szabad ég alatt és szépen a természetben és szépen együtt lenni a munkásokkal és szépen diskurálni velük,”³ írta erről később Hrabal. Akikkel együtt dolgozott a vasútnál, azokban ugyanolyan félszeg és szemérmes hétköznapi embereket fedezett fel, mint amilyen ő volt, és akik mintha magukba rejtették, hogy tulajdonképpen szégyellik magukat azért, „*hogy a jóság és a kedvesség már valahogy világszerte kiment a divatból.*”⁴ A vasútnál végzett munka olyannyira megtetszett Hrabalnak, hogy úgy döntött, ott marad. Dolgozik a jelző mestereknél, egy ideig kalauz, majd vonatvezető, más-kor tolató, távirász, vagy helyettesíti a pályamester segédjét. Végigmegy az üzemeltetésen és a szakmákon úgy, hogy végül beiratkozhat tanfolyamra és forgalmista lehet.

¹ B. Hrabal: *Proč píše (Miért írok)*. In: SsBH, 12. kötet, 268. p.

² B. Hrabal: *Chvála povolání (A hivatás dicsérete)*. In: SsBH, 15. kötet, 41. p.

³ B. Hrabal: *Vita nuova*. In: SsBH, 11. kötet, 275. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Vita nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára, Európa, Budapest, 1993, 122. p. és Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert, Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 326. p.)

⁴ B. Hrabal: *Interview s Jazz klubem (Interjú a Jazz klubbal)*. In: SsBH, 15. kötet, 222. p. (Magyarul: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 326. p.)

🕒 **HRADEC KRÁLOVÉ – 1943. december 1-jétől Bohumil Hrabal forgalmista tanfolyamot látogat Hradec Královéban. A saját beiskolázású tanfolyam nyolc hónapig tartott, de Hrabal számára tizenkét hónapra hosszabbodott meg.**
forgalmista tanfolyam,
a pályaudvar főépülete
 1943–1944

Sok év elmúltával Hrabal így emlékezett vissza a hradeci tanfolyam idejére: *„Vasutas kurzuson voltunk Hradec Královéban, az állomásépület második emeletén. És az állomás piszoárját kellett használnunk, mert ott a második emeleten a forgalmista urak gyufát dobáltak a kagylóba. De én bementem a tilos vécébe, kigombolkozom, és ahogy ott csurgok, csurgatok, egyszer csak egy úr megfogja a kabátujjamat, és fenyegetően kérdezi: maga itt mit csinál? Azt mondtam: Amint látja, pisálok! De ő csak mondta a magáét: De mért pont itt, a tilosban! Megfordultam, és csak hogy szerencsét hozzon neki, levizeltem a cipője orrát, és azt mondtam: Hát, csak mert így hozta a kedvem. Ő meg felüvöltött: Tudja, ki vagyok én? Lerázogattam magam, és azt mondtam: Azt bizony nem tudom! De ő énekel emelte a karját, és azt ordította. Hát csak hogy tudja, én Vodička felügyelő vagyok! Azt mondtam neki nyugodtan: Akkor szaladjon panaszt tenni a mosdóba az ötödik vízcsapnak, vagy ... fusson, bögje ki magát a zsebkendőjébe! De ő azt kiabálta: Micsoda, egy Vodička felügyelő bögjön a zsebkendőjébe?”¹*

Nem sok hiányzott hozzá, hogy Hrabalt ezért a vétségért kidobják a tanfolyamról, hiszen az eseményről maga a Reichsbeauftragte² írta meg a jegyzőkönyvet. Amikor Hrabal már rangjelzés nélküli forgalmista gyakornoki uniformist és aranygombos köpenyt hordhatott, állítólag nemegyszer kísértált Hradec Králové főterére és főutcájára, a vasárnapi korzóra. *„[...] egyenruhában, de cipő nélkül, mezítláb. És az emberek megfordultak utánam, én elvörösödtem, egyfolytában szégyelltem magam, rákvörös voltam, de mezítláb mentem, a szégyenkezéstől dőlt rólam a verejték, de mezítláb mentem, mert saját magam fölé mentem, ez nem diákcsíny volt, én úgy éreztem, hogy szerecsen király vagyok, úgy éreztem, hogy ezzel a semmiséggel, hogy mezítláb megyek a főtéren, örökre beírom a nevem... hová?”³* „Először kimenni forgalmista egyenruhában, tulajdonképpen egyáltalán vasutas uniformisban, az olyasvalami, mint az esküvő. Mindennek pontosan méretre szabottnak kellett lennie, a cipőknek úgy kellett ragyogniuk, akár a lakkipőknek. [...] De mezítláb menni egyenruhában, odáig már nem merészkedtem. Az olyan volt, mint az ostya megszenteltelenítése. [...] Egy forgalmista mégse engedhette meg magának, hogy az egyenruhához sárga cipőt húzzon.

¹ B. Hrabal: *Fádní stanice (Unalmas állomás)*. In: SsBH, 3. kötet, 158. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Unalmas állomás*. In: *Skizofrén evangélium*. Ford. Körtvélyessy Klára. Kalligram, Pozsony, 1996, 323. p.)

² Reichsbeauftragte: birodalmi megbízott – A ford.

³ B. Hrabal: *Kdo jsem (Ki vagyok)*. In: SsBH, 12. kötet, 260. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Ki vagyok*. In: *Egy osztályisméltó emlékezései*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 2001, 303–304. p. és Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 79. p.)

A közlekedési ellenőr szolgálati kocsin utazgatott és távcsővel figyelte a szolgálatban lévő forgalmistát. Nem volt rest és leszállt a vonatról és begombolta a begombolatlan gombot, mert az ilyen forgalmista az állomás ékessége [...].”⁴

A Hradec Králové-i tanfolyamon Bohumil Hrabal szinte minden teszten megbukott. „*Bár-mikor, ha ki kellett töltenie valamilyen hivatalos okmányt vagy valami hasonlót, amelynek soha nem tulajdonított semmilyen jelentőséget, hát elrontotta...*”⁵ Négy hónapi elméleti felkészítés után (1943. december 1–1944. március 31.) a harmincéves Hrabalt kinevezik a protektorátusi vasutak fizetés nélküli gyakornokává, és 1944. április 14-én gyakorlati betanításra szolgálatba lép.

HRADEC KRÁLOVÉ, FŐPÁLYAUDVAR

HRABAL VASÚTI IGAZOLVÁNYKÉPE

⁴ B. Hrabal: *Chvála povolání (A hivatás dicsérete)*. In: SsBH, 15. kötet, 43. p.

⁵ J. Kládva: *Životopis trochu jinak (Életrajz kicsit másképp)*. In: SsBH, 16. kötet, 131. p. (Magyarul Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajas magánya*. Ford. Kocsis Péter. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 327. p. – Részletek az Életünk 1989/3. számában, ford. Varga György)

DOBROVICE – vasútállomás

1944

1944. április 14-én Bohumil Hrabal négy másik forgalmista-tanfolyamhallgató társával együtt Hradec Královéból a dobrovicei vasútállomásra kerül betanuló gyakornoknak. Az egyik tanuló társ Hrabal barátja: Miloš Mašek. Később innen, vagyis a két név: HRabal +

MAšek kezdőbetűinek összekapcsolásából keletkezett a *Szigorúan ellenőrzött vonatok* gyakornokának, Miloš Hrmának a neve. A vizsgákra, mivel a forgalmista tanfolyamnak még nincs vége, Hrabal beutazik Hradec Královéba, ahol 1944. július 8-án le is teszi az elméleti közlekedési vizsgát az előírt ismeretekből és tovább folytatja a betanulást Dobrovicében. Tekintettel arra, hogy Dobrovice vasútállomásán a szolgálat teljesítésére alkalmas gyakornokokból több volt a kelleténél, szétosztották őket és mindegyiküknek kijelöltek egy helyet a gyakorlati vizsga letételére. Bohumil Hrabal Kostomlaty vasútállomására került.

Egy újságíró, Karel Vrchovecký 1967-ben a „dobrovicei időszak” után nyomozott: *„Az akkori állomásfőnököt, Alois Němečeket (igen, azt, aki szeretett galambokat tenyészteni) behívatta a hradeai igazgatóságra Železný mérnök és azt mondta neki: 'Idefigyelj Němeček. Őt aushilfarbeitert¹ küldünk Dobrovicébe.' És Němeček erre, hogy nem lesz-e belőlük kicsit sok egy ilyen kis állomásra. De Železný mérnök állítólag azt felelte: 'Meglátják, főnök, nem fogom rájuk kényszeríteni, de a diákoknak valahogy át kell vészelniük ezt a háborút.' (Mindez egy nagyobb, titkos akcióhoz tartozott, az ötletet a vasúti alkalmazottak egykori egyesülete adta hozzá, hogy legalább a fiatal értelmiség egy részét megmentsék a Birodalomba telepítéstől. Az igazgatóságon minden főnökkel külön beszéltek, az állomásokon mesterségesen felduzzasztották a szükséges létszámot, így került e fiúk serege a vasútanyácskához.)”²*

„Valóban kicsit sokan voltakunk egy ilyen kis állomásra,” emlékezett vissza évek múlva Karel Linhart, az öt dobrovicei aushilfarbeiter egyike. *„Csínyeket követtünk el, szegény Němeček főnöknek örökké hajkurászni kellett minket az egész állomáson, mi meg közben valamelyik félreállított vagonban kártyáztunk vagy Bogan agyszüleményeit hallgattuk. Egyszer majdnem rosszul sült el. Az irodába bejött egy úr és érdeklődött, mit csinálunk. Hát betanulunk, mondta neki Mašek. Az úr a főnök után kérdezett és mi mondtuk neki, hogy a galamboknál van. Ezt már nem viselte el az az úr, ijeszten felordított, hogy ő Poddaný közlekedési ellenőr, kirohant az irodából és egy idő múlva visszajött a halálsápadt főnökkel. Bogan még mondott neki valami olyasmit, hogy 'Üdvözljük köztünk, maestro', de a koronát az állomás vendéglőjéből teli korsókkal visszatérő Houška tette föl, aki az ajtóban elkezdett kurjongatni 'Mindenki félre – itt a sör!' Dobrovicében szolgált akkor František Hubač is, kedves, de nagyot mondó ember, aki állandóan szerelmi kalandjaival kérkedett. Egyébként, Bohumil Hrabal találta ki számára a Hubinka³ gúnynevet. Rajta kívül ott volt Vojtěch Kraus forgalmista is, aki nem sokat beszélt, de annál szívesebben cselekedett.*

¹ aushilfarbeiter: segédmunkás – *A ford.*

² *A Květy* című folyóiratban, 1967. szeptember 30.

³ hubinka, hubička: csók, puszi – *A ford.*

DOBROVICEI ÁLLOMÁSEPÜLET

ALOIS NĚMEČEK, A DOBROVICEI ÁLLOMÁSFŐNÖK

Ő hasította fel a felügyelő kanapéját a Hrabal által leírt körülmények között. Azt az esetet a távirászkisasszony hátsófelének pecsételésével, az idősebbektől vette át Hrabal, mint szájhagyományt.”⁴

Hrabal 1944 szeptemberének végéig a dobrovicei vasútállomáson szolgált. A *Fádní stanice (Unalmas állomás)* című elbeszélésében írja le, 1946-ban hogyan járt át mesélni a nymburki állomásfőnökhöz, aki az egész személyzettel együtt szívesen és elbűvölve hallgatta a dobrovicei állomáson szerzett, enyhén mulatságos élményeit. Ezeknek az élményeknek némelyikét Hrabal később neves kisregényében, az *Ostře sledované vlaky-ban (Szigorúan ellenőrzött vonatok, 1965)* ugyanúgy felhasználta, mint a dobrovicei forgalmista, Kraus esetét a felhasított kanapéval és a markánsan szexuális motívumokkal – a *Káin* című, 1949-es egzisztenciális elbeszéléssel és az ötvenes évek elején írt, a *Dům, který se osvěžoval bleskem (Ház, mely villámmal frissítette magát)* című novellával együtt, amelyben először bukkan fel a Hradec Králové-i közlekedési tanfolyamon hallott „pecsételős” jelenet. „Hát így elment az utolsó éjszakai személy [...] és estétől velünk üldögélt a közlekedési irodában egy olyan fess dáma és cigarettázott és bort ivott. És éjjel felé, azt mondja Hubička forgalmista úr: Miloš, még csak gyakornok vagy, de én bízom benned. Vedd át

⁴ A *Květy* című folyóiratban, 1967. szeptember 30.

helyettem a szolgálatot egy-két órásckára. Hát én szolgáltam, és Hubička forgalmista úr pedig bevitte a hölgyet a főnök úr irodájába [...]’ ,[...] de éjjél után egy órakor, amikor a teher is kiment a cukorral, olyan hangokat hallottam a főnök úr irodájából, mintha valami koporsót tologatnának... Aztán valami zuhanás! Beszaladok a főnök úr irodájába, hát a hölgy meztelenül fekszik a kanapén, szétvetett lábbal! Hubička forgalmista úr pedig a földön fekszik alsónadrágban, akárcsak a katona azon a templomképen, amelyiken felnyitják az Isten sírját. És azt mondja: Miloš, rosszul sikerült a kontrafals, lepoty-tyantam a szerelem oltáráról...”⁵

VÁLTÓK DOBROVICÉBEN

⁵ B. Hrabal: *Ostře sledované vlaky (Szigorúan ellenőrzött vonatok)*. In: SsBH, 5. kötet, 67–68. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Szigorúan ellenőrzött vonatok*. Ford. Zádor András. Európa, Budapest, 2014, 19–20. p.)

Verhalten bei Tieffliegerangriffen

Zug wird bei drohender Gefahr so schnell wie möglich zum Halten gebracht!
Ruhe bewahren! Weisungen der Zugbegleitmannschaft beachten!
Fensterscheiben herablassen!
Zum Verlassen des Zuges bereitmachen! Greifbarbene Kleidung durch Überziehen von Mänteln oder Jacken verdecken! Gepäck im Zuge lassen, nur persönliche Papiere mitnehmen!
Aussteigen nach Weisung der Zugbegleitmannschaft, Männer notfalls durch die Fenster! Gebrechlichen und Verwundeten helfen!
Vorsicht beim Überschreiten der Gleise!
Deckung nehmen in vorbereiteten Deckungsgräben oder in 300—400 m Entfernung im Gelände! Nicht unnötig hin- und herlaufen!
Bei überraschendem Anflug auf die Erde werfen!
Wiedereinsteigen in den Zug auf das Pfeisignal der Lokomotive!

Verbandpäckchen auf die Reise mitnehmen, damit bei Verletzungen schnell erste Hilfe geleistet werden kann.

Ministerium für Verkehr und Technik
(Eisenbahnverwaltung).

Jak se chovati při útocih nízko létajících letců

Hrozí-li nebezpečí, vlak zastaví co nejrychleji!
Zachovejte klid! Dbejte pokynů průvodčích vlaku!
Otevřte okna!
Připravte se k vystoupení z vlaku! Křiklavě barevný oděv zakryjte pláštěm nebo kazajkou! Zavazadla ponechte ve vlaku, s sebou vezměte jen osobní doklady!
Vystupte podle pokynů průvodčích vlaku, muži — je-li nutno — třeba okny!
Pomozte nemocným a raněným!
Pozor při překročení kolejí!
Ukryjte se v ochranných zákopech — jsou-li na blízkou — nebo v terénu 300—400 m daleko od vlaku! Neběhejte zbytečně sem a tam!
Při náhlém náletu ulehnete na zem!
Do vlaku se vraťte po zapískání lokomotivy!

Na cesty si vezměte obvazový balíček, aby při zranění mohla být první pomoc rychle poskytnuta.

Ministerstvo dopravy a techniky
(železniční správa).

● KOSTOMLATY – vasútállomás 1944–1945

Bohumil Hrabal, aki még mindig gyakornok, 1944. október 1-jén jelentkezik a Kostomlaty u Nymburka (ma: Kostomlaty nad Labem) nevű község vasútállomásán, ahol a jövőben forgalmistaként fog dolgozni. Ugyan-ezen év decemberében leteszi a forgalmista szolgálat teljesítéséhez szükséges gyakorlati vizsgát. A vizsga

alatt állítólag „Hrabal a vasúti pályához vezette a bizottságot. Letérdelt a vágányok mellé, miután gondosan leterített egy zsebkendőt, nehogy bepiszkolja az egyenruháját, majd a sínre szorította a fülét és így szólt: „A 804-es számú szerelvény éppen most halad át Kamenné Zbožín!” Mindannyian meghökkentek. A felügyelő megkérdezte, hol tanulta ezt. Azt válaszolta, hogy amerikai filmekből leste el... A felügyelő, akinél vizsgázott, úgy ítélte meg, hogy jó forgalmista lesz belőle, hiszen vigyáz az egyenruhájára...”¹ A forgalmi gyakorlati vizsgát így Hrabal sikeresen teljesítette. „...Kostomlatyban szolgáltam, de megmaradtam annál az elképzelésnél, milyen jól áll ez nekem, szórakozott művoltomnak, és soha nem találtam a zsebemben a sípot, amikor a Vm9 jelet kellett fűjnom: Vonatkísérők, lépjenek a helyükre. Így hát a jelet az ujjaimmal fűtyültem el, és az állomásfőnök úr haragudott és odaadta nekem a saját sípját, aztán tucatjával vételezett ilyen sípot, mégsem segített. És így történt, hogy a gyerekekkel utazók, amikor közeledtek a mi állomásunkhoz, lehúzták az ablakokat és mutogatták a gyerekeknek: „Látod, ott az a forgalmista úr, aki az ujjával fűtyül.” Soha életemben semmit nem csináltam olyan szeretettel, mint ezt a szolgálatot az állomáson.”²

Kostomlatyban közvetlenül a háború vége előtt, amikor Hrabal már forgalmistaként fogadott minden szigorúan ellenőrzött birodalmi vonatot, amely az állomásán keresztül haladt a keleti front felé, megérintette a Halál dermesztő keze. „A partizánok az én kis állomásom előtt szedték fel a síneket, és a szigorúan ellenőrzött vonatnak, amely a Vörös Hadsereg elől hátrált Nyugat felé, meg kellett állnia, de voltak náluk tartalék alkatrészek, így aztán egy óra múlva beérkezett a kis állomásra a katonai transzport, kiszállt két SS-katona és hátamba nyomták a parabellumaikat és magukkal vittek a mozdonyra és a szerelvény elindult és én álltam a katonák parancsnoka előtt, ezüst gyopárral díszített sapkája volt, nézett rám és én álltam feltartott kézzel és a szememmel részvétért könyörögtem... (de a szigorúan ellenőrzött vonat parancsnoka szerencsére osztrák volt... első ízben nézett rám valaki Schopenhauer szemével... Alle Liebe ist Mitleid... és aztán jelt adott)... ebben a parancsnokban megvolt a részvét irántam, állával intve kiadta a parancsot, a vonat megállt és a parabellumok eltávolodtak a hátamtól és én visszatértem az állomásomra és első ízben mentette meg az életemet a részvét. És most jut eszembe, három hónappal korábban a partizánok az állomásom mögött röptettek levegőbe egy nyitott teherkocsiból álló löszervonatot, én a peronon álltam és láttam, és aztán a légörvény által át is éltem azokat a robbanásokat, tizenöt vagon repült az égbe [...] és aztán SS-katonák az irodámban és vizsgálat és revolverek a táviró melletti asztalon, és nem puffantottak le azok a németek,

¹ Jaroslav Kládva: *Životopis trochu jinak (Életrajz kicsit másképp)*. In: SsBH, 16. kötet, 131. p. (Magyarul: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 327. p. – Részletek az Életünk 1989/3. számában, ford. Varga György)

² B. Hrabal: *Chvála povolání (A hivatás dicsérete)*. In: SsBH, 15. kötet, 43. p.

HRABAL FORGALMISTA SAPKÁBAN

KOSTOMLATY, A VASÚTÁLLOMÁS

*másnap is eljöttek értem, de aztán elengedtek, szokás szerint szerencsém volt [...]*³ Így írta le maga Bohumil Hrabal azt a két határhelyzetet, amelyek az életéről döntöttek.

Hrabal egészen 1945 júliusáig szolgált Kostomlatyban. 1945 augusztusától szabadságra megy azzal a céllal, hogy befejezze tanulmányait a prágai Károly Egyetem Jogi Karán. Vasutas pályafutása így véget ért. *„Ennek a jómadárnak pokoli szerencséje volt, fellélegeztünk, amikor visszament befejezni az iskolát”* – mondta sokkal később a volt, nyugdíjazott főfelügyelő és nyomban komoran hozzátette: *„Az a fiú legalább egy évet elvett az életemből. Negyvenégyben egy turnus jövődő forgalmista volt a gondjaimra bízva. Ez a Hrabal közöttük volt. No, mit mondjak maguknak. Amikor előadtam, hogy egyvágányú pályán a keresztesződésnél az egyik vonatnak mindig meg kell állnia, ő állította, hogy nálunk Dobrovicében nem kell megállniuk, csak lassabban haladnak. Elfogott a rémület a magyarázatán, mit csináltak azok ott durván megsértve az előírásokat! Elképzeltem a lehetséges összeütközést a következményeivel... De végül letett minden vizsgát. Talán az az Ajnzbanos⁴ Úristen szolgálati úton volt. Szolgálat alatt örökké valamit írogatott, a vonat indulásának jelét az ujjain át füttyülte – na, az utasok ebből csúfot űztek. És képzeljék, ez a jómadár a legkisebb malört sem követte el!”⁵ Az *Unalmas állomás* című elbeszélésében (1953) Bohumil Hrabal jobban és pontosabban eleveníti fel, hogy is történt, amikor két vonat egyidejűleg érkezett az egy sín páros állomásra. *„Szóval jártunk a kurzusra, és Chmelař felügyelő [a valóságban Jindřich Chmelař – a szerző megjegyzése] az egész osztálynak feltette a kérdést, hogy lehetséges-e ilyen egyidejű érkezés. Jelentkeztem és azt mondtam: lehetséges, de ilyenkor ott kell állni a peronon és vigyázni, hogy a vonatok össze ne ütközzenek! És a felügyelő, hogy jobban halljon, a füléhez tette a tenyerét, és a síri csendben megkérdezte: És hol csinálták ezt így? Határozott hangon válaszoltam: Minálunk Dobrovicében. És ekkor Chmelař felügyelő felállt, és onnan, Hradecből fenyegette meg a mi kis állomásunkat: Tudtam én, hogy ott marhaságokat csinálnak! Még ilyen! De én majd alaposan a körmükre nézek!”⁶**

Bohumil Hrabal *„nem úgy emlékezett vissza a Protektorátusra mint azok akiket letartóztattak meg akiknek a fronton vagy a lágerekben haltak meg a rokonai de az én kisfiam... és ez volt életének nagy paradoxona... az egyenruháját látta amikor a protektorátusra és önmagára és arra az időre gondolt és ilyenkor felragyogott az arca.”⁷ „Ha egyet ki kellene választanom a volt foglalkozásaim közül, megint csak forgalmista szeretnék lenni,” írta Hrabal 1968-ban, huszonhárom évvel azután, hogy otthagyta a vasúti munkahelyet. *„Egyrészt a forgalmista mindig fiatalember, másrészt végül állomásfőnök lenne belőlem valahol egy kicsiny állomáson, nyáron fehér nadrágot és világoskék lüsterkabátot hordanék, és az állomásfőnök kioktatná a forgalmistát, hogy a jól végzett szolgálaton kívül milyen szörnyen fontos, hogy a rendes vasutas adjon a külsejére, hogy mindig kikefélt egyenruhát, kifényesített cipőt, tiszta inget viseljen, mert minden vasutas a pályaudvar ékessége, ugyanúgy, mint a természetben a jégmadár vagy a papagáj.”⁸**

³ B. Hrabal: *Listopadový uragán (Novemberi fürgeteg)*. In: SsBH, 13. kötet, 120. p. (Magyarul Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 242–243. p. és B. Hrabal: *Novemberi fürgeteg*. In: *Macska-maszkarál, avagy gyónás feloldozás nélkül*. Ford. V. Detre Zsuzsa. Európa, Budapest, 1999, 107. p.)

⁴ A német Eisenbahn-ból (vasút) – *A ford.*

⁵ B. Hrabal, a *Květy* című folyóiratban, 1967. szeptember 30., 39. szám, 24–25. p.

⁶ B. Hrabal: *Fádní stanice (Unalmas állomás)*. In: SsBH, 3. kötet, 159. p. (Magyarul: *Unalmas állomás*. In: *Skizofrén evangélium*. Ford. Körtvélyessy Klára. Kalligram, Pozsony, 1996, 324. p.)

⁷ B. Hrabal: *Vita nuova*. In: SsBH, 11. kötet, 280. p. (Magyarul: *Vita nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 1993, 128. p.)

⁸ B. Hrabal: *Chvála povolání (A hivatás dicsérete)*. In: SsBH, 15. kötet, 44. p.

347.653/8076

Pensijnai fond

Zahl: HK 1.079
Číslo:Leg.Nr. ZSV.
Čís. leg. ÚSP.Karteiblatt für
Evidenční list

Name: Jméno:

Hrabal Bohumil

Geboren: 28.3.1914ⁱⁿ Brno
Narozen:Dienst Eintritt: 10.3.42 als výp.dělník
Nastup ke dráze jako

Dienststelle:

Služebna:

Ab 10. 3. 42 odbor Nymburk
Od

19. 4. 19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

19

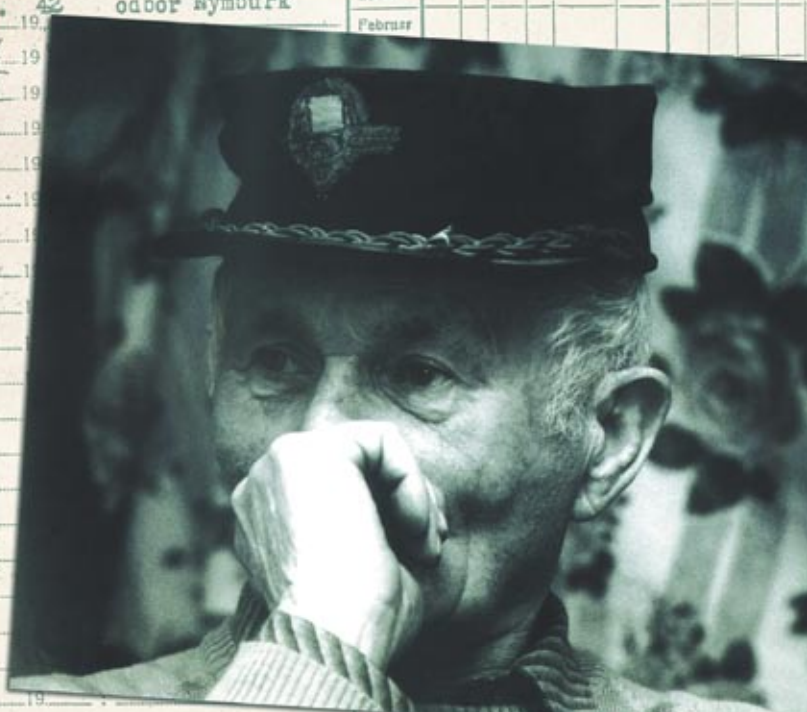
Für das Jahr
Za rok

1942

1943

Monat
Měsíclaufend
běžnýfreiwillig
dobro-
volnýLohn-
klasse
třídaAnzahl
des
Arbeits-
tags
počet
pracov-
níchlaufend
běžnýfreiwillig
dobro-
volnýJanuar
Leden

Februar

Byl členem inval. a státního

Od 26.11.1942 opět členem invalid

Zahl 11/125-5-II-1943. Allgemeine

Mon.1,Kl.4.,Mon.4:/ Es wurde auf

Od 1.12.1943 opět členem pensijní

Spis č. 11/493-I-45. Převod

Úřední list č. 22 ex 1946. Slév s

Spis č. 11/493-I-1945. Převod

do 15.3.1947 Kčs 209.20 t. j. celke

měs. 18, t. j. 7, /

Vrubem: 380-0-8 Kčs 8.623.20

BYSTŘICE U BENEŠOVA – U Nádraží vendéglő, 142.

„Odamentem az állomás pénztárához és így szóltam a kisasszonyhoz: Egy jegyet. A pénztárosnő az ablakon át válaszolt: És hová, forgalmista úr? Erre elgondolkodtam, és azt feleltem: Oda, kisasszony, ahová legelőször téved a szeme. És a kisasszony [...] elnevette magát: Hogyhogy legelőször? Hisz az én

szemem mindig ezeken a jegyeken jár. És kacagott tovább [...] Én sötétben is megtalállok minden jegyet, forgalmista uram. Úgyis csak olyan jegyet adnék magának, amilyent akarok. [...] Akkor hetedik oszlop, hetedik sor jobbról balra, ahogy a zsidóknál. Suttogtam, és a hangom remegett. Aztán hallottam, ahogy a dátumozó gép átlukasztja a menetjegyet. A kivilágított ablakhoz hajolt a vörös göndör hajfürt. Bystřice u Benešova. Hat korona ötven fillért kapok. Ma valahogy olyan szomorú, forgalmista úr. Mondtam: Úgy valahogy [...]. ... a határvonalon álltam, amikor még állítani lehet, hogy nem jött el az éjszaka, nappal van, ám vitába is lehet szállni, hogy már nincsen nappal, hanem éjszaka van. [...] Mondtam magamban: Akkor Bystřice u Benešovában történik meg. Egy városkában, ahol még sohasem jártam, egy szállodában, ahol még sohasem aludtam. [...] De már be is gördült a vonat az állomásra. Felszálltam a kivilágítatlan protektorátusi kupéba és csendeskén elindultunk. Épp a peronon álló forgalmista mellett haladtunk el, aki magasba emelve háromszor lengetett zöld lámpájával [...], mint egy pap, mikor a koporsót szenteli be. Ezúttal nem játszott senki, és én a hétköznapi emberi boldogság nyomába eredve utaztam el, hogy életemet összhangba hozzam a gondolataimmal. [...] Aztán egy fekete asszonyság nyomakodott be a kupéba valami dobozzal. Mondtam magamban: Minek mászik ide ez az asszony, de így szóltam: Hová utazik, asszonyság? Haza, uram. Haza utazom, üres gyümölcsös ládákat viszek. Kertész vagyok, uram. [...] És vajon boldog-e az asszonyság? kérdeztem. Hát már hoggyne volnék. Ez az én örömem, egész nap a létrán állni és szedni a pompás gyümölcsöt [...]. És vajon leesett-e már valaha? kérdeztem tovább. Hát ez az. Még nem. Pedig oda is felmászom, ahová az uram se merészkedik. Az ágaknak és gallyaknak támasztom a létrát és egészen fenn a koronában serénykedem. [...] És maga hová utazik? fordult aztán hozzám. Én? Én borotváért megyek, csettintettem. [...] Két borotváért, egyik a jobb kézbe, másik a hársfa deszkába, [...] És a hangja, mintha már bánná, hogy egyáltalán kérdezett: Borotvákért? És hová, uram? Megszorítottam a borotvákat a kabátom zsebében és közöltem: Bystřice u Benešovába! És miért? Ah, aranyos asszonyka, mert majd fölmászom egy magas létrára, és egy álló órát fogok ott állni és várni! Egy álló órát dobálják majd az ágak és a gallyacskák a testemet. És aztán valaki szólít, vagy tán nem is szólít, lelő vagy nem lő, de én repülni fogok, csak nem lefelé, hanem fölfelé! És ekkor már üvöltöttem is, tulajdonképpen bennem üvöltött az a valami, és hirtelen felálltam. [...] És a fekete asszonyság, aki úgy szeretett gyümölcsöt szedni, elájult. [...] Legszívesebben a szerelvényvezető mellett lennék, megraknám a fűtőkemencét, áthaladnék a szemaforokon és megállnék Bystřicében. Csupán egy gondolat kínzott egész úton. Vajon lesz-e fürdőszoba? És nem gondoltam egész úton semmi másra.”¹

¹ B. Hrabal: *Káin (Káin)*. In: SsBH, 2. kötet, 7–14. p. (Magyarul lásd még: *Legenda Káinról*. In: *Ski-zofrén evangéliumok*. Ford. Varga György. Kalligram, Pozsony, 1996, 38–41. és 48. p.)

1994 szeptemberében Bohumil Hrabal Jiří Rejtharral együtt a Bystřice u Benešova közelében lévő Aeroklub sportrepülőterére vittem, ahol Ivo Vodsedálek költő és léghajós pár barátjának hőlégballonos repülést szervezett. Amikor a Bystřice-i állomásnál a vasúti felüljáró alá értünk a kanyarban, Hrabal megállított. Kiszálltunk az autóból, és ő egyenesen az U Nádraží (Az Állomáshoz) vendéglő felé tartott. Mély belső gondolatokba merülve időzött néhány percet az épület előtt. Majd szó nélkül megfordult, beült az autóba, és folytattuk utunkat. Kisvártatva így szólt: „*Hát... igen, ez amolyan kisebbfajta fogadó volt, első emeleti szobákkal...*,” aztán elhallgatott. „*De azt a teljes véget, azt az öngyilkosságot Seneca szellemében gondoltam hozzá*”² – egészítette ki. „*És volt fürdőszoba. Befűttem és beírtam magam a vendégeknyvbé. A tartózkodás céljaként azt írtam: Fivérem meglátogatása. Rögtön kifizettem a szobát és a kövér bérlőnek azt mondtam, hogy megyek aludni, mert egész éjjel utaztam. Kinyitottam a hetes számú szobát, levetköztem és ágyba bújtam. Kint esett az eső és a fürdőszobából behallatszott az egyre emelkedő víz csobogása. [...] Elzártam a vízcsapokat és a zsebemből előhúztam a borotvákat. [...] Az egyik borotva élet begittelt a számliba, a másikat mellé fektettem. [...] gyorsan levettem a fürdőköpenyt, és a forró vízbe léptem. Gondolkodás nélkül fogtam a borotvét és egy erőteljes rántással megkezdődött a halálkoncert. Az első fájdalomtól majd elájultam. De amint a vízbe merítettem a kezem, beállt a nyugalom. Inkább fáradtság volt ez, mint fájdalom, inkább álom, mint fürkész ébrenlét. Arra sem volt erőm, hogy az ép csuklómát a begittelt borotvára nyomjam. Okom sem volt rá, hogy ilyen gyorsan távozzam. Oly szép volt, hogy felemeltem a karom, látni akartam, való igaz-e mindez. Igen, ömlött a vér, és én azt kívántam, hogy centiliterenként távozzék el. Lassan és csöndesen. [...] Így, ahogy közeledtem a határvonalhoz, nem kívántam semmit, csak hogy készen álljak az utolsó másodpercek megpillantására, mikor a jelen, a múlt és a jövő egyetlen felvillanásban változtatja egymást.*”³

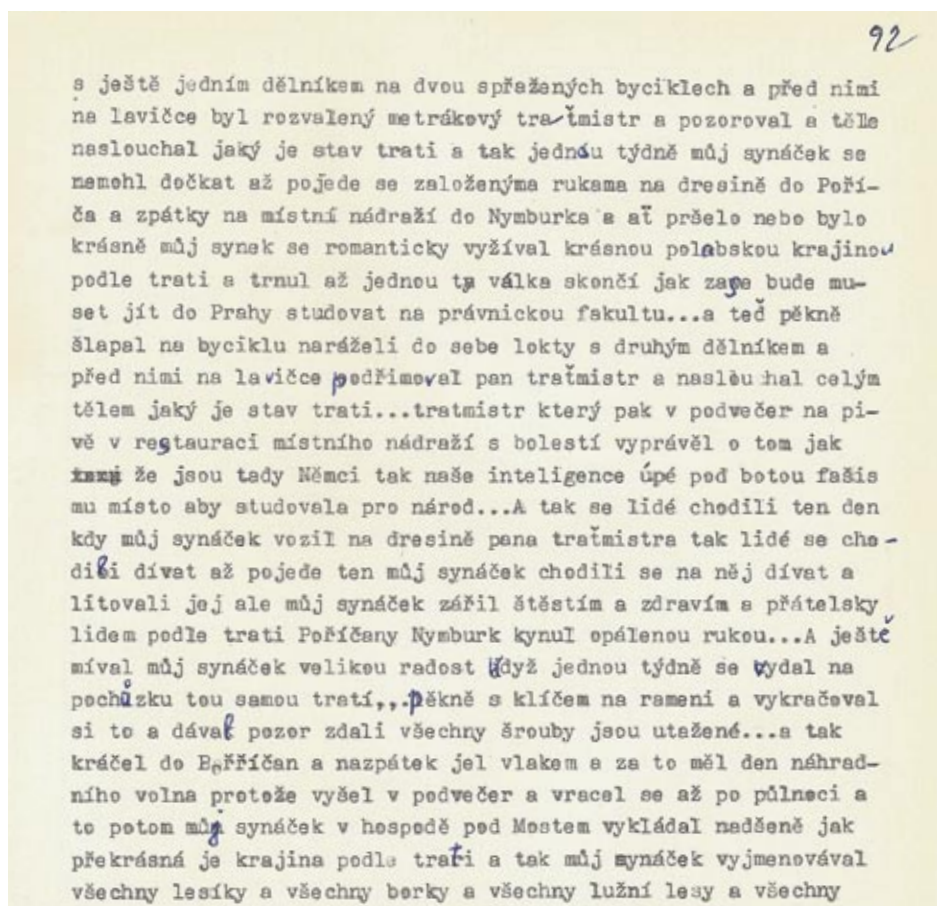
Hrabalról köztudott volt, hogy előszeretettel táplálta az életével kapcsolatos dezinformációkat, készségesen hitelesítette életrajza és munkássága különféle „ismerőinek” publikált és igazolt pontatlanságait. Voltak azonban rövid időszakok, pillanatok, amikor levetette az alakoskodás maszkját, és az olykor banálisan egyszerű igazság a felszínre tört. Nem tudom, a fenti esetben Hrabal mire gondolt „az a teljes vég” szavakkal, de amikor az autóban mintegy mellékesen felfedte a csuklóját, és tekintete megpihent a szinte észrevehetetlen forradásokon, azzal valószínűleg sejtetett valamit.

A *Káin* című elbeszélést Bohumil Hrabal valamikor 1949-ben írta. Utólag csatolt hozzá egy előszót, amelyben a többi között ezt írja: „*A Káin egzisztenciális elbeszélés, az Ifjú Werther szenvedései inspirálták, a könyvecske, melyet újból és újból elolvastam, amikor kereskedéssel foglalkoztam Cvikouban, az időben voltam fülig beleesve első szerelmembe [...] ez a harminchatos év volt [...]. A protektorátus idején elolvastam a Vita nuovát és beleszerettem Beatricébe, Dante szerelmének szenvedéseibe. És a háború után nem tudtam betelni Camus szövegével, a Közönnyel, amely úgy felkavart, hogy védnökségével és ösztönzésére megírtam a Káint, az öngyilkossággal egybekötött szerelem saját traumáját,*

² Magyarul egy részlete: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 242. p.

³ B. Hrabal: *Káin (Káin)*. In: SsBH, 2. kötet, 14–16. p. (Magyarul lásd még: i. m. 48. p.) (A Kalligram kiadó „Skizofrén evangélium” című válogatása azt az elbeszélést vette át, amely a Legenda Káinról egy másik változata volt, amelyet Csehszlovákiában a „Véres történetek és legendák” című kötetben adtak közre először, és magyarul is ez jelent meg. Nem azonos az eredeti, hasonló című cseh kiadásban, 1990-ben megjelent írással. – Lábjegyzet in: T. Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert, Sziget K., 2003, 310. p.)

suicid kísérletét, elfogadva az öngyilkosságnak Plinius által hirdetett természetességét. Plinius volt ugyanis az, aki írásaiban néhányszor megjegyezte, hogy útjai és az emberekkel folytatott beszélgetései során nem találkozott senkivel, aki életében legalább egyszer ne került volna olyan helyzetbe, hogy saját nemlétére törekedett volna.”⁴ Bohumil Hrabal összegyűjtött műveinek kiadója, a Pražská imaginace alapítója, Václav Kadlec a *Minden igaz, avagy a hrabali és Hrabal-mítoszok* című visszaemlékezésében alapjában véve megerősíti a fentieket: „Miloš Hrma problémája a Szigorúan ellenőrzött vonatokról az ő (Hrabal) problémája volt, ahogy valamikor elmesélte nekem, drámai módon feltárva csuklójának alig látható sebhelyeit.”⁵

GÉPELT KÉZIRAT, SZÖVEG A VASÚTRÓL

⁴ B. Hrabal: *Poznámký, různocení, varianty (Jegyzetek, olvasatok, változatok)*. In: SsBH, 2. kötet, 233. p. (Magyarul egy részlete: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 240–241. p.)

⁵ V. Kadlec: *Všechno je pravda aneb Mýty hrabalovské a Hrabalovy (Minden igaz avagy a hrabali és Hrabal-mítoszok)*. In: U zdrojů sensu, Racibórz 2004, 100. p.

SOBĚSLAV – tüzérségi tanfolyam

TRÍDA DR. E. BENEŠE 50/18.

1946. április 1-jén, több mint egy héttel azután, hogy jogi doktorrá avatják a prágai Károly Egyetem dísztermében, Bohumil Hrabal megkezdí sorkatonai szolgálátát, egy tüzérségi tanfolyamot a soběslavi tisztiiskola keretében.

Bár Hrabal a soběslavi alakulattól szüleinek írt leveleiben így említi magát feladóként: „*B. Hrabal sorkatonai tisztjelölt, Soběslav, pf. 28/V*”, tudjuk, hogy a Dr. E. Beneš Polgári Iskola fiútraktusában volt elszállásolva. Ez az épület 1938-ban készült el, fiú- és leányiskola működött benne. A protektorátus alatt azonban a német hadsereg foglalta el, és közvetlenül a háború vége előtt német menekültek szálláshelyeként működött. A háború befejezése után, 1945 májusában az iskolaépületet a Vörös Hadsereg foglalta el és katonai kórházat szerelt fel benne. 1946-ban az épület rövid időre a csehszlovák hadsereg tiszti iskolájának szükségleteit szolgálta. Ugyanebben az évben a polgári leányiskola átköltözött saját új épületébe.

A 2254-es katonai alakulat városi jelenlétére a gyér utalások közül egyedül az iskola tanári karának értekezletéről származó feljegyzés utal 1946 májusából, amikor is a tanárok arra hívják föl a figyelmet, hogy a katonák zavarják a tanítást az éneklésükkel, és egyik-másik leány titkos légyottokat beszél meg a katonákkal. Az iskolaigazgató megígérte, hogy erről tájékoztatja a tiszti iskola parancsnokát és megtárgyalja vele az orvoslás lehetőségeit. A katonaságtól küldött leveleiben Hrabal hétköznapi dolgokról és saját szükségleteiről ír, érdekes azonban, miként látja magát a katonaságot. Egy keltezés nélküli levélben ezt írja szüleinek Nymburkba: „*Azt mondják, a katonaság nevel, de ez nem igaz, egyedül és csakis romlást látok. A seregben az ember, különösképpen a fiatalember, éppen az ellenkezőjét tanulja meg. Ez az egész értelmetlenség, és az emberiség barom állapot, aki semmi mást nem érdemel, mint ismét egy kiadós háborút. Az egyik véget ért, és már megint fegyverkeznek, már megint arra tanítanak minket, hogyan lehet az embert a leggyorsabban megölni.*”¹ A katonai szolgálatról alkotott véleményét azonban Hrabal még az alapfokú tüzérségi tanfolyam alatt módosítja.

Egy 1946. augusztus 4-én Soběslavból a nymburki sörgyárba küldött képeslapon Hrabal tudatja a szüleinek: „*Tizennégy nap múlva Olomoucha vezényelnek. Remélem, hogy sikerül Nymburkon keresztül utaznom és megállnom nálunk otthon.*”²

1946. augusztus 31-én Olomouchban (Olmütz), a volt Marie Schnee Laktanyában, ahol Pepin bácsi is szolgált az Osztrák-Magyar Monarchia idején, a jogi doktor Bohumil Hrabal tiszthelyettes befejezi a kötelező sorkatonai szolgálatot. „*[...] Olomouchban [...] tüzér voltam, a lovasságnál, és hogy egyszer rosszul húztam meg a hevedert és gyakorlat közben a tiszti szeme láttára leestem a lóról, büntetésből beosztottak a küblisekhez... azaz, Áprilka, éjszaka a katonai lovak istállójában kellett aludnom, és őriznem a hosszúnyelű vedret, és amikor valamelyik mőn vagy kanca hűgyozni kezdett, nekem, a jogászdoktornak és kezdő költőnek fognom kellett a küblit, és a ló nemi szerve alá vagy a kanca farka alá kellett tolnom, és addig tartanom, amíg a katonai lovak ki nem hűgyozták magukat... igenám, csakhogy amint elkezdte az egyik, ezek a költői asszociációs kapcsolatok a lovak esetében, kedvet*

¹ B. Hrabal: levél a szülőknek, a Nymburki Honismereti Múzeum Levéltára

² B. Hrabal: levelezőlap a szülőknek, Tomáš Mazal archívuma

A SOBĚSLAVI GIMNÁZIUM

HRABAL KATONARUHÁBAN, 1946

kapott rá a másik is... és én rohangáltam a vederrel egyik lótól a másikig... és reggel az őrmesterem üvöltött, és friss szalmából új almot kellett terítenem a lovak alá, az elázottat pedig a trágyadombra hordanom... [...] és ehhez még annyit, hogy amikor sorkatonaként tüzérségi kiképzésen vettem részt Soběslauban, akkor újból megtörtént velem ugyanez... Háromszor osztottak szolgálatba a tábori katonai kórházba... ott látszatra egyszerű volt... az Éjszaka Bevizelő Közkatonák Osztályára kerültem... és egészen közönséges feladatot kaptam – időben föl kellett ébresztenem az éjszaka bevizelő katonákat... de akárcsak a katonai kancákat és herélt méneket, mindig csak akkor keltettem föl őket, amikor már bevizeltek, és a katonai idejét töltő orvos letolt, hogy aludtam ahelyett, hogy az éjszaka bevizelő közkatonákat keltegettem volna... Ismerje be katona!... És én beismertem.”³

³ B. Hrabal: *Že jsme radši nevyhořeli (Inkább törtem volna ki a lábam)*. In: SsBH, 13. kötet, 257. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Inkább törtem volna ki a lábam* in: *Levelek Áprilkának*. Ford. Kiss Szemán Róbert. Göncöl Kiadó, Budapest, 1992, 113–114. p.)

● PRÁGA –

albérlet, Kőharangos ház

STAROMĚSTSKÉ NÁMĚSTÍ 605/13.

1948 szeptemberének elején Bohumil Hrabal jogidoktor a továbbra is állandó lakhelyének számító Nymburkból Prágába költözik. Ez volt az első lakás, ahová a szüleitől elment, s nem azért, mert rosszban volt velük, hanem egyedül akart lenni. Az Óvárosi tér (Staroměstské náměstí) 605/13. szám alatt, a mai Kőharangos házban (U Kamenného zvonu) bérelt helyiséget a harmadik emeleten, az Óvárosi térre és a Týn utcára nyíló kilátással. A nagy sarokszoza olyan tágas volt, hogy az ágytól az ajtóig biciklivel lehetett közlekedni. Ez ugyanaz a szoba, ahová állítólag a Týn-templom leszakadt harangja zuhant be az áttört tetőn keresztül.

1947 szeptemberétől Bohumil Hrabalt már, mint kereskedelmi utazót alkalmazzák a Karel Harry Klofanda Nagykereskedelmi Vállalatnál (Národní třída 416/37, Praha 1). Ügynökként kínálgat Csehország-szerte illatszerbolti termékeket, rövidárucikkeit és játékokat. A céget, amely abban az időben nemzeti felügyelet alatt állt (a Česká Lípa-i németek kitelepítése után elkobozták), 1948 februárját követően államosították, és Hrabal segít a felszámolásában. Az egykori cég nevében kínált „érték nélküli mintákat” most, mint főleg leges limlomot szállítja át az Apró- és Fogyasztási Cikkek Nemzeti Vállalathoz (azelőtt a Zinner Fivérek Divatáru Nagykereskedése), a Jáchymova utca 26/2. szám alá, vagy azonnal a városon túli lerakatba. 1948 februárjában államosítják és felszámolják a nymburki Hrádek Nyomdát, és vele együtt megsemmisítik Bohumil Hrabal válogatott verseinek nyomtatásra előkészített kiadványát, az *Elveszett utcácskát* is. A várva várt első kötet több mint negyven évvel később, 1991-ben jelent meg.

A Kőharangos ház nemzedékről nemzedékre szálló hagyomány szerint (ahogy egyébként V. V. Štech is említi a *Prágai házjegyek* című könyvében)¹ a később szentté avatott Ludmilla² fejedelemné birtokában volt, innen adtak jelet a pogányok elleni harcra, ami azonban nem jelentette akadályát annak, hogy a kapubejáró pajzsára erotikus domborművet helyezzenek. „[...] a pajzson félmeztelen nő, aki szétvetett lábbal, a lába közelével dirigálta a világot,”³ írta le Hrabal. Valójában nem Éváról volt szó, hanem Urániának, a csillagászat múzsájának allegorikus alakjáról, akit a hellenizmus korától kezdve glóbussszal vagy körzővel, a barokk időszakában, amelyből a relief származik, messzelátóval és az állatöv jegyével is ábrázoltak. (A domborművet a nyolcvanas években, a ház gótikus jellegének visszaállításakor eltávolították.) A félmeztelen Éva, akinek lábai alatt hever az egész világ, szimbolikusan megfelelőbbnek tűnt Hrabal számára. Szállásadója a Kőharangos házban ugyanis az erkölcsrendészet nyomozója, akinek szép szemei voltak, és szolgálat után a Bibliát olvasta. A felesége ellenben némileg lazább erkölcsű asszony, aki szeretett eltűnni, gyakran reggel felé járt haza, és érezni lehetett rajta az ürmöst. „Kihajolva a harmadik emeleti ablakból [...] a szállásadóné rám ereszti vörös hajának aszparágusát [...] ,Tudja mit?’ suttogja mögöttem, jöjjön, és váltsunk amolyan picinyke, baráti csókot [...],’ Mondom erre: ,Ne haragudjon, nagysád, de

¹ V. V. Štech: *Pražská domovní znamení (Prágai házjegyek)*, Praha, 1955.

² Szent Ludmilla (860 k.–921) I. Bořivoj fejedelem felesége, Szent Vencel nagyanyja. – *A ford.*

³ B. Hrabal: *O utrpění starého Werthera (Az agg Werther szenvedései)*. In: SsBH, 12. kötet, 296. p.

én az a hűséges fajta vagyok. 'Na igen!' sziszegte, de az ivászatban és a lógásban derék legény.' Mondta és kiszaladt és áfonyabor illatát hagyta maga után."⁴ Így írja le a gyakori reggelek egyikét Bohumil Hrabal a *Kafkárna (Kafkázó)* című elbeszélésében. Ezzel szemben este, amikor hazaér, látja „[...] a lakása kivilágított ablakát, kidagadnak a függönyök, a szállásadóm föl és alá járkál és hányja a keresztet. Biztosan megint az asztalon áll a fazék és hozzá támasztva a nyitott Biblia.”⁵ Meg kell jegyezni, hogy a ház földszintjét a (Ladislav) Schönbach Temetkezési Intézet foglalta el. A koporsók a pincében sorakoztak, a bérlők pedig az első emeletre jártak szénért.

A Prágában lakó Hrabalhoz szívesen és gyakran járt fel Nymburkból Pepin bácsi, aki attól a házjegytől egyenesen el volt ragadtatva. Mindig hozott egy üveg rumot vagy gyomorkeserőt, együtt ittak, kabaréba és látogatóba jártak, a nagybácsi a kanapén aludt, és amikor idejük volt, Hrabal hosszú percekig írta kölcsönzött írógépén a Pepin bácsi által diktált történeteket. Pepin szeretett előadni, s a szövegeket, amelyeket Hrabal az ő szónoklása alatt írt le, „jegyzőkönyveknek” nevezte. *„Összesen hétszer írtunk így jegyzőkönyvet, engem végül kezdett szórakoztatni az a mondatáradat, a történetek, melyeket már annyiszor hallottam mesélni otthon és az Elba-parti társaságban [...] sőt hordtam a bácsinak a sört rummal, hogy még és még beszéljen, egészen kifáradásig, írás közben még inkább észleltem, hogy ezeknek az összevissza történeteknek végeredményben saját rendszerük van [...].”*⁶ A hét részből összeállított végleges szövegnek *Az agg Werther szenvedései* címet adta. Hrabal nem egészen egy évig lakott a Kőharangos házban. 1949 őszén átköltözött egy másik prágai albérletbe.

A KŐHARANGOS HÁZ RELIEFJE

⁴ B. Hrabal: *Kafkárna (Kafkázó)*. In: SsBH, 5. kötet, 118–119. p.

⁵ Uo., 126. p.

⁶ B. Hrabal: *O utpení starého Werthera (Az agg Werther szenvedései)*. In: SsBH, 12. kötet, 297. p.

K·KLOFANDA

obř. schr. 417.

PRAHA I • NÁRODNÍ TRIDA 37
TEL. 32-4-32
32-4-19

KLADNO – a Dřín munkásszálló

1949 júliusában Bohumil Hrabal, az Obchodní domy (Állami Áruház) Nemzeti Vállalat alkalmazottja – az adminisztratív dolgozók termelésbe toborzásának keretében – társadalmi munkára jelentkezett a kladnói kohóművekbe. Az állami vállalat hivatalnokaként voltaképpen értelmetlen munkát végzett, egyetlen szórakozása az volt, amikor valakinek elszaladt a tizórajáért, és így lödöröghetett az Óvárosban, csak hogy ne kelljen íróasztal mellett ülnie az irodában.

Amikor rendelet formájában megjött a felhívás *Az adminisztratív dolgozók termelésbe való átirányításáról*, érthető módon senki sem jelentkezett. A fiatalembernek, akit a toborzók az Obchodní domy-nál kiválasztottak, már volt családja, és a határozat rendkívül boldogtalanra tette. Helyette jelentkezett tehát önként Hrabal. Kapott háromezer korona jutalmat, ezen túl pedig az az érzés töltötte el, hogy szétszakította kereskedelmi utazói, biztosítói és hivatalnoki foglalkozásainak láncát és ismét szabad emberré vált, élhet, mint halacska a vízben. Rövid ideig bent lakott Kladnóban, a dříni munkásszálláson. Brno–Obřany-ban fennmaradt egy levél, amelyben a Kilián családnak jelenti: „*Kedveseim, brigádmunkán vagyok hat hónapra a kladnói kohóknál. Lágerben lakom és bizonygatom magamnak, hogy az ember bármilyen körülmények között lehet romantikus...*”¹

Az új helyzet jellemző Hrabalra. Mindig azt mondta, hogy az, akit az életstílus és az írás érdekel, annak önmagát kell olyan helyzetekbe állítania, melyekbe az ember nem szívesen kerül, amelyek akarata ellen valók, nincsenek inyére, amelyek meghaladják az erejét. Hrabal ezt „a mesterséges sors elméletének” nevezte. Ő maga mindig igyekezett olyan állásban elhelyezkedni, amely lényegében örületbe, kétségbeesésbe kergette. De csak így, ezekkel a szinte maga által kihívott mesterséges sorsokkal tanulta meg érteni a többieket, hogy képes legyen maga köré s aztán még inkább önmagába nézni, s ott megtalálni azt a bizonyos fikciót, amely a hétköznapi, banális valóságnál többet mond el a realitás igazságtartalmáról.² A Kladnói Egyesült Acélművek kohóiban mindebből bőven kijutott neki. A régen megszűnt dříni munkásszállásról nem sokat tudunk, csak Hrabal eposzában, *A szép Poldi*-ben olvashatjuk róla: „*A Szép Poldi továbbá egy kis kátrányt is, meg meddőhányók és barakkok és munkásszállások, szögesdrót választja el a gyárat az illatos gabonától [...] A munkásszállás nyitott ablakaiból hűgyillat csorog, és a felsíltolt alvók úgy alsznak a priccseken, ahogy elnyomta őket az álom az éjszakai műszak után [...] nyakukban tört és kifordult kezű, borostás arcú férfiak kártyáznak és felbőduléseikbe dühödő ügyek érvényét rejtik.*”³ Hrabalt abba a munkabrigádba osztották be, melynek feladata a készletek feltöltése a martinkemencéknél. Ő, a kitanult jogászdoktor, most saját kezűleg ismerte meg, mi a nehéz fizikai munka. A munkatársai között nemcsak tapasztalt kohászok, rabnők, az

¹ B. Hrabal levelezőlapja a Kilián családnak, Tomáš Mazal archívuma.

² Magyarul lásd még: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 320. p.

³ B. Hrabal: *Krásná Poldi (A szép Poldi)*. In: SsBH, 5. kötet, 201. p. (Magyarul: B. Hrabal: *A szép Poldi* in B. Hrabal: *Tükrök árulása*. Ford. Hap Béla. Európa, Budapest, 1995., 373–374. p. és B. Hrabal: *Skizofrén evangélium*. Kalligram, Pozsony, 1996, 173. p.)

ifjúsági szövetség fiatal, lelkes tagjai, hanem az 1948 februárja után a termelésbe kiseprűzött „fölösleges értelmiségiek” is vannak. Ennél fogva a szálláson egykori bírósági tanácsos, professzor, molnár, ügyész is együtt lakik Hraballal. „A régi szép időket, úgy, ahogy vannak, ócskavasként be fogják olvasztani, és nektek fogalmatok sincs róla... a kor vágóhídra küldött benneteket, mint a borjakat, és ti mit csináltok? Saját kezűleg dobáljátok a kemencékbe osztályotok kifejezőeszközeit... és nem tudtok róla...”⁴

Az acélműben Hrabal nemcsak másféle életmódot folytatott, hanem arról kezdett el írni, ami meghatotta és nyitotta tette őt egy másik világ irányába. 1952-ben keletkezik egy tízórát széthordó nőről szóló realista prózai kézírata, *Jarmilka* címmel, de több elbeszélése, a *Furcsa emberek*, az *Angyal*, az *Ingot és ingotok* is ebből az évből származik; az utóbbiak azt idézik fel, milyen a brigádtagok éjszakája a szálláson, ahová egyikük egy részeg, félmeztelen leányt is magával cipel. „Itt, a Poldi kohóban, itt tanultam meg a ritmust, a színes ellentétet váltani [...] már tudtam azt, amit megtanultam Iszaak Babeltől, kankó mellé briliáns helyezni [...] hogy a szövegem mennydörögjön”⁵ – mondta később. A szép Poldi, ahogy a kohót Hrabal nevezi, különféle asszociációkat és metaforákat hív életre belőle. Maga a martinkemencéknél végzett munka mágikus fekete színház a számára, a tűz és a füst fantasztikus színes film Dante poklában és paradicsomában. Sőt Kladnóban „a valóság durvasága és nyersesége szembe süvített és elvakított, mint a hófúvás.”⁶ „De a Szép Poldi az a kiáltás is, amellyel a brigádtag cafatokra szaggatja a feliratokat és jelszavakat [...]. És az újságok ugyanakkor ékesen ecsetelik, hogyan perdül a brigádtag munkából jövet népitánera, és küldözget lelkében köszönő táviratokat, miközben ő feketét köp, és az ágyára zuhan. Egy másíknak átfolyik szemén az izzó acél, és oda a feleség képe, és a hengerész röhejesen apró léptekkel próbál elficáncolni a sorscsapás elől.”⁷ A kladnoi gyárban munkásként eltöltött időt, noha súlyos balesetet szenvedett, Hrabal sohasem sajnálta, sőt későbbi prózai munkáinak egyik kiindulópontja lett: „Itt Poldovkában tehát én, aki a Károly Egyetemen végeztem, négy évig tanultam az emberi munka esztétikáját és etikáját, itt fogtam föl a dolgozó ember lényegét... ismertem meg testben és lélekben, ki és mi a negyedik rend... itt volt Poldinka ege, itt volt a huszadik század mennyországa, ahogy ezt Carl Sandburg Acél és füst című könyvében olvastam.”⁸

Hrabal a dñini munkásszállást gyakorlatilag egy hónap után otthagyja és visszaköltözik prágai albérletébe, az Óvárosi tér 605/13. szám alatti Kőharangos házba.

⁴ B. Hrabal: *Ingot a ingoti (Ingot és ingotok)*. In: SsBH, 5. kötet, 159. p. (Magyarul: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 192. p.)

⁵ B. Hrabal: *Interview se zesurovělým Pierotem (Interjú egy eldurvult Pierrot-val)*. In: SsBH, 17. kötet, 221–222. p.

⁶ B. Hrabal. *Doslov k Poupatům (Utószó Bimbókhöz)*. In: SsBH, 12. kötet, 303–304. p.

⁷ B. Hrabal: *Krásná Poldi (A szép Poldi)*. In: SsBH, 5. kötet, 199. p. (Magyarul: *A szép Poldi*. In: B. Hrabal: *Tükörök árulása*. Ford. Hap Béla. Európa, Budapest, 1995, 371. p. és B. Hrabal: *Skizofrén evangélium*. Kalligram, Pozsony, 1996, 171. p.)

⁸ Uo., 295–296. p.

● PRÁGA – albérlet

JÁCHYMOVA 27/4.

1949 őszén Bohumil Hrabal új albérletbe költözik. A Jáchymova utca 27/4. szám alatt bérel egy kis szobát az első emeleten, közvetlenül a ház kapualja fölött. 1949 júliusának végétől a jogi doktor önkéntesen, más „főlöszleges értelmiségiekkel”, brigádtagokkal, elítéltekkel, lelkes ifjúsági szövetségi tagokkal együtt Kladnóban dolgozik a Poldi Kohóknál, jószerével mint nap-számos. Kora reggel autóbusszal Kladnóba, délután vissza. Az élet mintha elvesztenié számára az értelmét. Tulajdonképpen egy senki, nincs se társadalmi, se irodalmi egzisztenciája. De önmagának mégis megírja a *Káin* című egzisztenciális elbeszélést, amelyet az évek folyamán többször átdolgoz más formába, hogy végül a *Szigorúan ellenőrzött vonatok* címet viselő kisregénye alapjává váljon.

Rögtön mellette, a Jáchymova és a Maiselova utca sarkán lévő házban működött a Zinner Fivérek Divatáru Nagykereskedése, melyet az 1948. februári államosítás után Apró- és Fogyasztási Cikkek Nemzeti Vállalatává alakítottak át.

A kereskedésben eladónőként dolgozott a tizennyolc éves Blanka Krauseová. Hrabal naponta figyeli a kirakatüvegen át, ahogy a pult mögött áll. A harmincöt éves Bohumil Hrabal beleszeret Blankába, „Zinnerék lányába”, a csinos zsidó lányba, aki egyébként túlélte a terezini gettót. A szerelem feledtetheti vele, hogy milyen korban él, s kiutat mutathat számára a gödörből. Minden szabad idejében a lánnal sétál a Kampán és az Óvárosban. Sétáik útvonalát később „Blanka ösvényének” nevezte el.

Valamikor 1950 nyarán az egyik kora reggeli úton, a kladnói műszakba tartó álomittas autóbusszon Bohumil Hrabal összeismerkedik egy huszonhat éves grafikkal, Vladimír Boudníkkal, aki hozzá hasonlóan gyári munkás a Kladnói Egyesült Acélművek nemzeti vállalatnál. Egy másik változat szerint 1950 júniusában ismerkedtek meg, amikor Boudník a Týn utcácska egyik padlásán lakott. Időnként bizonyára találkoztak a Kis téren (Malé náměstí) az U Rybiček (Halacskákhoz) díszkútnál, amelyhez mindketten mosakodni jártak, így végezték ugyanis reggeli tisztálkodásukat. Valószínűleg korábban – anélkül, hogy ismerték volna egymást – megfordultak a közeli U Malvazu sörözőben is.

Vladimír Boudník bohém grafikus iskolatársaival üldögélt ott és a csapszéknél lévő gramofonon lemezeket hallgatott, miközben Hrabal az U Modré štiky (Kék csukához) nevű ház előtt ácsorgott a Liliová és a Karlova utca sarkán, ahol Blanka lakott. Hrabal néha a várakozás és hit hosszú, meddő órái után, hogy legalább megpillanthassa Blankát, végül barna sörrel zárta napját, éppen az U Malvazu vendéglőben. A szerelem azonban nem kölcsönös, Blanka egyre inkább vonakodik, más elképzelése van az életről. A családott Hrabalon a reménytelenség és a hiábavalóság érzése lesz úrrá. Szerelme viszonzatlan. Mi marad akkor, ha már szerelem sincs? Az 1950-es év elején Bohumil Hrabal tizenkét szonettet ír, rövid verseket, *Barvotisky (Színes nyomatok)* közös címmel. Ezek nemcsak Blanka iránti szerelmének reflexiói, hanem olyan versek, amelyekbe beszívárog a kor fojtogató atmoszférája is. „*Legyünk aztán bátrak és álmokkal tele / amikor mindenünnen halál és hideg árad, / mint az agy maga, mely, egészen széthasadva, / mindenfelé ellentétet fröcsköl, / sehol sincs kapaszkodó, és nincs több csillag / és nincs szerelem, sem sötétvörös holdak alkonyatkor / és szerelmes beszélgetés sincs és homokcsikorgás sem az úton. / Csak az étel, a ruha, a közösülés, a munka. És az ásítás, / mit is kezdjünk magunkkal,*

Jáchymka

Fabrik

Coca-Cola

JÁCHYMKA

Coca-Cola

JÁCHYMKA

Coca-Cola

*míg eljön a lefekvés ideje, / [...] S a költő, ki az élet felavatott őre / és éber szerelmes,
lent a kapunak dőlve / dőre vigyorral piál. Éjfél van, nem dél?”¹*

A helyi költőből lassan prózairó válik. Az ötvenes évek elejének durvasága megváltoztatja írói stílusát, amely a kezdeti neopoetizmusból a diákos szürrealizmuson át totális realizmussá alakult. Ugyanebben az évben írja Bohumil Hrabal később híressé vált eposzát, *Bambini di Praga* címmel. 1950 szeptemberében unokanővére közvetítésével sikerül saját bérlakást szereznie (egy volt kovácsműhelyt) a prágai periferián. Október 1-jétől már új cím alatt, Libeňben lakik.

BLANKA KRAUSEOVÁ

¹ B. Hrabal: *Zdraví a kráse vstříc kosmetikou Elida* (Elida kozmetikumokkal az egészségért és a szépségért). In: SsBH, 2. kötet, 189. p. (Magyarul részben lásd még: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 63. p.)

● PRÁGA – lakás

NA HRÁZI 326/24.

1950. szeptember végén Bohumil Hrabalnak sikerült saját bérlakást szereznie Prága Libeň negyedében, a Na Hrázi (Gát) utca 326/24. szám alatt. A lakást, egy volt kovácsműhelyt az udvaron, csak egyetlen szokványos, nem túl nagy helyiség alkotta. Gyakorlatilag már akkor lakhatatlan volt, de Hrabal minimális életfeltételekkel is megelégedett.

Végre végleg elszakadt a prágai albéletektől és Nymburktól, a szülők tágas lakásától is. „*Mindegy, hogy tudatosan-e vagy sem, de annyit tudtam, hogy így kezdték az elődeim is, a nagyapám és a nagymamám, akiknek a házasságuk elején alig volt valamijük: nagy-mamának ébresztőórája, hogy idejében ébredjenek, nagyapámnak pedig egy félliteres söröskorsója. Én ugyanígy kezdtem [...]*.”¹ Kályha, asztal, rajta fehér abrosz, virág a vázában, könyv és állítható lámpa, táskairógép. „[...] *most éreztem meg, hogy ez a szoba csak és kizárólag az enyém és hogy most fogok csak igazán élni, a saját költségemre, egyedül önmagammal, mint egy néma trombitás. Bolondulásig beleszerettem ebbe a szobába a Na Hrázi utcában [...]*.”²

A libeňi periféria Hrabalt a szó szoros értelmében elbűvölte. Nem tudott betelni e városi táj költészetével, éjjel-nappal Libeňt járta, bármilyen volt is az időjárás, minden ámulatba ejtette és lelkesítette, „[...] *mindenütt az a látomás tolult fel bennem, hogy a Jézuska Libeňben járt óvodába*”.³ Sorban végiglátogatott minden vendéglőt és kocsmát, mert „*a napfényben úszó söntés a libeňi mennyország*”.⁴ Hallgatta a hétköznapi emberek beszélgetéseit, számtalan barátal ismerkedett meg itt. A libeňi Automat Svét (A Világ Automata) büfé később könyv, illetve egy filmpizód címeként legendává vált. Udvari szobáját Hrabal sosem zárta be, hogy közvetlenül érintkezzen az egész házzal és az udvarral. Néha egy-egy részeg állított be hozzá, lefeküdt és elaludt. Reggel Hrabal megállapította, hogy egyáltalán nem ismeri. Máskor meg éjfél után jött egy iszákos, és azt kérte Hrabaltól, töltsön neki, mert Horkýék kocsmája már bezárt.

Itt, Libeňben Hrabal nemcsak új életet kezdett, hanem stílusvilága is megújult. Innen utazott nap mint nap a kladnoi kohóba, s lírája lassan átváltott prózára. 1950-ben, Libeňben születik meg eposza, a *Bambini di Praga*, illetve a *Jarmilka* című híres elbeszélés, később pedig más írások sora. Érdekes volt Hrabal írói módszere is, abban az időben még egy 1905-ös billenő hengeres, ékezet nélküli régi német írógépen, egy Perkeo márkájú „atomhajtású srájbmasinán” dolgozott. Beleszeretett ebbe az írógéphez és bravúrosan megtanult rajta írni, akár vakon is. A vesszők és más ékezetek pótlásán nem törte a fejét. Mivel a lakásba nem süttött be a nap, Hrabal utána „vándorolt”. Talált az írásra egy megfelelő helyet a régi, udvari fészer ferde tetején. Az írógépet maga elé tette egy székre, melynek lábait úgy fűrészelte le, hogy kiegyenlítsék a tető lejtését. Hasonlóképpen kiigazított kis zsámolya is volt, amin ült.

¹ B. Hrabal: *Klíčky na kapesníku (Zsebcserek)*. In: SsBH, 17. kötet, 44. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Zsebcserek*. Ford. Szigeti László. Kalligram, Pozsony, 1992, 50. p.)

² B. Hrabal: *O Kainovi (Káinról)*. In: SsBH, 12. kötet, 285–286. p.

³ B. Hrabal: *Expozé panu ministrovi informací (Expozé a tájékoztatási miniszter úrhoz)*. In: SsBH, 3. kötet, 44. p.

⁴ B. Hrabal: *Vita nuova*. In: SsBH, 11. kötet, 297. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Vita nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára, Európa, Budapest, 1993, 148. p.)

HRABAL A NA HRÁZI UTCÁBAN, 1980

A NA HRÁZI UTCA 24. SZÁM ALATTI HÁZ EGYKOR

A NA HRÁZI UTCA 24. SZÁM ALATTI LAKÁS ELŐTT, 1984

És ahogy a nap haladt az égen, ahogy az árnyékok megnyúltak, úgy húzódott Hrabal a fészer tetején felfelé. Írt és ugyanakkor napozott. Rendkívül sebesen írt, a naptól elvakulva – ahogy az *Őfelsége pincére voltam* című regény keletkezéséről tudjuk – nem követte a szöveget a papíron. Úgy írt, hogy utolérje a fejében született gondolatok áradatát. És amikor a nap a háztetők mögé bújt, eltette a gépet, „ahogy a misekönyv bezárul”, összesöpörte, amit írt, fogta a söröskancsót és elindult kocsmái körútjára.

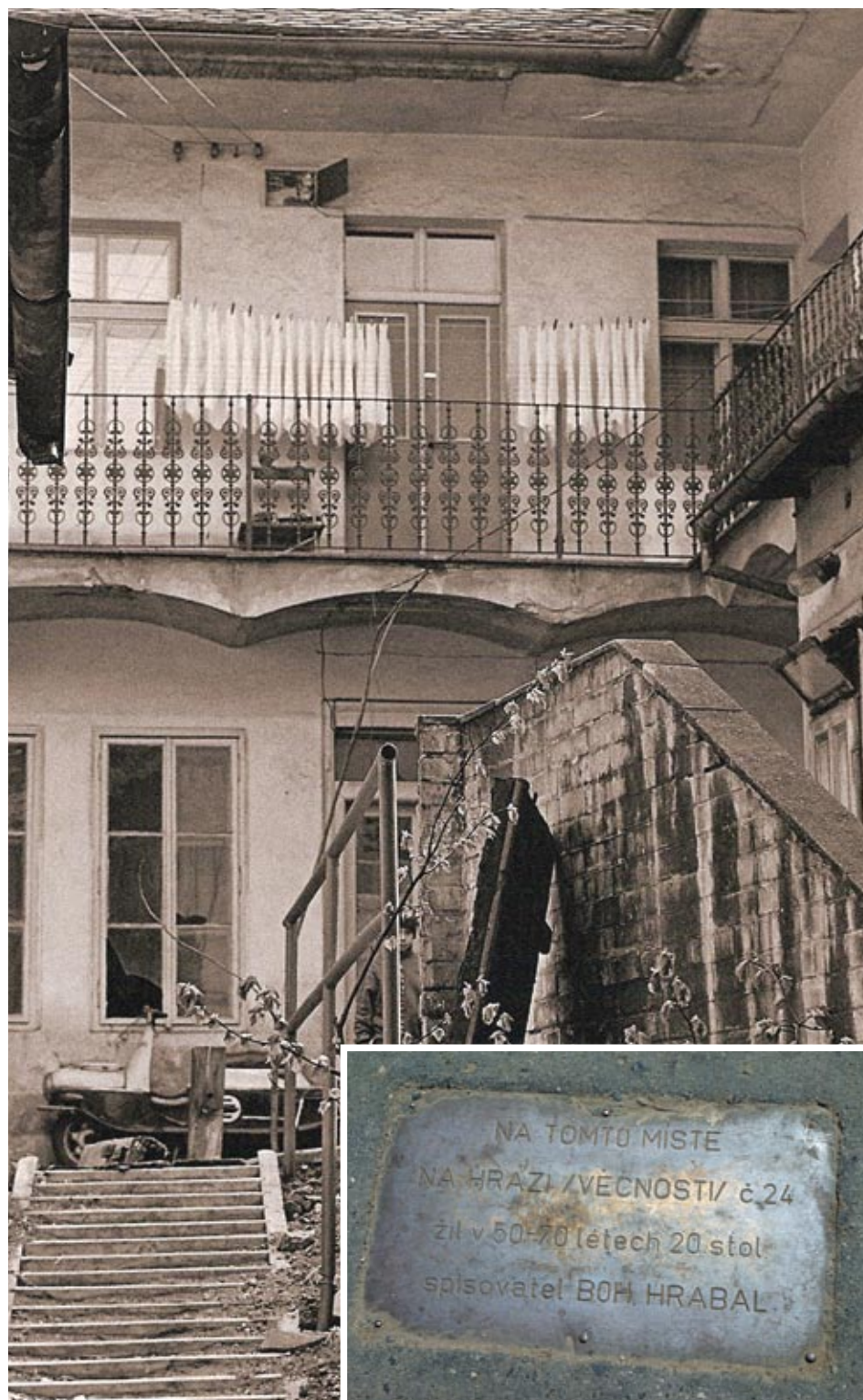
1950 végétől kezdett rendszeresen Hrabalhoz járni Vladimír Boudník, Egon Bondy, Zdeněk Bouše (akik felváltva laktak vagy aludtak nála egy ideig), Karel Marysko, Mikuláš Medek, Zbyněk Sekal és más új libeňi barátok. A „doktorhoz” jártak Vladimír és Stanislav Vávra, költők, továbbá Jiří Smoranc, Zdeněk Buřil, később Jiří Kolář, Jan Zábřana, s a szomszédok, Jiřina és Josef Zúmr. 1956-ban véletlenül beállít a házba a rokonokhoz Eliška Plevová, akit Hrabal az év decemberében feleségül vesz. Libeňben az ötvenes évek első felében különleges és felejthetetlen esték zajlottak Hrabalnál. Ő eszelte ki, s barátaival együtt rendezte meg és ünnepelte a „házi lagzikat”. Ez abból állt, hogy Hrabal felkereste Prága 8. kerületének nemzeti bizottságát, a hirdetőtáblán elolvasta az esküvői hirdetményeket. Kiválasztotta a legközelebbi dátumot, megjegyezte a neveket, és aztán az egész Na Hrázi 326/24. szám alatti ház reggelig rengett a mulatozástól, vedelték a sört, amit kancsókban és lavórokban hordtak haza a kocsmából. A bérlők borzadtak a rémülettől, amikor Hrabal a következő napokban ismét „házimurit” készített elő. Az ötvenes évek közepén így szórakozott és élt a barátaival Hrabal a mindennapi nehéz fizikai gürcölés után, saját elképzelései szerint, és még az írásra is talált időt. „*No látják, és mi pedig ültünk az Örökkévalóság gátján Libeňben, ittuk a sört és úgy szerettük az örökkévalóságot, hogy ordítottunk örömiünkben...*”⁵

A „normalizáció” idején, a hetvenes évek kezdetére a lakás a szomszédok hanyagsága vagy az eltörött vízvezetékek miatt teljesen lakhatatlanná vált, higiéniai szempontból elfogadhatatlannak nyilvánították, és Bohumil Hrabal „felszámolásra ítelt”, azaz betiltott íróvá lett. 1973 júniusában a libeňi „Örökkévalóság gátjáról” Hrabalék elköltöznének egy panelház szövetkezeti lakásába a Kobylisy negyedbe. (1988 tavaszán a prágai metró építésekor a Na Hrázi utca egyik oldalát teljesen lebontották, a 326/24. számú házzal együtt.)

NA HRÁZI UTCA 24.

EMLÉKTÁBLA A NA HRÁZI (ÖRÖKKÉVALÓSÁG GÁTJA) UTCA 24. SZÁMÚ HÁZ HELYÉN:
EZEN A HELYEN LAKOTT A XX. SZÁZAD 50–70-ES ÉVEIBEN BOHUMIL HRABAL ÍRÓ

⁵ B. Hrabal: *Interview Na Hrázi věčnosti (Interjú az Örökkévalóság gátján)*. In: SsBH, 15. kötet, 241. p. (Magyarul: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 102. p.)

PRÁGA – Hulladékgyűjtő telep

SPÁLENÁ 79/10.

kája még nehezebb, még jobban igénybe veszi őt, mint a kladnói kohóban, hiszen olyan csomagokkal dolgozik, amelyek száz kilósak, vagy annál is nehezebbek. Ezt egy alkalmi riport is igazolja a korabeli *Večerní Praha (Esti Prága)* című napilapban: *„Három férfi és egy nő foglalkozik itt nap mint nap a régi papírok mázsáival. [...] Áprilisban ez száztizenegy tonna papírt jelentett, válaszolja örömmel Hrabal elvtárs...”*¹ Azt azonban az újságban már nem írták meg, hogy ki volt az a három férfi és egy nő.

A hulladékgyűjtő vezetője Slezák úr volt, egy utazási iroda korábbi tulajdonosa, akinek 1948 februárja után lefoglalták a vagyonát, és *„a külföldi repülések helyett kirepült a Hulladékgyűjtő telepre.”* A nő dolgozó, akit bizalmasan csak Mařenka asszonynak hívtak, s aki azelőtt soha az életben nem dolgozott, egy igazgató felesége volt, akit – miután jelentékeny vagyonát (szintén 1948 februárja után) államosították – börtönbe küldtek. A másik munkás a jogi doktor Bohumil Hrabal, a begyűjtő harmadik dolgozója pedig a kissé dadogó Jindřich Peukert, egykori testnevelő tanár, három sportág (súlyemelés, rúdugrás, rögbi) bajnoka, aki pályafutását sajtóságos figuraként: iszákos mesemondóként és a hulladéktelep munkásaként fejezte be. Hrabal eleinte Heinrichnek, aztán Heininek, később lágyabban Haňtinak hívta, amiből később „Haňfa” (ejtsd: Hanytya – *A ford.*) maradt. Hrabal a telep rosszul szellőző pincehelyiségében, s ráadásul a ház fedett csarnokában préselte Haňfával a hulladékpapírbálákat, de ugyancsak vele, mint kollégával, brigádtárrsal járt az utcán át sörért a Husenský (U Kotvy) vendéglőbe is, ahonnan a telephelyre további, sörrel töltött korsókat vittek magukkal vissza. *„Abban az időben Haňfával elegendő pénzünk volt a begyűjtőben talált és eladott értékes könyvekből, folyóiratokból, nedves bálákból (ui. a vízzel átitatott papír súlyban nehezebb volt) és képek reprodukciójából,”* mesélte egyszer Hrabal.²

És amikor Hrabal a sajtológép melletti megerőltető gürcöléstől, az elfogyasztott sörök sokaságától és a présnek helyet adó pince állandó huzatától elgyötörtten hazatért, még képes volt átlapozni, átolvasni néhány könyvet, amelyeket az emberek vittek a begyűjtőbe, vagy autók szállítottak oda a megszűnt könyvtárakból. A telepen Hrabal maga is megtalálta és elolvasta *„[...] a legnehezebb könyveket... És Friedrich Nietzsche és Cusanus és Leibniz... de főleg a Metaphysik als Ereignis...”*³ Ezen kívül még volt ereje tovább írni saját novelláit is – már azzal az elszánt gondolattal, hogy egyszer mégiscsak megír egy könyvet,

¹ V. Stejskal: *O Popelce, miniaturní sběrně a vagóněch papíru (Hamupipőkéről, a miniatűr begyűjtőről és papírokkal teli vagonokról)*, lásd a szerkesztői megjegyzést in: SsBH, 4. kötet, 411. p.

² Magyarul lásd még: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 113. p.

³ B. Hrabal: *Interview Na Hrázi věčnosti (Interjú az Örökkévalóság gátján)*. In: SsBH, 15. kötet, 241–242. p.

A VOLT HULLADÉKGYŰJTŐ TELEP MA,
SPÁLENÁ UTCA 79/10.

HRABAL
ÉS PHILIPPE NOIRET FILMFORGATÁSON

„amiben benne lesz ez az egész gyönyörűséges apokalipszis [...] és a tények mögül kibugygyan majd a költészet.”⁴

Teljesen logikus, hogy Haňfa, az „átlényegítő” nagy családjának egyik alakja, Hrabal *Baron Prášil (Münchhausen báró)* című novellájának főhőse lett, amelyben egy hulladék-bálázó munkás egy napját írja le. (A novella valamikor 1956 körül született, később beavagatták a *Pacsirta cérnaszálon* című kiadatlan könyvbe, hogy végül 1963-ban megjelenjen a *Gyöngy a mélyben* című kötetben.) A költő és képzőművész Jiří Kolář igyekszik a kiadóban felhívni a figyelmet Bohumil Hrabalra, baráti segítséggel próbálja érvényre juttatni tehetségét, amelyhez kétség sem fér, de a kor még nem érett meg rá. Jiří Kolář Josef Hiršallal együtt 1956-ban gépelt szamizdatként adja ki a *Život je všude (Élet mindenütt van)* címet viselő almanachot, amely Bohumil Hrabal négy elbeszélésével kezdődik. Nem érdektelen, hogy a *Bohumil Hrabal prózái fölött* című utószó szerzője a húszéves Václav Havel. Nem sokkal később, 1956 szeptemberében követi ezt Hrabal első igazi saját publikációja, a *Hovory lidi (Emberek beszélgetései)*. Két novella (további kettőt a cenzúra nem engedélyezett) pedig megjelenik a *Zpráva Spolku českých bibliofilů (Cseh Bibliofil Társaság Hírlevele)* mellékleteként 250 példányban.

Ismét baráti segítséggel 1958 májusában a Československý spisovatel (Csehszlovák Írók) nevű kiadó szerkesztő-bizottsága jóváhagyja Hrabal a *Skřivánek na niti (Pacsirta cérnaszálon)* című elbeszéléskötetének kiadását. Persze nem a betערjesztett formában. Ki kell „javítani”, máshogy kell összerakni. Hrabal elnyeri a kiadó egy éves ösztöndíját az átdolgozásra, a könyv befejezésére. „Felére csökkentett munkakötelezettségének” köszönhetően (fele fizetését a kiadó rendezi) korán reggel jár be a Spálená utcai telephelyre, hogy délután már otthon írhasa elbeszéléseit. Az ösztöndíj elnyerése, a megrövidített munkaidő és annak várható lehetősége, hogy Hrabal talán íróvá válik, irigységet szül és ellenségeskedést kelt a hulladékgyűjtő új vezetőségében és dolgozóiban. Végül is átsorolják a még inkább fárasztó használpapír csomagoló-rakodó munkára. Barátai levélben hívják fel a Csehszlovák Írószövetség figyelmét a helyzetre, és megoldást kérnek annak érdekében, hogy Hrabal folytathassa irodalmi tevékenységét. Az egyetlen eredmény azonban csak annyi, hogy a Hulladékgyűjtő vezetősége Hrabalt a munkaidő be nem tartásával, „a norma lazításával” vádolja és további túlórákat ír elő számára.

1959. február 16-ával aztán a Hulladékgyűjtő közös megegyezéssel megszünteti Bohumil Hrabal munkaviszonyát („Mivelhogy a számára elrendelt munkát egészségügyi okokból nem képes elvégezni.”). De az élmények, amelyekben Haňfával osztozott, és egyáltalán a Hulladékgyűjtőben végzett munka egész időszaka oly erős témát biztosított számára, hogy még évekkel később is „[...] át- és újraköltöttem a kocsmákban az élményeimet, egészen addig, ameddig már képtelen voltam különbséget tenni Haňfa és énköztem, egyikünk egybemosódott a másikkal, így aztán, anélkül, hogy akartam volna, bevontam a szövegeimbe a fikciót és a misztifikációt. És ezenközben minden valahogyan megérett és összeforrt bennem, olyannyira, hogy képes voltam leülni az írógép elé és megpróbálni mindezt lejegyezni.”⁵ „Haňfa, a hős” tehát Bohumil Hrabal és a valóságos Jindřich Peukert szintézisévé vált. Félig az egyszerű munkás, a jellegzetes mesélő, félig az entellektüell és

⁴ B. Hrabal: *Svatby v domě (Házimurik)*. In: SsBH, 11. kötet, 98. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Házimurik*. Ford. Zádor Margit. Európa, Budapest, 1996, 127. p.)

⁵ B. Hrabal: *Interview se zesurovělým pierotem (Interjú egy eldurvult Pierrot-val)*. In: SsBH, 17. kötet, 223. p. (Magyarul: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 113–114. p.)

Blábolil šéf a Jáchym mi dělal reportáž:
No jo..vůbec není kde špinavá...to věřím!
Hele ho, jezevce..jak vytrvale čistí na
prdeli, že se nestydí..

Ale šéf zajásal:

Tak a teďka hopla! Hezky s tím Hedvičko na
váhu...tak...a je toho pět kil..

Ale pane..

Řekla Hedvička.

Já vidím, že toho je sedm kil..

BŮŽINKU..ty svatá prostoto..podívejte se
slečno Hedvičko, to všechno je otázka poh-
ledu, to já, když si stoupnu k Vám. tam
vidím taky

sedm kil..

Jáchym šept

To je..ale

o vlásku a

bá na kozič

Tak..Řekl š

A teďka to

ník a druhé

já vás tam

I Pro Krista

mazurku...a

To věřím..dr

Šeptal Jáchym

HAŇŤA SZÖVEGE –

JINDŘICH PEUKERT, AZAZ HAŇŤA

művész. „[...] *Haňŕa az egyik felemmel tulajdonképpen én is vagyok. Amit Haňŕa mond, azt tulajdonképpen én mondom*”⁶ teszi hozzá Hrabal. 1976 júliusában befejezi a *Túlságosan zajos magány* (*Přiliš hlučná samota*) kéziratát. A könyv hivatalos kiadására azonban majd csak 1989 decemberében kerül sor.

A *Klíčky na kapesníku* (*Zsebcselek*) című beszélgető könyvben a *Zajos magány*ról ezt mondja Hrabal: „[...] A *Zajos magány* [...] érettségem csúcsát jelenti. A magam módján nem mást, csak azt szerettem volna kifejezni, hogy véget ért egy korszak, s egy új kezdődik. A könyv hőseiben, Haňŕában, aki megszokta a hagyományos kétkezi munkát, az újonnan érkező gépekkel egy egész korszak omlott össze. A regény realista elgondolású, de számos szimbólumot is hordoz. [...] Tehát a *Zajos magány*-ban azt a bizonyos metszéspontot rajzoltam meg, amelyben az egyik korszak összeomlik, és kezdődik az új, ez pedig, [...] nem ismétlődik meg oly gyakran az emberi társadalom történetében. [...] Olyan módszerrel jegyzőkönyveztem a dolgot, hogy a *Zajos magány*-t úgy olvashatja, mint Hašek *Švejk*-jét. Talán Hašekhoz képest ebben valamivel több a szépirodalom.”⁷ „Talán csak azért életem és írtam, hogy a *Zajos magány* megszülessen”⁸ teszi hozzá 1989-ben. A *Túlságosan zajos magány* Bohumil Hrabal igazi irodalmi *opus magnum*a, főműve. Számos világnyelvre (kinaira is) lefordították és fordítják, 1995-ben megfilmesítették (Philip Noiret-val mint Haňŕával a főszerepben), és néhány színházi feldolgozása is született, például 2010-ben, Ivo Krobot rendezésében a Divadlo U stoly-ban (Színház az asztalnál) mutatták be. A papírgyűjtő telepet a múlt század kilencvenes éveinek közepén megszüntették, berendezéseit elszállították. Helyiségei manapság magáncégek kereskedelmi céljait szolgálják.

VLADIMÍR VÁVRA, BOHUMIL HRABAL ÉS JOSKA SKLENÁR

A HULLADÉKGYŰJTŐ PECSÉTJE

⁶ B. Hrabal: *Rozhovor s Jánom Kövesdim* (*Beszélgetés Kövesdi Jánossal*). In: SsBH, 17. kötet, 214. p. (Magyarul: A „hétköznapi realizmustól” a játékos és ironizáló groteszkig. In: Kövesdi János: *Vallomások és párhuzamok*, Madách, Pozsony, 1987, 153. p. és Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 114. p.)

⁷ B. Hrabal: *Klíčky na kapesníku* (*Zsebcselek*). In: SsBH, 17. kötet, 87. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Zsebcselek*. Ford. Szigeti László. Kalligram, Pozsony, 1992, 114–115. p.)

⁸ B. Hrabal: *Diamantové očko inspirace* (*Az inspiráció gyémántszeme*). In: SsBH, 17. kötet, 236. p. (Magyarul: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 126. p.)

HRABAL A HULLADÉKGYŰJTŐ ELŐTT, SPÁLENÁ UTCA, 1955

PRÁGA – U Husenských (U Kotvy) étterem

SPÁLENÁ 87/11.

Az utca túloldalán, majdnem szemben a Spálená utca 79/10. szám alatti hulladékgyűjtővel, ahol Bohumil Hrabal használpapír-bálázóként csaknem négy évig dolgozott nyirkos pincében, éppen átellenben a Szent-háromság-templommal van az U Husenských (hivatalos nevén máig U Kotvy) étterem. Mivelhogy a hideg pincében állítólag a tea sem segített felmelegedni,

Hrabalnak muszáj volt reggeltől a műszak végéig pilzeni sört innia. És így Jindřich Peukerttel már reggeltől kancsóban hordták a sört Husenskýéktől a pincébe. A mérhetetlen mennyiségű elfogyasztott sör lábba tartotta és összekovácsolta őket: „[...] *mindig csak úgy a negyedik sör után derengett fel bennünk, hogy a negyedik sör után kezdtünk egyszerűen zseniálissá válni.*”¹

Bohumil Hrabal a felesége, Eliška szájába adva ekképpen írja le a *Vita nuova* című könyvében az ebédszünetet, és magát az ebédet az U Husenských csapszékében: „*Valahányszor meglátogattam az uram a hulladékgyűjtőben mindig hoztam neki a Husenskýtól sört... és a pincérnök kedveskémnek szólítottak és azzal búcsúztak hogy üdvözlök a doktort és várják őt ebédre... Néha én is elmentem vele ebédelni... nem az étteremben ültünk le hanem mindig a keskeny söntésben ahol egy sor asztal állt és mindegyiknél csak két szék volt... jól főztek itt gyakran rendeltem fácánt vagy foglyot vörös káposztával... az uram meg bohóckodott és viccelődött sehol másutt nem volt olyan jókedvű mint itt Husenskýnál és a pincérnök amikor csak tehették megérintették a vállát és a vendégek is kiáltozva fogadták különösen egy puklis asszonyság akinek mindig cse-resznyével díszített kalap volt a fején az uram úgy beszélt vele mintha szerelmes lenne belé és amikor olyasmit mondott amit rendkívülinek tartott szokása szerint kiabált és az a puklis nő fuldoklott a nevetéstől és úgy válaszolt neki mintha viszonzná szerelmét... és néha ott volt a férje is egy magas bajuszos ember aki ő volt a pankráci börtönben és az mindig megjátszotta hogy féltékeny a púpos feleségére itt minden délben színházát játszottak ugyanarra a témára de az uram minden alkalommal másképp játszotta szerepét Én meg lesütött szemmel vonogattam a vállam és a pincérnök kedveskémnek szólítottak és potyogott a könnyük a sok bohóckodástól amely akkor érte el tetőfokát amikor bejött Haňfa és megivott néhány féldecit...[...] Haňfa úrral sokat lehetett bolondozni, de én már torkig voltam ezzel a bolondozással. [...] Én meg ott álltam és el-elkaptam a fejem mert Haňfa úr lehelete éktelenül büzlött a pálinkától meg a sörtől és utána mozdulni sem bírtam mert bár Haňfa úr részegen beszélt amit mondott az olyan elképesztően szép volt hogy döbbenetemben sóbálvánnyá meredtem [...] És én csak álltam a jéghideg kapualjban kezemben egy korsó pilsenivel és egyszer csak olyan szomjúság fogott el Haňfa úrtól, hogy beleittam a sörbe és utána megint és megint... fenséges csapolt sör volt így aztán nem tehettem mást ismét kiléptem a Spálená utcába és mentem sörért...”²*

¹ B. Hrabal: *Z besedy na Stanfordské univerzitě (Egy beszélgetésből a Stanford Egyetemen)*. In: SsBH, 17. kötet, 319. p.

² B. Hrabal: *Vita nuova*. In: SsBH, 11. kötet, 292–295. p. (Magyarul: Bohumil Hrabal: *Vita nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 1993, 142–143. és 145. p.)

Az U Kotvy (Horgonyhoz)
VENDÉGLŐ HÁZJEGYE

Az U Kotvy, illetve a Husenský vendéglő ma

A hulladékgyűjtőben a prés melletti, testileg megerőltető munkát Hrabal a maga módján kétségkívül megkedvelte, s általa is formálni tudta a kifejezőmódját, egyéni stílusát és esztétikáját. Hiszen „élet mindenütt van” (ahogy az 1956-os szamizdat címe hangzik, amelyben Hrabal négy novellája jelent meg),³ és életre szóló hitvallása már a begyűjtőben is így hangzott: „a mélyben lenni és onnan fölfelé tekinteni”.⁴

„A múlt hónapban idehoztak és a pincémbe hánytak hat métermázsza reprodukciót híres mesterektől, hat mázsza átnedvesedett Rembrandtot, Halst, Monet-t, Manet-t, Klimtet, Cézanne-t és az európai festészet más nagymenőit, így aztán minden bála oldalát reprodukciókkal díszítem, és este, mikor a bálák a teherlift előtt sorakoznak, nem tudok betelni a bálák oldalát díszítő sok – sok gyönyörűséggel [...] Bizonyos értelemben egyedül én vagyok egyidejűleg művész és néző, és ezért vagyok mindennap elgyötört és halálosan fáradt és zaklatott és sokkolt, és hogy ezt a hatalmas megerőltetést enyhítsem és mérsékeljem, egyik kancsó sört a másik után iszom, és mikor sörért megyek a Husenskýhez, van időm bőven, hogy arról meditáljak és álmodozzam, hogyan is fog kinézni a következő bála. Csak azért iszom azt a temérdek sört, hogy jobban lássak előre, mert én minden bálába egy értékes ereklét temetek [...] Ezért vagyok mindig elmaradva a munkámmal ezért magasodik az udvaron a hulladékpapír a mennyezetig, éppúgy, mint a pincémbe a papírhegy, amely a plafonon levő beöntőnyíláson át egészen az udvar tetejéig tornyosul.”⁵

Ki tudja, hol kallódik ma az a bizonyos híres korsó, amely nap mint nap folyamatosan úton volt a begyűjtő és a vendéglátóhely között? A papírbegyűjtő a múlt század kilencvenes éveinek elején megszűnt, az U Kotvy (Horgonyhoz) vendéglő azonban az eltelt idő dacára csodálatosképpen mindmáig működik, a ház udvarában levő nagy kerthelyiséggel együtt.

HRABAL AZ U KOTVY SÖNTÉSÉBEN, 1978

³ Strojopisný sborník *Život je všude* (Élet mindenütt van, gépiratos gyűjtemény), összeállította J. Hirschal–J. Kolář, 1956.

⁴ Magyarul: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 275. p.

⁵ B. Hrabal: *Kluby poezie* (A költészet klubjai). In: SsBH, 16. kötet, 281. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Túl-ságosan zajos magány*. In: *Gyöngéd barbárok*. Ford. Varga György. Európa, Budapest, 1997, 10–11. p.)

PRÁGA – U Pinkasů étterem

JUNGMANNOVO NÁMĚSTÍ 755/16.

Az 1843-as évben Jakub Pinkas prágai szabó megtudta, hogy Plzeňben a Városi Sörgyárban az „alsó erjesztés” módszerével újfajta sört kezdtek el főzni. Megállapodott hát ottani barátjával, a fuvaros Martin Salzmannel, aki 1843. április 8-án hozott is neki két vödörrel¹ az újféle pilzeni italból.

A pilzeni sör elbűvölte és magával ragadta Jakub Pinkast. Hatalmas örömmel és egyúttal nagy érdeklődéssel kóstoltatta meg a sört barátaival és ismerőseivel, akik hozzá hasonlóan úgy vélekedtek, hogy a sör íze kitűnő és további korszakkal kértek még. Ezért aztán Jakub Pinkas felhagyott a szabómesterséggel és vendéglős lett. Így alapozta meg a sokéves dicsőséges hagyománnyal rendelkező és mára talán leghíresebb „régicse” vendéglőt, az U Pinkasůt (Pinkasékhoz). Mivel az eredeti vendéglő helyiségei már nem feleltek meg a forgalomnak, Pinkasék 1876-ban megvették a 756/15-ös számú, szomszédos házat is, melynek klasszicista homlokzata alatt azonban egy régebbi épület rejtőzik. A házhoz kiterjedt gótikus pincerendszer tartozik, amely egészen a hajdani karmelita kolostorig nyúlik, s amely fölött a barokk átépítés korából való falazat áll, utcára nyíló, épségben megőrzött reneszánsz homlokzattal. Pinkasék vendéglője hosszú időre a társadalmi, kulturális és politikai események központjává vált. A harmatos és kitűnően gondozott pilzeni sör korszói fölött itt nem csupán a hazafi, a jelentős politikus, a híres művész, hanem az egyszerű polgár is találkozhatott.

Az idő tájt, amikor Hrabal még papírhulladék-bálázóként dolgozott a közeli Spálená utcai hulladékgyűjtőben (1954–1959), a Pinkasba is szívesen járt el munka után sörözni. Rendszeres vendég volt itt akkor is, mikor már ismert író lett. A *Vita nuova* című könyvben felesége, Eliška szavaival írja le: „[...] amikor véget ért a műszak [...] a patyolattisztá urammal végig lépkedtünk a Spálená utcán és mindig a Pinkasék felé sétáltunk... és az én uram már a belépéskor a folyosón rendelt két sört és azt a két sört megittuk, és az uram ezután bevezetett a vendéglőbe és itt újabb söröket hoztak nekem és amikor az én uram már megivott négy korsó sört akkor rettenetes elemi éhség tört rá ahogy mondta és nem evett itt semmi mást mint mindig csak sertéssültet hagymával megszórt burgonyaknédlivel és az a saft minden esetben olyan gyönyörű rozsdaszínű volt [...] és az én uram azt mesélte nekem hogy egy asszony készíti ezt a pecsenyét itt a Pinkasban már húsz éve semmi mást csak ezt a specialitást... ezt a pecsenyét káposztával és pirított hagymával megszórt burgonyás knédlivel... és csak rettegett hogy ez az idős asszony nehogy meghaljon...”²

Abban az időben a Pinkas vendéglőnek az volt a különlegessége, hogy a sört lent a pincében csapolták, és a személyzet kerek alumínium tálcaikon hordta fel a félliteres korsókat, hogy azután szétosszák a további szinteken levő helyiségekben. „[...] és azután jóízűen megittuk az utolsó pilzenit a Pinkaséknál a pilzeni pultnál állva és boldog voltam amikor a pincéből kirohant a pincér és mindkét kezében hat-hat korsó sört hozott és

¹ Mértékegység az Osztrák–Magyar Monarchiában: 1 vödör=10–15 liter – A ford.

² B. Hrabal: *Vita nuova*. In: SsBH, 11. kötet, 295. p. (Magyarul részben lásd még: B. Hrabal: *Vita nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 1993, 145–146. p.)

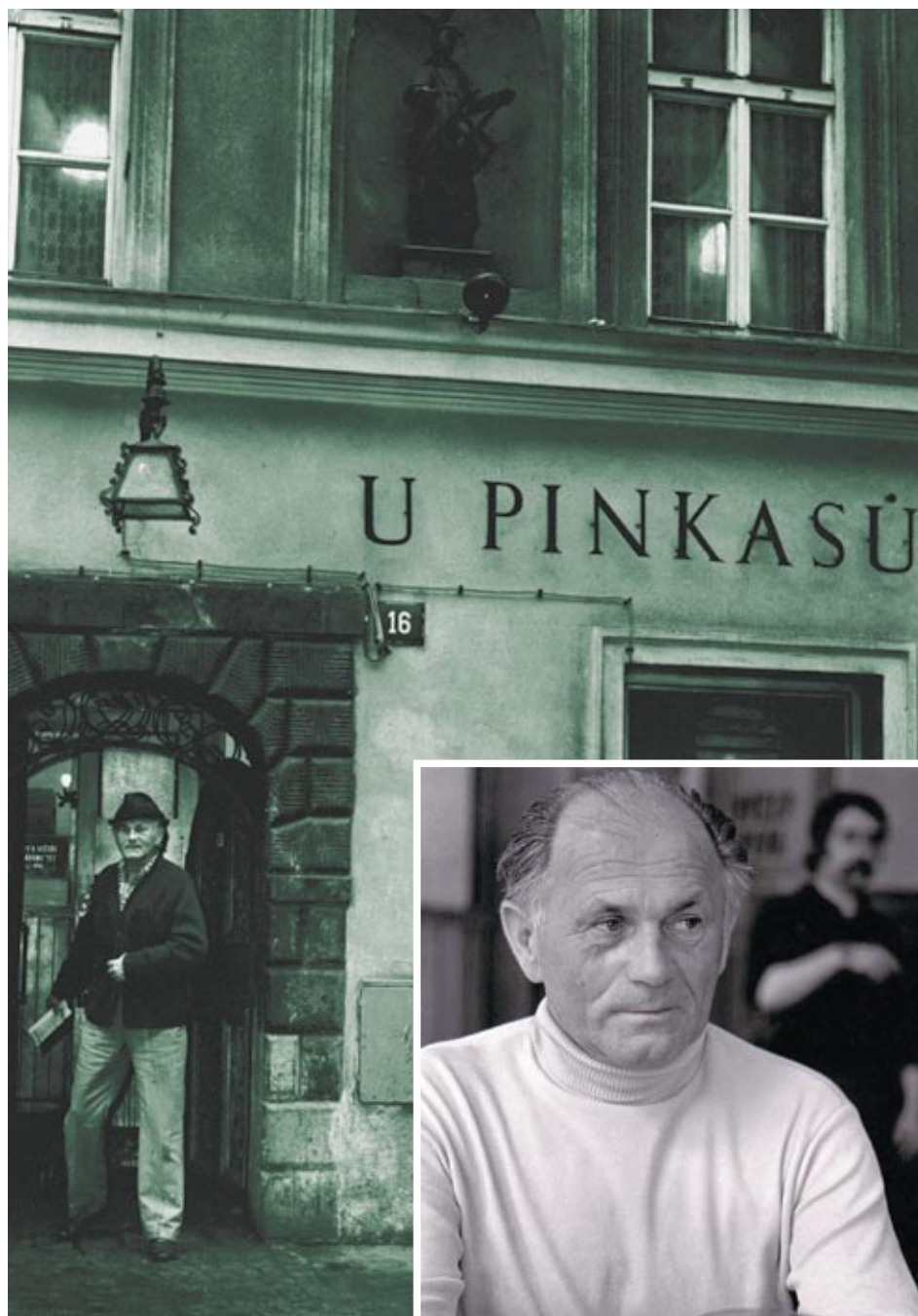

lecsapta a tálalóasztalra. Az én uram elvett két korsót és szertartásosan szétkente a habot a homlokán aztán kortyintott belőle [...] Egyszer amikor ittam a sörmot miközben az uram éppen szétkente a habot az arcán és a haján amikor rámosolyogtam a pincérre [...] azt mondta nekem a pincér Eliška asszony, akar valami érdekeset látni? Mondtam hogy nagy örömmel... Én is és az uram is [...] És a pincér már állt is a lépcsőn hívogató az ujjával és mentem utána az urammal lépegettünk lefelé a pincébe ott még csapolta a söröskorsókat a csapos fehér műanyag kötényben a nedves földön kétliteres kancsók álltak amelyekbe a ráhúzott szelepen és a mennyezetnél fellelőgatótt áttetsző csöveken át folyt a sör... A csapos [...] odanyújtotta a könyökét és csapolt tovább és tovább és mosolygott az a dús fekete hajú fiatalember [...] itt található az utolsó kiváló sör Prágában és éppen olyan a hőmérséklete mint a hordóban hét egész hat [...] az ami a hívó katolikusként Róma és ami a jó kommunistának Moszkva az a valódi sörivónak Plzeň de nagyon téved mindenki aki azt hiszi hogy a pilzeni világ közepe Plzeňben van valamelyik étteremben... A pilzeni világegyetem központja Prágában van és Prágában is a Pinkaséknál itt van az igazi ász a világbajnok sör... A csapos a kezembe nyomott egy pohárral [...] és én ittam csak ittam és a hab körbefolyt a szám körül és a fiatal csapos leoldotta fehér műanyag köpenyét felakasztotta aztán elzárta a csapot és áthajított rajta egy fehér terítőt... És leroskadt a székre egy pillanatra áttekintette az egész műszakot aztán felállt és csapolt egyet a legjobb sörből a világon megcsobogtatta a poharat és ivott néhány kortyot hogy megtudja végül mennyire finom is ez a sör [...] ez a csapos aki csak áll terpeszben egész nap és tizenkét órán át csapolja a híres Pinkas-féle pilzenit éppen úgy ahogyan az a pincér is aki az imént emelt fel tizenkét korsót és teher alatt roskadozó lábain kétszázadjára ezredjére lépegetett a nedves lépcsőn felfelé ahol így-úgy egyensúlyozva hogy az erőfeszítéstől fáradtan el ne essen ügyesen a tálalóasztalra csapta a csilingelő poharakat ahonnan a többi felszolgáló széthordta a placcon az utolsó söröket... ”³

Az U Pinkasú éttermet 1989-et követően a reprivatizáció révén visszakapták az utolsó tulajdonos örökösei, de a vendéglő elvesztette fényét és sokéves jó hírnevét. 2001-ben az egész létesítményt új társaság vásárolta meg, amely sikeresen kapcsolódott a pilzeni sör csapolásának dicsőséges történetéhez és a klasszikus cseh gasztronómiához. De persze hiába keresnénk az izsátságtól maszatos pincéreket, akik a pince mélyéről hordták a sörtornyokat, ahol a csapos a csapra vert sörshordókat kezelte. A folyamatosan és egyformán kitűnő sört itt már hatalmas ürmértékű tartályból csapolják.

HABAL AZ U PINKASÚ BEJÁRATÁNÁL, 1980

³ B. Hrabal: *Vita nuova*. In: SsBH, 11. kötet, 360–362. p. (Magyarul részben lásd még: B. Hrabal: *Vita nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 1993, 218–219. p.)

HRABAL 1974-BEN

● PRÁGA – a libeňi vidék

(A VÁROS PERIFÉRIÁJA)

A Libeň nevű település a XIII–XIV. században jött létre a Rokytka folyócska mentén két erődítmény körül, amelyek közül az egyik nagyjából a mostani libeňi kastély helyén állt, a másik pedig Podviniben, a mai Libeň és Vysočany határán. Körülöttük emelkedtek a hloubětini erdős lejtők, a Mezihoří, a Libušák, a Zámecký, az Okrouhlik és a Vítkov dombok.

A tagolt, meglehetősen hullámos libeňi táj a beékelődött zöldterületek révén különös festőiséggel és figyelemre méltó genius locival ruházta fel Prága külvárosának ipari panorámáját, amelybe az ötvenes évek elején Bohumil Hrabal valósággal beleszeretett. *„Libeň, a régi Libeň mentőövként bukkant fel az életemben.”*¹

A libeňi vidék számunkra a Palmovka dombbal és a jellegzetes tájékozódási ponttal, a hatalmas labdára emlékeztető egykori gáztartállyal – Libeň közismert, domináns jelképével – kezdődik: az utóbbi azzal fenyeget, hogy erős szélben kibillen és legurul a lejtőn, át a régi Libeňen, egészen a távoli Bulovka magaslatáig, az azonos nevű kórház területéig. A kórházig, amely estefelé úgy néz ki, mint egy *„[...] szétlőtt buddhista kolostor, amelyben már csak ott világít a fény, ahol paranoid módon félnek a sötétségtől, vagy ahol az előeste átmegy a sötétség egy másfajta világításába”*² és ahol 1997. február 3-án Bohumil Hrabal *„csettintett a halál lovának”*.

Kicsit lejjebb, a Bulovka magaslata és a kórház alatt, a Na Korábě dombocskán terül el a kisvárosias libeňi temető, ahol az összes „híres” és „névtelen” libeňi polgár nyugszik, úgyszólván egymás mellett találjuk itt a nevezetes kocsmárosok, Vaništa úr és Ferkl úr sírját, utóbbinak ráadásul még mozija is volt; itt pihen Karel Hlaváček, a dekadens költő; Emanuel Famira, a kommunista fantaszta, festő és táncos; valamint Vladislav Miller, a háború utáni idők leggyorsabb jégkorongozója, akit 1947-ben egy németországi turnéről már holtan hoztak haza, és kettétört hokibotot állítottak a síremlékére.

*„[...] felfedező utakra indultam oda, ahol még sohasem jártam, a Gát utca, a főutca, a zsidónegyedbe vezető kis mellékutcák, a Bratrská utca, a Na Žertvách, amerre még gőzmozdony járt, a Kotlaska és főleg a Rokytka patak, mindez ámulatba ejtett, sétáltam az éjszakában és nem tudtam betelni a külváros poézisével, a külvároséval, amely fölött a Palmovkán egy gömb alakú gáztartály emelkedett. [...] bele voltam szerelmesedve ebbe a folyóparti kőgáttal, a Moldvával és a Maniny-vel keretezett külvárosba, amely fölött a Bulovka dombja magasodott meg a Hájek, tetején a Vörös Kupolával.”*³

Ma már csak néhány utca neve emlékeztet a valaha kiterjedt Kotlaska uradalomra, amely a XIX. század hetvenes éveiben átengedte a helyét a vasútvonalnak. Elnevezése a valamikori tulajdonos, Antonín Gottlas nevéből származik, aki a XIX. század harmincas éveiben sikeres vállalkozóként megvette a libeňi Primaska szőlőkert két birtokkal és a gazdaság-

¹ B. Hrabal: *Moje Libeň (Az én Libeňem)*. In: SsBH, 12. kötet, 216. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Az én Libeňem*. Ford. V. Detre Zsuzsa. In: B. Hrabal. *Egy osztályismétlő emlékezései*. Európa, Budapest, 2001, 238. p.)

² B. Hrabal: *Expozé panu ministru informací (Expozé a tájékoztatási miniszter úrhoz)*. In: SsBH, 3. kötet, 45. p. (Magyarul: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 14. p.)

³ B. Hrabal: *Moje Libeň (Az én Libeňem)*. In: SsBH, 12. kötet, 216–217. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Az én Libeňem*. Ford. V. Detre Zsuzsa. In: B. Hrabal. *Egy osztályismétlő emlékezései*. Európa, Budapest, 2001, 239. p.)

LIBEŇI KALYIBÁK

LIBEŇI LÁTKÉP A KOTLASKÁRÓL

gal, hogy mindezt egyetlen kiterjedt uradalomban egyesítse, melyet Gottlaskának, csehesen Kotlaskának neveztek el róla. Gottlas később a bankáiraival folytatott elhúzódó pereskedés után elvesztette hitelét, tönkrement és koldusként végezte.

Akárcsak Hrabal, mi is felkapaszkodhatunk estefelé a Hájek dombra (amelynek keleti lejtőjébe a XX. század hetvenes éveinek közepén a holešovicei szárnyvonallal mélyen beleharapott az épülő vasút), ahol az egykor szükségből épített kicsiny házak és kerti bódék állnak, amelyeket fokozatosan fejeztek be, s amelyekben azóta is laknak, ahol mindig kutyaugatás és baromfik hangoskodása hallatszik. És ahogy egykor Hrabal lábai előtt, úgy ma előttünk is, mint szétterített abroszon világítanak a régi Libeň kis utcáinak és házainak fényei. Ugyanezen az estén továbbsétálhatunk a Svět palotától a Rokytka folyása mentén addig a pontig, ahol a folyócska a Moldva holtágába ömlik, aztán letérhetünk, és a park (Thomayerovy sady) emelkedő ösvényein felmászhathatunk egészen a meredek sziklás szirtnyelv tetejére, melyet valaha Šlosberknek hívtak, ahonnan (főleg tavasszal és ősszel) messzire ellátni a prágai völgykatlanban. *„És majdnem minden este, néha elég későn, szép csendben felkapaszkodtam a Hájekre, máskor meg a Šlosberkre, hogy aztán a domb tetejéről lenézve ne tudjak betelni az alattam elterülő Libeň látványával, miközben a horizonton Prága központjának fényei ragyogtak.”*⁴

A Thomayer park Libeň legrégibbi, központi részén terül el. A több mint öt hektár kiterjedésű parkot három különböző korú és jellegű rész alkotja. A kisebb díszkert a libeňi kastély épülete előtt található, a régebbi liget a Zámecký vrch magaslaton (Šlosberk) a kastély mögött, az új rész pedig északnyugati irányban kapcsolódik a parkhoz. A libeňi kastély elődje erődítménynek épült, amely fallal vette körül a IV. Károly⁵ által alapított szőlőskerteteket, ezek némelyikének neve a mai napig fennmaradt (Palmovka, Balabenka, Rokoska stb.). Az erdős magaslaton álló erődöt a XVI–XVII. század fordulóján reneszánsz kastéllyá építették át. 1849 után, amikor a libeňi kastély elvesztette jelentőségét, a szőlőskertekből csak kisebb kert maradt meg a kastély és a gazdasági épületek közé ékelődve, valamint az újonnan alapított gyümölcsös-kert.

Az 1898-as évben Libeň városi rangra emelkedett, ami egyebek mellett a parknak a kastély környékéhez méltó átalakítását hozta magával. Az elhanyagolt lejtőket és domboldalakat František Thomayer kertépítész tervei szerint nyilvános városi parkká építették át, majd 1935–1938-ban kibővítették a szomszédos kastélydomb parkjától az U Českých loděnic műútig húzódó területekkel. A parkot először „Kiskastély mögötti”-nek (Za Zámečkem) hívták, 1958-ban pedig alapítója után „Thomayer kertek”-re nevezték át.

*„Akkoriban az volt az érzésem és később állandó benyomásom, hogy ezek az utcácskák és utcák, ezek a kocsmák, hogy ez mind-mind csakis és kizárólag nekem vannak odakészítve, hogy ez a külváros rám vár, hogy egyes-egyedül az én szememnek van szánva.”*⁶

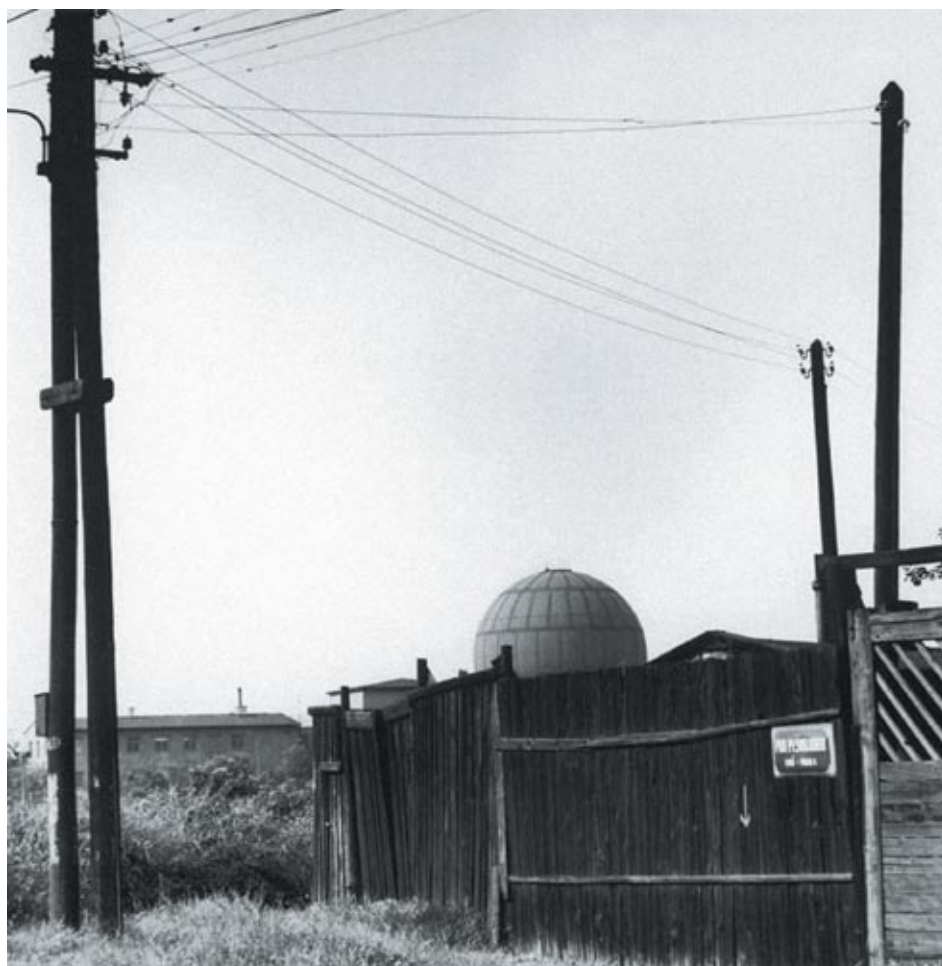
Ha a libeňi tájon tett nappali vagy éjszakai barangolás után van még elegendő erőnk, nekiindulhatunk a főúton, a Zenklován át (elágazással a Vörös Kupolán keresztül) a Pod Stírkou utcáig, s innen a kicsiny, romantikus kiskerti kolónia mentén az Okrouhlík dombra jutunk. Libeňi csavargásaik alkalmával Bohumil Hrabal és Vladimír Boudník sokszor üldögélt itt egy régi, szétesett postakocsiban, ahol hosszasan beszélgettek. *„Valahányszor körbehorodtam tekintetemet a külváros többi lakójának arcán, csak hűledeztem, hogy senki sem ámul-bámul az őt körülvevő szépségen.”*⁷

⁴ B. Hrabal: *Moje Libeň (Az én Libeňem)*. In: SsBH, 12. kötet, 217. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Az én Libeňem*. Ford. V. Detre Zsuzsa. In: B. Hrabal. *Egy osztályismétlő emlékezései*. Európa, Budapest, 2001, 240. p.)

⁵ IV. Károly (1316–1378) cseh király 1346-tól és német-római császár 1355-től. – A ford.

⁶ B. Hrabal: *Moje Libeň (Az én Libeňem)*. In: SsBH, 12. kötet, 217. p. (Magyarul: i. m. 239. p.)

⁷ Uo., 217. p. (Magyarul: i. m. 240. p.)

LIBEŇI LÁTKÉP GÁZTARTÁLYAL, 1965

● PRÁGA – Svět önkiszolgáló büfé

ELSNICOVO NÁMĚSTÍ 41/6.

Az ötszintes Svět (Világ) palotát 1932–1934 között konstruktivista stílusban építette – F. Matlacha tervei alapján – František Havlena építész. A nagyszerű SVĚT nevet a tulajdonosa, Ladislav Svět után kapta, aki ezen a kiterjedt telken jól jövedelmező birtokkal rendelkezett, de leromboltatta és a helyén modern, multifunkciós épületet emeltetett. A maga idejében a Svět palota igazán grandiózus építkezésnek számított (az eredeti „Světék háza” elnevezést a maga szerény volta miatt rögtön a munkák befejezése után „Svět palotára” változtatták), és néhány paraméterét tekintve valóban túldimenzionált volt – a mozi például ötszázharminchat férőhellyel rendelkezett. Az ötemeletes bérház kezdettől fogva az akkori Libeň társasági és kulturális életének központjaként szolgált, és a városrész jelentős, kiemelkedő alkotóelemévé vált. Az épület alagsorában a Svět filmszínház kapott helyet, a földszinten pedig a terjedelmes (önkiszolgáló) büfé, az első emeleten az étterem és a teraszos kávéház, ahol táncolni is lehetett; a másik oldalsó szárnyban könyvtár létesült, a házban pedig luxuslakásokat alakítottak ki. Ezek közül az egyikben, a második emeleten lakott maga Ladislav Svět is. A terület geológiai jellegéből fakadóan a Svět palota építésekor kezdettől fogva problémák adódtak. Alapjai ugyanis túl közel fekszenek a Moldvához, ráadásul a talajvíz szintje alatt. Ezért a biztonság megerősítése érdekében az épület alapjait óriási ölmkádba helyezték. A kád azonban nem bírta a talajvíz erős nyomását és nem sokkal az építkezés befejezése után több helyen megrepedt.

„Vladimírral [Boudníkkal – a szerző megjegyzése] azért szerettük a Világ büfét, mert Vlastouková asszonynak mindig jókedve és még jobb sőre volt. Ám amikor megismertük a Világ nevet viselő büfét, palotát, éttermet és mozi történetét, minden vetítésre eljártunk. Azon a környéken, amit Židynek neveznek, volt egy birtok, melynek urát Világnak hívták. Eltöprengett, és úgy találta, nem lehet véletlen, hogy őt Világnak hívják. Eladta hát mindenét, még kölcsönt is felvett, és felépítette a Világ palotát. A mozi premierjén egy amerikai nagymozit, az *Özönvíz*-et játszották. Miközben a vásznon zuhogott, mintha dézsából öntötték volna, és a felhőszakadásban Noé bárkája úszott tova, a mozi szuterénjébe betört a Moldva talajvíze, a nézők térdig vízben, de a filmet végig kellett játszani. Világ földbirtokos úr így fizetett rá a Világ mozira egymillió koronát. Főbe lőtte magát. Most minden előadás alatt hallani a dolgozó szivattyúkat. Az étterem fölött egy vas földgömb és a Világ felirat díszleveg. Egon Bondy, amikor Vladimír meghívta a Világ moziba, és meghallotta azokat a szivattyúkat meg az egész históriát, beleüvöltött a híradóba: *Jebem ti boga tryskovego! Háromszáz mozi van Prágában, és csak egyetlenegy ott, ahol Vladimír lakik! Kurva fix! És fuj, és fuj! köpött ki, és ordított bele a híradó kellős közepébe, melyben épp egy baráti államférfit köszöntöttünk; a rendezőség felkapcsolta a villanyt, és kivezették Egon Bondyt azzal a megjegyzéssel, hogy üvöltésének az egész világra beláthatatlan következményei lehetnek...*”¹ írja Bohumil Hrabal *A gyöngéd barbár* című kisregényében.

¹ B. Hrabal: *Něžný barbar (A gyöngéd barbár)*. In: SsBH. 6. kötet, 257. p. (Magyarul: Bohumil Hrabal: *A gyöngéd barbár*. In: *Gyöngéd barbárok*. Ford. Varga György. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1997, 159–160. p.)

SVĚT (VILÁG) PALOTA

A DUKLA (1948-IG SVĚT) MOZI LIBEŇBEN

A Svět önkiszolgáló büfé sajátos atmoszféráját Bohumil Hrabal többször is megörökítette, barátaival a főútra néző nagy üvegfalnál levő talponálló asztal mellett nem egy korsó sört elfogyasztott. Végül is Hrabal a közelben lakott, a Na Hrázi utcából nem egészen három perc alatt odaért a büfébe. Az 1965-ös évben Hrabal *Automat svět* (*A Világ Automata Büfében*) című novelláját a fiatal Věra Chytilová filmesítette meg. A büfé csapszékének autentikus környezetében Vladimír Boudník saját magát „játszotta”, akárcsak a csaposnő, Vlaštovková asszony is. Rögtön a film bevezető képsoraiban Bohumil Hrabal is feltűnik. Bár a filmszínházat 1948 februárja után Dukla mozira keresztelték át, a szivattyúk a pincében továbbra is folyamatosan szívták a talajvizet, a kávéház teraszán pedig még mindig élő zenére táncoltak. Az épületet a háború alatt, a protektorátus idején a Prágai Városi Biztosítótársaság szerezte meg a Svět családtól, 1947-ben azonban a biztosítótársaságot államosították. 1962-ben az építmény a Prága 8. kerületi Lakásgazdálkodási Vállalat tulajdonába ment át, és kezdett lepusztulni. A büfé és a kávéház szolgáltatásai a legalacsonyabb szintre süllyedtek, mígnem a múlt század nyolcvanas éveinek végén a létesítményt be nem zárták. 1989 után az igencsak tönkrement Svět palota a privatizációs minisztérium birtokába került, és az egymást váltó tulajdonosok után 1998-ban az olasz Crispino társaság szerezte meg. Napjainkban (2011 tavaszán és azóta) a 2003-ban kulturális emlékké nyilvánított, de folyamatosan pusztuló létesítmény továbbra is hiába vár megmentésére és újjászületésére.

A SVĚT EMBLÉMÁJA

PRÁGA – Libeň, az alsó állomás

1877 decemberében Libeňben végre megnyitották az Osztrák Északnyugati Vasút új állomásépületét. A pálya, melyen a vonatok jártak, tovább vezetett Libeňnél: át a Palmovkán (Zenklova utca) lévő kereszteződésen, majd a Na Žertvách utcán folytatódott Lysá nad Labem irányában, nem messze attól a Na Hrázi

utcai háztól, amelybe Hrabal 1950-ben beköltözött. Szabad napjain pedig erről az állomásról indult a szüleihez Nymburkba.

A libeňi alsó állomásról induló egyik ilyen vonatutat, amelyet röviddel megismerkedésük után tettek Eliškájával (akit Pipsinek hívott), a szerelmes Eliška szavaival írja le Hrabal a *Házimurik* című könyvében: *„A vasúti pálya mentén folytattuk utunkat [a Na Žertvách utcán – a szerző megjegyzése], épp egy mozdony robogott el mellettünk, az utcát hirtelen gőz és barna füstfelhő borította el [...] Vártunk egy kicsit, amíg a gőz és a füst felszáll, csak aztán mentünk tovább [...] És közvetlenül a sorompónál átvágtunk a főutcán, egészen közel volt a vasútállomás, mellette mész- és cementraktár [...] Aztán szénraktárak következtek, brikettel és barna szénnel megrakott rekeszek, a sínek mentén haladva elértünk az állomásra, a doktor megvette a jegyet, aztán a peronon álltunk, az iroda nyitott ajtaján át asztalokat lehetett látni távirógépekkel, egy óriási szekrényt, amelyben mindenféle gépek zakatoltak, az irodából kisietett a forgalmista, beállította a fogantyúkat a blokkban, aztán megállt a peronon, az utasok a vágányok közé tódultak, és az állomásra befutott a vonat, gőzmozdony húzta, kéményéből füst szállt föl és gyengéden ráereszkedett az utasokra, de amikor a vonat megállt, észrevettük, hogy zsúfolva van, az utasok a folyosókon szorongtak [...] a libeňi állomáson várakozók megpróbálták felszállni, furakodtak, tolakodtak, és a vonat egész hosszában hallani lehetett a kiáltozást: menjenek beljebb a fülkébe! A doktor föllépett a lépcsőre, de csak az elsőre, és onnan bekiáltott, nyissák ki a végéajtót! Így jutottunk föl a vonatra, a kirándulóvonatra, álltam a végében szorosan a doktor mellett, még jó, hogy az ablak le volt húzva, féltem a kagylóra nézni, törött volt és piszkos, még szerencse, hogy nyitva volt az ablak... a doktor szorosan mellettem állt, mindkét kezével az ablakba fogódzott, én szembe fordultam vele, ő átölelt, így indultunk el szép kirándulásunkra, nem tudtam, hová utazunk, de azt az egyet tudtam, hogy egymáshoz simulunk a doktorral, mint tánc közben [...] tenyeremet a doktor kulcsocsontjára tettem, az arcunk is egymáshoz ért, a vonat mozgásba jött, láttam, hogy a füst elborítja a főutcai sorompó mindkét oldalán álló embereket, a füstben eltűnt előlem a főutca [...] Aztán semafor jött [...] aztán a vonat végre igazán nekiindult, és az ablakból látni lehetett a vasúti pályára merőlegesen futó libeňi utcákat, a Sarok vendéglő nyitott ajtaját [...] sohase tudtam, hogy Libeň körül szép kis dombok vannak, amelyek oldalán víkendházak piros tetői virítanak, a házacsók körül gyümölcsfák és bokrok, és mindenütt emberek [...] Az ott a Hájek, súgta a fülembbe a doktor [...] Az meg a Kotlaska, és most mindjárt átmegyünk a Rokytkán, súgta a fülembbe a doktor, és ajkát a fülcimpámhoz szorította, csodálatos volt, hogy akaratom ellenére be kellett nyomulnom ebbe a szörnyű végébe, a kagyló lefolyóluka nyitva volt, éles levegő áramlott be rajta a vágányok felől. [...] De az utasok kirándulni mentek, szép nap várt rájuk, a mi egész vagonunk vidám lármától, kiáltásoktól, megjegyzésektől harsogott [...] és én attól féltem, hogy ha netán valakinek végére kell majd mennie, hogy ha hirtelen hascsikarása támad és be kell jönnie ebbe a klozetba, akkor vége szakad a boldogságomnak, mert a végébe csak mi ketten nyomakodtunk be, én és*

*a doktor, meg egy fél ember, akinek csak a lábát és a karját láttuk, amint az ajtófélfába kapaszkodik. És a vonat elindult, döcögve indult el, a vagonok úgy rángatóztak, hogy még jobban egymáshoz szorultunk, úgy öleltem a doktort, hogy a hasam és a combom odasimult az övéhez, és ő is ugyanúgy ölelt engem, egymás kezét és karját fogtuk, mintha polkát vagy keringőt táncolnánk [...] És a klozetkagyló nyitva volt, ürülék tapadt hozzá, a nyitott és csöpögő lefolyónyíláson át jól látszottak a gyorsan váltakozó visszafelé futó olajos és a lecsapódott párából nedves talpfák és kövek. És amikor a vonat megállt, az utasok kitódultak, poggyászuikat és gyerekeiket az ablakokon át adták ki a már lent álló hozzátartozóiknak, a végéből is óvatosan kihúzódott az ajtófélfába kapaszkodó kéz és a farmernadrágba bújtatott láb, az ajtó becsukódott, egyedül maradtunk, nem engedtiük el egymást, ölelkezve simultunk egymáshoz, mintha polkát vagy keringőt táncolnánk... Nekem mindig olyan jó magával, suttogta a doktor. Nekem is, mondtam.*¹

Bohumil Hrabal tehát így ír a szerelmesek szeretetteljes vonatozásáról, mely a libeňi alsó állomásról indult. A vasútvonalat és vele együtt az állomást is a múlt század hetvenes és nyolcvanas éveinek fordulóján az alsó libeňi közlekedési csomópont radikális átépítésének következtében megszüntették. A magányosan pusztuló állomásépület azonban még manapság is áll.

LIBEŇI SÍNEK

¹ B. Hrabal: Svathy v domě (Házimurik). In: SsBH, 11. kötet, 109–113. p. (Magyarul: Bohumil Hrabal: Házimurik. Ford. Zádor Margit, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1992, 141–147. p.)

PRÁGA–LIBEŇ, VASÚTÁLLOMÁS, 1960

LIBEŇ, AZ ALSÓ ÁLLOMÁS ELŐTT, KORABELI FELVÉTEL

PRÁGA – a libeňi „kiskastély”

A rokokó kastély a régi Libeň szívében, a kiterjedt liget szélén levő parkban, a hajdani gótikus erőd helyén áll. Mai formáját az 1769–1770-es években, a Jan Josef Prachner prágai építész által tervezett és megvalósított átépítéskor nyerte el. Az 1662 és 1880 közötti időszakban a kastély a prágai főpolgármesterek nyári székhelyeként szolgált, a későbbi években a libeňi városháza működött benne, ma pedig itt van a Prága 8. kerületi Polgármesteri Hivatal.

Számunkra azonban az a fontos, hogy a kastély keleti szárnyának első emeleti dísztermében kötött házasságot 1956. december 8-án Bohumil Hrabal és az általa Pipsinek becézett Eliška Plevová. Azt, hogy az esküvő hogyan zajlott le, Eliška Plevová – valójában Bohumil Hrabal – leírásából ismerhetjük meg a *Házimurik* című könyvből:

„Aztán elérkezett az esküvőm napja, az én vőlegényem már napkelte előtt fölvette az esküvői öltönyét, és amikor már fel volt öltözve, bosszankodva vette észre, hogy elfelejtett megborotválkozni, ezért beszappanozta az arcát és vele együtt a nászinge gallérját is, de olyan izgatott volt, hogy félt, megvágja magát, pedig nem is borotvával, hanem zsilettel borotválkozott, hát újra megmosakodott, leöblítette az arcáról a szappant. [...] csokorral a kezében kiment a Fő útra, hogy megborotváltassa magát [...]. És az udvaron Milada járkált Martával, fehér maslis mirtusz-ágacskákat tűztek a vendégek ruhájára [...]. Aztán az udvarra beviharzott a vőlegényem, az arca ragyogott, a szeme Stockban úszott, az egész ember sugárzott, a szemében örömkönnyek csillogtak, de nem azért, mert hamarosan férj és feleség leszünk, hanem mert úrrá lett önmagán, mert össze tudta szedni a bátorságát... És már ott állt a násznép közepette, már rázogatta a menyasszonyi csokrot, már kocintgatott és itta mohón a Stockokat [...] és a vőlegényem végre átadta nekem a menyasszonyi csokrot [...]. A násznép végigimbolygott a nedves folyosón, és amikor kiértünk az utcára, csaknem minden vendég a tenyerével tisztogatta a folyosó falának nedves vakolatától bepiszkított ruháját, mert majdnem mindegyikük dülöngélt már az erősítő stapedektől, a Stockoktól [...]. Aztán vonultunk tovább a Kotlaskán, a Liška-vendéglő üvegajtaja kitérült, bent álltak a vendégek, a főnök egy korsó frissen csapolt habos sört nyújtott oda a vőlegényemnek, aki mohón itta, a nyitott ajtón át láttam, hogy a helyiség füstjében és homályában megcsillannak a fölemelt poharak, de csak mentem tovább, a vőlegényem utolért, most megint egymás mellett lépkedtünk, a vőlegényemnek borzasztó meszes volt a kabátujja [...] hátrafordítottam a fejem és láttam, hogy minden vendég magán viseli a mi borzalmas folyosónk nyomait, még a női kosztümök is mészfoltosak voltak, elnevettem magam, és a mikor hirtelen megláttam ezt a mi bohócfelvételünket, ezt az álarc nélküli maskarák menetét, újra elnevettem magam [...] amikor átmentünk a járdán és a Rokytka mentén folytattuk utunkat, a vőlegényem leszaladt a lépcsőn, és az utolsó lépcsőfokon leguggolt, telemerítette a tenyerét a rozsdás kályhák és három sírkoszorú között folydogáló vízzel, a koszorúkat még a nyári áradás sodorta ide, a vőlegényem aztán visszajött hozzánk és tetőtől talpig nedves volt... Aztán a felhők közül kibújt a nap, és előtűnt felragyogott a kiskastély, most már lépcsőkön mentünk fölfelé, majd egy homokos út következett a parkon keresztül, az utat gondosan nyesett bukszusok szegélyezték, a kastély homlokzatán hatalmas aranszínű óra csillogott és öt perc múlva tízet mutatott. És az én vőlegényem lihegett, szorította a gallér meg a nyakkendő, a szempillája össze volt ragadva a Rokytka vizétől [...] amikor felértünk az

utolsó lépcsőre, kinyílt egy fehér ajtó, és a nemzeti bizottság bársonykosztümbe öltözött tisztviselőnője behívott engem, a vőlegényemet és a tanúkat az irodájába. Aztán iratokat írtunk alá [...] aztán a nemzeti bizottság tisztviselőnője elrendezte a nászmenetünket, csak azon csodálkozott, miért mészfoltos mindenki kabátujja, aztán kinyílt a házasságkötő terem ajtaja [...] a vőlegényem már mellettem állt, éreztem a belőle áradó alkoholszagot [...] aztán a tisztviselőnő letette az asztalra az iratokat, a szemközti ajtón belépett egy szemüveges férfi, mellén széles szalag feszült rézsút, odaállt az asztalhoz, és a tisztviselőnő bemutatott neki engem és a vőlegényemet, aztán a férfi, akit a tisztviselőnő elnök úrnak szólított, beszédet intézett hozzánk, és én néztem a piros könyvét, amelyből slejgni lógott ki [...] a férfi beszélt hozzánk, hangsúlyozta, hogy szeressük egymást, és hogy a mi államunk nemcsak garanciát nyújt nekünk, hanem védelmet is [...] aztán egyikünket is, másikunkat is megkérdezte, hogy önként lépünk-e házasságra egymással, és én határozottan felelem, hogy Igen, és az én vőlegényem néhányat krákogott, a nyelve a belső forrásától az szájpadlásához tapadt, de a végén mégis kimondta a maga Igenjét.”¹

A kiskastély dísztermében a mai napig tartanak esküvőket.

ESKÜVŐI CSOPORTKÉP 1956-BAN

¹ B. Hrabal: *Svatby v domě (Házimurik)*. In: SsBH, 11. kötet, 164–168. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Házimurik*. Ford. Zádor Margit. Európa, Budapest, 1996, 215–222. p.)

PRÁGA – **S. K. Neumann Színház** **(ma Divadlo** **pod Palmovkou)**

ZENKLOVA 566/34.

A színházterem épületének története mélyen visszanyúlik Libeň múltjába. 1861-ben, amikor Libeň még csak Prága külvárosa volt, a népszerű U Deutschů vendégfogadó egyemeletes épületében rendeztek először zenei és versmondó estet, és ezzel megalapították a korabeli Libeň első műkedvelő egyletét. 1892-ben a vendéglő egyik tulajdonosa színházi koncessziót szerzett, és a fogadóban kialakítottak egy színháztermet.

Az 1899-es évben azonban az új tulajdonos lebontatta az épületet, és 1903-ban szállodát épített a helyén, kávéházzal. Egy évvel később a mellette álló épület közösségi rendezvényekre szánt teremmel bővült, ezt később Libeňi Új Népszínháznak (Nové lidové divadlo) hívták és használták. 1910-ben az új tulajdonos ismét átépíttette a vendéglő házát a színházzal együtt, ezúttal vetítőterem lett, amely Önsegély (Svépomoc) néven egészen 1948-ig működött. A háború után tönkrement terembe 1948-ban az addig a žižkovi Akropolisban játszó Žižkovi Városi Színház költözött be. 1949 decemberében vették használatba, s az épület ismét eredeti céljának megfelelően kezdett működni. Az új helyiségekben létrejött teátrumot 1955-ben S. K. Neumann¹ Színházra keresztelték át, és ezt a nevet egészen 1990-ig megtartotta, amikor a neve Színház a Palmovka alatt (Divadlo pod Palmovkou) lett.

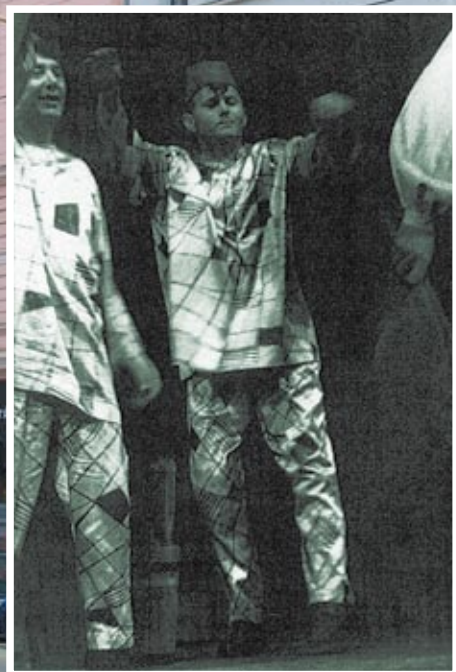
1959. február 16-án Bohumil Hrabal kétoldalú megállapodással felbontja munkaszerződését a Hulladékgyűjtő Nemzeti Vállalatnál, és diszletmunkásként (kárpitosként, bútorosként, statisztaként) már február 18-án belép az S. K. Neumann Színházba (Hrabal ironikusan „Neumann Sport Klub”-ként emlegette). Így a lakóhelyétől nem egészen kétszáz méterre járt munkába. *„Délelőtt Šaly színpadmester Vaništáéknál egy pohár sör mellett felvette az uramat színpadi munkásnak és délután az uram már tájolni ment a színházzal Lounyba. Hiába beszéltem a lelkére, hogy hagyjon a csudába mindent, hogy ne járjon munkába, hogy inkább írjon, hogy én majd eltartom, semmi sem segített. Az uram úgy látszik, még nem volt érett a magányra, nem volt meg benne a bátorság, hogy mindennap szembekerüljön magával, hogy önmagával beszéljen, hogy a bálázás helyett mindennap a szövegein azaz saját magán dolgozzon.”*²

Mintha ez az új munka láthatóan felszabadította volna: emberek között volt, de tovább folytatta a novellairást, mivel a csehszlovák irodalmi kiadónak (Československý spiso-vatel) készítette elő első könyvét (ennek eredeti címe 1959-ben, amikor meg kellett volna jelennie, *Pacsirta cérnaszálon* volt). *„Az uram azt mondta a többieknek, hogy a művészetben az a legszebb, hogy nem muszáj csinálni... [...] És délelőtt Vaništa úr kocsmájában gyorsan aláírta a szerződést, és délután már vendégszereplésre ment Lounyba, és amikor éjfél után fellelkesülve és elkápráztatva hazajött, felébresztett engem, és én kénytelen voltam végighallgatni, hogy mi mindent élt át azon a napon [...] Így lett az uramból színpadi munkás, reggelenként szabad volt, és néha egész nap de mindig csak előadás után jött haza, csak miután szétszedték az előadott színdarab díszletét és előkészí-*

HRABAL STATISZTÁL, S. K. NEUMANN SZÍNHÁZ, 1961

¹ Stanislav Kostka Neumann (1875–1947) cseh költő, újságíró, műfordító – *A ford.*

² B. Hrabal: *Vita Nuova*. In: SsBH, 11. kötet, 392. p. (Magyarul: Bohumil Hrabal: *Vita Nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1993, 254. p.)

tették a színpadot egy új darab próbájához amely másnap délelőtt volt És az uram egész nap a színház és a kocsmá között pendlizett ahol a díszletesek üldögéltek ott tízóraiztak ott ebédeltek ott vacsoráztak ott söröztek [...] Valahányszor az uram éjjel hazajött néha két napra is elment tájolni valahová Marienbádba és amikor hazajött mindig bánatosan panaszkodott nekem hogy pont akkor volt a legnagyobb kedve írni amikor holtbiztos volt hogy az írógépe legalább száz vagy még több kilométerre van tőle... De amikor az uram szabad volt hát írás helyett Libeňt járta a cekkerével [...] ideje is lett volna az uramnak de ő inkább elment a kocsmába a kulisszatologatókhoz.”³

Abban az időben Bohumil Hrabalról köztudott volt, hogy már délelőtt felcicomázta magát, és így járkált otthon és Libeňben a kocsmákba, abban a jelmezben, amiben az esti előadásban statisztált a színpadon. Bizonyos, hogy ebben az édesanyja, Marie volt a minta, aki nagy kedvvel és lelkesedéssel lépett fel a nymburki műkedvelő színházzal. És ő is már reggeltől abban a kosztümben járkált a városkában, amelyben este játszott, a figyelem középpontjába akart kerülni és úgy is beszélt, mintha már a színpadon szónokolna a saját szerepében. Bohumil Hrabal így ír saját magáról felesége, Pipsi szemszögéből: „...egész nyáron az Othello ment mert akkor apródruhában járt otthon az uram és úgy ment a kocsmába is szörnyű látvány volt az a karikalába az az ivástól szétesett arca és akkor gondolják még hozzá a parókát világos parókája volt mint valami kurvának akkora volt az a paróka mint egy kucsma és az uram az arcát is már délután kifesteti iszonyú... a Három testőrből újra repülő bohócot játszik és beöltözik hogy délután már ne kelljen levetkőznie és így járkál otthon is és szőgyent hoz rám.”⁴

Eliška, azaz „Pipsi” hasztalan gyözködte a férjét, hogy hagyjon abba mindent, mondjon fel és szentelje magát csak az írásnak, az irodalomnak, és majd ő eltartja, mint „háztartásbelit”, hogy végre ki tudja adni azt a néhány könyvét, amelyekről állandóan beszél, hogy ezáltal íróvá válhasson. Sőt, hogy a jövőben anyagilag gondoskodjon róla, a férje kedvéért pont az S. K. Neumann Színház üzemi étkezdéjében vállalt munkát, „mivel az ilyen kantinegy aranybánya”.⁵ De végül is meg kellett állapítania, hogy a férje segítése nélkül reggeltől estig robotolnia kellene, vagy kénytelen lenne otthagyni az üzemi étkezdét.

És megtörtént, hogy „a legnagyobb örömet ebben az én munkámban az uram jelentette. Valahogy felnőttem, amikor meglátott engem fáradtan, ahogyan öntöttem a leveseket, ahogyan rakosgattam a zsemleket és kiflis kosárcákat, valamennyi színész Eliška asszonynak szólított és a színésznők ugyanígy, láttam a szemükben, hogy kedvelnek engem, és hogy egyidejűleg sajnálnak is kicsit azért, mert olyan sokat iparkodtam [...]. És az én uram segített nekem, amikor már tulajdonképpen otthon kellett volna lennie és írnia kellett volna, de ő csak jött utánam a kantineba, megtanult felszolgálni úgy, mint én, sőt egyenesen tehetsége volt ehhez, és büszke is volt erre, egészen egyedülálló volt, amikor kinyitott egy bort, amikor kimerte a levest, amikor hordta a tányért a gulyással és a körettel, és két hónap után meg kellett állapítanom, hogy ha az én uram nem segítene nekem, nem hogy felsülnek, de még egészen koszos, szutykos, pecsétes is lennének [...]. Így hát az én uram, ahelyett, hogy a komédiák, a próbák, főpróbák közötti szünetekben, ahelyett, hogy a tartalék napján írna vagy olvasna vagy művelődne, vagy csavarogna, ahogyan ő mondta, a libeňi csavargások közben írja a legtöbbet, ahelyett ő ezekben az időkben velem dol-

³ B. Hrabal: *Vita Nuova*. In: SsBH, 11. kötet, , 395–396. p. (Magyarul: Bohumil Hrabal: *Vita Nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1993, 256–258. p.)

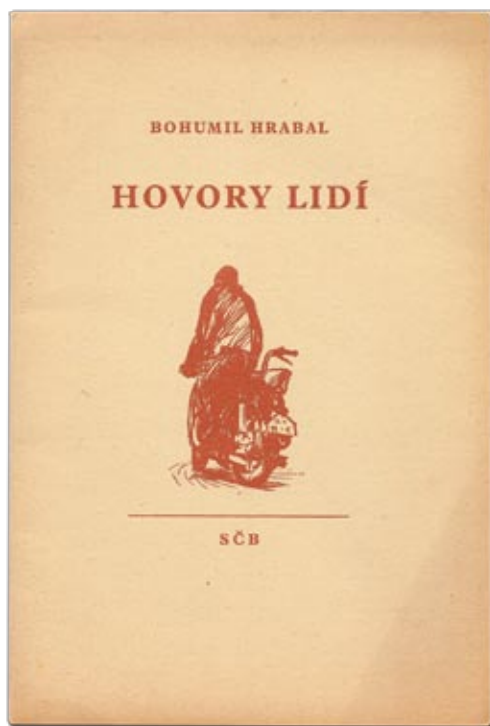
⁴ Uo., 400. p. (Magyarul részben lásd még: *i. m.*, 261. p.)

⁵ B. Hrabal: *To co zbylo (Ami a trilógiából kimaradt)*. In: SsBH, 12. kötet, 334. p.

gozott, segített nekem, és én először ismertem fel, hogy az én uram mindent rendben és élvezettel csinál, és hogy büszke arra, hogy dolgozik, tulajdonképpen az én uram erőt adott nekem, hogy kibírjam ezen a helyen [...]. És azután itt volt nekem még a klub is [...] egy helyiség asztalokkal [...] előadások előtt és előadások után itt gyülekeztek a nézők, a persona graták, a nézők, akik a színház és a színészek barátai voltak és akik itt értékelték a színészek és a rendező teljesítményét [...] az urammal [...] aki alighogy befejezte a munkáját, és már jött is hozzám, átvette a pincér szerepét, öntötte a bort és az alkoholt, kihordta a vendégeknek, átvette a pénzt... Fura volt, hogy az én uram itt soha nem ivott, nem ízlett neki az üveges sör, nem szívesen ivott rövidet sem, amit pedig gyakran kapott a vendégektől, a színészektől... És így, amikor az első hónap végén számadást végeztem a számlámon, kétezerrel többet kerestem, de pont ezzel a kétezerrel maradtak adóssaim a színészek és a technikai személyzet [...].”⁶

1961. december 31-én Bohumil Hrabal munkaviszonya az S. K. Neumann Színházban befejeződik, végérvényesen „szabadfoglalkozású íróvá” válik. De további két évet kell még várnia, át kell írnia és újra kell javítgatnia a szövegeit. Hrabal annyira várt első könyve végül 1963-ban jelent meg *Perlička na dně* (*Gyöngy a mélyben*) címmel.

Egy ismeretlen szerző nemrégiben véletlenül megtalált tizenhat milliméteres néma dokumentumfilmjének három perces részletében láthatjuk Hrabalt a díszletmunkások öltözőjében az S. K. Neumann Színházban. Azért ment oda, hogy eldicsekedjen korábbi kollégáinak éppen megjelent első könyvével.

EMBEREK BESZÉLGETÉSEI CÍMŰ KÖTET

⁶ B. Hrabal: *To co zbylo* (*Ami a trilógiából kimaradt*). In: SsBH, 12. kötet, 334–335. p.

● PRÁGA – a libeňi zsinagóga

A mára gyakorlatilag teljesen eltűnt libeňi gettónak saját zsinagógája is volt: 1592 körül építették Kožušská utcában. Mivel a libeňi zsidónegyed a Moldva közvetlen szomszédságában épült ki, csaknem minden évben elérte az áradás. Az 1845-ös nagy árvíz során a zsinagóga is elpusztult, ezért egy évvel később lerakták új épületének alapkövét, majd 1856-ban be is fejezték az építését. Ez máig is ott áll egymagában, a Palmovka forgalmas kereszteződéséhez látszólag illogikus módon túlságosan közel – megmaradt, mintha valami megőrzött csoda lenne. Csak annyiban lett más, hogy az eredeti sokszínű homlokzat tarkaságát mára a semleges szürke szín váltotta fel.

A zsinagóga neoromán stílusú épülete fennállása alatt – a zsidó kultúra felvirágzásától kezdve annak második világháború alatti ideológiai elnyomásáig, legvégül pedig a háború utáni létező szocializmus korszakáig – sok történelmi változást élt át. Ráadásul egészen a múlt század kilencvenes éveinek elejéig a libeňi S. K. Neumann Színház (ma Divadlo pod Palmovkou – Színház a Palmovka alatt) diszletraktárként üzemelt. Ezután visszakerült a Prágai Zsidó Hitközség tulajdonába, mely azonban a zsinagóga kiürült tereit gyakorlatilag nem hasznosította. 1992-től a zsinagóga a hely egyedi szellemének köszönhetően alternatív színházak tevékenységének alkalmi színhelyévé vált, 1995 óta pedig minden év áprilisától októberéig – a Serpens Társulás gondozásában – a legkülönbébb művészi áramlatok bemutására használják, legyen szó akár színházi, zenei, képzőművészeti vagy más performan-szokról.

Bohumil Hrabal 1959. február 18-án diszletraktárnak szerződik a libeňi S. K. Neumann Színházba, s ettől kezdve a libeňi zsinagóga épülete is a munkaterületévé lesz: itt raktározza el vagy bontja szét a repertoáron már nem szereplő színházi előadások régi diszleteit. A különböző kulisszák darabjait, de a zsinagóga már elpusztított, funkciójukat veszített berendezési tárgyait is kis kocsin szállítja haza a közeli Na Hrázi utca 326/24. szám alá, s ezzel fűti a kályháját.

„Az uram utasítást kapott a színpadmestertől hogy a zsinagógában amit egymás közt kistemplomnak neveztek rombolja le csoportjával az oltárt mert már nincs hely a lefutott komédiák díszleteinek Így aztán az uram nagy kedvvel munkához látott az én uram imádott felszámolni amikor csak tehetette megvette a műsorról levett darabok kulisszáit és hazaszállította őket és az udvarunk tele volt díszletekkel és deszkákkal és lécekkel és az uram nekiesett az egésznek a kisbaltával ez neki való munka volt addig hasogatni és aprítani amíg minden elveszíti az alakját az eredeti küldetését és a sok faanyagból az uram kis fatartót épített és a felaprított fával fűtötte a nagy kályhát pompásan égett ez a fa és az uram mindig elmondta melyik darabból valók ezek a lemezek meg lécek melyik darabból valók az összefestett vászonfoslányok és így még egyszer elgyönyörködött a vígjátékokban a díszletekben még egyszer átélte az egészet... És most a kistemplomba Vladimírt [Boudnikot – a szerző megjegyzése] is magával vitte, mert az uram azt mondta Vladimírnak, hogy jöjjön csak és nézze meg ezt a pusztítást hogy egy művésznek mindent látnia kell a kivégzést is Így aztán négy ember csákánnyal szaggatta az emelvényt amelyen hajdanán ennek a zsidó hitközségnek a rabbija állt és amikor széthasogatta az emelvényt nekilátott az asztaloknak és a faburkolatnak és így verte le a porfelhőben azokat a kétszáz évnél is régibb dekorációkat a zsidó misék és szertartások díszleteit felaprította az összes fából faragott indát az összes iniciálét ledöntötte a díszes faoszlopo-

kat amelyekre a zsidó hívők pillantása szállt föl és Vladimír csak állt és meg volt rendülve és minden kalapácsütés minden fejszecsapás átjárta a lelkét és e fölött a munkálkodás fölött ott állt mozdulatlanul a nagy kerek ablak amelyen rézsút tört be a napfény délelőtt volt és az üvegezett nagy ablak színes táblácskái csörömpölve hullottak a felhasogatott deszkákra és díszítésekre és az uram szokása szerint nagyokat suhintott a baltával mintha csak a műsorról levett díszleteket aprítaná és könyökökét behajlítva törölgette arcáról a verejtéket és én benéztem az uramhoz a kistemplomba és ott álltam a kapuban [...] úgy éreztem hogy valahol Németországban vagyok Hitler hatalomra jutása idején amikor ahogy a könyvekben olvastam zsidópogromok voltak és a németek felgyújtották a zsinagógákat és felgyújtották a gettókat [...] Így aztán csak álltam és dermedten néztem az uram ténykedését aki most egy nagy koronát Dávid király koronáját rántotta le éppen amelyről azt mondta nekem hogy a legszebb korona amit valaha is látott de most lerántotta a zsidó oltárnak ezt az utolsó részét is és amikor eszelősen felemelte a baltáját Vladimír felkiáltott Megálljon doktor! Megálljon! És az uram megtorpant a felemelt baltával és Vladimír oda- ment hozzá és azt mondta... Vigye haza ezt a koronát doktor talán szerencsét hoz az írás- ban... És az uram felemelte a koronát akkora volt az a korona mint az uram mellkasa arany és kék színben pompázott [...] megtörölgette az ingujjával [...] a koronát úgy vitték mint egy kicsi gyerekkoporsót és amikor kimentek az udvarra az a korona fénylett és szikrá- zott és a színpadi munkások hoztak egy taligát és bementek a zsinagógába és hozták ki az összehasogatott deszkákat és a taligára rakták és én felkiáltottam Az ég szerelmére csak nem hozzánk akarják ezt szállítani? És a munkások azt mondták hogy az uram fizetett nekik egy sört és hogy a deszkákat tényleg a mi udvarunkra szállítják mert az uram ezzel a limlommal fogja fűteni a két kályháját... Az én uram azonban már Dávid király koronáját vitte Vladimírral és azt motyogta hogy a koronát az ágya fölé akasztja egy kampóra hogy bármikor ránézhesen és hogy csak most fog majd hozzá igazán az íráshoz [...] hogy ez a korona fog neki világítani az irodalom sötét útján...” így írja le Hrabal a saját viselkedését Eliška Hrabalová szavaival *Vita nuova* című könyvében.¹

Sok évvel később, 1995-ben ugyancsak itt, a libeňi zsinagógában, és éppen a Serpens Társulás gondozásában (szervező csapatához tartozik Ivo Krobot, Václav Špale és Michal Lázněvský is) *Tisztelet Vladimír Boudníknak* címmel megszületik az első olyan projekt, amelyet Bohumil Hrabalnak és Libeňnek ajánlottak. Hrabal és Boudník szövegei mintha csak hatalmas körívet leírva térnének vissza, és önnön visszatérésükkel új életre keltenék a zsinagógában a hely szellemét. Szintén később (hasonló összetételű szervező csapatnak köszön- hetően) Bohumil Hrabalnak és „pályatársainak” (Egon Bondy, Jana Krejcarová, a „libeňi lel- kek”, Stanislav Vávra, Jiří Šmoranc)² szövegei élednek újjá az épület szakrális tereiben.

¹ B. Hrabal: *Vita nuova*. In: SsBH, 11. kötet, 404–405. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Vita nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa Könyvkiadó, 1993, 266–269. p.)

² Egon Bondy költő, filozófus, Bohumil Hrabal jó barátja; Jana Krejcarová költő, író, Franz Kafka sze- relmének, Milena Jesenskának a lánya, Egon Bondy élettársa; Stanislav Vávra, Jiří Šmoranc és Vladi- mír Vávra a XX. század ötvenes éveiben a „libeňi lelkek” (Libeňští psychici) elnevezésű szürrealista költőcsoport tagjai – *A ford.*

● PRÁGA – LIBEŇ

Bohumil Hrabal kedvelt vendéglői és kocsmái

az 1950–1973 közötti években

„A sörhöz fűződő viszonyom szakrális, hogy úgy mondjam *a priori*...”¹ válaszolta Bohumil Hrabal egyszer újságírói kérdésre. Ezzel a sörözői környezetre, mint olyanra is gondolt. Nem csodálkozhatunk tehát azon, hogy amikor Hrabal 1950 októberében Libeňbe költözött a Na Hrázi utca 326/24 szám alá, hamarosan látogatója lett az összes libeňi alkoholkimérésnek

és vendéglőnek. Ahogy akkor mondogatta, *„a napfényben úszó söntés a libeňi mennyország”*.² Az alacsonyabb árkategóriájú libeňi vendéglőkben Hrabal számtalan új baráttal és szomszédal találkozott vagy ismerkedett meg, hallgatta a hétköznapi emberek beszélgetéseit a mindennapok közönséges dolgairól, a kocsmái társalgásokat, amelyekből prózai szövegeinek témáit merítette. Az emberek beszélgetései összekapcsolódtak, egybeolvadtak, néha különböző irányba futottak szét, így a történetek pompás kollázsát alkották számára. Hrabal prózájában a maga módján hatványra emelte és úgy forgatta el őket, mint valami kaleidoszkópot, saját játékos fantáziájának, a fekete humornak, valamint a „prágai ironia” tanulságainak keverékével gazdagítva.

Hrabal azonban nem az a fajta sörissza volt, aki kedvenc kocsmájában rendszerint egyedül, hallgatagon üldögel órákon keresztül ugyanazon a helyen. Egyetlen libeňi vendéglőben sem maradt sokáig, általában megivott egy sört a söntésben, de soha nem ült le, csak figyelte a környezetét, hallgatta a beszélgetéseket, hogy aztán időben otthagyja a sörözőt, és átmenjen egy másikba.

Az ötvenes évek elején Vladimír Boudník grafikuson kívül a költő, Egon Bondy is gyakran látogatott el Libeňbe Hrabal kedvéért. Habár érdekes módon mindhárom „gyöngéd bárbar” szerette a sört – kocsmába mégsem jártak. Ellenkezőleg, a csapolt tizes sört kancsóban hordták haza a vendéglőből Hrabalhoz. Itt kannába és lavórba öntötték, hogy kitartson reggelig, hogy nyugalmuk és magányuk zavartalan legyen az iszogatóssal kísért beszélgetések idején. *„Szó szerint a vedelés örömteli pillanatai voltak ezek, és csak néha, valóban ritkán ültünk be valamilyen kocsmába... Egész este és éjszaka, hetente kétszer ittuk azokat a hektónyi söröket, szó szerint medencényi sört... és csakis a filozófiáról és a művészetekről beszélgettünk...”*³ emlékezett vissza ezekre az évekre Egon Bondy.

Hrabal egyáltalán nem sajnálta, hogy az eufória, a részegség állapotába került: *„A részegségben nem az emelkedett hangulat a legszebb, nem a felfelé vezető út, nem az égnak emelt karok, nem az egymás után születő ötletek, a részegségben a másnap a legértékesebb, a másnaposság, a lelkiismeret furdalás, a spleen, amikor az ember maga alatt van [...] Abban áll a másnaposság ereje, hogy az ember új életet akar kezdeni... meg aztán másnapos hangulatban, legalábbis nekem, olyan gondolataim támadnak, amilyeneket józanul félnék végiggondolni, másnapos hangulatban, amikor a testem és*

¹ B. Hrabal a *Telegraf* című napilapban, 1993. augusztus 28.

² B. Hrabal: *Vita nuova*. In: SsBH, 11. kötet, 297. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Vita nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 1993, 148. p.)

³ Magyarul: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 137. p.)

já jsem mu ji musel tahat kombinačním kleštěm, abych taky
 měl prožitek, ještě že koukal knet...Egon Bondy se na mne vrhl
 pevalil mne a zdviženou pěstí hrozil že mne zabije: Ježíši, to
 je nadšen! Vy si dva nedáte pozor a já zabiju, doktore, já to
 myslím vážně, zabiju....vy jste mi tímhle zase dal...Kurva fixi
 zvolal hrozivě a pak položil vousy na moje prsa a celý povadnu
 ť skoro se zhroutil. Pak se vzpamatoval, vztýčil a šutkal prs-
 tem na stůl a řekl odbořeje spešně: Paříž je tady, v Praze, ro-
 zumíte, Praha je Paříž. A to dohazdý je Halič, chasídi. Syn ra-
 bína z Belzu je Vladimír. Doktore, t tohede ce jsem slyšel,
 že jen tak rychle navzpamatuju. Ach, fruitie déit Kynerymo
 opát sešfelo. Schntischí Shantischí Schntischí. Kurva fixi

a lelkem agyon van gyötörve, olyan gondolatok ötlenek fel bennem, amilyenektől más-kor megijednék, de ezek a másnapos gondolatok az igazi gondolatok, ezek viszik az embert, ha nem is sokkal, de legalább valamivel előbbre..."⁴

Hrabal gyakran megpróbálta teljesíteni barátaival az úgynevezett „Libeňi Nagy Szlalomot”, amit meglehetősen pontosan, habár némileg módosítva le is írt a *Túlságosan zajos magány* három változatának szövegeiben. A „Nagy Szlalom” azon alapult, hogy a barátaival Libeň régi részéből először is villamossal felmentek a Bulovkához, majd innen „siklottak le” az elképzelt szlalom pályán, át egyik kapun a másik után, kocsmáról kocsmára. Az U Hofmanů-ban kezdték egy sörrel [később Hrabal az U Kofrů-t – ma U Staré cihelny – ajánlotta nekem a startoláshoz], aztán átmentek a Na Vlachovce kapun, majd a Na Růžku-n, ezután szépen lefelé a Ztracená vartá-hoz, át az U Milerů kapun és az U Ferklů-n, rohanás az U Erbuhoz, mindenhol csak egy sört ittak, hogy maradjon elég idő még átmenni az U Jarolímků kapun, aztán egy sör Láďánál, és rögtön befordultak a IV. Károlyhoz (U Karla IV.), majd meredek siklással lefelé a Svět önkiszolgálóba, lassított tempóban átsiklottak az U Hausmanů, az U Lišků és az U pivovaru kapun, aztán a síneken át a Vencel Királyhoz (Král Václav), átmentek az U Pudilů avagy U Kroftů kapun, és utolsó, maradék erejükkel még teljesítették az U Doudů és a Merkur kaput is, hogy a Palmovkán célegyenesbe érjenek, vagy még irányt vegyenek az U Schollerů önkiszolgálóba, esetleg ezt az egész „Nagy Szlalomot” vagy az U Horkých-nál, vagy az U Města Rokycan-ban fejezzék be. Pótlólagos változatként létezett a „Libeňi Kis Szlalom” is. Ez utóbbi esetében ugyanis a baráti társaság, Hrabalt is beleértve, a leküzdött alkoholmennyiség hatására gyakran „szenvedett hajótörést” és a célba már nem érkezett meg.

Néhány söntés és vendéglő földrajzi helye és elnevezése Bohumil Hrabal szövegeiben kevésbé ismerhető fel. Több kocsmát a tulajdonos vagy a bérló, vagyis a sörözőt üzemeltető vendéglős neve alapján ír le (a köznyelvben a régi név általában tovább öröklődött, de a vendéglőnek más hivatalos neve lett), néhánynál az éppen aktuális, a múlt század ötvenes éveinek elején használt nevet idézi, néhány kis söntés és vállalkozás (lásd például a fából készült La Paloma büfé) pedig azután szűnt meg, hogy Hrabal Libeňbe költözött. Így például az U Vaništů vendéglő (a kocsmáros Ladislav Vaništa neve alapján, Ludmilina utca 16.) valódi, hivatalos neve U Hausmanů volt – 1988-ban az egész épület lerombolták.

A *Vita nuova* című könyvben (amely részben a régi Libeň útikalauzaként is használható) Bohumil Hrabal feleségének szavaival írja le egy napját, amikor a munkahelyén szabadságot vett ki, hogy a teljes napot felhasználva bejárja kedvenc libeňi vendéglőit. Ahogy fentebb utaltunk rá, Hrabal viszonya a sörhöz és a vendéglőhöz tényleg szakrális volt. Némelyik sörözőt csaknem isten templomaként érzékeli, s benne a csapost paphoz hasonlítja, aki a misét celebrálja. A kocsmákban azonban más észleletekre és asszociációkra is rábukkant.

U Horkých (Horkýékhoz)⁵

„[...] már nyolc órakor sütötte a reggeli nap és időzött is ott egy darabig és már reggeltől tele volt a vendéglő mivel nem csak jó sörük volt hanem reggeli levesek és pörkölték és általában mindenféle tízórai étel... Aztán a nap délben Horkýéknál átbukott a tetőn [...]

⁴ B. Hrabal: *Svatby v domě (Házimurik)*. In: SsBH, 11. kötet, 81. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Házimurik*. Ford. Zádor Margit. Európa, Budapest, 1992, 103. p. és Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 138. p.)

⁵ U Horkých neve ma: Horkých pívni sanatorium (Horkýék Sörszanatóriuma) – *A ford.*

U HORKÝCH

MERKUR ÉTTEREM

Az U VANIŠTŰ HELYE

egy óra után már az udvarra meg a férfvécére sült és kettőtől a napsugár az udvarról bekukkantoit az udvari ablakon és beragyogta a délben még sötét termet... ”⁶

U Kloučeků (Kloučekékhoz)

„[...] Délelőtti nap süttött a Kloučekbe is és az uramat elbűvölte a naptól szikrázó söntés-asztal amelyen csillogtak a csapok meg a nikkelezett borítás és az uram ott ült a napfényes söntésben és új ruha volt rajta és úgy érezte hogy nagymiséen van a templomban és abban a verőfényben a csapost ünnepi miseruhába öltözött papnak látta és arra gondolt hogy alighanem ilyen a katolikus mennyország a mennyei hierarchia, hogy mindegyik pikolófiú egy-egy angyal és a csapos Gábor arkangyal és az angyalkák hozzák a pompás sört de ez nem sör hanem a szent Eucharisztia és a fehér köpenyes boltvezető nem más mint Szent Péter aki ügyel az ételek minőségére és a sör hőfokára és az uram és a többi söröző meg falatozó vendég a hívők gyülekezete akik nemcsak a délelőtti és délutáni misére jöttek ide hanem mindannyian a megdicsőültek kórusához tartoznak amelyet már nem felejtett sem a pokol sem a tisztító tűz itt már csak azok ülnek az aranylós söröspoharak mellett akik a verseny döntőjébe jutottak akik kiválasztottak és akik Isten Bárányai és erős sör meg lágy tejszínes hab alakjában veszik magukhoz az Úr testét és vérért”.⁷

U Vaništa (Vaništaékhoz)

„[...] Délelőtt szeretett beülni Vanistaékhoz is oda reggeltől süttött a nap és Vaništa úr fehér köpenyben csapolta a mennyei smíchovi tízest és felesége Boženka asszony a délelőtti napban fürdő konyhából hordta a tányérokat a párolgó mennyei gulyással és paprikás pacallal és ecetes hallal... ”⁸

U Lišků (Liškákékhoz)

„[...] ahol már ott ült a pultnál az uram és nézte a napot és az ablakon túl folyó Rokytkát és amint Liškákéktól is elment a nap és elment a Paradicsom az uram beugrott még egy kis sörre Az Öreg Postába... ”⁹

U Ferklů (Ferklékhez)

„[...] az uram itt egy újabb pohár sört ivott [...] Ferklnél az uram nem győzött betelni a hasonlattal, hogy egy fényes oltár előtt ül és nem győzött betelni Ferkl úrral akinek műkarja volt és olyan ügyesen kezelte a csapot mintha mindkét keze ép lett volna... És volt ott egy kerthelyiség és szép időben Ferkléknél a csíkos abrosszal leterített kerti asztalokhoz hordták ki a sört és ott volt Prága legkisebb mozija is [...] ”¹⁰

U Staré basy (Az Öreg Bögőhöz)

„Ez az Öreg Bögő a vén fáktól árnyékolt kerthelyiségével nyűgözte le az uramat olyan volt ez a kerthelyiség mint egy kirándulógözs orra és a vaskorlátos teraszon túl villamosok kapaszkodtak fel a Bulovkához és siklottak lefelé az elektromos művek irányába

⁶ B. Hrabal: *Vita nuova*. In: SsBH, 11. kötet, 296. p. (Magyarul lásd még: B. Hrabal: *Vita nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 1993, 147. p.)

⁷ Uo. 297. p. (Magyarul: *i. m.* 147–148. p.)

⁸ Uo. 297. p. (Magyarul: *i. m.* 148. p.)

⁹ Uo. 297–298. p. (Magyarul: *i. m.* 148. p.)

¹⁰ Uo. 298. p. (Magyarul: *i. m.* 149. p.)

Az U STARÉ BASY HELYE MA

Az U STARÉ BASY ANNO

U KARLA IV. ÉS U ROKYTKY

és valamivel a Bőgő fölött útkereszteződés volt meg villamosmegállók és szemben állt A Koldushoz címzett kocsmában amelyben az uram sohasem járt [...] ez a kocsmában nagy rejtély volt az uramnak hányszor vágyódott oda hányszor beszélt erről álmában hogy egyszer bemegy A Koldushoz címzett kocsmába [...] de sohasem volt hozzá bátorsága.”¹¹

U Libuše (Libušéhez)

„[...] és itt a csapszékben állva boldogan nézte ahogy a csapból folyamatosan csörgedez a víz az ön mosogatótálba [...] és a vendéglős szakadatlanul pancsol minden pohárral amit visszahoz a pincér és az üres poharat a biztonság kedvéért minden alkalommal felemeli a fény felé [...] és egyik szemét becsukva ellenőrzi hogy tiszta-e a pohár és néha két-három mozdulattal telecsapolja a poharakat [...] és ahogy így állt és megszentelte az egész éttermet az uram ahogy mondta nekem ha lett volna bátorsága hát térdre ereszkedett volna mivel az a vendéglős olyan ünnepélyesen komoly volt abban a pillanatban mint a pap amikor a kehelyből kiemeli az oltári szentséget és megszenteli vele a hívőket és azok térdepelve elfogadják az ostyát mint az Úr testét és az ő vérét [...] a vendégek pedig [...] dohányoztak és a füst a napfénnel előntött vendéglőben felemelkedett és áthatóan tündökölt minden cigaretta tovább emelte a füstöt és ebben a reggeli napsütésben az U Libuše egy füstölgő tömjéntartóra emlékeztetett egy nagy délelőtti misében... és az uram mindig kívarta a vendéglőst amíg betelt a felemelt kezében levő pohár sör csodálatával s mint ahogy az úrfelmutatásnál felemelik a monstranciát úgy emelte szájához a snittet¹² és lassan kiitta a sört [...] amikor megitta elgondolkodott felette és amikor rábólintott akkor a mennybolt is elégedett lett hiszen a sör finom volt [...]”¹³

U Jeřábku (Jeřábekéhez)

„[...] ez egy étterem volt és mellette emeletes ház mindkettő szecessziós stílusban épült [...] És az uram itt először egy pikolót rendelt és ez volt az egyetlen étterem amit az uram nemhogy szeretett, de imádott mert itt minden úgy volt mint hajdan amikor az éttermet építették és ahogy a szecessziós felirat és a ház fala tele volt díszítésekkel és pálmaágakkal és a két nyúlánk és meztelen nő alakot lila csempék választották el egymástól éppúgy a söntést is magas tálalószekrény díszítette [...] és itt egy ódon ruhás idős asszony csapolta a sört és vette fel az ebédmegrendeléseket hatalmas kontya volt [...] az idős nő Jeřábková asszony volt aki a ház első emeletén lakott a férjével és övék volt egykor a ház meg az étterem ahol még tonettszékek és kerek asztalok álltak...”¹⁴

Na Růžku (A Sarkon)

„[...] az uram mindig betért a Sarok kocsmába [...] fura egy kocsmában volt ez bejárata a sarkon nyílt és a helyiség nem négyzetes volt hanem a sarki ajtótól kétoldalt kiszélesedett és a kocsmáros csapolta a sört és közben a nyitott ajtón az ördögcérnával dúsan benőtt vasúti töltést figyelte [...] és akárcsak az uram ő is arra várt hogy jöjjön már Vysočanyból egy tehervonat vagy személyszállító amely a libeňi alsó pályaudvarra tart

¹¹ B. Hrabal: *Vita nuova*. In: SsBH, 11. kötet, 298–299. p. (Magyarul lásd még: B. Hrabal: *Vita nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 1993, 149. p.)

¹² Korsóba csapolt pohárnyi vagy egy csapolási mozdulattal kiengedett sör – *A ford.*

¹³ B. Hrabal: *Vita nuova*. In: SsBH, 11. kötet, 300–301. p. (Magyarul: az idézett magyar kiadásban nem szerepel.)

¹⁴ Uo. 301. p. (Magyarul: *i. m.* 150–151. p.)

U JAROLÍMKŮ

A SVĚT AUTOMAT (A VILÁG AUTOMATA BÜFÉ) HRABAL SZÜLETÉSÉNEK 90. ÉVFORDULÓJÁN, 2004

[...] *Ahogy közeledett a nehéz tehervonat az egész kocsmá remegett [...] azokat az öreg masinákat gőz meg szén hajtotta és pokolian füstöltek. [...] mindent elborított a füst [...] és a nyitott ajtón a füst behatolt a kocsmába [...] és amikor az ördögcérna és az utca egy pillanatra eltűnt és az uram már a kocsmárost sem látta csak a füstöt meg párát ahogy az utcáról a sötétbe gomolyog... az én uram úgy érezte hogy Delphoiban ül egy jósbárlangban és a drogoktól részeg jósnők eszelős rikácsolását hallgatja amint a füstben bírodalmuk sorsát jövendőlik királyoknak...*¹⁵

A sörözők és kocsmák közül, amelyeket Bohumil Hrabal libeňi tartózkodása alatt, az 1950 és 1973 közötti években rendszeresen látogatott, ma már csak néhány működik, kevés maradt meg, de ezekben is teljesen megváltozott a berendezés.

Ma már hiába próbálnánk belépni például a Svět önkiszolgálóba, hiába keresnénk az U staré basy-t, hiába próbálnánk legalább egy sört meginni az U Pudilů alias U Kroftů, az U Ferklů (a Zenklová utcán a Primátorská utcával szemben), az U Erbu, az U Zeleného stromu, az U Ječmenů (a Bulovka utcán), az U Libuše (a Tyršová utcán, a mai Horově náměstín), az U Ženíšků, az U Hausmanů, az U Kloučků, az U Žebráka, a Na Růžku vendéglőkben (a Bratrská és a Na Žertvách utcák sarkán), hiába keresnénk az U Schollerů (később Palmovka) önkiszolgálót, a La Paloma büfét, a Nitra nappali szállót, a Na Dědince pálinkamérést (a Zenklová és Na Dědince utcák sarkán), a Kuchyňka kerti éttermet a Pelc-Tyrolkán Kis Holešovicében és másokat. A bontással, átépítéssel vagy más célú felhasználással elfújta őket az idő szele.

A Bohumil Hrabal által látogatott libeňi vendéglőknek (vagy legalább valamilyen látható maradványuknak, amely alapján azonosítani lehet őket) jelenlegi címjegyzéke a következő: Na Staré cihelně (U Kofrů, Chaberská 528/18); U Kroftů (előbb U Libuše, majd U Pudilů, Poděbradova 759/10 – a kocsmá helyén ma gyógyszerár van); U Rokytky (régebben U Lišků, náměstí Dr. V. Holého 1048/7); Merkur (Heydukova 374/2); U Horkých (korábban U Kohnů, V Židech, Koželužská 595/8); U Jarolímků (Primátorská 241/40); U Karla IV. (Zenklova 360/92); U Krále Jiřího (Novákových 883/39);¹⁶ Na Korábě (Zenklova 634/143); Na Ztracené vartě (Na Vartě 509/3); U Jeřábků (régebben U Pávů, Primátorská 4/7, átépítve, ma szálloda); U Doudů (korábban Weiss vendéglő, Sokolovská 379/204); U Hausmanů (korábban U Vanišťů, Ludmilina 16. szám alatt lerombolva, csupán az étterem kerthelyiségének kőterasza látható a Na Hrázi és Ludmilina utcák sarkán); U Staré basy (régebben U Libušáku, Zenklova és Kandertova utcák sarkán, csak a kőterasz van meg)... és még egy ugrás a szomszédos Žižkovba, ahová Hrabal a gyalogosoknak épített alagúton át gyakran elkíserte Vladimír Boudníkot, és ahol nem egyszer megálltak még egy „utolsó sörre”: U Slovanské lípy (A Szláv Hársfához), Tachovské náměstí 288/6, Praha 3 – Žižkov.

¹⁵ B. Hrabal: *Vita nuova*. In: SsBH, 11. kötet, 304–305. p. (Magyarul lásd még: B. Hrabal: *Vita nuova*. Ford. Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 1993, 154–155. p.)

¹⁶ U Krále Jiřího (György Királyhoz) vendéglő, a cseh kiadás megjelenése, 2011 óta megszűnt – *A ford.*

NA ZTRACENÉ VARTĚ

U DOUDŮ (LA PORTA)

U KRÁLE JIŘÍHO

NA STARÉ CIHELNĚ

PRÁGA – U Šumavy étterem

ŠTĚPÁNSKÁ 543/3.

A Štěpánská utcai U Šumavy (A Šumavához) étterembe – ahol korábban csak pilzeni sört csapoltak – az 1965–1967 közötti években járt a barátaival Bohumil Hrabal, tehát abban az időben, amikor már kezdtek megjelenni a könyvei, és ismert íróvá vált.

Itt ülésezett az új Jaroslav Hašek Társaság (Společnost Jaroslava Haška), amelynek egy szerkesztő, Ladislav Ducháček volt az elnöke. Bohémek változatos társasága járt ide, kiadói szerkesztők, újságok emberei, kritikusok, rendezők, fiatal költők és művészek. Közülük nevezzük meg legalább a filozófus Ivo Treterát és a feleségét Peluškát, a szerkesztő Arne Linkét, Jan Zábranát, Milan Hendrychet, Radko Pytlíket, a festő Richard Fremundot, az időnként betoppanó explozionalista Vladimír Boudníkot, az író Karel Peckát és Viola Fischerovát.

Bohumil Hrabal igyekezett saját írói hírnevét megalapozni, s mintha egyfolytában a börzén lett volna: állandóan „repült valahova”, szüntelenül keresték őt hazai és külföldi újságírók, szerkesztők, akikkel gyakran találkozott. Az U Šumavy étteremben sohasem mulasztotta el összegyűjteni és kifizetni a számlákat az asztalánál ülő barátai helyett. Idővel azonban a zajos összejövetelek társasága megváltozott, és Hrabal inkább más sörözőkben kezdett találkozni a barátaival.

VLADIMÍR BOUDNÍKKAL (JOBBRA), 1965

Az U ŠUMAVY ÉTTEREM

KERSKO – a 0274-es számú vikendház

Bohumil Hrabal 1965-ben, első könyvének honoráriumából két idős tanítónőtől, egy testvérpártól hirdetés révén megveszi Kerskóban a 0274. számú telken álló kis hétvégi házat. Nymburk közelében, nem egészen negyven kilométerre Prágától, rátalál arra a helyre, amely tartós változást hozott addigi életébe.

A napfénytől átjárt kerskói erdőség, amelyet annyira közelről ismert fiatalabb korából és ahova időnként feleségével is eljártak hétvégenként a barátaikhoz, mentőövvé vált számára. A maga sajátos módján valóban megszerette a lapos, tízezer éves múltra visszatekintő Elba-menti tájat. *„A fákkal az égbe, a csillagokba nyúló vertikálist keresem és mérem be, a patakkal a tova- és ideáramló horizontálist követem, a kandúrokkal édes álmodozásban és jótét játszadozásban van részem, hogy aztán este összegömbölyödjem és lepedő helyett fekete árnyékomat igazgassam magam alá.”*¹

A hétvégi ház Hrabal számára igazi otthonná vált, ahol töretlen lelkesedésben élt. *„Megvettem ezt a kis házat, hogy magányra leljek, de két nap alatt több barátot találtam, mint amennyi otthon van...”*² értékeli Hrabal az új helyzetet. Izgalomba hozta a környező természet, az élet az üdülőkörzetben, a régi vidéki kocsmák és személyzetük, az az életmód, amelyhez ezzel a visszatéréssel újra közelebb került. Bármilyen volt is az időjárás, hosszú órákon át csavargott a környéken – *„[...] Kerskóban mindig szép az idő, csak tudni kell megfelelően felöltözni [...]”* –,³ éjszakánként pedig a környékbeli kocsmákból tért haza, ahol a helybeliek történeteit hallgatta (*„Amikor részeg vagy, a Kilimandzsárót is Kerskóban találod...”*).⁴

Minden iránt érdeklődik, ugyanakkor képes mindenről eldiskurálni – a motorkerékpárokról, a sörfőzésről, az erdőről és a tájról, a főzésről és a történelemről. Arról, hogy ír, nem beszél, témáit a kocsmában próbálja ki, elmeséli, s figyeli, hogyan reagálnak a hallgatók. Pipsivel felejthetetlen találkozókat szerveznek a ház kertjében, különféle vidám ünnepségeket vagy kulináris vigalmakat. Hrabalékat Kerskóban gyakran és szívesen kereste fel sok érdekes barát, és nem csak Prágából. A házhoz Hrabal hozzáépített egy emeletet kis üvegezett verandával, afféle műtermet, amelyet blokknak hívott. Itt, vagy a ház előtti fák alatt az asztalnál írta írógépén később világszerte kiadott könyveit. 1966. január 20-án a Csehszlovák Gyümölcs- és Kiskert-tulajdonosok Kerskói Szövetségének tagja lett, összeállította számukra a *Naše Kersko (A Mi Kerskónk)* című információs hírlapot, a hetvenes évek közepén pedig megírta a *Kersko – Költői és történelmi útikalauzt*.

Hrabal rendszeresen Kerskóban töltötte a hétvégeket és szabad napjait Pipsivel. Az 1969 utáni bizonytalan időkben erre a félreeső helyre húzódik vissza, lehetőleg Kerskóban marad, és csak időnként utazik be Prágába. Libeňi lakását a Na Hrázi utcában időközben

¹ B. Hrabal: *Sešiték nerozlišujících pozorností (A meg nem különböztetett figyelem notesze)*. In: SsBH, 12. kötet, 70. p. (Magyarul: B. Hrabal: *A meg nem különböztetett figyelem notesze*. In: B. Hrabal: *Egy osztályismétlő vallomásai*. Ford. V. Detre Zsuzsa. Európa, Budapest, 1992, 99. p.)

² B. Hrabal: *Devatero otázek (Kilencféle kérdés)*. In: SsBH, 15. kötet, 53. p.

³ B. Hrabal: *Pan Kakra (Kakra úr)*. In: SsBH, 8. kötet, 247. p.

⁴ Uo., 248. p.

csőtörés következtében néhányszor elárasztotta a víz, higiéniai szempontból egyébként is erősen kifogásolható állapotba került. 1970-ben felosztatják a Cseh Írószövetséget, a tagok újraregisztrálásakor betiltott íróvá válik, és egy évvel később, a kerskói Hájenka (Erdészlak) étteremben tartott ötvenhetedik születésnapján már állambiztonsági megfigyelés alatt áll. Ennek dacára épp ebben az időben, amikor már nem adták ki a könyveit, és a neve indexen volt, itt, Kerskóban írja meg életművének csúcsait jelentő prózai műveit, amelyek könyv alakban csak sok évvel később kerülnek az olvasók elé – *Postřižiny* (*Sörgyári capriccio*, 1970), *Obsluhoval jsem anglického krále* (*Őfelsége pincére voltam*, 1971), *Městečko kde zastavil čas* (*A városka, ahol megáll az idő*, 1973), *Něžný barbar* (*A gyöngéd barbár*, 1973), *Průliš hlučný samota* (*Túlágosan zajos magány*, 1976). Hrabal számára az írás akkoriban a félelem elleni védekezést jelenti. Bár hivatalosan semmilyen Hrabal-könyv nem jelenhet meg, szövegeit házilag készített szamizdatokban terjesztik és az emigrációban tevékenykedő kiadók adják ki. Bohumil Hrabal, az érzékeny és „félénk hős” a körülmények fokozódó nyomása alatt még inkább bezárkózik saját „zajos magányába”, s éjjel-nappal a kerskói erdőségben, a réteken, az Elba mentén vándorol: „*Amikor leereszkedtem az erdei patakhoz, megmostam az arcom [...] S én tele marokkal meríték ebből az erdei szenteltvíztartóból [...] S ekkor meglegyint a vidám hála szárnya, lehunyom a szemem, és üdvözülten belemosolygok örökkön mozgó szárnyad áramlásába és sodrásába. Megmártom ujjam e szent vízben, és megkeresztelem magam, szemérmed függőlegesével és ajkad vízszintesével keresztet vetek, s utána gyógyultan és megtisztulva megyek tovább a csillag-talan sötét éjszakában, kellemes és édes gondolatokba merülve...*”⁵

Végző soron a „normalizáció” korszakának abszurditását jellemzi az is, hogy a Közbiztonsági Testület (Vefejná bezpečnost – ilyen karkai-hrabali módon hívták akkoriban a rendőrséget) sadskái parancsnoka megtalálja a szalmakazalba bújó Hrabalt, megmutatja neki *Proluky* (*Foghíjak*) című könyvének szamizdat példányát, és eseng, tanítsa meg őt írni, kérdezzeti, nehéz-e íróvá válni. (Hrabal ezt a kilencvenes évek elején *Totální strachy* (*Totális félelmek*) című egyedülálló vallomásában írja meg.) Nem lehet nem megemlékezni a kerskói macskák változó közösségéről (egy időben huszonnégyet számoltak össze, a szomszédból átsavargott állatokat is beleértve), akiket Hrabal igencsak szeretett és akikkel „*a szerelmesek sokkoló tünetegyüttesét*”⁶ élte át. Bizonyos értelemben a macskák pótolták meg nem született gyermekét. És Hrabal késő öregkorában is minden reggel elment Kerskóba, hogy a cicáit láthassa, megetesse, papírra vessen egy kurta szöveget, aztán kora délután visszatért Prágába. Ez egyfajta rituálé lett számára, tulajdonképpen az egyetlen ok, hogy elmenjen valahova, hogy valamiért éljen. „*Szerencsére megóv az öngyilkosságtól az, hogy ott Kerskóban egy egész sereg macska vár, akik úgy üdvözölnek, mintha nélkülem nem tudnának élni. Így hát olyan állapotban kell tartanom magam, hogy képes legyek felülni az autóbuszra és képes legyek százhusz koronáért finomságokat venni nekik, hogy aztán szétoszthassam közöttük, akár a gyerekek között.*”⁷ Hrabal Kerskóban – ahová még élete utolsó hónapjaiban is kijárt – írta legutolsó szövegét *Delirantní video* (*Deliráló videó*, 1995) címmel.

⁵ B. Hrabal: *Variace na krásnou slečnu* (*Variációk egy csodaszép kisasszonyra*). In: SsBH, 8. kötet, 159. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Variációk egy csodaszép kisasszonyra*. In: *Véres történetek és legendák*. Ford. Körtvélyessy Klára, Európa, Budapest, 1998, 146. p.)

⁶ B. Hrabal: *Klíčky na kapesníku* (*Zsebcselek*). In: SsBH, 17. kötet, 50. p. (Magyarul lásd még: B. Hrabal: *Zsebcselek*. Ford. Szigeti László. Kalligram, Pozsony, 1992, 60. p.)

⁷ B. Hrabal: *Vinárna U Křížovníků* (*Borozó a Keresztesekekhez*). In: SsBH, 17. kötet, 349. p.

PILLANATKÉPEK KERSKÓBÓL: ALKOTÁS KÖZBEN, 1994

TŰZIFÁVAL, 1970

KERSKO – Szent József-forrás

*„Tudják, hogy a Szent József-forrás nyolcvankilenc méter mélységben található, és a vize a Jizerské hory hegységből folyik ide földtöréseken át, s ennek a hegyi forrásnak az útja Kerskóig körülbelül hetven évig tart?”¹ teszi fel a kérdést olvasóinak Bohumil Hrabal a *Kersko – Költői és történelmi útikalauz**

című kiadványban. Ezt annyiban kell pontosítanunk, hogy a cseh krétaüledékből fakadó forrást fúrással tárták föl 1934-ben hetvennégy méteres mélységben, majd 1985-ben a vízhozam növelése érdekében tovább fúrtak, ezúttal nyolcvanegy méteres mélységig.

A nyitott lugas a szüntelenül bugyogó szénsavas vízzel (amely jódot és lítiumot tartalmazó, gyengén radioaktív alkáli-muriatikus ásványvíz), közismert nevén a Kerka, az erdőség középpontját jelenti a kerskói kiskert-tulajdonosoknak és számtalan kirándulónak. Annak ellenére, hogy a szakértők csak alkalmanként és rövid ideig javasolják a víz fogyasztását, a vikendházak tulajdonosainak nagy része (csakúgy mint egykor Bohumil Hrabal is) a hűsítő, 9 C°-os vizet sok-sok műanyag flakonba csapolva hordja el, mint ingyen meritett, bár kicsit bűdös, de mégis frissítő italt. A víz hatása sokak szerint „valóban erőteljes”, amit az üvegek falán hátramaradó rozsdaszerű lerakódás is bizonyít.

Bohumil Hrabal számára a víznek, éppúgy, mint a Kerskóban fakadó forrásnak – amelynek a Sadskában vagy Poděbradyban található gyógyforrásokhoz hasonló az összetétele – egyszerűen szakrális jelentősége volt. Gyerekkorától kezdve szívesen fürdött az Elbában a nymburki sörgyár mellett, csakúgy, mint később a nyaraló mögötti telken folydogáló Velenkai vizesárokban. *„Gyógyerejű csermelyben mosakszom, arcomra fröcskölöm a vizet, pedig jól tudom, anélkül hogy hallucinálnék, hogy a megboldogultak desztillált nedveivel mosakszom, a csermelybe a dombtetőkön levő temetőkből szivárogtak le a nedvek, amelyeket minden újabb koporsó egyre messzebbre és messzebbre sajtol, ha tíz, ha húsz évig tart is majd, azok a vizek is el fognak érni a csermelyembe, pont úgy, ahogy a több mint húsz évig szivárgó nedvek folytak ide a megboldogultakból, minden, amit itt hagyok, minden a földbe jut, és a földtől és a földben minden szétporlik, mindent felhabzsolnak a savak és a nedvek és a lejtő oldalán minden lassan mozgásba jön, s ezzel a mozgással távolodom a temetés színhelyétől, én tudom, hogy az összes facsúcsban, az összes virágban, minden ágban és minden levélben azoknak és annak a maradványai kelnek új életre, ami és akik már meghaltak, membra disjecta táplálják a földet, amely öt méter mélyen nem más, mint hajdanvolt emberek, fák, virágok és állatok egykori holttestei, ugyan ki temetkezne mélyebbre? [...] csak ez biztos, ez a bizonyosságok bizonyossága, hogy miként én ma és naponta megmosakodtam a csermelyben, egy megboldogult nedveit fröcskölve az arcomra, úgy fogja egyszer valaki desztillált énem maradványait perme-
tezni magára, ezt a szépséges vizet, amely úgy csillog és illatozik, ahogy kell, mert a végén minden szag illattá változik. Soha nem törölöm meg törülközővel az arcom, mindig hagyom, hogy megszáradjon. Így összekelve, a megboldogultak melegcske rétegével, pakolással az arcomon jövők-megyek a kertben, az erdőben, meg-megszagolom, meg-*

¹ B. Hrabal: *Kersko – Historický a poetický průvodce* (*Kersko – Költői és történelmi útikalauz*). Magánkiadás, Nymburk, 1995, 36. p.

KERSKO, JÓZSEF-FORRÁS

megérintem magam. A halál voltaképpen nem létezik. Halhatatlan vagyok. Tehát nyugodtan elmehetek sörözni az Erdészlakba.”²

Így hát a kerskói vízeckével megkeresztelve, vagy keresztelés nélkül mi is nyugodtan felkerekedhetünk egy sörre (amelyhez Hrabalnak szintén szakrális volt a viszonya) a csak pár lépés távolságra található U Pramene (A Forráshoz) nevű, a helyiek által Házikóként (Domeček) is emlegetett kisvendéglőbe vagy a Hájenka (Erdészlak) étterembe.

² B. Hrabal: *Sešiték nerozlišující pozornosti (A meg nem különböztetett figyelem notesze)*. In: SsBH, 12. kötet, 86–87. p. (Magyarul: B Hrabal: *A meg nem különböztetett figyelem notesze*. Ford. V. Detre Zsuzsa. In: *Egy osztályisméltó emlékezése*, Európa, 2001, 123–125. p.)

KERSKO – U Pramene vendéglő

Eredetileg a Csehszlovák Gyümölcs- és Kiskert-tulajdonosok Szövetsége helyi alapszervezetének (Bohumil Hrabal 1965 óta a szervezet tagja volt) többcélú klub-helyiségeként működött, melyet a kerskói telektulajdonosok építettek fel saját kezükkel, és egy idő után lakályos vendéglővé változott, amelyet a hétvégi házak tulajdonosai csak Domečeknek, azaz Házikónak neveztek. Később ismét meghonosodott a helyrajzilag logikus U Pramene (A Forráshoz) elnevezés, és a vendéglő a felújítás után kiváló konyhájával és külső teraszával a mai napig működik.

„Ha a kerskói erdővidéken élsz” mondta nekem egyszer bizalmasan egy helyi őslakos, „munkában kell lenned, vagy a kocsmában kell ülnöd. Máskülönben az ember megbolondul a fenyők örökös nyikorgásától, ahogy a szélben ide-oda hajladoznak egyik oldalról másikra.” Nem csoda tehát, hogy a kerskói telektulajdonosok szívesen és gyakran járnak el ebédelni, délutáni uzsonnára és esti találkozókra. A maga idejében az U Pramene vendéglőben nagyszerű alkalmi Hattyúk tava típusú szeánszokat rendeztek, vagy a Szücsők Nyári Vigadalmát és más hasonlókat. Megszervezésük és az egész település közösségi életének hátterében a kerskói erdőség tulajdonosának, Hyross bárónak az unokája állt. Ezeken az alkalmi hétvégi akciókon magától értetődően Bohumil Hrabal is részt vett feleségével, Pipsivel együtt a múlt század nyolcvanas éveiben és a kilencvenes évek elején. „Aki Közép-Európában akar élni, annak kicsit ittassnak kell lennie...,” állította gyakran az író. Egyébként a háztól az étteremig csak rövid ideig tartott az út, az éjszakai erdőn át való hazatérések azonban már sokkal jobban igénybe vették. Régóta ajánlgatják erre, hogy a vendéglőbe elemlámpával menjen az ember, ahogy a helyi telepések csinálják, és ahogy az jól látható Jiří Menzel *Hóvirágünnep* című filmjében is. Máskülönben azoknak az erdei útja, akik sörrel és erősítő likőrökkel frissültek föl, véget ér, amint összeütköznek az első fával.

KERSKO – Hájenska étterem

Jóllehet a Prága központjától nem egészen ötven kilométerre levő kerskói erdőség részletes útmutató térképe páfránylevél szerkezetére hasonlít, az erdei pagony mégis olyan mély, hogy a szóbeszéd szerint a neves kötőttfogású birkózó, Gustav Frištenský¹ csoportjából a pihenő alatt eltűnt egy néger versenyző a fák között.

Ezt a néger bajnokot soha többé nem látta senki. Máig fontos tájékozási pont a kerskói erdőben a Hájenska (Erdészlak) étterem.

Az álmos nyaralóhely az első köztársaság² ideje óta számtalan üzemeltetőt élt túl és a vendéglátás különféle formáit ismertette meg, alkalmat adva a nyugalmas falusi üldögélésre, mégis mind a mai napig megőrizte felszabadult légkörét.

1965-ben Bohumil Hrabal vikendházat vásárolt Kerskóban, attól kezdve ő is a Hájenska étterem rendszeres hétvégi vendége lett. Vikendház-tulajdonos barátaival együtt nem egy sört fogyasztott el itt. A gyakorinál is többször tartottak különféle ünnepségeket és üdülőhelyi multságokat, csakúgy, mint később az U Pramene vendéglőben. A Hrabal ötvenhetedik születésnapja alkalmából rendezett ünnepség, amelyet 1971. március 29-én tartottak a Hájenkában, sajátos módon vált „közismertté”. A múlt század hetvenes éveinek elején, a „normalizáció” időszakában Hrabal betiltott írónak számított, törölték a Cseh Írószövetségből és nem publikálhatott. Más írókhoz és művészekhez hasonlóan elfogadhatatlan személy lett a rendszer számára. A Hájenkában tartott születésnapjára ünnepelt az Állambiztonsági Hivatal razzijára szakította félbe, a résztvevőket ellenőrizték, és Hrabalt az StB ezután éberben figyelte.³

Később, hét évi eltiltás után, 1976-tól ismét kezdenek megjelenni Hrabal könyvei – igaz, csak némelyik, főleg válogatott elbeszéléseket tartalmazó kötetek. 1978 novemberében így lát napvilágot a *Slavnosti sněženek (Hóvirágünnep)* című könyve is. E kötetét az író úgy jellemezte, mint helybéli, a valóságban is létező kerskói lakosok portréit valódi nevekkal, olyan emberek arcképgyűjteményét, akik örök életükben gyerekek maradnak. Szemben az 1975-ből származó eredeti kézirattal, a könyv számtalan javításon esett át, és a cenzúra néhány elbeszélést kihúzott. Érdekes módon talán a *Hóvirágünnep* az egyetlen, melynek megjelenését Hrabal közömbösen fogadta. 1990-ben, skóciai látogatásakor egy beszélgetésben ezt mondta: „[...] a hetvenes évektől kezdve nem publikálhattam [...]. Így hát kihasználtam ezt a szünetet, ezt a time-outot, és azt írtam, amit csak akartam. Megírtam a Zajos magányt, a Gyöngéd barbárt [...]. Mialatt csak magamnak írtam, elkezdődött egy amolyan kis tauwetter, egy kis olvadás, és nekem ott voltak naplő formájában a jegyzeteim, ezekből lett a Hóvirágünnep, a rendezett naplőjegyzeteimből. Ezeket a mai napig sem tartom túl sokra.”⁴

¹ Gustav Frištenský (1879–1957) az Osztrák–Magyar Monarchia és az első Csehszlovák Köztársaság idejében a kötőttfogású birkózás híres cseh bajnoka volt. – *A ford.*

² Az első Csehszlovák Köztársaság 1918-tól (az I. világháború végétől) 1938-ig (a müncheni egyezményig) tartott. – *A ford.*

³ StB.: Státní bezpečnost, Állambiztonsági Hivatal, politikai rendőrség. – *A ford.*

⁴ B. Hrabal: *Rozhovor ve Skotsku s Janem Čílikem (Beszélgetés Skóciában Jan Čílikkel)*, a *Tvorba* című hetilap 1990/32. számában. In: SsBH, 17. kötet, 255. p.

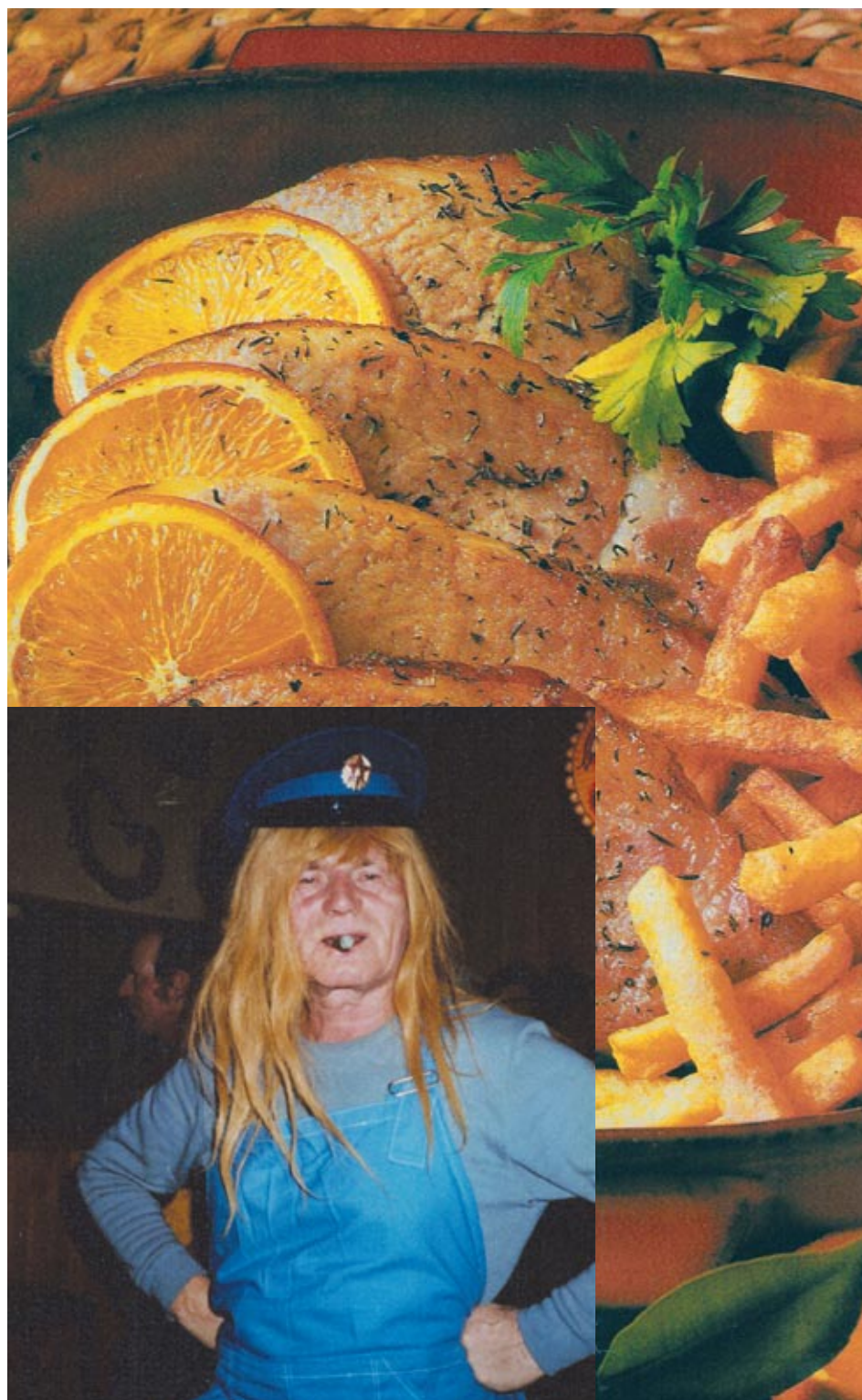

A hetvenes évek második felében újra elkezdte a közös munkát a neves rendezővel, Jiří Menzellel. 1983 februárjában a Csehszlovák Filmvállalat igazgatóságával folytatott bonyolult egyeztetés után, Hrabal és Menzel közös forgatókönyve alapján indulhatott el a *Hóvirágünnep* forgatása. A leforgatott filmet azonban hivatalos helyek nem hagyták jóvá. Ennek az volt az oka, hogy Menzel nem hagyta kivágni azt a jelenetet, amelyben feltűnik a brit zászló. A filmet csak 1983 végén engedélyezték (az éves filmtervezéshez éppen hiányzott egy alkotás), és 1984 januárjában tarthatták meg a *Hóvirágünnep* bemutatóját. A híres ételt – a vaddisznócombos vörösfonyó- vagy csipkebogyómártással, amely a Hrabal-könyv filmbeli adaptációjában szereplő két kerskói vadásztársaság közötti perpatvar tárgya, s szemmel láthatóan a Hájenka étteremben játszódik (a valóságban csak a film külső felvételei készültek a Hájenka előtt, az étterem belsejének hű másolatát viszont már a barrandovi filmstúdióban építették fel) – ma is megrendelhetik a nevezetes vendéglőben. Vörösfonyó szósszal nagyszerű az ize! És amikor a sörtől felfrissülve áthaladnak majd az éjszakai erdőségen a hazafelé vezető úton, és nyöszörgést hallanak, gondolják azt, hogy ezt csak a szellőben hajladozó és nyikorgó fenyők okozzák, és nem az a bizonyos eltűnt néger Frišten-ský, a birkózó csapatából.

HRABAL ÉS GERALDINE CHAPLIN KERSKÓBAN

KERSKÓI MULATSÁG A HÁJENKÁBAN, BOHUMIL HRABAL
PARÓKÁBAN ÉS JELMEZBEN SAJÁT KOLLÁZSÁN EGY HIDEG ÉTELEK CÍMŰ
RECEPTKÖNYVBEN (RÉSZLET), 1980-AS ÉVEK

VELENKA – a temető

Az *Őfelsége pincére voltam* című könyvben a magányos útkarbantartó, Jan Dítě valahol a határvidék egyik távoli zugában egy kocsmában az emberi élet végső dolgairól mesél néhány falusinak, s arról, hol szeretne majd nyugodni: „[...] *temessenek a dombon lévő temetőbe, a domb gerincén [...] hogy a koporsóm*

egy idő után azon a választóvonalon essen szét, hogy az, ami még megmaradt belőlem, két égtáj felé folyjon szét az esővel, hogy egyik feletem a csehországi patakokba vigye a víz, a másikat pedig [...] a Dunába [...] hogy a Moldvából az Elbába, onnan meg az Északi-tengerbe jussak, a másik feletem pedig a Duna vizével a Fekete-tengerbe, majd mindkét tenger segítségével az Atlanti óceánba kerüljön...,”¹ hogy tulajdonképpen így váljon a halál után világpolgárrá.

Néhányszor megkérdeztem Hrabalt, hol található az a település, amelyről az *Őfelsége pincérében* szó esik. „*Ez úgy van...*” mondta nekem egy idő után Hrabal, „*meg kell mutatnom magának*”, és felkerekedtünk a kerskói erdőn át a közeli kis falucskába, Velenkába. Az első írásos emlékek már 1352-ben említik a falut, meghatározó épületét, az enyhén emelkedő dombon álló, Béklyóba vert Szent Péternek szentelt barokk templomot pedig 1734-ből jegyzi (K. I. Dienzenhofer tervezte). Az alacsony fallal körülvett templom közepében egy nem túl nagy temető terül el. Megálltunk akkor a temetőben és Hrabal mosolyogva mondta: „*Itt van hát az a hely. Itt tulajdonképpen nem is a földbe, hanem egyenesen az ásványvízbe temetkeznek, ezen a helyen fenékvizek erednek, amelyeket mohón habzsolnak a megboldogultak, ezek azok a földalatti források, amelyek a Poděbrady fürdőt és Sadskát táplálják, sőt a kerskói Szent József-forrást is.*”

És hogy a közeli Elbába folyó Velenkai vizároknek a földalatti vizekkel együtt ilyen hatása volna?

A meg nem különböztetett figyelem notesze című, 1975-ben írt szövegében (amelyet négy évvel az *Őfelsége pincére voltam* után állított össze) Bohumil Hrabal már valamivel pontosabb leírást ad a helyről, ahol sírban akar nyugodni: „[...] *ezen a vidéken, ha dombtetőn temetnek, hát vízbe temetnek, a síkságon viszont száraz agyagba, mintha az életben kevés lenne a tragédia és a dráma, mintha az ember kevészer osztozkodna szíven és agyon, mintha kevészer görnyedne kétrét, hogy megővjon... mit? Csakhogy, ha Velenkában vagy Sadskában eladnak nekem egy sírhelyet, én oda temetkezem abba a földbe, keresztben abba a sírba, amit kettészél a domb csúcsa, szép lehet, amikor széthasad a koporsó és mint egy számár vagy öszvér hátán a parfértorta egyik felével az egyik folyócska vízgyűjtő területére csorgok le, a másikkal pedig a másik patakéra, és a két lábamat a Vejrovka sodorja le az Elbába, a törzsem pedig a Velenkai patakkal jut el oda, de vajon sokkal később vagy előbb? Legjobb volna Csehország mélyén nyugodni, de én mindig szerettem utazni, úgyhogy mégiscsak abban a temetőben volna a legjobb, ahonnan a dombtetőről kétfelé folynak le a vizek, a Sázavába meg az Elbába, hogy azután*

¹ B. Hrabal: *Obsluhoval jsem anglického krále (Őfelsége pincére voltam)*. In: SsBH, 7. kötet, 178–179. p. (Magyarul lásd még: Bohumil Hrabal: *Őfelsége pincére voltam*. Ford. Varga György. Európa, Budapest, 2006, 240. p.)

*Mélníknél találkozom magammal az Elbában és végül, mint minden, a tengerben végezzem, nagyjából ez minden, ennél szebb nincs az életben, ez az, amiben reménykedem és hiszek és amiről tudom, hogy biztos, csak ez biztos, ez a bizonyosságok bizonyossága [...]*²

A temetőből jó kilátás nyílik a néhány méter távolságra levő épület, a vendéglő ablakaira. Az itteni vendéglős szavai is igazolják, hogy a földalatti csermelyek ide szívárognak át: „Amikor valóban sokat esik, a pincében úszkálnak az üres hordók.” A közelmúltig a vendéglő söntésének ablakából egyenesen a temetőre nyílt nagyszerű kilátás – így aztán különösen ízlett a sör! Rendszeresen üldögélt itt néhány helybéli polgár, gondolatokba mélyedve s érzelmektől áthatottan, mozdulatlan szemeiket a temető falán túl, a sírok fölött me-redező keresztekre szögezve. Idővel, a ház átépítésekor ez a helyiség átkerült a vendéglő jobb oldali szárnyába, ahonnan az ablakon át jóval vidámabb kilátás nyílik a falura. Ma, a hamvasztások korában a velenkai temető földjébe egyébként már nem helyeznek el kopsókát.

Csakhogy a kerskói erdőbe visszavezető úton, a Szent József-forrás felé tartva, Hrabal nagyot nevetve (amit mindmáig fel tudok idézni) így fejezte be mondandóját: „[...] és sosem tudtam megállni, mindig beleittam abba a vízbe, a temető alatti patak vizébe, először belekóstoltam, mint a borszakértő, és mint ahogyan a Badestube és a Bernkastellerer Riesling szakértője fölismeri a szőlőskertek mellett százával elhúzó gőzmozdonyok illatát, vagy az apró tüzeket, amelyeket a szőlősgazdák raknak nap mint nap, hogy megmelegítsék ebédjüket, uzsonnájukat, s ez a füst egy korty rizlingben is érezhető, így kóstolgattam én is a jobblétre szenderülteket, akiket valamikor ott temettek el a dombon lévő temetőben [...]”³ Néhányan azonban a Šumava területére helyezik az író regényes temetőjét. Knížecí Pláně (Fürstenhut) temetőjét 1830-ban hozták létre, és éppen a két folyó – a Moldva és a Duna vízgyűjtő területének határán fekszik. Közismert, hogy a Moldva az Elbába, az Elba az Északi-tengerbe folyik, a Duna pedig a Fekete-tengerbe torkollik. Itt azonban nem temettek „közvetlenül a vízbe”, mint Velenkában. (1950 után a falu lepusztult, a templomot fel-számolták, a temetőt pedig buldózerek rombolták le és tették a földdel egyenlővé.)

² B. Hrabal: *Sešitek nerozlišující pozornosti (A meg nem különböztetett figyelem notesze)*. In: SsBH, 12. kötet, 86–87. p. (Magyarul lásd még: B Hrabal: *A meg nem különböztetett figyelem notesze*. Ford. V. Detre Zsuzsa. In: *Egy osztályismétlő emlékezései*, Európa, Budapest, 2001, 124. p.)

³ B. Hrabal: *Obsluhoval jsem anglického krále (Őfelsége pincére voltam)*. In: SsBH, 7. kötet, 180–181. p. (Magyarul: Bohumil Hrabal: *Őfelsége pincére voltam*. Ford. Varga György. Európa, Budapest, 2006, 243. p.)

SADSKÁ – Modrá hvězda Hotel

LÁZEŇSKÁ 477.

Bohumil Hrabal az idő múlásával két, egymástól független beszélgetésben is igen részletesen beszámolt az *Ófelsége pincére voltam* (1971) című regényének ihletforrásáról: 1989-ben az amerikai Stanford egyetemen, illetve ugyanebben az évben a Cseh Bibliofil Társaság kiállításának megnyitóján.

1984-ben a Hájenka étteremben pedig így emlékezik: *„Egyszer František Vorlíčekkel [...] [...] átmertünk Velenkából Sadskába a Kék Csillag szállodába [...] és volt ott egy [...] olyan kis ember [Josef Vaniček főpincér, a hotel egykori tulajdonosa – a szerző megjegyzése], akinek mindennel törődnie kellett, és aki ettől teljes mértékben kidőlt [...] Leültünk és ez a hatvanöt éves kis pincér befáslizta a lábát... az egész olyan nyomorúságos volt [...] aztán elkezdte mesélni azt az élményét, amellyel az Ófelsége pincére kezdődik... elkezdte mesélni az esetet, amikor felszolgáló volt az U Rozkošných-ban Čáslavban [valójában az U České koruny-ban az állomással szemben – a szerző megjegyzése] hogyan keresett pénzt, hogy egyszerűen csak árulta a virslit a pályaudvaron, és hogy egy kisasszonyra keresett ott abban a kis üzletben, ahol ezek a kisasszonyok voltak [U Rajských – a szerző megjegyzése]... és csak mesélt és mesélt másfél órán keresztül és nekem, amikor hazamentem, hát egyszerre csak elkezdett peregni az egész történet, amolyan hatalmas rotációba kezdett, és sorra nekilendültek a részletek [...] amiket már ismertem a feleségem, Vaništa úr és a híres főpincérek, a híres szakácsok elbeszéléseiből a Palace szállóból és így tovább, teljesen telítődtem ezekkel, de valahogy nem volt egységes az egész, egyre csak forgott minden, aztán ez a rotáció egyszerűen határozott, egységes értelmet kapott, és elkezdtek egymáshoz kapcsolódni az egyes esetek, elkezdtek magukkal ragadni, és pedig már az a helyzet, amikor nem marad más hátra, mint leülni, és elkezdeni leírni az első történetet, amit Vaniček úr mesélt ott a Kék Csillagban, és aztán pedig mindazt, ami ebből kinő [...] és mivel senki sem jött látogatóba, így hát tizennyolc napon keresztül csak írtam, és amikor befejeztem a történetet, akkor annak az embernek az elbeszélésén keresztül ott a Kék Csillagban értelmet kaptak a hozzá kapcsolódó történetek is [...] Aztán már csak húzogattam kifelé a lapokat, hat oldalt egy óra alatt a ragyogó napsütésben, [...] már be is fejeztem és kész.”¹*

A szecessziós stílusú elemekkel díszített Modrá hvězda (Kék Csillag) étterem és szálloda épületét František Honzák, az első tulajdonos építtette Jan Zíma építész cégével 1905-ben a Hradištkóba vezető országút elágazásánál, az egykor fürdővárosnak számító Sadskában. A Kék Csillag szálló legsikeresebb korszakát az újkori fürdőkultúra, Sadská virágzása idején, az első köztársaság alatt élte. (Sadskában az eredeti fürdőt 1882-ben újjírták fel, amikor egy kűtfúrás során bővizű ásványvíz-forrásra bukkantak, a teljesen új és korszerű fürdőközpont kiépítését pedig 1911-ben fejezték be.) A Kék Csillag is a fürdővendégek elszállásolására szolgált. 1913 után az új tulajdonos éppen ez a Josef Vaniček lett, akinek nevét a szálloda is felvette. Kitűnő pilzeni sört csapoltak itt, s bizony pezsgett a társasági élet.

¹ B. Hrabal: *Beseda v restauraci Hájenka (Beszélgetés a Hájenka étteremben)*. In: SsBH, 17. kötet, 286–287. p.

HOTEL

Staropramen

Staropramen

Staropramen
NABÝVAJTE
KAVU
DALMAJTE

Staropramen
HOTOVÁ
JÍDLA
POLEDNÍ MENU

Staropramen

Staropramen

PÍSEČNÉ PLÁŽE
Jezero Sadská

Challenge
SADSKÝ PRAMEN
POLEDNÍ MENU
OČEKÁVÁME VÁS

1949-ben a fürdő ismét hanyatlásnak indult, a Kék Csillagot pedig államosították (Josef Vaniček már csak mint üzemeltető és felszolgáló dolgozhatott benne), majd a szükséges karbantartás nélkül az egész épület lassan pusztulni kezdett. Kerskói barangolásai alkalmával a hatvanas-hetvenes években Hrabal is nem egyszer átruccant sörözni Sadskába a Kék Csillag csapszékébe. És 1971 nyarának elején egy este Josef Vaniček elbeszélése itt ihlette meg világhírű kisregényének megírására, melyet persze a kemény „normalizáció” idejében nem adhattak ki. Az *Őfelsége pincére voltam* hivatalos kiadásban csak 1989 végén juthatott el az olvasókhoz. 2003-ban a Kék Csillag szálloda igencsak lepusztult épületét új tulajdonos vásárolta meg, aki hozzáértő figyelemmel újjátarta fel, így ma ismét eredeti rendeltetésének megfelelően működik.

AZ ŐFELSÉGE PINCÉRE VOLTAM KÉZIRATA

S k l e n i c e g r e n a d ý n y

Dávejte pozor, co vám teďka řeknu.

Když jsem přišel do hotelu Praha, tak mne vzal šéf za levý ucho a zatahal mě za něj a povídá: "Jsemš tady pikolík, tak si pamatuj! Nic jsi neviděl, nic jsi neslyšel! Opakuj to!" A tak jsem řekl, že v podniku jsem nic neviděl a nic neslyšel. A šéf mne zatahal za pravý ucho a řekl: "A pamatuj si ale taky, že všechno musíš vidět a všechno slyšet! Opakuj to!" A tak jsem udiven opakoval, že všechno budu vidět a všechno slyšet. A tak jsem začal. Každý ráno v šest hodin jsme byli na place, takové defilírka, pan hoteliér přišel, po jedné straně koberce stál vrchní a číšníci a na konci já, tak maličký jako pikolík, a na druhý straně stáli kuchaři a pokojský a fický a kredencká, a pan hoteliér šel k nám a díval se, jestli máme čistý náprsenky a frakový límce i frak bez poskvrný, a jestli nechybějí knoflíky, a jestli jsou vyčištěný boty, a naklonil se, aby čichem zjistil, jestli jsme si myli nohy, pak řekl: "Dobrý den, pánové, dobrý den, dámy..." A už jsme s nikým nesměli mluvit a číšníci mě učili, jak se balí do ubrousku nůž a vidlička a já jsem čistil. Každý den jsem musel vyčistit plechový košíček na nádraží horký párky,

DOLNÍ LOMNICE U KUNIC – Chlum, kőbánya

Dolní Lomnice u Kunic falu határában terül el ez a mély, a hatvanas évek eleje óta kihasználatlan és elárasztott gránitbánya. Az egykori bányát valamikor 1962 előtt egy hivatásos szobrász, Slavoj Nejd, a festőként és grafikusként dolgozó Vratislav Hlavatýval közösen vette haszonbérbe (majd később részletenként

megvásárolta). A bányaüzem elpusztult fészereinek megjavítása után apránként a hajdani kovácsműhelyt is átépítették egyszerű haciendává, melynek nyitott terasza a bányára nézett. Itt gyűlt össze rendszeresen egy bohém társaság, különböző művészek, festők, írók, énekesek, színészek és barátaik egész sora. A bányát a hatvanas évek végén néhányszor Hrabal is meglátogatta barátai társaságában. Minden évszakban számos társaság szórakozott itt s mindig remekül: nyáron fürödtek, a drótkötél és a csigák segítségével leereszkedtek az elárasztott bánya mélyére, télen a befagyott tó jegén korcsolyáztak.

Mindez, együtt a kövek feldolgozására szolgáló egykori gépekkel mint sajátos műtárgyakkal, nyilvánvalóan arra ihlette Bohumil Hrabalt, hogy éppen ide, ebbe a kőfejtőbe helyezze a milliomos Jan Dítě luxus színvonalú Kőtörő Hotelét, ahogy azt az *Őfelsége pincére voltam* című könyvében írja: „[...] és így fogtam hozzá a szállodaépítéshez, egészen más szállodára gondoltam, mint amilyen a többi volt; Prága környékén vettem egy elhagyott kőbányát, és itt kezdem kipótolni és feldíszíteni mindazt, amit helyben találtam [...] a szálloda alapjául az óriási, kétkéményes, agyagpadlós kovácsműhely szolgált, a négy üllőt a helyén hagytam [...] bőr klubfotelokat meg asztalokat vettem, ahogyan a belsőépítész tanácsolta, egy őrült, aki a pénzemen megvalósította mindazt, amiről álmodozott, és ugyanolyan lelkes volt, mint én [...] és oly gyorsan haladt az építkezés, hogy két hónap múlva megnyithattam a szállodát, Kőtörő Szállónak neveztem el [...] Valóban első osztályú szálló volt ez, szobát itt csak rendelésre adtunk, a hotel az erdő közepén állt, és a szobák félkörben sorakoztak a kőbánya alján lévő tó körül [...] ráadásul a tó fölött részsút egy drótkötél is feszült, egyik végét a szikla csúcsához erősítették, úgyhogy a kötél a bányató fenekéig lejtett, minden este bemutattuk az attrakciónkat, szerződtettem egy artistát, aki amolyan görgőfélét használt, egy acélkereket, s alatta egy rövid rudat, a művész kívárta a megfelelő pillanatot, ellökte magát és lesiklott a magasból, foszforeszkáló ruhájától megvilágítva a tó felett elengedte a rudat [...] ellenirányú mozdulattal előrebillent, kiegyenesedett, majd nyújtott karral a mély tóba siklott, hogy aztán lassan és kényelmesen kiússzon feszes, foszforeszkáló ruhájában a partra, ahol az asztalok és a székek álltak [...] az összes karosszékünk Lajos-korabeli volt [...] megérkezett és elfoglalta szobáját egy író, akit Steinbecknek hívtak... [...] és annyira tetszett neki itt minden, az étteremmé alakított kovácsműhely, a tűz, a szakácsok, akik ott dolgoztak a vendég szeme láttára [...] de ennek az írónak leginkább a gránit zúzására használt gépek tetszettek [...] szóval ezt az író teljesen elbűvölték a bánya előtti sík térségen kiállított gépek, ahonnan az egész vidéket be lehetett látni, mint több tucat szobor, úgy álltak ott azok a masinák, a kőmaró és esztergagépek, immár elhagyatva, mintha valami hőbortos szobrász találta volna föl őket, és [...] ez az író azt mondta nekem, hogy ilyent ő még sohasem látott, hogy ilyen szállodában ő még sohasem lakott, hogy ilyesmije Amerikában csak valami híres színésznek lehet, egy Gary Coopernek vagy Spencer Tracynek, hogy az írók közül csakis Hemingway tudná az ilyesmit megfizetni, és hogy én mennyit kérek érte [...] és én láttam és tudtam, hogy ezt az egészet, ezt a szállodát egymillió dollárért sem adhatom el, mert ez a Kőtörő Szálló

BÁNYATÓ

BÁNYATÓ TERASSZAL

minden erőfeszitésem és törekvésem csúcsa, és én vagyok most az első számú szállodatulajdonos a szállodatulajdonosok között [...] Így aztán magam is mindinkább úgy néztem a szállodámra, mint egy műtárgyra, mint a saját alkotásomra, csak azért, mert mások is annak látták... [...] rájöttem, hogy ezek a gépek voltaképp szobrok, szép szobrok, melyektől semmi pénzért nem válnék meg, [...] s tudtam, hogy egyszer bizonyára eljön az idő, amikor itt az összes gépen, az összes kővön, mindenén rajta lesz a felirat, hogy műemlék... ”¹

A kerítéssel övezett, három meredek, sziklás oldalán erdővel körülvett bánya néhány épülettel együtt napjainkban természetvédelmi terület. Mivel magántulajdon, a nyilvánosság számára az egész terület hozzáférhetetlen.

BÁNYATÓ ÉS DRÓTKÖTÉLCÚSZDA

¹ B. Hrabal: *Obsluhoval jsem anglického krále (Őfelsége pincére voltam)*. In: SsBH, 7. kötet, 139–143. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Őfelsége pincére voltam*. Ford. Varga György, Európa, Budapest, 1990, 185–189. p.)

● PRÁGA – lakás

KOŠTÁLKOVA 37/1105.

Valamelyik este egyik barátommal taxival kísértük haza Bohumil Hrabalt az Arany Tigrisből a Kobylisy lakótelepre, a Košťálkova utca 37/1105. szám alá. Amikor a taxi megállt a ház előtt, Hrabal, mint mindig, fizetett a sofőrnek, és a ház sarkánál, nem messze a bejáratától vizelni kezdett. A ház, amelyben lakott, két párta

szakadt: voltak, akik gyűlölték őt (vagy irigykedtek rá a sikere miatt), és akadtak, akik elismerték mint híres író, s életének utolsó éveiben türelmesek voltak hozzá. Ezen a napon egy idősebb asszony szidalmazta őt az ablakból. Hrabal mintha meg sem hallotta volna. Ezután két oldalról támogatva besegítettük őt a házba, a lifthez. Mögöttünk két tekintélyes, középkorú nő jött. Valamit pusmogtak az iszákosokról és egyáltalán a részegeskedésről, elég hangosan ahhoz, hogy Hrabal is meghallja. Megállt és előre engedte őket. *„Csak tessenek, hölgyeim, nekem nehezen megy a járás... rettentően kínoz a köszvényem!”* mentegetőzött csöndesen, amikor a nők megvető suttogással kikerültek. Amint elmentek mellette, még hozzátette: *„...és mellel, parádésan be vagyok baszva!”*¹

1970-től a Hrabal házaspár túlnyomórészt Kerskóban lakott a hétvégi házban, Libeňbe csak alkalmanként utaztak be. 1973 júniusában Kobylisybe a Sokolniky lakótelepre költöztek a Jodasova (ma Košťálkova) utcába egy tizenhárom szintes ház ötödik emeletén lévő új, három plusz egyes szövetkezeti lakásba, ahonnan a régi Libeňre, Karlínra és Žižkovra nyílt kilátás – azokra a helyekre, amelyeket Hrabal olyan bensőségesen ismert, s ahol prágai bohéméletének éveit élte. A lakásigénylők listáján való sok éves várakozás után a várva várt költözés Pipsinek, Eliška Hrabalovának végre a napfényes lakást és kényelmes mellékhelyiségeket jelentette (a Na Hrázi utcában a WC és a fürdő közös helyiségben volt a kis udvaron), meleg vízzel és a központi fűtés komfortjával. Ezzel szemben Hrabal számára nem jelentett többet éjjeli szálláshelynél a sok száz egyforma panelház egyikében, a 37/1105. számú lakóegységben.

Eliška 1987 szeptemberében bekövetkezett halála után Hrabal a kis szobában aludt, a televíziókészüléket a nappali nagy, szétnyitható nyolcszemélyes asztalára tette, a szemközti falhoz pedig egy széket állított (tévét csak akkor nézett, miután hazatért a kocsmából). A nappali többi részét raktárnak használta, ott tárolta azokat a könyveket, amelyekkel bőségesen megajándékozták (és amelyeket rendszerint soha se olvasott el), az újságokat és a jó részt felbontatlan levelek különféle kupacait. A konyhát nem használta, mindössze az abrosz alatt tartott néhány grafikai nyomatot kiegyengetés céljából. A hálószoba szintén tele volt könyvekkel, szerzői példányokkal, személyes okmányokkal, nyugtákkal, elismervényekkel, honoráriumokról szóló kivonatokkal, kiadói szerződésekkel, amelyekre az évek alatt vastag porréteg rakódott. Ebből is látható, hogy Hrabal a lakásban semmilyen javítást nem végzett, nem állíttatott helyre, például a WC-ben állandóan folyó víz az éves számlán felül további 8000 korona pótdíjat jelentett számára. Azok a tárgyak és könyvek, amelyek Hrabalt utolsó éveiben még úgy-ahogy érdekelték, Kerskóban voltak. A többit elosztogatta a barátai között: azok kaptak belőle, akik érdeklődtek egy-egy könyv iránt, vagy azok, akikről úgy gondolta,

¹ Magyarul lásd még: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter és Svoboda Róbert, Sziget, Budapest, 2003, 153. és 299. p.)

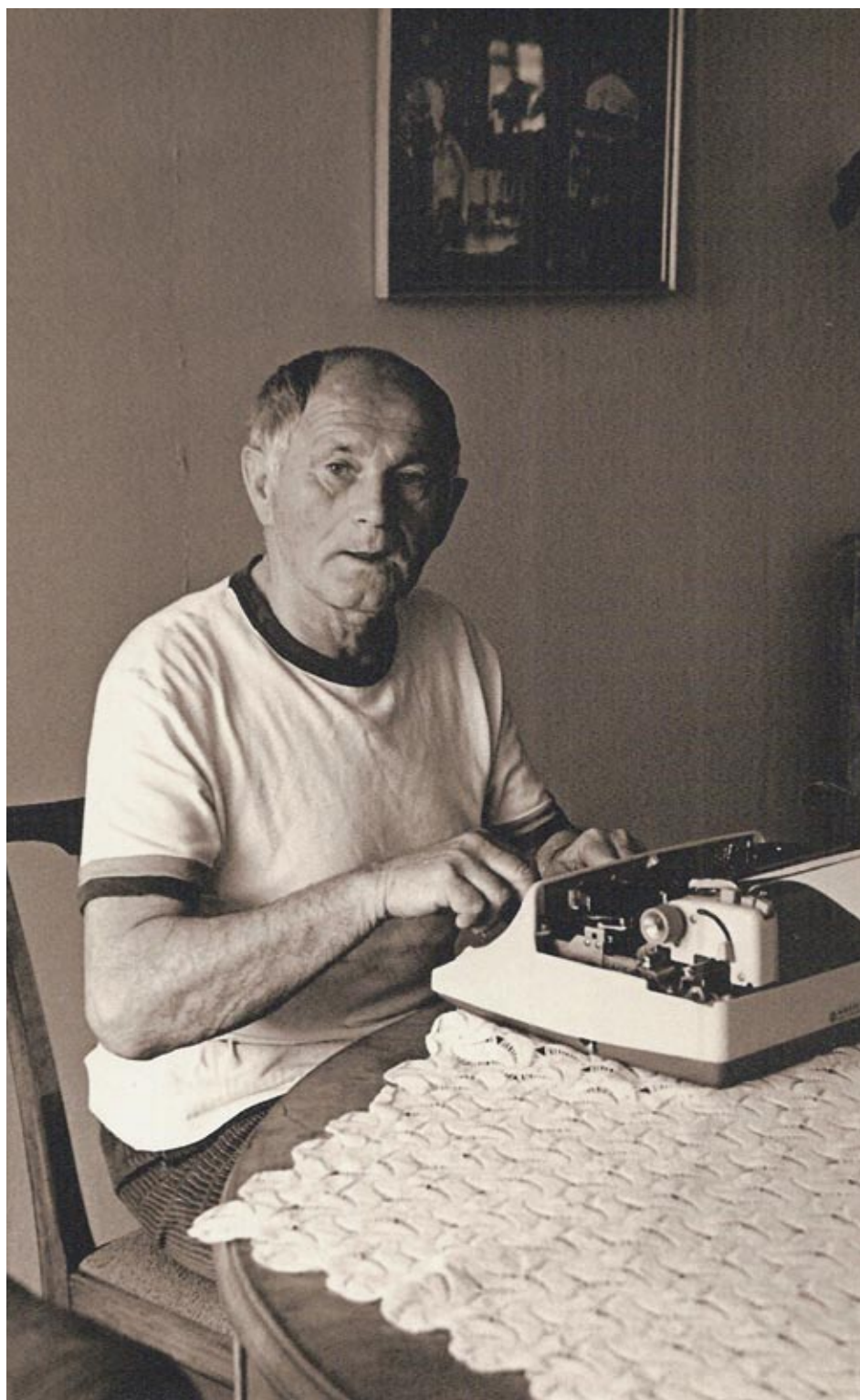
éppen kapóra jön nekik valami. Így a „Hrabal könyvtára” iránt érdeklődő kutatók várakozása, akik világhírű írók műveinek és könyvritkaságoknak hosszú sorát remélték, nem teljesült.

Hrabal nap mint nap elment a lakásból a Palmovka autóbusz-állomásra és busszal Kerskóba utazott, ahová késő délelőtt érkezett meg. De ugyanezzel az autóbusszal már délután kettőkor vissza is tért Prágába, hogy három óra után beülhessen az Arany Tigris sörözőbe a helyére, illetve a kilencvenes évek elejéig más kocsmákba is, amíg azok nem veszítették el eredeti arcukat. Csupán a hétvégéket töltötte Kerskóban, macskáitól körülvéve *„zajos magányában”*. A prágai lakás csak kényszerűség volt számára, de az ötödik emelet szimbólummá vált. 1989-ben *Kouzelná flétna (A varázsfuvola)* című elbeszélésében írta: *„Néha, amikor felkelek, amikor kezdek magamhoz térni aléltságomból, fáj az egész helyiség, az egész szobám [...] már a saját látványom is fáj [...] és néhányszor elismétlem magamban Hrabal, Hrabal, Bohumil Hrabal, hát győzedelmeskedtél, elérted az üresség legfelső fokát [...] és minden de minden fáj [...] hányszor akartam leugrani az ötödik emeletről, levetni magam abból az én lakásomból, ahol minden szoba fáj, de az utolsó pillanatban mindig megmentett az angyal, visszarántott, ahogy Franz Kafka doktort is, amikor le akart ugrani az ötödik emeletről, annak az Oppelt-háznak az ötödik emeletről, ahová az Óvárosi térről lehet bemenni [...] alighanem neki is fáj a világ, és fáj az élete, mint ahogy Malte Laurids Brigge is le akarta vetni magát az ötödik emeletről, neki is fáj a világ Párizsban. Brigge-nek is fáj az egész világ, Rainer Maria Rilkének úgyszintén.”*² A Košťalkova utcai ötödik emeleti lakásából Hrabal azonban nem ugrott ki. 1997. február 3-án halt meg a közeli Bulovka Egyetemi Kórház Ortopédiai Klinikájának ötödik emeleti ablakából kizuhanva.

HRABAL POSTALÁDÁJA A LAKÓTELEPI HÁZBAN, 1997

² B. Hrabal: *Kouzelná flétna (Varázsfuvola)*. In: SsBH, 13. kötet, 9–10. p. (Magyarul: Bohumil Hrabal: *A varázsfuvola*. In: *Macskamaszkabál, avagy gyónás feloldozás nélkül*. Ford. V. Detre Zsuzsa, Európa, Budapest, 1999, 5. és 7. p.)

● PRÁGA – Na Formance étterem, U Sojků, Plzeňský dvůr

Bohumil Hrabal a múlt század hetvenes éveinek elejétől szerdánként (mindig 12 órától) rendszeresen találkozott barátaival a Na Formance (A Formankán) vendéglőben¹ a Veletržní utca 746/57. szám alatt, a Veletržní és a Kamenická utca sarkán.

A vendéglőbe kerskói hétvégi házából jár fel, ahol ezekben az években a körülmények hatására – mint hivatalosan indexre tett író – él és lakik. (A Na Hrázi utca 326/24. szám alatti, katasztrofális állapotban lévő lakás lakhatatlanná vált.) Ezeket a találkozókat egyedülálló hangulat jellemezte. Hasonló elveket valló barátok különböző csoportjai ismerkedtek itt össze, akiket fokozatosan áthatott a közös érdeklődés és a tenni akarás gondolata. A „hrabali társaság” nagy öregje Václav Mencl volt (a Hrabal-bibliográfia megalkotója), állandó vendégei pedig Ladislav Ducháček szerkesztő, dr. Ivo Tretera a feleségével, Peluškával és Karel Marysko... Az 1971-es évtől aztán mások is csatlakoznak – Vladislav Merhaut, Josef Hampl, Oldřich Hamera és Ladislav Michálek, akik Hrabalban lelték fel a Vladimír Boudník Társaság védnökét és támaszát. Hrabal 1974-ben a Na Formance étteremben ünnepelte hatvanadik születésnapját, a vendégek között volt a prózaíró Karel Pecka, a neves költő Karel Šiktanc és Radko Pytlík, a jeles irodalomtörténész, publicista.

Az évek múlásával a társaság felváltva találkozik a Na Formance és az U Sojků (Sojkáékhoz) vendéglőben – a Kamenická és a Milada Horáková utca sarkán, az 532/26. szám alatt, ma bank van a helyén –, ahol korábban Vladimír Boudník barátai rendeztek találkozókat a grafikus évfordulói alkalmából. Ahogy a Na Formance étterembe, ugyanúgy az U Sojkůba is eljártak a Képzőművészeti Akadémia diákjai – Karel Zavadil, Pavel Svoboda és sokan mások. 1982 elején Hrabal az U Sojků étteremben nyújtotta át Joska Skalník képzőművésznek *Ůfelsége pincére voltam* című művének kéziratát, amely aztán áprilisban a Jazzová sekce (Jazz szekció) félhivatalos kiadásában először jelent meg Csehszlovákiában.

A nyári hónapokban (1976–1982 között) a változatosság kedvéért Hrabal egész társasága áttelepedik a Plzeňský dvůr (Pilzeni Udvar) – Milada Horáková utca 534/59. szám alatt, ma kaszinó van a helyén – nyári kerthelyiségébe, a gesztenyefák alá, pilzeni sört inni. A Plzeňský dvůr elkülönített szalonjaival és nagytermével kedvelt és sokak által látogatott, kitűnő pilzeni sört kínáló vendéglő volt. Az idő előrehaladtával azonban a Plzeňský dvůr fokozatosan elveszítette sajátos, bensőséges jellegét: már a barátok barátai is idejártak, számtalan idegen ember, többen, mint az ismerősök. A találkozók iránt a titkosrendőrség is egyre élénkebben érdeklődött, felfogása szerint veszélyes államellenes csoportról volt szó, melyben Bohumil Hrabal a központi figura.

Ezért 1974 telén Hrabal és legközelebbi barátai az U Hofmanů vendéglő – Nad Šutkou utca 490/16. – nyugalomban kerestek menedéket Prága 8. kerületében, a Sokolníky lakótelepen, nem messze Hrabal lakásától, ahová 1973 júniusában költözött. A kellemes pilzeni söröző egyik elkülönített boxában összejárnak a közeli Bulovka kórházban dolgozó Dr. František Mach sebésszel, a cseh jégkorong-válogatott orvosával, aki 1942-ben részese volt

¹ A Na Formance helyén 2016-ban kávézó van. A szemben levő sarkon (Veletržní utca 55.) azonban a Na Formance étteremhez igen hasonló Na Paliárce vendéglátóhelyen pihenhetünk meg. – *A ford.*

VÝČEP FORMANKA

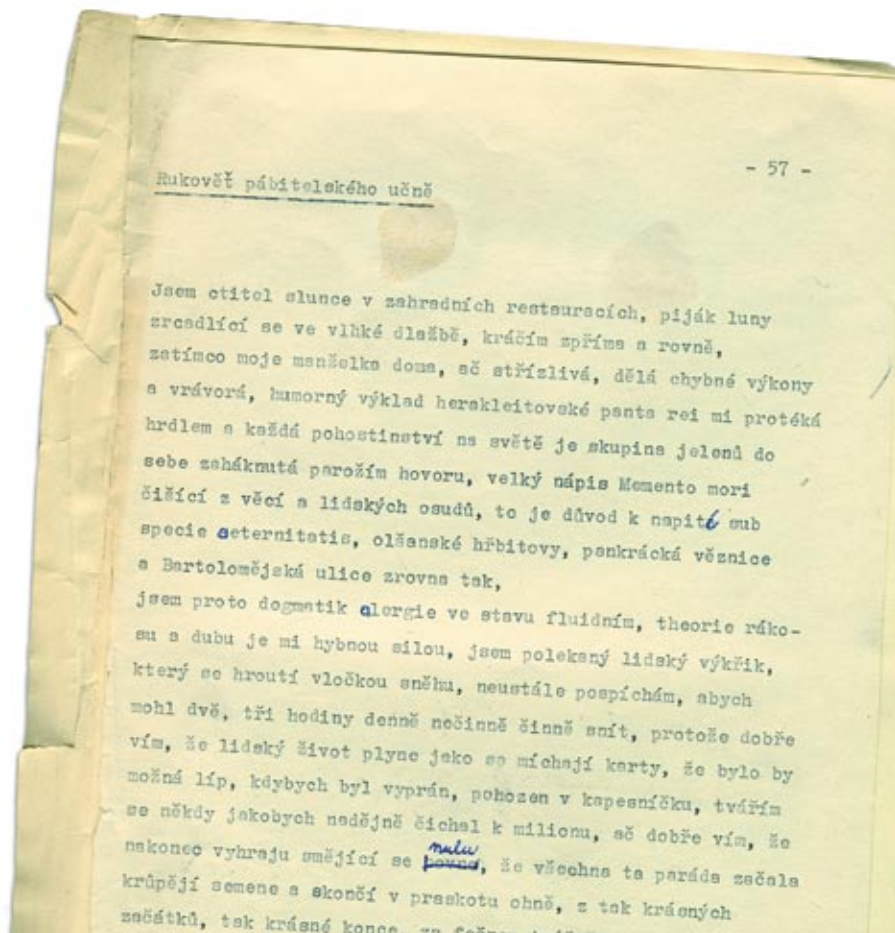
10' 23.-
12' 27.-
BIRELL
0.5 20.-

Sombrinus

annak a műtétnek, amelyet Reinhard Heydrich SS tábornokon és birodalmi protektoron hajtottak végre az ellene elkövetett merénylet után. A tél folyamán a társaság többször is visszatér az U Hofmanů-ba.

1975 tavaszán a „hrabali szerdák” ismét a Plzeňský dvůrban zajlanak. Itt jönnek össze Vladimír Boudník egykori barátai és iskolatársai a grafikai iskolából: Zdeněk Bouše, Josef Krauer, Jaroslav Rotbauer, és gombos hangszerén a jellegzetes prágai harmonikás, Pepča Čečil is gyakran játszik itt. Egy nagy nyelvi tehetséggel megáldott, fiatal svájci diáklány, a szlavista és romanista Susanne Roth is felbukkan Prágában. Hrabal alkotásainak későbbi fordítóját és tolmácsolóját Václav Meneš hozza el a sörözőbe.

A „hrabali szerdák” a Letnán, néhány rövidebb megszakítással, az egész évtizedben, a nyolcvanas évek elejéig kitarítottak. Volt, hogy csak néhány barát jött össze, de néha húsznál is többen. A társaság sokféle embert vonzott, akik nem csupán Prágából, hanem az ország különböző vidéki városaiból, sőt Európából is ideutaztak. Nemcsak rengeteg sört fogyasztottak el, de a különféle akciók, kezdeményezések ötlete is itt merült fel először, amelyeket aztán innen gombolyítottak tovább, beleértve Bohumil Hrabal Boudníkról szóló szövegeinek bemutatását is.

Meryt a poveselich hudech 35

Stal jsem se...

i do oka
i, teprve
v brejlích
ted' saje

pod nos,
ten prejt
mal jsem
kou divá
sklenici
vepřový
ten talíř
na stůl,
to teply
m na ty

Ikly, za-
ost, mo-
stin: „Je
m toahu
matit to
rájel si
rétu po-
il: „Dě-
vát, lidí
at, táá-
řikačka,
si dísky
oro půl

py tam
„Nechte
žela, až
cik cak

PRÁGA – Krušovicei söröző, avagy Brčálka, azaz Zelená laboratoř (ma Švejk étterem)

ŠIROKÁ 118/20.

„A Brčálkának nevezett krušovicei söröző, vagyis a Zöld laboratórium, régebben U Háku zajos magányában (19)86. március 9. napján, vasárnap estefelé, az ötödik korsó tizenkettes sör mellett a kortárs prágai iróniáról folyó vita közben, eszembe jutott két mondat: Úgy teszek, mintha tudnám, hogy semmit sem tudok... Boldog vagyok, amikor felbosszanthatok valakit...”¹

Életének utolsó, több mint tíz évében Hrabal a vasárnap késő délutánokat ebben a sörözőben töltötte tizenkettes Krušovice sör mellett üldögélve (öt óra körül érkezett egyenesen a kerskói vikendházból). Brčálkának (Méregzöldnek) azért nevezték, mert a vendéglő homlokzatának földszinti része kifejezetten zöld, haragoszöld színnel volt kifestve, Zelená laboratořnak (Zöld laboratóriumnak) viszont azért, mert a környékbeli irodák és üzemek hivatalnokai be-beszaladtak ide munkaidőben (miután főnöküknek azt jelentették, hogy elugranak a laborba) egy felesre a zöld erősítő likőrből, és végül U Háku-nak (A kampóhoz) azért, mert közvetlenül a bejárata mellett egy hatalmas vaskampó karja meredezett, amelynek segítségével a sörshordókat eresztették le a pincébe.

A nyolcvanas években és a kilencvenes évek elején az ablak melletti hátsó nagy asztalnál találkoztak Hraballal festő- és képzőművész barátai, de más művészek is. Hrabal rendszeres asztaltársa volt például Karel Marysko, Karel Chaba, Jaroslav Hořánek, František Dvořák professzor, Milan Albich, Oldřich Hamera, Zdeněk Bouše, Karel Žáček jogi doktor² és sokan mások; a fiatalabb generációból később Václav Kadlec, Tomáš Mazal, Zdeno Pavelka,³ és az emigrációból hosszú huzavona után (a múlt század kilencvenes éveinek elején) hazatérő Vlasta Třešňák⁴ is. A nyolcvanas évek második felében Hrabal ide hozta el szövegeinek kéziratát további átírások végett (és nemcsak a saját kedvéért – mivel ekkor már hivatalosan működött Václav Kadlec Pražská imaginace nevű szamizdat kiadója), és a kilencvenes évek elején a *Dopisy Dubence (Levelek Áprilkának)* címmel kötetbe foglalt új, kisebb írásokat, amelyek rendszerint a hétvégén születtek Kerskóban, és Václav Kadlec kiadója, a Pražská imaginace már másnap megjelentette őket negyven példányban. A következő kedden, az Arany Tigrisben zajló szokásos találkozónkon Bohumil Hrabal ezeket a nyomatokat osztotta szét a barátai között, gondosan aláírva.

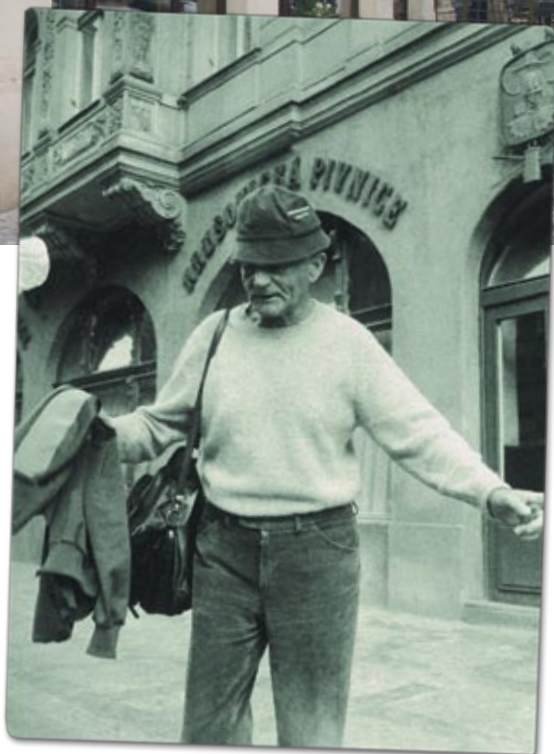
A vendéglő hírneve és látogatottsága azonban a kilencvenes évek elejétől hirtelen zuhanni kezdett, sűrűn váltakoztak a tulajdonosok, akik gyorsan akartak sok pénzt keresni a külföldi vendégeken az Óvárosnak e jövedelmező pontján, így hát a söröző és a környék helyének szelleme lassan elillant. *„És azután [...]”* írja Hrabal 1992 szeptemberében,

¹ Bohumil Hrabal: *Ze zápisníku zapisovatele (Egy jegyzőkönyvvezető jegyzetfüzetéből)*. In: SsBH, 18. kötet, 7. p.

² Karel Marysko költő; Karel Chaba festő; Jaroslav Hořánek grafikus; František Dvořák művészettörténész professzor; Milan Albich festőművész; Oldřich Hamera grafikus, festő; Zdeněk Bouše képzőművész; Dr. Karel Žáček jogász. – *A ford.*

³ Václav Kadlec szerkesztő, kiadóvezető; Tomáš Mazal író, monográfus; Zdeno Pavelka újságíró. – *A ford.*

⁴ Vlasta Třešňák író, dalszerző, énekes. – *A ford.*

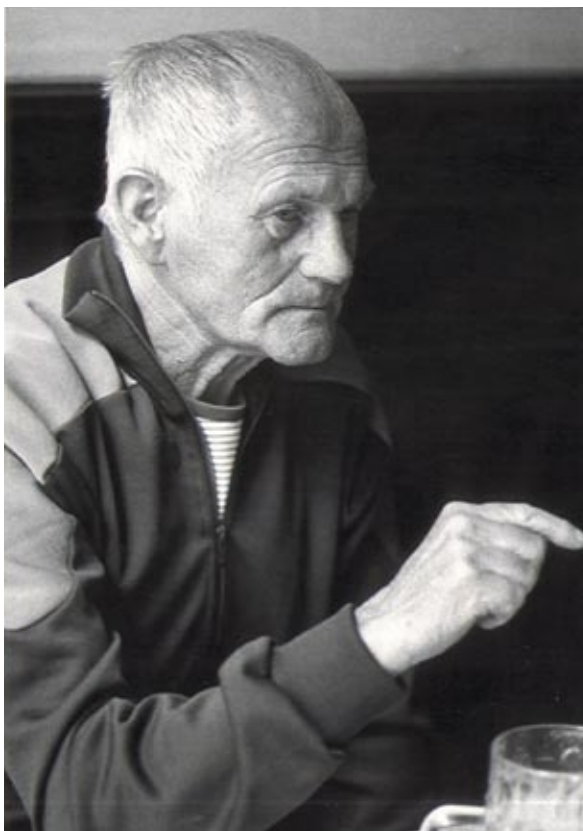

KRUŠOVICEI SÖRÖZÖ (MA ŠVEJK ÉTTEREM)

HRABAL A KRUŠOVICEI SÖRÖZÖ ELŐTT

„[...] elballagtam az U Hákuba, a Méregzöldbe, a Zöld laboratóriumba, ahol a krušovi-
cei sör helyett most savanyú tizenkettes smíchovit csapolnak, darabját huszonöt koro-
náért... Csak ültem és néztem ki az ablakon, ahogy elkezdett cseperegni, és a Širokán, a
volt Josefskán, villogtak a színes esernyőcskék, az utcán három csíkos elötetű, amelyek
Párizsra emlékeztetnek. Vendégek nincsenek, a törzsvendégek jó régen elmentek már,
még a tavasszal... néhány külföldi csupán...”⁵ Épp ezért nem is csoda, hogy Hrabal társa-
sága áttelepszik előbb az U Hynků (Hynekékhez) étterembe, majd az azt „helyettesítő”
U Novinářů (Az Újságírókhoz) vendéglőbe a szomszédos Pařížská utcán – mindkét étter-
met közös barátunk és Hrabal pártfogója, Jiří Rejthar üzemeltette –, hogy aztán később, a
keddi napokhoz hasonlóan vasárnap esténként is végleg az Arany Tigrisben üljön össze.

A kilencvenes évek második felétől a Krušovicei söröző, azaz Brčálka, vagyis U Háku
a „Régi prágai Švejk étterem” elnevezésű új gasztronómiai koncepció franchise rendsze-
rének keretében felvette a „Švejk restaurant” nevet, és Pilsner Urquell csapolt sör mellett,
a „jó öreg Osztrák–Magyar Monarchia” kulisszái között, elsősorban a külföldi vendégek
összpontosít.⁶

HRABAL A VENDÉGLŐBEN

⁵ Bohumil Hrabal: *Epilog (Epilógus)*. In: SsBH 14. kötet, 88. p.

⁶ 2016 nyarán luxusbutikot találunk a helyén. – *A ford.*

● PRÁGA – U Hynků söröző

ŠTUPARTSKÁ 598/6.

1991-ben Kristián Hynek operatőr és Jiří Rejthar vendéglős közösen megalapították a HYRE elnevezésű társaságot, és a Štupartská utca 598/6. szám alatti ház földszintjének egyik helyiségében – amelyet K. Hynek nyert el a reprivatizáció során, és ahol már jóval ezelőtt kicsi és meglehetősen szűk borkimérést üzemeltetett

egy társaság – megnyitottak egy szintén nem túl nagy sörözőt. Működéséről kizárólag a „vendéglátós” Jiří Rejthar gondoskodott.

A sörözőben hamarosan a legkülönbözőbb művészek bohém társasága kezdett el gyülekezni: ez mindenekelőtt Jiří Rejthar érdemének tudható be, aki közismert volt jószívúságáról, vendégszeretetéről és türelméről a vendéglői számlák átmeneti pénzügyi nehézségek miatti késedelmes fizetése iránt. Mindennapi vendégnek számított itt a festő Zdeněk Holub, Mirek Sádovský és Zdeněk Bouše, a költő Petr Kabeš, a filozófus Ivan Dubský, az építész Vladimír Labský, a harmonikás Pepča Čečil. A sörözőbe olyan énekesek is eljártak, mint Vlasta Třešňák, alkalmanként Karel Kryl és Vladimír Merta. A rockerek sem hiányoztak, akiket Michal Pavlíček és David Koller képviselt, Karlinból eljöttek a roma zenészek és barátaik a nagy Korman családból, hiszen Rejthar védnökségével különféle ünnepségek, filmfelvételek és rendszerint másnap késő délutánig tartó szilaj dorbézolások zajlottak itt.

Valamikor 1992 nyarán, amikor a Široká utcai Krušovicei söröző (Brčálka vagy Zelená laborať) új tulajdonost kapott és kezdett átalakulni a külföldi turisták igényeinek megfelelő étteremmé, Bohumil Hrabal vasárnapi társasága átköltözött az U Hynků vendéglőbe. Kezdetben a Hrabal-társaság (B. Hrabal, V. Vodička, V. Kadlec, O. Hamera, J. Šmoranc, T. Mazal, I. Kott, Z. Pavelka és mások) csak vasárnap késő délután gyülekezett az U Hynkůban, egy idő elteltével aztán minden kedden is. Hrabal kedvéért mások is eljöttek Hynekékhez. František Dvořák professzor, a festő Josef Jíra; olykor-olykor itt itta meg egy-egy pohár sörét Hana Hegerová; prágai tartózkodása idején ki nem hagyta volna a látogatást a velencei Sergio Corduas professzor; Svájcból eljött Hrabal fordítója, Susanne Roth; Párizsból Věra Cais (aki 1993-ban Prágában forgatta a Túlságosan zajos magány című filmet Philip Noiret-val a főszerepben) és az Egyesült Államokból Jaroslav Kyncl is (ő egyszer Hrabal születésnapjára ünnepségére egy fiatal amerikai bölény combját szállíttatta ide és készítette el Rejtharral, a vendéglőssel).

„Csütörtök van, tegnap az U Hynkůban ültem, szörnyű hideg volt, mivel áttörték a falat és az ajtó körül hideg habarccsal húzták be, mondom, olyan itt, mint a Špilberkben,¹ ültem itt ebben a kriptában, lapozgattam a könyvet, amit Vodička úrtól, a Divadlo na Zábradlí nyugalmazott igazgatójától kaptam, Jan Lukas fotóinak könyvét, aki fényképekkel egészítette ki Franz Kafka szövegeit, a regény címe Amerika, úgy két órát ültem ebben a hideg kamrában és egyik kis sört ittam a másik után, ilyen hidegben akkor volt utoljára részem, amikor Az Örökkévalóság Gátján laktam [...] és akkor kitérültek az ajtók [...] és a nyitott ajtóban megjelent egy rokkantkocsi, amelyben az esztéta és filozófus Ivan Dubský ült [...] és megkérdeztem tőle félénken, vajon igaz-e, hogy Nietzsche Torinóban halt meg a század végén... és Ivan csöndben közölte, hogy nem, de nyolcvankilencben borult el az agya, mikor

¹ A Špilberk híres-hírhedt várbörtön volt Brnóban. – A ford.

látta, hogy a főtéren hogyan veri halálra a lovát egy kocsis, Nietzsche sírt és átölelte a lovacskát, de az már ki volt terítve.”²

A söröző hírneves atmoszférája a művészek figyelemre méltó szimbiózisával egyetemben, amelyet bármelyik prágai söröző vagy étterem megirigyelhetett volna, aránylag hamar szertefoszlott. A ház tulajdonosa 1995-ben más típusú vállalkozás mellett döntött. Az épület egy része szállodává alakult, a söröző pedig a hotel amerikai stílusú éttermévé. A bohémek társasága visszavonhatatlanul szétszéledt. Hrabal ezután rövid ideig az Újságírók Klubjának éttermében találkozgatott barátaival a Pařížská és a Jáchymova utca sarkán, amelyet Jiří Rejthar üzemeltetett kárpótlásul, hogy aztán keddenként végérvényesen lehorgonyozzanak az Arany Tigris sörözőben, a „kis agancs alatt”.

TOM MAZAL, EUGEN BRIKCIUS,
KAREL KRYL, JIŘÍ REJTHAR ÉS KAREL MOUDRÝ

² B. Hrabal: *Ubili koníčka ubili (Mögöltkék a lovacskát mögöltkék)*. In: SsBH, 14. kötet, 241–243. p.

HRABAL ÉS A HARMONIKÁS ČEČIL AZ U HYNKŮ-BAN, 1993

HRABAL, SERGIO CORDUAS ÉS JIŘÍ REJTHAR

● PRÁGA – az Arany Tigris söröző

HUSOVA 228/17.

A Husova utca 228/17. szám alatt az Arany Tigris (U Zlatého tygra) nevet viselő ház, amelyben ma a világszerte ismert pilzeni söröző található, valószínűleg a XII. század eleje óta áll ezen a helyen. A Dominikánská utca (amelyet csak később neveztek át Husovára), a középkorban igazán fontos üdőere lehetett az itteni városi életnek, az egyik ház lakói között például ott találjuk Pogyebrád Györgyöt is. Az innen néhány lépésre álló Szent Egyed-templom – amelynek helyén román kori szentély állt – 1339–1371 között épült, később a dominikánusok a barokk szellemiségének megfelelően építették át. (Nepomuki Szent János is itt tevékenykedett kanonokként.) A román korról ma a templom oldalsó homlokzata és a 228/17. számú ház portáljának az Arany Tigrisbe vezető bejárati boltíve tanúskodik.

Az Arany Tigris nevű ház eredetileg egy olyan épületkomplexumhoz tartozott, amelyben Prága egyik legértékesebb műemléke, a Kunštáti és Poděbrady-i Urak Palotája (Palác pánů z Kunštátu a Poděbrad) is található. A szóban forgó polgárház 1429-ben említi először írásos forrás, az építmény ekkor az U Kopáče nevet viselte, s egy Hanuš nevű késkereskedő tulajdona volt. Ez a ház akkor már legalább kétszáz éve állt. Nem lehet pontosan megmondani, hogy mikor építették át előbb reneszánsz, majd barokk stílusban, a XVII. vagy talán a XVIII. században. A modernizáció azonban a ház teljes homlokzatán meglátszik, és mindmáig ebben az állapotában létezik. Az építész, aki az átalakítást végrehajtotta, nem tobzódott a barokk görbék gazdagságában, inkább a szegény kapucinus-barokk mértéktartó külsejét kölcsönözte a homlokzatnak. Az egyetlen, ami a házon figyelemre méltó, az arany tigrist ábrázoló dombormű, amely az eredeti román portál fölött lépked, erről kapta a ház új elnevezését, az Arany Tigris. (De „Poroszkálónak” is gondolhatnánk, mert ahogy lábtartásából látható, másképp lépdél, mint általában a macskaféle ragadozók.) A XV. században a házat még U Kraftů (Kraftékhoz), később pedig U Černého lva (A Fekete Oroszlánhoz) néven nevezték. A Fekete Oroszlán nevet valószínűleg az akkori házjegyről kapta.

Az Arany Tigris két, nem túl nagy földszinti boltíves helyiségében nem mindig működött söröző. Eredetileg ugyanis a cseh nemzeti újjászületés szempontjából meghatározó jelentőségű kávéház volt. Egy cseh publicistától, K. V. Zaptól (1812–1871) nemcsak azt tudjuk, hogy 1835-ben „irodalmi kávézó” működött itt, hanem azt is, hogy az Arany Tigris épületét a kávéház bérlője, Schoch neve alapján U Šochů-nak hívták. K. V. Zap megemlíti még, hogy a Dominikánus utcában az Arany Tigrisben vagy U Šochůban cseh, német és francia folyóiratok és újságok sokaságát olvashatták annak idején. A törökösen főzött kávé kívül a vendégek különböző folyóiratokat is kézbe vehettek – a *Česká včela*, a *Květy*, a *Vlastimil* számait, a külföldi periodikák közül pedig az *Europát* és az *Augsburger Allgemeine Zeitungot*, amelyeket az osztrák cenzúra engedélyezett. A német lapok a lengyel forradalomról is hírt adtak, ezért gyakran keresték és szorgalmasan olvasták őket, hiszen Prágában sokan tekintettek rokonszenvvel, barátsággal a lengyelekre. Nem csoda hát, hogy a kávézó afféle olvasóteremmé vált, ahol a cseh nemzeti újjászületés neves alakjai értesülhettek a legújabb európai eseményekről. Mindennapos vendég volt itt Karel Hynek Mácha, a romantika kiváló költője (időnként társnője, Eleonora Šomková is vele tartott), a próza- és drámaíró Josef Kajetán Tyl, a nagy történész és politikus, František Palacký, Karel Sabina és František Ladislav Čelakovský költők, a szerkesztő Václav Filipek, J. S. Tomiček és mások. A kávéházba számos hazafi is be-betért a közelben működő Kramerius-féle¹ Česká expedice kiadóból, ahol

AZ ARANY TIGRISHEZ SÖRÖZŐ BEJÁRATA

HRABAL A SÖRÖZŐ KAPUJÁBAN, 1978

a *Krameriussovy c. k. vlastenecké noviny* (*Kramérius cs. k. Hazafias Újság*) is megjelent. A diákokat idecsalogatta a női kiszolgálás, a kártyajáték, az énekszó, és az ajtó melletti polcra kölcsönvehető pipák. Ez mind hozzájárult ahhoz, hogy itt alakulhasson ki a cseh nemzeti újjászületés egyik legjelentősebb társasága. A lengyel forradalom idején az Arany Tigrisben vagy U Šochûban gyűltek össze a diákok, és itt készültek a Metternich-féle abszolutizmus megbuktatására (1848).

1854-ben a ház tulajdonosa Josef Mieger orvos és Johanna nevű testvére lett, akik a ház földszintjén sörözőt nyitottak a kávéház helyén. A sört az 1842-ben újonnan alapított Píizeri Városi Sörgyárból szállították, és feketére zománczott pintes agyagkupákba csapták. Egy pint 18–20 krajcárba került. A prágaiak a feleségeikkel jártak ide, de a sört a hölgyek számára átöntötték az agyagkorsóból pohárba, hogy ne közvetlenül a kőedényből igyanak, mivel az akkori szokások szerint ez illetlenségnek számított. A seritalt a mély, hideg pincehelyiségben tárolták. A XX. század első felében az Arany Tigris söröző hírneve nőttön-nő, és ismertté válik az országhatárokon túl is.

„Egyszer hivatalos látogatásra Csehszlovákiába érkezett Herriot francia miniszterelnök, aki tudott csehül. Amikor találkozott az első köztársaság politikai és hivatali életének képviselőivel, kifejezte azt a kívánságát, hogy szívesen meglátogatna egy cseh sörözőt. Elkísérte őt egy osztályvezető is, aki az utca sarkán mindenkinek fél kiló meleg tokányt vásárolt, és belépett az Arany Tigrisbe. Skořepa úr, a vendéglős előhozta az „ezüstműt”: a tányért, a villát és a kést, aztán csak arról gondoskodott, hogy a korsó legyen mindig fülig telecsapolva a vendégnek úgy, hogy elég legyen csak megérinteni, felemelni és kiinni. Herriot eszik és iszik, szétnéz és a szemben levő asztalnál felismeri egy hivatali ismerősét. Felemeli a korsót, koccint az egészségére a levegőben, és odasúgja a kísérőjének: „Az ott az egyetemi professzor Hoetzel, az alkotmány megalkotója, de ki ül mellette?” Az osztályvezető, egyben sörivő, és az Arany Tigris törzsvendége válaszol: „Az egy borbélymester a Husova utcából.” Herriot eszik és iszik tovább, lehajol és odasúgja: „Na és ott ül az országgyűlés elnöke, Malypetr, de a mellette levőt nem ismerem.” A kísérője visszasúgja: „Ő egy mázóoló mester a Melantrich utcából.” Herriot az ablak felé int a levegőben a korsójával, és ezt suttozza: „Ott ül az igazgatási bíróság elnöke, a mellette ülőt nem ismerem.” A kísérője így válaszol: „Őt én sem ismerem.” Ekkor a szomszédjuk közbeszól: „Az ott egy művésznök és temetési lámpákat készítő iparos a Malá Karlovkáról.” Herriot megkérdezi a szomszédját: „És maga, kérem, kicsoda?” A szomszéd koccint a poharával és így válaszol: „Én egy ház-mester vagyok a Skořepka utcából.” A francia miniszterelnök Herriot erre kijelenti: „Uraim, tévedés történt. Az igazi demokrácia nem Franciaországban van, hanem itt.”²

A söröző a háború után is megőrizte demokratikus arculatát, amikor a ház és a söröző tulajdonosa František Skořepa lett, aki csaposként is dolgozott. Baráti társaságok tagjaiként üldögéltek itt az élvonalbeli cseh színészek és énekesek – Zdeněk Štěpánek és Rudolf Deyl, a baritonista Václav Bednář, vagy a történész V. V. Štech. Még később a kitűnő píizeri sör kedvéért ide járt a cseh színművészet legendás alakja, Jan Werich Bohuř Záhorskýval együtt, valamint a színészek új nemzedékének több képviselője.

Az Arany Tigrisben a múlt század hetvenes éveitől a kilencvenes évekig rendszeresen összeülő újkori baráti társaságok közül feltétlenül meg kell említeni az Arany Prága asztaltársaságot, amelynek tagsága széles spektrumban foglalta magába a különböző művészeket, festőket, képzőművészeket, szobrászokat, fotóművészeket – de ugyanúgy a filme-

¹ Václav Matěj Kramérius (1753–1808) író, az újkori cseh újságírás megteremtője, kiadó. – *A ford.*

² B. Hrabal: *Bohumil Hrabal uvádí (Bohumil Hrabal bemutatja)*. In: SsBH, 16. kötet, 78. p.

seket, az orvosokat, a közgazdászokat és más szakemberek egész sorát. Bohumil Hrabal a törzsvendégek közé tartozott: ő volt az, aki az Arany Tigris sörözőt a XX. század második felétől kezdve talán a leginkább híressé tette. Hiszen a könyveit, amelyekben az Arany Tigris neve sok helyen előfordul, a világ több mint harmincegy nyelvére fordították le. Hrabal kedvéért nagyon sok ember járt ide, számtalan hazai és külföldi, sőt távoli országokból érkezett olvasója jött el, hogy aláírassák vele a könyveit.

Mindenki szeretett volna legalább pár szót váltani Hraballal, megszorítani a kezét, megcsodálni a helyet, ahol a világszerte ismert író az ihletét merítette a „zajos magányból”. Az Arany Tigris sörözőt ma valamennyi külföldi útikönyv megemlíti, a látványosságoknak kijáró csillagok sokaságával kiemelve, akárcsak a gízai piramisokat, pontosan megjelölve még az asztalt is, ahol Hrabal üldögélt – hasonlóan a prágai Arco kávéházhoz, ahová Franz Kafka, Franz Werfel és más prágai német írók jártak, vagy a havannai Floridita bárhoz, ahol Ernst Hemingway iszogatta kedvenc daiquirijét.

*„Ülök az Arany Tigrisben, a papír söralátéttel játszadozom, és megint és ismét nem tudok betelni az embléma látványával, két fekete tigris pörög az ujjaim között, mint mindig, most is önkéntelenül számárfület csinálók a számlára, először egyet, aztán még egyet, a harmadik sör után a harmadikat, és végül a negyediket, néha, amikor az első sört Bohouš hozza ki nekem, fehér pincérzekéből fehér papírcsikot vesz elő, és mosolyogva már előre számárfület hajt rá, társaságban ülök, bárhová ülök is le, ott van az én társaságom, ez az én szertartásom, de nemcsak az enyém, hanem mindazoké, akik bejönnek sörözni, az asztalnál ülök társaságot alkotnak, beszélgető társaságot. Amolyan kocsmaszertartásról folytatott diskurzusok ezek, diskurzusok, melyek közben az ember azáltal, hogy beszél, megszabadul a napi feszültségektől, vagy egyszerűen csak locsog [...] néha csak ülök és konokul hallgatok, egyáltalán már az első sörnél a vak is láthatja rajtam, hogy rühellek válaszulni bármiféle kérdésre, annyira várom az első kriglit, így aztán eltart egy ideig, amíg alkalmazkodom a kocsmá zsarnoki lármájához, amíg ráhangolódom a sok emberre, a sok dumára [...]”*³

Az Arany Tigris söröző Hrabal számára nem csupán a barátokkal való rendszeres találkozási színhelyévé vált (leggyakrabban a hátsó, kisebbik helyiségben a „kis agancs alatti” asztalnál üldögélt velük), de egyfajta irodaként, alkotó műhelyként és pihenő helyként is szolgált. Az évek során az ő kedvéért járt ide például a filozófus Karel Kosík és Ivo Tretera, a történész Karel Bartošek, Jaroslav Kladiva és Milan Hübl, a költő Karel Marysko, a zenész Jaroslav Ruis, Vladimír Vodička, a Divadlo Na zábradlí (Színház a Korláton) alapító igazgatója, az irodalomtudós Milan Jankovič és Radko Pytlík, a régebbi barátok a libeňi időkből: Zdeněk Šmoranc és Stanislav Vávra költők, a grafikus Oldřich Hamera, Milan Albich és Vladislav Merhaut, a múlt század kilencvenes éveinek legelejétől pedig rendszeresen Ivo Krobot rendező és Ivan Kott, a könyvkiadó Václav Kadlec, Tomáš Mazal (e sorok írója) és sokan mások. Hrabal miatt időnként a drámaíró Václav Havel is elment a Tigrisbe. A söröző újkori történetének valószínűleg legismertebb látogatására 1994 januárjában került sor, amikor egyazon asztalnál foglalt helyet Bohumil Hrabal író, Václav Havel cseh köztársasági elnök és az Egyesült Államok elnöke, Bill Clinton, a szomszédos asztalnál pedig Madeleine Albright, az USA külügyminisztere és John Shalikashvili tábornok, az USA vezérkari főnöke ült.

³ B. Hrabal: *Kdo jsem (Ki vagyok)*. In: SsBH, 12. kötet, 226–227. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Ki vagyok*. In: *Egy osztályismétlő emlékezései*. Ford: Körtvélyessy Klára. Európa, Budapest, 2001, 253–254. p.)

HRABAL A KOCSMÁBAN MESÉL, 1975

A hely specialitásának a roston sült sertésszeletet tartják, amelyet krumplis bundában, káposzta salátával körítve szolgálnak fel. Azt, hogy ízletes, Bill Clinton is tapasztalhatta, aki látogatásakor váratlanul rendelt belőle. Az Arany Tigris söröző megőrizte eredeti, ódon jellegét: a boltíves történelmi termekben kilencven százalékban ma is hazai „törzsvendégek-ből” álló, egyedi atmoszférát teremtő közönség jár össze. „Hrabal asztalánál” a hátsó kis helyiségben, a „kis agancs alatt” máig minden kedden találkozik az író egykori társasága, akik közül említsük meg František Dvořák professzort, Vladimír Vodičká, Jaroslav Šerýchet, Ivo Krobotot, Vladislav Merhautot, Jan Škodát, Ivan Kottot, és az időnként megérkező dalszerző és festő Vlasta Třešňákot. (Třešňákot a disszidenseknek nevezett ellenzékiek ténykedésének időszakában, a múlt század nyolcvanas éveinek elején a titkosrendőrség mint „chartistát”⁴ és az állam ellenségét az Asanace (Aszanáció) elnevezésű akció keretében tartóztatta le, és az Arany Tigris sörözőből egyenesen az előzetesbe hurcolta. Hasonlóan ahhoz, ahogy J. H. Týnecký leírása szerint a nemzetébresztő hazafiakat fogták el ugyanitt 1848-ban.)

⁴ A Charta '77 néven ismertté vált polgárjogi nyilatkozat aláíróját. – *A ford.*

HRABAL AZ ASZTALFÖN

HRABAL AZ ARANY TIGRISBEN VÁCLAV HAVELLEL ÉS BILL CLINTONNAL, 1994

● PRÁGA – Bulovka egyetemi kórház

BUDÍNOVA 67/2.

1996. december 4-én Bohumil Hrabal bevittette magát Kerskóból a Bulovka Kórház Ortopédiai Klinikájára, ahová előző nap teljes kivizsgálást kért. Az utolsó esztendőiben elmélyült a magányosság-érzése, a mániás depresszió tünetei léptek fel nála, melyek talán még elviselhetlenebb nehézséget okoztak neki, mint mozgásszervi problémái. „Beragadtak” a lábai, mint mondogatta, a járás egyre inkább nehezezőre esett, mégis reggelente nap mint nap kibuszozott Kerskóba, délután pedig vissza. Ráadásul az előző hétvégi napon állítólag túl sokat ivott a „vizecskéből” (így hívta a vodkát), földre esve beverte a lábát és az oldalát a kályha sarkába. Amikor másnap meglátogattam a kórházban, konokul meredt maga elé és azt mondta: *„Ez karateütésként ért! Erre nem számítottam. Rettenetes, de megvan a maga logikája. Ez a vég. Innen már nem jutok ki.”* Pár nap múlva, amikor hozzászólt a kórházi környezethez, e szavakkal üzent barátainak: *„Hangolom magam a halálra. Hangolom magam a halálra, ahogy a rádió keresőjével állítja be valaki az állomást.”* Voltak napok, amikor beszélgetésekbe merülve „elosztogatta magát”, és voltak napok, amikor csak komoran leírta nekünk az ötödik emeleti kórházi ablakból nyíló, bámulatosan melankolikus képet, rálátással a libeňi temetőre. Elérkeztek a karácsonyi ünnepek, és Hrabal továbbra is a kórházban maradt. A rendszeres étkezés, a józan életmód, a pihenés – és semmi nyugtalanító belgyógyászati lelet –, mindez bizonyos optimizmussal töltötte el a kezelőorvosát. Egy találkozás alkalmával azt mondta nekünk: *„Hrabal úr, bár nehezen mozog, rendben van, a fájdalmaiknak, különösen a téli időjárás múlásával, szünniük kell majd, és az állapota javulni fog. Annyit megtehetünk érte, hogy megpróbáljuk itt tartani a téli hetek idejére, aztán hazaengedjük. Pihenje csak ki magát nálunk.”* Amikor felvetettük, hogy talán jó lenne valamilyen intenzívebb rehabilitációt is elkezdeni Hraballal, minthogy körbesétálják vele az ágyat, ez volt a válasza: *„Nézzék, az ő korában ez inkább nehézségeket okozna neki, és az eredmény sem lenne olyan... És ki tudja, hogy ez nem az utolsó tele-e.”*

E szavak eléggé megrémítettek minket. És Hrabal teljesen felhagyott a mozgással, állítólag fájdalmat okozott neki a járás. Végül az ételt is az ágyába hozatta, bár reggelizhetett, ebédelhetett és vacsorázhatott volna a fekhelyétől két lépésnyire álló asztalnál is. 1997 januárjának közepén jártunk. Állapotát nehezen lehetett volna akutnak nevezni, s ez kizárta további kórházi tartózkodását. Január utolsó hetében Hrabal elkezdett szorongani, hogy talán hamarosan kiengedik, hogy biztosan a Kladruby-i rehabilitációs intézet várja majd őt, és ki tudja, mi minden még. *„Ez már nem nekem való. Én már mindent megcsináltam, megírtam, kiadtam, én már csak meghalni szeretnék,”* mondta a reményvesztettség kétségbeesett gesztusával. Érezhető volt, hogy pengeélen tancol az élet határmezsgyéjén. Hrabal rettegett attól, ami a kórházból való elbocsátása után következhet. Olyan téma volt ez, amelyről a kórházi látogatások alkalmával nem esett szó. *„Konec filmu”* mondta, és legyintett.

1997. február 3-án, hétfőn 14 óra 10-kor Bohumil Hrabalt holtan találták, kizuhant az ötödik emeleti kórházi szobából. A kórház hivatalos verziója úgy hangzott, hogy a tragikus zuhanás valószínűleg akkor következett be, mikor az ablakpárkányra szálló galambokat etette. A rendőrség kivizsgálta az esetet, de hamar lezárta – *„szerencsétlen baleset történt”*.

Bohumil Hrabal mentálisan teljesen rendben volt, kiugrását az ablakból nem előzte meg racionális megfontolás, sztoikusán hűvös mérlegelés: sokkal inkább valamiféle erős impulzus tette lehetővé számára, hogy legyőzze a fizikai tehetetlenséget, és véget vessen életének.

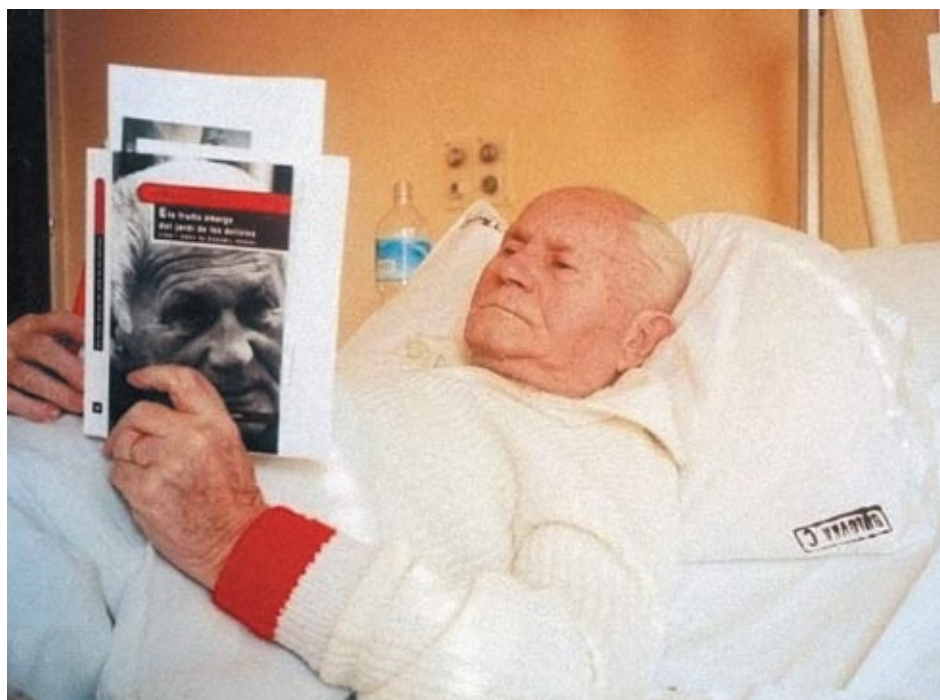

Maga Hrabal a *Krasosmutnění (Díszgyász)* című könyvében írta évekkel korábban: „[...] a félelemtől olyan könnyűvé tudtam válni, mint tavasszal, amikor megmozdult a jég, amikor a folyó megemelkedett és széttörte a jégmennyezetet és jégtáblák törtettek és egymásba ütköztek, és a peremük összezsikordult, és én álltam a parton, és figyeltem a tolongó jeget. Mindig vártam, amíg elég erőt és bátorságot nem éreztem magamban, és aztán nekifutottam, minden figyelmemet a szemembe, a lábamba és az egész testembe összpontosítottam, és ugráltam egyik tábláról a másikra, a szívem kalimpált, és én tudtam, hogy melyik jégtáblára kell ugranom, éppen csak megérintve, mert olyan kicsike, hogy máskülönben elsüllyedne velem, és úszó jégtáblák közé esni ugyanolyan, mint egy menekülő tehéncsorda közé keveredni [...] Így röpdöstem minden évben egyik úszó jégtábláról a másikra, és nem volt szabad csökkennie a sebességemnek, míg csak arról az utolsóról ki nem ugrottam a partra és a nézők szemébe nem néztem, ezt rajtam kívül senki se merte, kezem a csípőmön, nagyokat lélegeztem, hogy újra erőt gyűjtsek, és egyik úszó jégtábláról a másikra ugrálva visszatértem oda, ahonnan elindultam.”¹

Ehhez a futáshoz a folyó jégtábláin át Hrabal egyszer szóban hozzáfűzte: „...és mivel féltem ezektől a jégtábláktól, hát azt mondtam magamban, egy életem, egy halálom! És nekiiramodtam a túlpartra.” A Bulovka kórházban is, azon az 1997. február 3-i napon 14.10-kor így vált Bohumil Hrabal „könnyűvé” a félelem és a szabad szellem bátor cselekedete által, és azzal az „egy életem, egy halálom” felkiáltással legyőzte önmagát, hogy az élet túloldalára kerüljön – a halálba.²

¹ B. Hrabal: *Krasosmutnění (Díszgyász)*. In: SsBH, 10. kötet, 30–31. p. (Magyarul: B. Hrabal: *Csoda mindennap*. In: *Díszgyász*. Ford. Hosszú Ferenc. Európa, Budapest, 1998, 35–36. p.)

² Magyarul lásd még: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 19–33. p.

HRABAL A KÓRHÁZBAN, 1997

HRADIŠTKO – a temető

„Hogy örömet szerezzek a feleségemnek és magamnak, vettem a feleségem születésnapjára Hradišt-kóban egy sírhelyet, egy sírhantot ötszáz koronáért. Ide hozatom át az anyámat, a nagybácsit és apámat...” írta Bohumil Hrabal egyik levelében régi barátjának, Karel Maryskónak 1975 októberében. „*Herzlová*

*něni sírhelyét vettem meg, és több mint huszonöt éve annak a sírnak mélyén fekszik Herzlová női teste, úgyhogy nem leszünk egyedül a sírban. A temető mögött csodálatos erdő van, továbbá hársfasor, és júliusban dalolnak a fülemülék, egészen jól magam elé tudom képzelni, ahogyan ezt az éneket másvalaki hallgatja majd, nem én...”*¹

A hetvenes évek közepén, amikor a „normalizáció” nymburki képviselői hátat fordítottak az írónak, Bohumil Hrabal eredetileg Nymburkban eltemetett szüleit áthozatta a Kerskóval szomszédos falu, Hradištko temetőjébe. Sok évvel később a családi sírra a saját elképzelései alapján különös síremléket csináltatott Aleš Hnizdil szobrasszal. A motívumot egyrészt Hrabalnak azok az elgondolásai adták, melyeket Raymond Moody *Das Leben nach der Tode* (*Élet az élet után*) című könyve váltott ki belőle, másrészt Hieronymus Bosch *Látomás a túlvilágról* című képeinek reprodukciója, illetve annak egyik részlete, a *Mennybemenetel*. A képen vakító fénnel teli, zöld alagutat látunk, melyen emberek repülnek át angyaloktól kísérve. Egyesek még az örvénylő, világító alagút küszöbén, mások már az éles fény közvetlen határvonalán állnak. Az alagút végén ragyogó fényesség szimbolikáját Hrabal mint „a fény királyságát” értelmezte, teológiai szempontból ezzel helyettesítve az „Isten országa” kifejezést. Hitt valami felsőbbrendű létezésében, de istenhitéről sohasem beszélt. Bosch és Moody így kapcsolódnak Hrabal szerint egymáshoz, mintha tudták volna, „*hogy végül mindannyiunkat beszippant a zöld színű alagút, hogy átrepítsen az éles napfénybe...*”² Hnizdil plasztikájának bal oldalán egy férfikar támaszkodik a *Hrabalék* feliratú sírkő talapzatára. Napfényes napokon át lehet nézni a síremlék szemén, avagy az alagúton egyenesen az égbolt szemkápráztató ragyogásába, vagy egyszerűen csak hallgatni lehet a csendet és a madarak énekét a falu mögötti kis temetőben.

Hrabal szülein kívül Pepin bácsi is ebben a sírban nyugszik, 1987-ben öccsének, Sláveknek, és feleségének, Eliškának is ide temették az urnáját. Magán a síron semmiféle virág nem nő. Felesége halála után Hrabal a sír egész felületét apró kavicsokkal, kis kövekkel szórta be, melyeket még együtt hoztak emlékül a világtengereknél töltött közös nyaralásaikról. Hrabal azóta mondogatta és írta: „*Most nemcsak érzem, de biztos vagyok benne, hogy az életnek a dolgok túloldalán levő kataszterében járok, az örök élet kataszterében, ahonnan már végképp nincs visszaút. Olyan ez, mintha a tavaszi napba néznék, káprázat, mely kellemes, mint az imádott alkohol. Az örök élet nem más, mint ijesztően szép egyhangúság, amelyben folyton-folyvást ugyanazokat az üveghangú keringőket játsszák. A halál azután olyasvalami, ami engem már nem érint, mert a halál kellemes határ, elég, ha*

¹ B. Hrabal: *Dopis Karlu Maryskovi (Levél Karel Maryskónak)*, kelt: 1975. október 24-én, lásd a *Literární noviny* című újságban, 1997. december 2., 6. p. (Magyarul lásd még: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 257–258. p.)

² B. Hrabal: *A havran krák už nikdykrát (S a holló sem károg már)*. In: SsBH, 14. kötet, 184. p.

az ember lehajtja a fejét és bemegy oda, ahonnan születésekor kijött [...]. Ez a világ már számomra is elveszett, és én visszamegyek oda, ahol még sohasem voltam.”³ A kilencvenes években Hrabal mesélte nekünk az U Hynkū kocsmában, ahol abban az időben rendszeresen összejártunk: „Azt, hogy a sírunk Hradištkóban van, tudják. Ha majd én is meghalok, engem is temessenek oda. Kotorják félre a felső földréteget, aztán beleütköznek egy amolyan nehéz tölgyfaládába. A láda fedelén POLNÁI SÖRGYÁR felirat van. Nyissák fel a fedelet, és ott vannak elhelyezve az urnák. Egy közönséges ládában, amelyben valamikor üveges söröket tartottak. Hát mondják meg nekem, nem csodálatos, amikor az ember földi maradványai egy sörösláda végzik? Ennél szebbet nem is kívánhatnak maguknak. Aztán zárják le megint a ládát és szórják rá a földet. Így legyen.”⁴

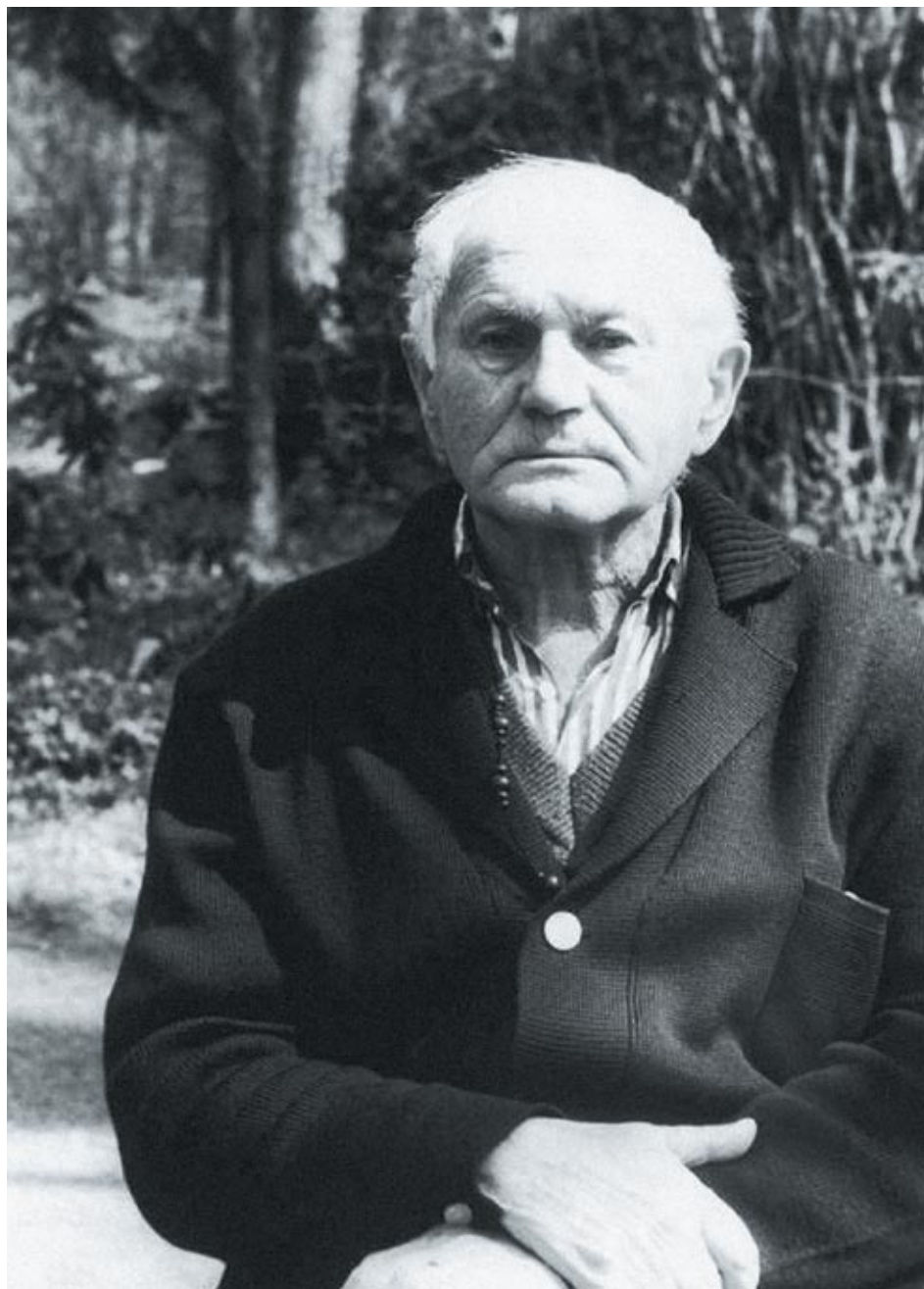
Amikor Hrabal 1997. február 3-án meghalt, és március 28-án (meg nem ért 83. születésnapján) hamvait műanyag urnában a hradištkói sirba helyezték, a valóság némileg másképp festett. A tölgyfaláda régen elkorhadt (vagy valaki korábban kidobta), majd az urnával és egy kis faragott macskafigurával együtt valaki a jelenlevők közül odarakott még egy üveg sört, egy félig kiivott nymburki „postřižinské” tízest. A hradištkói temetőben a környező sírkövekről le lehet olvasni néhány olyan ember nevét is, akiket a kerskói erdőségben játszódozó Hrabal-könyvekből ismerünk. Bohumil Hrabal nyughelye, utolsó lakcíme napjainkban egy jelzett turistaút része, számos hűséges olvasója gyakran látogatja, nemcsak a belföldiek, hanem a külföldiek is. A sirra helyezett ajándékok pedig arról tanúskodnak, hogy őrzi őt az emlékezet, s változatlanul jelen van...

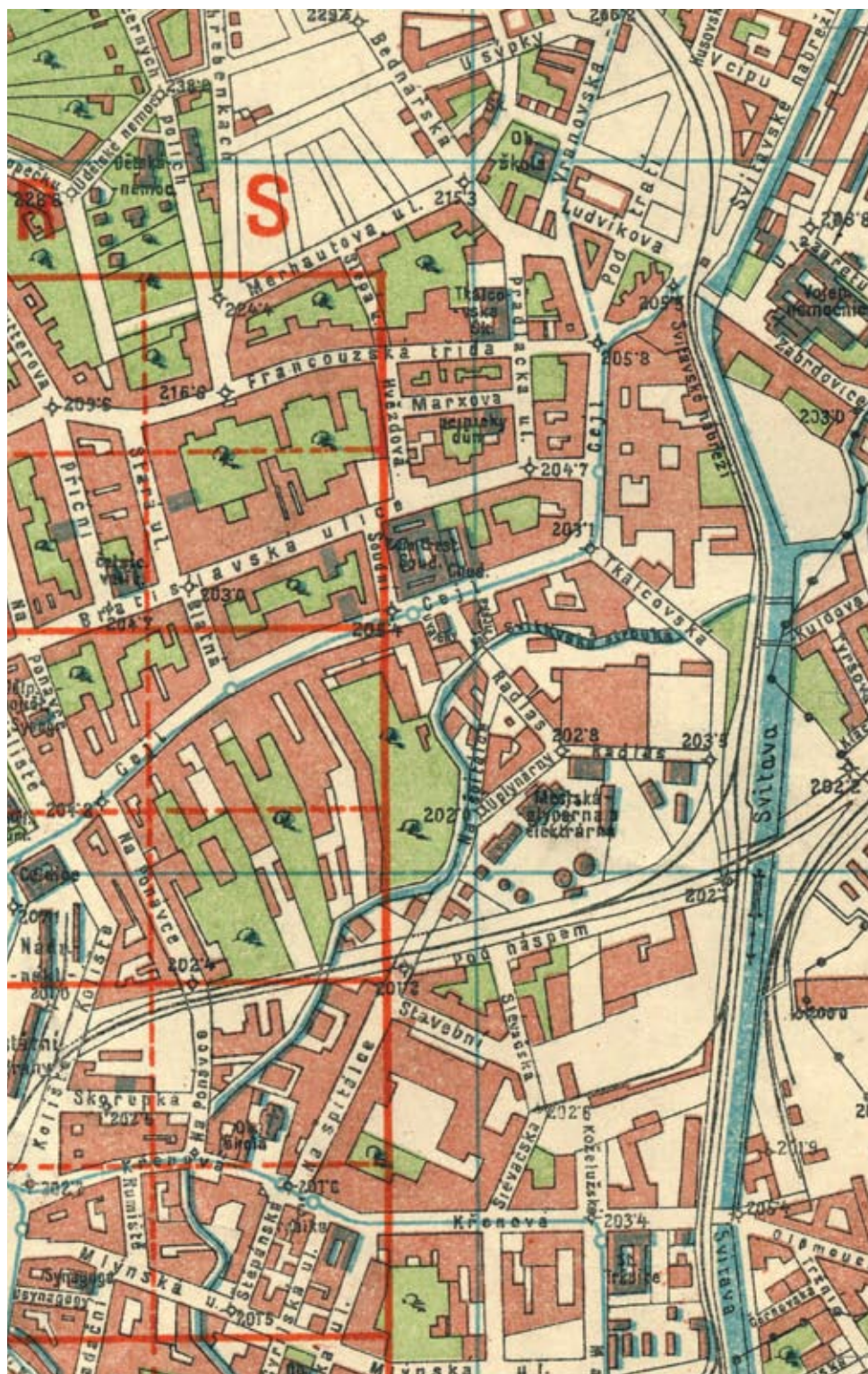

AZ ELÁRVULT ÍRÓGÉP KERSKÓBAN

³ B. Hrabal: *Kdo jsem (Ki vagyok)*. In: SsBH, 12. kötet, 225–226. p. (Magyarul: *Ki vagyok*. In: B. Hrabal: *Egy osztályismétlő vallomásai*. Ford. Körtvélyessy Klára, Európa, Budapest, 2001, 251–252. p. és Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 256. p.)

⁴ T. Mazal: *Smrt na úvěr (Halál hitelbe)*. In: Mladý svět, 1995/11. sz. (Magyarul lásd még: Tomáš Mazal: *Bohumil Hrabal zajos magánya*. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 154. p.)

BOHUMIL HRABAL

élete és munkássága évszámokban

1914. MÁRCIUS 28.

Marie Kiliánovának Brno (Brünn)–Židenicében, a Balbin utca 489/47. szám alatt fia születik: Bohumil František (Kilián). Marie az apa nevét nem íratja be a zábrdovicei plébánia anyakönyvébe.

ÁPRILIS 4.

Bohumil František Kiliánt a zábrdovicei Mária mennybevitеле-templomban római katolikus szertartás szerint megkeresztelik, František Hrabal brnói üzletember és Kateřina Kiliánová, Tomáš Kilián židenicei irodai szolgáló felesége, mint keresztszülők jelenlétében. (Azt, hogy František Hrabal a jövőbeli nevelőapja vagy az idősebb František Hrabal volt-e, lehetetlen megállapítani.)

DECEMBER

Bohumil Blecha, aki valószínűleg Bohumil Hrabal biológiai apja, az első brnói cseh állami gimnáziumban letett érettségi vizsga után belép a cs. és kir. hadseregbe. Hivatásos katona lesz. František Hrabal Brnóból Polnába megy, ahol kereskedősegédként helyezkedik el nagybátyjánál, a Polgári Sörfőzdében.

1915

Marie Kiliánová, a leányanya követi Polnába František Hrabalt, így mindketten a Polgári Sörfőzdében dolgoznak – M. Kiliánová mint segédkönyvelő, F. Hrabal már könyvelőként.

1916. FEBRUÁR 7.

František Hrabal és Marie Božena Kiliánová házasságot kötnek.

DECEMBER 26.

František Hrabal írásbeli nyilatkozatban nevére veszi Bohumil František Kiliánt.

1917. SZEPTEMBER 25.

Polnában a Hrabal házaspárnak megszületik Břetislav nevű fiuk (Bohumil Hrabal öccse, Slávek).

1918. JANUÁR

Bohumil Hrabal Brnóból, a nagymamájától átköltözik a szüleihez Polnába.

MÁJUS 16.

Polnában a Pogyebrád György nevét viselő műkedvelő színtársulat eljuttatja Alois Jirásek *Vojnarka* című drámáját. Az ötéves Jenik Vojnar szerepében Bohoušek Hrabal lép föl.

OKTÓBER 28.

Az önálló csehszlovák állam kikiáltása.

1919. JÚLIUS 10.

A Hrabal házaspár Nymburkba költözik, ahol František Hrabalt a sörgyár könyvelőjévé nevezik ki.

1920. SZEPTEMBER 1.

Bohumil Hrabal a nymburki ötosztályos Masaryk elemi fiúiskola tanulója lesz.

1925. JÚNIUS

Brnóban meghal a nagyapa, Tomáš Kilián.

JÚNIUS 22.

Hrabal befejezi a nymburki elemi iskolát.

SZEPTEMBER 1.

A brnói Cseh Állami Gimnázium első osztályát kezdi látogatni. Nagymamájánál, Kateřina Kiliánovánál lakik Brno–Židenicében, a Balbín utca 489/47. szám alatt.

1926. MÁJUS 3.

Břeclavban megszületik Eliška Plevová, Bohumil Hrabal jövőbeli felesége.

JÚNIUS 26.

Bohumil Hrabal év végi bizonyítványa hat elégtelent és magatartásból hármasszoros osztályzatot tartalmaz. *„A tanuló nem alkalmas arra, hogy felsőbb osztályba lépjen.”*

JÚLIUS–AUGUSZTUS

Hrabal a nagymamájánál tölti a szünidőt Židenicében. Nagybatyjához, Bohuslav „Bob” Kiliánhoz jár át Obřanyba, hogy felkészüljön a pótvizsgákra.

SZEPTEMBER 1.

A nymburki állami reáliskola első osztályába kerül.

1929

A serdülőkorú Bohumil Hrabal a Polaban Nymburk Sportklub labdarúgó-szakosztályának tagja lesz.

1930. JÚNIUS 28.

A negyedik osztály év végi bizonyítványában: *„A tanuló nem alkalmas, hogy felsőbb osztályba lépjen.”*

JÚLIUS–SZEPTEMBER

A szünidőben ismét Kilián nagybácsi korrepetálja Obřanyban.

1934. JÚLIUS 19.

Hrabal megkapja érettségi bizonyítványát, amely jogosulttá teszi, hogy rendes hallgatóként iratkozzon be műszaki irányultságú főiskolára. Egész éves latin magántanulmányok következnek.

1935. OKTÓBER 3.

A Český Brod-i Csehszlovák Állami Reál-gimnázium vizsgabizottsága előtt elégséges eredménnyel leteszi az előírt érettségi vizsgát latin nyelvből.

OKTÓBER 7.

Rendes hallgatóként beiratkozik a prágai Károly Egyetem Jogi Karára.

1936. JÚLIUS 23.

Kerékpárral Drezdába és Berlinbe megy, hogy lássa a XI. olimpiai játékokat. Megírja első verseit (reflexív líra).

1937. OKTÓBER 16.

A nymburki *Občanské listy (Polgári lapok)* című újságban megjelenik első nyomtatott szövege, a *Prší (Eső)* című vers.

1938. AUGUSZTUS

A szünidőben vonattal Lengyelországba és Finnországba utazik.

Rövid alkalmi cikkeket ír a *Nymburské listy (Nymburki Lapok)* és az *Občanské listy (Polgári Lapok)* számára.

1939. NOVEMBER 17.

Konstantin von Neurath birodalmi protektor bezáratja a cseh főiskolákat, egyetemeket, így Hrabal visszatér Nymburkba.

DECEMBER 1.

Bohumil Hrabal joghallgató, mint segéderő munkába lép Dr. Josef Možuta nymburki jegyzőnél.

DECEMBER 7.

A községi előjáróság jóváhagyja kérvényét, és Nymburk városa elfogadja őt önkéntes nymburki illetőségű lakosnak, lakcíme: Zálabi, Sadská utca 581. sz. Addigi állandó lakóhelye Brno tartományi főváros volt.

1940. AUGUSZTUS 31.

Bohumil Hrabal joghallgató saját kérésére otthagyja Možuta jegyzői irodáját.

SZEPTEMBER 4.

A prágai Eckert-féle kereskedelmi magániskola öthónapos kereskedői tanfolyamát kezdi látogatni.

SZEPTEMBER 10-től

a Nymburki Vasúti Dolgozók Fogyasztási és Termelési Szövetkezetének raktárosaként tartják nyilván.

1941. JANUÁR 31.

Bohumil Hrabal első osztályú minősítéssel és kitüntetéssel megkapja az öthónapos kereskedelmi magántanfolyam záró bizonyítványát.

1942. FEBRUÁR

Kilép a Nymburki Vasúti Dolgozók Fogyasztási és Termelési Szövetkezetének állományából.

MÁRCIUS 13.

Segéd munkásként kezd dolgozni a nymburki pályamester körzetében, a Vasúti Pályakarbantartó Részlegnél.

1943. DECEMBER 1.

Bohumil Hrabal forgalmista tanfolyamra jár Hradec Královében (Königgrätz).

1944. ÁPRILIS 14.

A dobrovicei állomáson dolgozik betanuló gyakornokként.

JÚLIUS 8.

A Hradec Králové-i tanfolyamon leteszi a forgalmista szolgálat teljesítéséhez szükséges elméleti vizsgákat.

OKTÓBER 1.

Még gyakornokként áll munkába Kostomlaty állomáson, ahol később forgalmista lesz.

DECEMBER

Leteszi a forgalmista szolgálat teljesítéséhez szükséges gyakorlati vizsgákat. Kostomlaty vasútállomás forgalmistája lesz.

1945. JÚLIUS-ig

a vasútnál dolgozik.

AUGUSZTUS-tól

tanulmányi szabadságot vesz ki, hogy befejezze stúdiumait a prágai Károly Egyetem Jogi karán.

1946. MÁRCIUS 22-én jogászdoktorrá avatják a Károly Egyetem dísztermében.

ÁPRILIS 1–AUGUSZTUS 31.

Bohumil Hrabal jogi doktor teljesíti a sor-katonai szolgálat alapkiképzését (tüzérségi tanfolyamot végez a soběslavi tiszti iskola keretében).

SZEPTEMBER 16.

Otthagyja a Csehszlovák Állami Vasutakat (ČSD) és még aznap munkába áll az Ipartestületi Öregségi és Rokkantsági Biztosítási Alapnál, mint biztosítási ügynök. A közép-csehszlovák régióban kínál életbiztosítást kisiparosoknak és kiskereskedőknek.

1947. JÚLIUS 31.

Kilép az Ipartestületi Alaptól.

SZEPTEMBER 9.

Mint kereskedelmi képviselő áll munkába a Karel Harry Klofanda nagykereskedelmi

cégnél (székhelye: Prága 1, Národní třída 416/37). Utazóügynökként drogériai termékeket, rövidárut és játékokat kínál Csehszág szerte.

Saját költségén nyomtatásra készíti elő a *Ztracená ulička (Elveszett utcácska)* című verseskötetét (addigi költeményeinek valógatását).

1948

A kommunista párt februári hatalomátvétele után államosítják a nymburki Hrádek Nyomdát, s a nyomtatásra előkészített első gyűjteményes kötet, az *Elveszett utcácska* szétszóródik. Hrabal, aki eddig utazóügynökként képviselte a K. H. Klofanda céget, most annak felszámolásában segédkezik. Az egykor kínált árukat, mint felesleges limlomot szállítja át az új Apró- és Fogyasztási Cikkek Nemzeti Vállalathoz (korábban a Zinner Testvérek Játék- és Divatáru-nagykereskedése, Prága 1, Jáchymova u. 26/2).

1949. JÚNIUS–JÚLIUS

A ZDAR Nemzeti Vállalat dolgozója, Prága 1, Jáchymova u. 26/2.

AUGUSZTUS

A „77 ezren a termelésbe” elnevezésű kampány keretében – mint az Obchodní domy (Állami Áruház) Nemzeti Vállalat alkalmazottja (Vodičkova u. 736/17.) – kétévi brigádmunkára jelentkezik a Kladnói Egyesült Acélművekbe.

Fokozatosan végigmegy az üzem egyes részlegein és végül a martinkemencéknél marad.

Váltogatja prágai albérléseit, az Óvárosi téren az U Kamenného zvonu (Kőharangos házban), a 13/205. szám alatt lakik, majd a Jáchymova ul. 27/4-ben, átmenetileg pedig Kladnóban a dřini munkásszálláson.

Az *agg Werther szenvedései (O utrpení starého Werthera)* és a *Káin* gépelt kéziratai.

1950. MÁJUS

Nymburkban meghal Hrabal nagymamája, Kateřina Kiliánová.

OKTÓBER 1.

Bohumil Hrabal Prága Libeň nevű negyedében, a Na Hrázi (Gát) utca 326/24. sz. házában lakik.

A *Bambini di Praga* és a *Krásná Poldi (A szép Poldi)* című eposzok kéziratai.

1951. AUGUSZTUS 17.

A brigádmunka meghosszabbítása további 18 hónappal a Kladnói Egyesült Acélművekben.

1952. MÁRCIUS

A *Jarmilka* kézirata.

JÚLIUS 10.

8.30-kor Bohumil Hrabal súlyos fejsérülést szenved a Kladnói Acélművekben. Nyolc hónapig tartó gyógyulás követi.

1953. ÁPRILIS 7-én

az orvosi felülvizsgálat könnyebb munkára alkalmasnak nyilvánítja. Bohumil Hrabal ismét visszatér Kladnóba.

1954. OKTÓBER 8.

Munkába áll a Hulladékgyűjtő (Sběrné suroviny) Nemzeti Vállalatnál. A 4079-es üzemegységbe osztják be, a hulladékpapírok bálázójába (Prága 1, Spálená u. 70/10.) Itt dolgozik Jindřich Peukert (Haňfa) is.

1956

A *Život je všude (Élet mindenütt van)* című gépiratos szamizdat almanach (összeállította: Jiří Kolář és Josef Hiršal) Bohumil Hrabal négy elbeszélését tartalmazza: *Umělé osudy, Láska, Emánek, Setkání (Mesterséges sorsok, Szerelem, Emánek, Találkozás)*.

SZEPTEMBER

A Cseh Bibliofil Társaság Hírlevelének mellékleteként kétszázötven példányban kiadják a *Hovory lidí (Az emberek beszélgetései)* című kötetét, benne a *Večerní kurz (Esti tanfolyam)* és a *Setkání (Találkozás)* című elbeszélésekkel.

DECEMBER 8.

Hrabal feleségül veszi Eliška Plevovát (becenevén Pipsit).

1959. FEBRUÁR 16.

A Hulladékgyűjtő Nemzeti Vállalatnál közös megegyezéssel felbontják Bohumil Hrabal munkaviszonyát.

FEBRUÁR 18.

Bohumil Hrabal díszletmunkásként belép a libeňi S. K. Neumann Színházhoz.

Előkészítik kiadásra a *Skřivánek na niti (Pacsirta cérnaszálon)* című novelláskötetét, de betiltják és nem jelenik meg.

1961. DECEMBER 31.

Saját kérésére megszűnik munkaviszonya a libeňi S. K. Neumann Színháznál.

1962. JANUÁR 1.

Bohumil Hrabal jogi doktor bejelentkezik a Művészek Beteg- és Nyugdíjbiztosítójához. „Szabadúszó író” lesz.

1963. JANUÁR

Megjelenik a *Perlička na dně (Gyöngy a mélyben)*, amely a *Pacsirta cérnaszálon* kiadatlan novellagyűjtemény egy részét is magában foglalja. A könyv kiadását néhány elbeszélés publikálása előzte meg 1959 óta a *Plamen, Rudé Právo, Květy, Kulturní tvorba, Literární noviny, Host do domu* stb. című folyóiratokban.

SZEPTEMBER 20.

A Československý spisovatel irodalmi kiadó díja a *Gyöngy a mélyben* című kötetért.

1964. MÁRCIUS

Megjelenik a *Pábitelě (Önvilágámitók)* című kötete.

AUGUSZTUS

Kiadják a *Taneční hodiny pro starší a pokročilě (Táncórak idősebbeknek és haladóknak)* című könyvét.

1965

Bohumil Hrabal a Csehszlovák Írók Szövetségének tagja lesz.

MÁRCIUS

Megjelenik az *Ostře sledované vlaky (Szigorúan ellenőrzött vonatok)* című kisregénye.

A Mladá Fronta Kiadó díja az *Önvilágámitók* kötetért.

SZEPTEMBER 24.

A Csehszlovák Írók Szövetségének díja a *Táncórak idősebbeknek és haladóknak* és a *Szigorúan ellenőrzött vonatok* című kötetekért.

OKTÓBER

A Hrabal házaspár hétvégi házat vásárol a Nymburkhoz közeli Kerskóban (0274-es hrsz. parcella).

DECEMBER

Megjelenik az *Inzerát na dům, ve kterém už nechci bydlet (Apróhirdetés a házra, melyben már nem akarok lakni)* című kötete.

1966

Bohumil Hrabal a *Literární noviny (Irodalmi Újság)* újság szerkesztő-bizottságának tagja lesz.

JÚNIUS 3.

Meghal az apa, František Hrabal, a nymburki sörgyár nyugalmazott igazgatója.

1967. MÁRCIUS 21.

Meghal Josef Hrabal, azaz Pepin bácsi.

Bohumil Hrabal uvádí... (Bohumil Hrabal bemutatja...) címmel válogatása jelenik meg a cseh szépirodalomból.

Napvilágot lát a *Toto město je ve společné péči obyvatel (Ez a város lakóinak közös gondozásában áll)* című kötete.

1968

A *Szigorúan ellenőrzött vonatok* filmváltozata (rendezte: Jiří Menzel, csehszlovákiai bemutatója: 1966. november 18.) az 1967-es év legjobb külföldi filmje kategóriában elnyeri az Amerikai Filmművészeti Akadémia Oscar-díját.

MÁRCIUS

Megjelenik a *Morytáty a legendy (Véres történetek és legendák)* című kötete.

ÁPRILIS 30.

Bohumil Hrabal és Jiří Menzel Klement Gottwald Állami Díjat kapnak a *Szigorúan ellenőrzött vonatok* című filmért.

AUGUSZTUS 21.

A Varsói Szerződés katonai csapatai meg szállják Csehszlovákiát, kis idő múlva kezdetét veszi a „normalizáció”.

1969

A Mladá Fronta Kiadó kiadásra készíti elő a *Domáci úkoly (Házi feladatok)* és a *Poupata (Bimbók)* című könyveket.

NOVEMBER

A Cseh Írók Szövetségének díja a filmforgatókönyv kategóriában a cseh kinematográfia új hullámához való forgatókönyvírói hozzájárulásáért.

1970. FEBRUÁR 10.

Meghal az édesanyja, Marie Hrabalová.

MÁRCIUS 24.

A Klement Gottwald-díjas Bohumil Hrabalnak kiállítják a Cseh Írószövetség 152. számú tagsági igazolványát, Jaroslav Seifert¹ elnök aláírásával. Ezt az Írószövetséget a Belügyminisztérium sohasem jegyezte be, de jure nem létezett. Ennek ellenére a kulturális minisztérium 1970 decemberében hozott határozatával feloszlatta.

AUGUSZTUS

A *Rukověť pábitelského učně (Az önvilág-ámitó tanonc kalauza)* kézirata.

A *Postřižiny (Sörgyári capriccio)* kézirata.

1971. MÁRCIUS 29.

Bohumil Hrabal 57. születésnapja alkalmából a kerskói Hájenka (Erdészlak) étteremben tartott ünnepséget az StB (Állambiztonsági Hivatal) razzíája szakítja félbe, a vendégeket igazoltatják. Hrabal a továbbiakban is az StB megfigyelése alatt áll.

NYÁR

A kerskói nyaralóban 18 nap alatt megszületik az *Obsluhoval jsem anglického krále (Öfelsége pincére voltam)* kézirata.

1972. MÁJUS

A *Variace na téma jedné slečny (Variációk egy kisasszony témájára)* című kézirat, írni

¹ Jaroslav Seifert (1901–1986) irodalmi Nobel-díjas cseh költő, műfordító, szintén a „normalizáció” egyik áldozata.

kezdi a *Přilíš hlučná samota (Túlságosan zajos magány)* című elbeszélését.

1973. MÁRCIUS

A *Městečko, kde se zastavil čas (A városka, ahol megállt az idő)* kézírata.

ÁPRILIS

Epehólyag-műtét a prágai Károly téri Egyetemi Kórházban. Lábadozása alatt Hrabal hozzálát a brnói gyerekkorát felidéző visszaemlékezéseéhez, de miután hazaengedik a kórházból, a munkát nem folytatja. Halála után adják ki *Já si vzpomínám jen a jen na slunečné dny (Csakis a napfényes napokra emlékezem)* címmel.

JÚNIUS 2.

A libeňi Na Hrázi u. 326/24. alatti lakásból új, ötödik emeleti szövetkezeti lakásba költözik a Kobylisy negyedben épült Sokolniky lakótelep egyik panelházában (Prága 8, Košťálkova, azelőtt Jodasova u. 1105/37).

ŐSZ

A *Něžný barbar (A gyöngéd barbár)* kézírata.

1974. MÁRCIUS

A prágai Nyugdíjbiztosítási Hivatal Bohumil Hrabal jogi doktornak március 28-tól 1050 korona összegű nyugdíjat állapít meg.

1975. JANUÁR 8.

A *Tvorba (Alkotás)* című hetilap Literatura – Umění – Kultura (LUK, Irodalom–Művészet–Kultúra) mellékletében interjú jelenik meg Bohumil Hraballal. A beszélgetés egy részét azonban a szerkesztőség átírta és szándékosan eltorzította. A Hraballal foly-

tatott interjú mellékleteként közreadják *Az önvilágámitó tanonc kalauza* című, a szerkesztőség által ugyancsak megváltoztatott írását is.

NYÁR

A *Slavnosti sněženek (Hóvirágünnep)* kézírata.

1976. JÚLIUS

Befejezi a *Přilíš hlučná samota (Túlságosan zajos magány)* kéziratát.

OKTÓBER

Hét év után ismét megjelenhetnek Bohumil Hrabal könyvei, bár ez csak a cenzúra által jóváhagyott némelyik művére vonatkozik. Kijön a nyomdából a *Sörgyári capriccio* című kötete.

1978. NOVEMBER

Megjelenik a *Hóvirágünnep* című kötete.

1979

Napvilágot lát a *Krasosmutnění (Diszgyász)* című műve.

1981

Megjelennek a *Harlekinovy miliony (Harlekin milliói)* és a *Kluby poezie (A költészet klubja)* című könyvei.

1982

A Jazz-szekció² félhivatalosan kiadja az *Ófelsége pincére voltam* című regényét. Megjelenik a *Domáci úkoly z pilnosti (Szorgalmi házi feladatok)* című kötete.

² A zeneművészeket tömörítő hivatalos szövetségen belül működő szekció, melynek elvben „legális” kiadói tevékenysége során előszeretettel függetlenítette magát a hivatalos kultúrpolitika irányvonalától. (Magyarul: Tomáš Mazal: Bohumil Hrabal zajos magánya. Ford. Kocsis Péter, Svoboda Róbert. Sziget Könyvkiadó, Budapest, 2003, 358. p.)

JÚNIUS

A Československý spisovatel kiadó díja a *Harlekin* milliói kötetért.

1983

Bohumil Hrabal súlyos autóbalesetet szenved a Kerskóba vezető úton.

OKTÓBER–NOVEMBER

Az *Autičko (Kisautó)* című kézirat.

1984. JANUÁR–FEBRUÁR

A *Svatby v domě (Házimurik)* című trilógia első részének kézírata.

NOVEMBER

Elkezdí a *Házimurik* trilógia második részét, *Vita nuova* címmel.

1985. FEBRUÁR

Befejezi a *Vita Nuova* kéziratát.

Elkészül a *Kličky na kapesníku (Zsebcselek)* című interjú-regény.

OKTÓBER–DECEMBER

Befejezi a kézíratos trilógia harmadik részét, *Proluky (Foghíjak)* címmel.

1986

Megjelenik a *Život bez smokingu (Élet szmoking nélkül)* című kötete.

1987. MÁJUS 30.

Meghal a testvére, Slávek (Břetislav) Hrabal.

JÚNIUS

Bohumil Hrabalt felveszik a Cseh Írók Szövetségébe.

AUGUSZTUS 31.

Hosszú betegség után meghal Eliška Hrabalová, azaz Pipsi, Bohumil Hrabal felesége.

SZEPTEMBER 12.

Premio Elba–Raffaello Brignetti elnevezésű olasz irodalmi díj a *Túlságosan zajos magány* című könyvéért.

1988. TAVASZ

Prága–Libeňben lebontják a Na Hrázi (Gát) utca 326/24-es házat, az utca egyik oldalával együtt.

NOVEMBER 2.

Magyarországi Bethlen Gábor-díj a közép-európai népek együttműködéséhez való hozzájárulásért.

1989. JANUÁR

A *Kouzelná flétna (A varázsfuvola)* kézírata.

MÁRCIUS

Körül az Amerikai Egyesült Államok egyetemén.

A Cseh Irodalmi Alap Bohumil Hrabalnak ítéli a Vítězslav Nezval Érdemérmét a cseh irodalom fejlődéséhez való egyedi hozzájárulásáért.

MÁJUS 6.

Megkapja az Érdemes Művész címet.

NOVEMBER

A *Túlságosan zajos magány* először jelenik meg Csehszlovákiában hivatalos állami kiadónál, az Odeonnál.

1990. MÁRCIUS 28.

Bohumil Hrabal a Párizsi Könyvszalomon.

Nantes-ban átveszi a Prix Laure Bataillon elnevezésű díjat.

ÁPRILIS

Megjelenik a *Listopadový uragán (Novemberi fürgeteg)* című kötet.

ÁPRILIS 26.

A Cseh Köztársaság Nemzeti Díja az *Őfelsége pincére voltam* című regényéért.

1991

Megjelenik Bohumil Hrabal (önéletrajzi) trilógiája: *Házimurik, Vita Nuova, Foghíjak*.

MÁRCIUS

Kiadják a *Ponorné říčky (Búvópatakok)* című kötetét.

ÁPRILIS 30.

Francia kitüntetés: Officier de l'ordre des arts et des lettres (A művészetek és az irodalom rendjének lovagja).

OKTÓBER

A Pražská imaginace elkezd *Bohumil Hrabal összegyűjtött műveinek* kiadását, ami 1997-ig tart, és összesen 19 kötetet ölel fel.

DECEMBER

Megjelenik a *Růžový kavalír (Rózsalovag)* című kötete.

1992. DECEMBER

Kiadják az *Aurora na mělčině (A megfellekkelt Auróra)* című kötetét.

1993. JÚNIUS

Megjelenik a *Večerníčky pro Cassia (Esti mesék Cassiusnak)* című kötete.

OKTÓBER 25.

Jaroslav Seifert-díj a trilógiáért: *Házimurik, Vita Nuova, Foghíjak*.

1994. JANUÁR 11.

Václav Havel cseh köztársasági elnök a prágai Arany Tigris sörözőben bemutatja Bohumil Hrabalt Bill Clinton amerikai elnöknek.

MÁRCIUS 28.

Nyolcvanadik születésnapjára kiadják a *Texty (Szövegek)* című kötetét.

1995. MÁRCIUS

Bohumil Hrabal utolsó írása a *Delirantní video (Deliráló videó)*.

1996. MÁJUS 5.

Az olaszországi Pádvia egyetemén díszdoktorrá avatják.

OKTÓBER 28.

Václav Havel elnöktől átveszi a Za zásluhy (Érdeméért) kitüntetést.

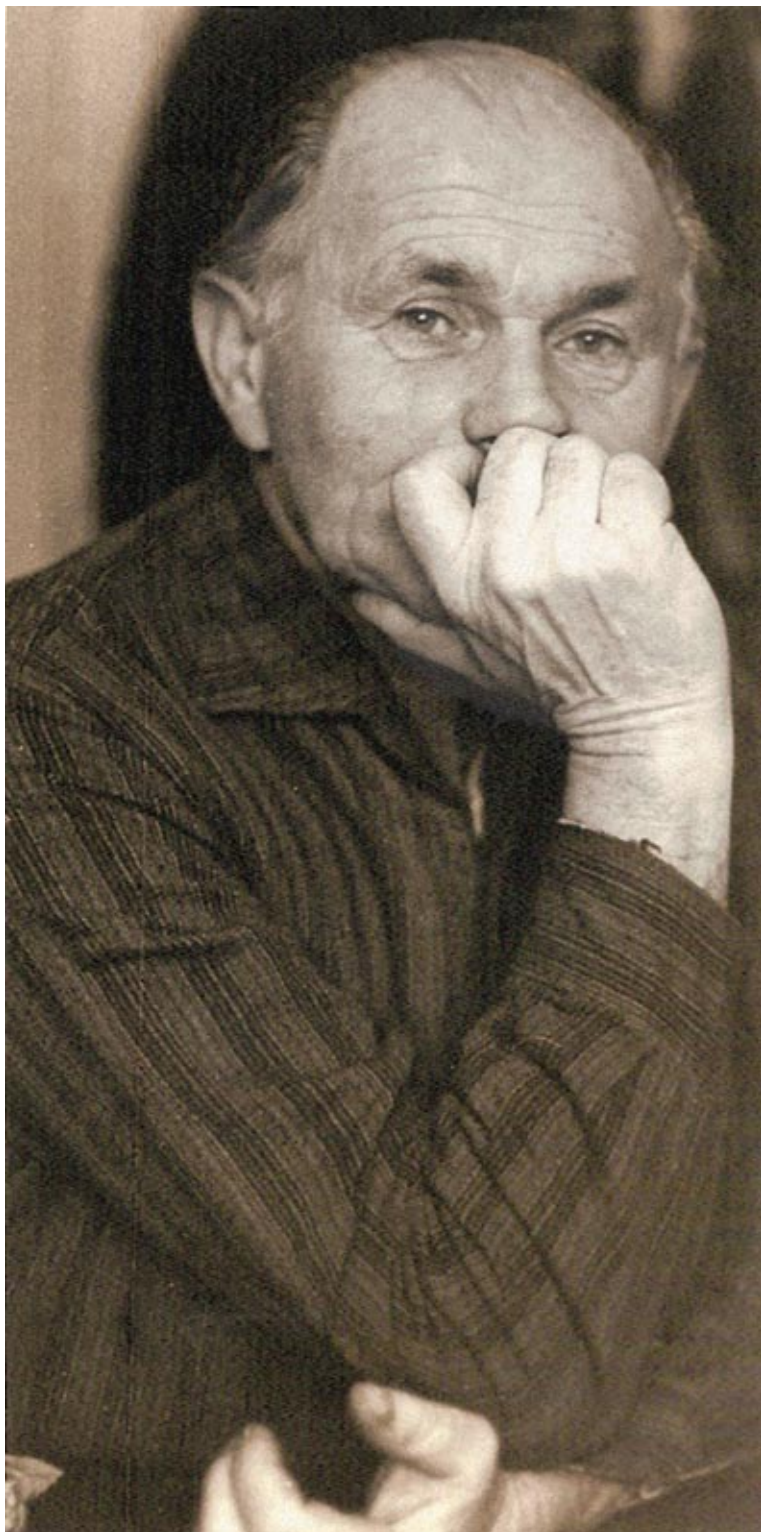
DECEMBER

A hónap elejétől a prágai Bulovka kórházban kezelik.

1997. FEBRUÁR 3.

14 óra 10-kor Bohumil Hrabal tragikus körülmények között meghal, miután kizuhant a Bulovka kórház ortopédiai klinikájának ötödik emeletéről.

Irodalmi munkásságáért Bohumil Hrabal rangos hazai és külföldi elismerések, díjak sorát kapta, műveit a világ számos országában fordították le, vitték színpadra, s több emlékezetes film is készült belőlük.

ORIENTAČNÍ PLÁN HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY S OKOLÍM

NÉVMUTATÓ – Személynevek

- Albich, Milan (1925–2000)
festő, grafikus, illusztrátor,
tipográfus 162, 174
- Albright, Madeleine (1937–)
prágai születésű amerikai
politikus, az Egyesült
Államok külügyminisztere
1997–2001-ben 174
- Áprilia (Dubenka) *lásd:* Gifford,
Ápril
- Babel, Iszaak (1894–1940) *orosz*
író, drámaíró, újságíró 70
- Balbín z Vorličné, Bohuslav
(1621–1688) *történetíró,*
jezsuita szerzetes 6, 7, 8,
10, 12, 30, 32, 188, 189
- Bartošek, Karel (1930–2004)
cseh–francia történész,
publicista 174
- Bednář, Václav (1905–1987)
operaénekes (bariton) 172
- Bethlen Gábor (1580–1629)
erdélyi fejedelemről
elnevezett díj 195
- Bláha, Bohumil *nymburki*
hoteltulajdonos
a XX. század elején 34
- Blecha, Bohumil (1893–1970)
Bohumil Hrabal vér szerinti
apja 6, 188
- Bondy, Egon (1930–2007)
eredeti nevén Zbyněk Fišer,
cseh filozófus, író, költő,
a prágai underground
meghatározó alakja
78, 98, 116, 118
- Bosch, Hieronymus (1450–1516)
németalföldi festő 182
- Boudník, Vladimír (1924–1968)
grafikus, festő,
az ekspozicionizmus
irányzat alapítója
72, 78, 96, 98, 100, 116, 118,
126, 128, 128, 158, 160
- Bouše, Zdeněk (1928–1997)
festő, grafikus és szobrász
78, 160, 162, 166
- Brikcius, Eugen (1942–) *író,*
költő, filozófus, happening-
szerző 168
- Buřil, Zdeněk (1924–1996)
a „libeňi lelkek” szürrealista
költőcsoport egyik alapítója
78
- Cais, Viera *párizsi filmrendező*
166
- Cankář, Ladislav *nymburki*
építész 44
- Čapek, Karel (1890–1938) *író* 30
- Čečil, Pepča *prágai harmonikás*
160, 166, 169
- Čelakovský, František Ladislav
(1799–1852) *költő, kritikus,*
műfordító 170
- Cézanne, Paul (1839–1906)
francia festő 88
- Chaba, Karel (1925–2009)
autodidakta festő 162
- Chaplin, Geraldine (1944–)
amerikai színésznő, Charlie
Chaplin színész-rendező és
Oona O'Neill lánya 140
- Chmelec, Jindřich
Hradec Králové-i vasúti
felügyelő 56
- Chytilová, Věra (1929–2014)
filmrendezőnő 100
- Clinton, Bill (1946–)
az Amerikai Egyesült
Államok elnöke 1993–2001
között 174, 176, 177, 196
- Corduas, Sergio (1946–) *olasz*
bohémista, fordító, lektor
166, 169
- Cusanus, Nicolaus (1401–1464)
német bíboros, teológus,
filozófus és természettudós
80
- Dante Alighieri (1265–1321)
italiai költő, filozófus
60, 70
- Dávid Izrael második királya
kb. Kr. e. 1010–970 116
- Descartes, René (1596–1650)
francia filozófus,
természettudató és
matematikus 36
- Deyl, Rudolf id. (1876–1972)
színész, drámaíró,
memoáriró 172
- Dienzenhofer, Kilian Ignaz
(1689–1751) *cseh földön*
alkotó német származású
építész 142
- Dubenka (Áprilia) *lásd:*
Gifford, Ápril
- Dubský, Ivan (1926–) *filozófus*
166
- Ducháček, Ladislav *Hrabal*
első könyveinek kiadói
szerkesztője az 1960-as
években 128, 158
- Dvořák, František (1920–2015)
művészettörténész,
teoretikus, professzor
162, 166, 176
- Famira, Emanuel (1900–1970)
autodidakta cseh szobrász,
festő, táncos 94
- Ferkl, Emanuel *libeňi vendéglős*
94, 120, 122, 126
- Filipek, Václav (1811–1863)
újságíró, szerkesztő,
színházi ember, fordító
170
- Fischerová, Viola (1935–2010)
költőnő, műfordító 128
- Francin *lásd:* Hrabal, František
- Fremund, Richard (1928–1969)
festő, grafikus, rajzművész,
díszlettervező 128
- Frištenský, Gustav (1879–1957)
sportoló, görög-római
stílusú birkózóbajnok,

- a XX. század első felének „erős embere” 138, 140
Fuks *nymburki könyvkereskedő* 20
- Georgina lásd: Sokolová, Jiřina
- Gifford, April a *Stanford Egyetem cseh szakos hallgatója az Egyesült Államokból az 1980-as évek végén* 62, 63
- Gottlas, Antonín a *Kotlaska birtok tulajdonosa, cseh vállalkozó, gyáros Prága–Libeňben, a XIX. század első felében* 94, 96
- Gottwald, Klement (1896–1953) *kommunista politikus, Csehszlovákia elnöke 1948–1953 között* 193
- Hals, Frans (1580–1666) *flamand festő* 88
- Hamera, Oldřich (1944–) *grafikus, festő, illusztrátor, tipográfus, kiadó, restaurátor* 158, 162, 166, 174
- Hampl, Josef (1932–) *grafikus, festő, képzőművész* 158
- Haňfa lásd: Peukert, Jindřich
- Hašek, Jaroslav (1883–1923) *író, humorista és satirikus újságíró* 84, 128
- Havel, Václav (1936–2011) *író, drámaíró, politikus, előbb csehszlovák, majd cseh köztársasági elnök 1989–2003 között* 82, 174, **177**, 196
- Havlena, František *építész* 98
- Havlíček, Ferdinand *építész* **21**, **22**
- Hegerová, Hana (született: Carmen Mária Štefánia (Beatrix) Farkašová–Čelková, 1931–) *szlovák és cseh énekes- és színésznő* 166
- Hemingway, Ernest Miller (1899–1961) *Nobel-díjas amerikai regényíró, novellista, újságíró* 150, 174
- Hendrych, Milan (1929–1988) *prózaíró, Zdeňek Hendrych író fivére* 128
- Heydrich, Reinhard (1904–1942) *német SS tábornok, a Cseh–Morva Protektorátus ügyvez. protektora* 160
- Hiršal, Josef (1920–2003) *író, költő, műfordító, a Charta '77 aláírója* 82, 191
- Hitler, Adolf (1889–1945) *osztrák születésű német politikus, kancellár 1933-tól és Führer elnevezéssel diktátor 1934–1945 között* 116
- Hlaváček, Karel (1874–1898) *költő, képzőművész, a cseh dekadens és szimbolista költészet képviselője* 94
- Hnízdil, Aleš (1954–) *szobrász, festő, pedagógus* 182
- Hobbes, Thomas (1588–1679) *angol filozófus* 36
- Holub, Zdeněk (1927–1995) *festő* 166
- Honzák, František *hotel-tulajdonos Sadskában* 146
- Hořánek, Jaroslav (1925–1995) *festő, illusztrátor, grafikus* 162
- Houška *Hrabal tanulótársa a forgalmazó tanfolyamon* 50
- Hrabal, Břetislav (1917–1987) *Bohumil Hrabal féltestvére, Slávek* 12, 14, 16, **33**, 38, 182, 188, 195
- Hrabal, František (1889–1966) *Bohumil Hrabal nevelőapja, Francin* 6, 12, 14, 16, 18, **18**, 20, 22, 28, 36, 44, **45**, 182, 188, 193
- Hrabal, Josef (1882–1967) *Bohumil Hrabal apai nagybátyja, Pepin bácsi* 16, 34, 44, **45**, 62, 66, **66–67**, 75, 182, 193
- Hrabalová, Eliška (sz. Plevová, 1926–1987) *Bohumil Hrabal felesége, Pipsi* 35, 78, 86, 90, 92, 102, 106, **108–109**, 112, 116, 120, 130, 136, 146, 154, 182, 189, 192, 195
- Hrabalová, Marie (sz. Kiliánová, 1894–1970) *Bohumil Hrabal anyja* 6, 8, 12, 14, 16, 18, 24, 30, 32, 36, 37, 38, 44, 45, 112, 182, 188, 193
- Hrádek, Miroslav *nymburki nyomdatulajdonos* 42, **43**, 64, 191
- Hrůzová, Anežka (1879–1899) *varrónő Polnában, a XIX. század végi antiszemita hullám rituális*
- gyilkosság áldozatának kiáltotta ki* 14
- Hubač, František *forgalmazó Dobručceben* 50
- Hübl, Milan (1927–1989) *történész, akadémikus, kommunista politikus, a Charta '77 aláírója* 174
- Hyross, Josef, báró (1918–2011) *a II. világháború végéig a kerskói erdőtulajdonos Hyross család tagja* 136
- Jankovič, Milan (1929–) *irodalomtudós* 174
- Jaroš, Otakar (1912–1943) *főhadnagy* 26, 28
- Jira, Josef (1929–2005) *festő, grafikus, illusztrátor* 166
- Jirásek, Alois (1851–1930) *regényíró* 14, 188
- Kabeš, Petr (1941–2005) *költő* 166
- Kadlec, Václav (1951–) *kiadó és szerkesztő* 61, 162, 166, 174
- Kafka, Franz (1883–1924) *németül író prágai író* 116, 132, 156, 166, 174
- Kant, Immanuel (1724–1804) *német filozófus* 36
- Károly, IV. (1316–1378) *cseh király 1346-tól, német-római császár 1355-től, a prágai Károly Egyetem névadója is* 96, 120
- Kilián, Bohuslav (Bob) (1892–1942) *újságíró, kiadó, Bohumil Hrabal anyai nagybátyja* 30, **31**, 32, **33**, 37, 68, **69**, 189
- Kilián, Tomáš (1866–1925) *Bohumil Hrabal nagyapja* 6, 8, **8–9**, 10, 20, 26, 76, 188, 189
- Kiliánová, Alena *Bob Kilián lánya, Bohumil Hrabal unokatestvére* 32
- Kiliánová, Ela (sz. Říhová) *Bob Kilián felesége* 30, **31**, 32
- Kiliánová, Eva *Bob Kilián lánya, Bohumil Hrabal unokatestvére* 32
- Kiliánová, Kateřina (1866–1950) *Bohumil Hrabal nagyanyja* 6, 8, **8–9**, 10, 12, 20, 26, 30, 32, 76, 188, 189, 191

- Kiliánová, Marie *lásd:*
Hrabalová, Marie
- Kladiva, Jaroslav (1919–1987)
történész 174
- Klimt, Gustav (1962–1918)
osztrák festőművész 88
- Klofanda, Karel Harry
*nagykereskedelmi cég
névadója*
64, **66–67**, 190, 191
- Kňourek *német tanár
a brnói gimnáziumban
1925/26-ban* 26
- Kolář, Jiří (1914–2002)
*költő, író, műfordító,
képzőművész, műgyűjtő*
78, 82, 191
- Koller, David (1960–)
*rockénekes, dalszerző
és dobos* 166
- Konělapský *nymburki órás* 20
- Kopecký *nymburki cukrász* 20
- Korman *roma zenész család* 166
- Kosík, Karel (1926–2003)
*filozófus, történész és
szociológus* 174
- Kott, Ivan (1936–) *színész*
166, 174, 176
- Kramerius, Václav Matěj
(1753–1808) *író, újságíró,
kiadó, az újkori cseh
újságírás megteremtője*
170, 172
- Krauer, Josef (1827–1990)
grafikus 160
- Kraus, Vojtěch *forgalmazta
Dobruvicében* 50, 51
- Krauseová, Blanka *eladólány
Prágában, Hrabal egyik
szerelme* 72, **74**
- Krejcarová, Jana (1928–1981)
költő és prózaíró 116
- Krobot, Ivo (1948–)
*színházi rendező,
drámaíró, forgatókönyvíró
és pedagógus*
84, 116, 174, 176
- Kryl, Karel (1944–1994)
*protestsong énekes, dal-
szerző, újságíró, képző-
művész* 166, **168**
- Kříženecký, Jan (1868–1921)
*építész, fotográfus, a cseh
kinematográfia úttörője*
21, 22
- Kutlvašr, Karel *bérlő a nymburki
Hrabal-villában* 44
- Kyncl, Jaroslav (1938–2013)
színész 166
- Labský, Vladimír (1929–2000)
*filmés építész és
dizáltervező* 166
- Lázňovský, Michal, id.
(1947–) *publicista, rádiós
szerkesztő, prózaíró,
színházi dramaturg* 116
- Leibniz, Gottfried Wilhelm
(1646–1716) *német
polihistor: jogász,
diplomata, történész,
matematikus, fizikus és
filozófus* 36, 80
- Linhart, Karel *vasutas
gyakornok 1944-ben
a dobřovicei állomáson* 50
- Linke, Arne *kiadói szerkesztő*
128
- Ludmilla, Szent (860 k.–921)
*vértanú, I. Bořivoj cseh
fejedeleme özvegye,
Szent Vencel nagyanyja* 64
- Lukas, Jan (1915–2006)
fotográfus 166
- Mach *vendéglős* 10
- Mach, František *sebészorvos* 158
- Mácha, Karel Hynek
(1810–1836) *költő és
prózaíró, a romantizmus
képviselője* 170
- Maras, Antonín *id. és családja
ház- és pékség-tulajdonos
Polnában* 12
- Marysko, Karel (1915–1988)
*író és csellista, Bohumil
Hrabal barátja*
78, 158, 162, 174, 182
- Mařena *szolgálo
Hrabaléknál* 14
- Mařenka, *kisegítő Sedmikék
védőglőjében* 40
- Mařenka, *alkalmazott
a Hulladékgyűjtőben* 80
- Masaryk, Tomáš Garrigue
(1850–1937) *filozófus,
szociológus, egyetemi
tanár, politikus, Cseh-
szlovákia egyik alapítója és
első elnöke 1920–1935-ben*
18, 20, 188
- Mašek, Miloš *Hrabal egyik
barátja a Hradec Králové-i
forgalmazta tanfolyamon* 50
- Matlacha, F. *építész* 98
- Mazal, Tomáš (1956–)
költő, esszéíró, fotográfus,
*Bohumil Hrabal életrajz-
írója* 162, 166, **168**, 174
- Medek, Mikuláš (1926–1974)
festő 78
- Mencl, Václav (1905–1978)
*építész- és művészet-
történész, műemlékvédelmi
szakember* 158, 160
- Menzel, Jiří (1938–) *film- és
színházi rendező, színész*
136, 140, 193
- Merhaut, Vladislav (1938–)
*Vladimír Boudník grafikus
közele barátja, életrajzírója*
158, 174, 176
- Merta, Vladimír (1946–) *zenész,
publicista, esszéista, író,
fotográfus, filmrendező* 166
- Miege, Josef *orvos, az Arany
Tigris ház tulajdonosa
a XIX. század közepén* 172
- Miegeová, Johana *Josef Miege
nővére* 172
- Michálek *polnáí orvos* 14
- Michálek, Ladislav (1937–)
fotográfus 158
- Monet, Claude (1840–1926)
*francia impresszionista
festő* 88
- Moody, Raymond (1944–)
*amerikai tudós és
kutató, a filozófia és az
orvostudomány doktora* 182
- Moudrý, Karel (1947–2009)
*újságíró, a Szabad Európa
Rádió szerkesztője* **168**
- Možuta, Josef *nymburki jegyző*
40, 46, 189, 190
- Nejdl, Slavoj (1927–2007)
szobrász és éremművész
150
- Němeček, Alois *dobřovicei
állomásfőnök* 50, **51**
- Nepomuki Szent János
(1340 és 1350 között–1393)
*vértanú pap, Csehország
patronusa* 170
- Neumann, Stanislav Kostka
(1875–1947) *költő,
műkritikus, újságíró,
műfordító* 110, **110–111**, 112,
113, 114, 192
- Neurath, Konstantin von
(1873–1956) *német
politikus, diplomata,
1939–1941 között*

- a Cseh–Morva Protektorátus birodalmi kormányzója 36, 40, 189
- Nezval, Vítězslav (1900–1958) *költő, író, az avantgárd költészet képviselője a XX. század első felében* 30, 195
- Nietzsche, Friedrich (1844–1900) *német klasszika-filológus, egyetemi tanár, filozófus, költő, zeneszerző* 80, 166, 168
- Noiret, Philippe (1930–2006) *francia filmszínész* **81**, 84, 166
- Opletal, Jan (1915–1939) *orvostanhallgató, Csehszlovákia német megszállása ellen kiálló demonstráció leverésének áldozata* 36, 40
- Palacký, František (1798–1876) *történetíró, politikus, író* 34, 170
- Pavelka, Zdeno (1954–) *újságíró, szerkesztő, a Novela Bohemica kiadó tulajdonosa* 162, 166
- Pavliček, Michal (1956–) *zeneszerző, gitáros, énekes, szövegíró, producer* 166
- Pecka, Karel (1928–1997) *író, politikai fogoly, a Charta '77 aláírója* 128, 158
- Pelikán, Antonín *nymburki hotel- és vendéglőtulajdonos* 34
- Pepin *lásd: Hrabal, Josef*
- Peřina, *nymburki papírkereskedő és könyvkötő* 20
- Peukert, Jindřich (Haňfa) *egykori tornatanár és jeles sportoló, Hrabal munkatársa a Hulladékgyűjtőben* 80, 82, **83**, 86, 191
- Pinkas, Jakub (1805–1879) *eredetileg szabómester, a prágai U Pinkasů söröző alapító tulajdonosa* 90, **91–93**
- Pipsi *lásd: Hrabalová, Eliška*
- Plevová, Eliška *lásd: Hrabalová, Eliška*
- Podešva, František (1893–1979) *festő és grafikus* 30
- Pogyebárd György (1420–1471) *király* 14, 170, 188
- Polanský *a nymburki általános iskola igazgatója* 26
- Pollak *nymburki daraárus* 20
- Prachner, Jan Josef (1748–1792) *építész* 106
- Průša *Bob Kiliánék szomszédja Brno–Obřany-ban* 30
- Pytlík, Radko (1928–) *író, irodalomtörténész, Hašek-kutató* 128, 158, 174
- Rejthar, Jiří *vendéglős* 60, 164, 166, **168–169**
- Rembrandt, Harmenszoon van Rijn (1606–1669) *holland festőművész* 88
- Řihová, Ela *lásd: Kiliánová, Ela*
- Rilke, Reiner Maria (1875–1926) *osztrák impresszionista költő* 156
- Rissová, Olga *Bohumil Hrabal prágai főbérletje 1939-ben* 38
- Rotbauer, Jaroslav (1929–2015) *cseh grafikus* 160
- Roth, Susanne (1950–1997) *svájci műfordító, Bohumil Hrabal, Milan Kundera műveinek német fordítója, népszerűsítője* 160, 166
- Ruis, Jaroslav (1928–2012) *brácsaművész, az 1953-ban alakult Dvořák Kvartett alapító tagja, zenepedagógus* 174
- Rykr, Otakar (1873–1956) *útikönyvíró, Nymburki emlékeim című könyv szerzője* 34
- Sabina, Karel (1813–1877) *író, költő, színműíró, kritikus, szerkesztő, publicista, politikus* 170
- Sadovský, Mirek *festő* 166
- Salzmann, Martin *a pilzeni sör első fuvarozója Prágába* 90
- Sandburg, Carl (1878–1967) *egyesült államokbeli író, költő* 70
- Schopenhauer, Arthur (1788–1860) *német metafizikus* 36, 54
- Sedmik, Josef *prágai vendéglős* 38, **38–39**, 40
- Sedmíková, Božena *prágai vendéglősné* 38
- Seifert, Jaroslav (1901–1986) *Nobel-díjas költő, műfordító* 193, 196
- Sekal, Zbyněk (1923–1998) *szobrász, festő és fordító* 78
- Šerých, Jaroslav (1928–2014) *festő, grafikus, illusztrátor* 176
- Shalikhovich, John (1936–2011) *az Egyesült Államok vezérkari főnöke és legfőbb parancsnoka 1993–1997-ben* 174
- Šiktanc, Karel (1928–) *költő, szövegkönyvíró, műfordító* 158
- Skalník, Joska (1948–) *cseh képzőművész, grafikus* 158
- Sklenár, Joska **84**
- Škoda, Jan (1896–1981) *színházi rendező, igazgató, dramaturg, színész* 176
- Skořepa, František *a prágai Arany Tigris vendéglőse* 172
- Slávek *lásd: Hrabal, Břetislav*
- Šmoranc, Jiří (1924–2003) *cseh költő, a „libeňi lelkek” szürrealista csoport tagja* 116, 166
- Šmoranc, Zdeněk (1924–2003) *fényező és költő, a „libeňi lelkek” szürrealista csoport tagja* 174
- Soch *kávészó-bérlő az Arany Tigris házban* 170
- Sokolová, Jiřina (Georgina) *Bohumil Hrabal első szerelme Nymburkban* 18, 34, **41**
- Šomková, Eleonora (1817–1891) *Karel Hynek Mácha cseh költő Lorinak hívott élettársa, fiának anyja* 170
- Špale, Václav (1950–) *festő, képzőművész, szövegkönyvíró, restaurátor* 116
- Spinoza, Baruch de (1632–1677) *holland filozófus* 36
- Štech, Václav Vilém (1885–1974) *művészettörténész, a prágai Képzőművészeti Akadémia professzora* 64, 172
- Štěpánek, Zdeněk (1896–1968) *színész, drámaíró, rendező, szövegkönyvíró* 172

- Suchánek, Bohumil Hrabal
joghallgató kollégája 1939–ben 38
- Svět, Ladislav *a prágai Svět (Világ) palota építtetője és tulajdonosa, illetve névadója* 76, 96, 98, **99**, 100, **100–101**, 120, **125**
- Svoboda, Pavel (1953–2007)
festő 158
- Thomayer, František (1856–1938) *kertépítész, parktervező* 96
- Thurn-Taxis (Thurn und Taxis)
regi nemesi, hercegi család egyik oldalága a XIX. század elejétől csehországi történelemben, kultúrában játszott szerepe 34
- Tomiček, Jan Slavomír (1806–1866) *író, újságíró, történész, etnológus* 170
- Tretera, Ivo (1933–2012)
filozófus 128, 158, 174
- Treterová, Peluška (született: Bendlová) *Ivo Tretera filozófus felesége* 128, 158
- Třešňák, Vlastimil (1950–)
zenész, folklórikus, író, képzőművész, fotográfus 162, 166, 176
- Tyl, Josef Kajetán (1808–1856)
dramatikus, rendező, színész, fordító, író, kritikus, újságíró, a cseh himnusz szerzője 170
- Týnecký, Josef Hais (1885–1964) *író és újságíró* 176
- Ungaretti, Giuseppe (1888–1970) *olasz költő és író* 36
- Vališ *a brnói gimnázium igazgatója* 26, **28**
- Vaniček, Josef *a Sadská-i Kék Csillag Hotel tulajdonosa a XX. század első felében* 146, 148
- Vaništa, Ladislav *libeňi vendéglős* 94, 110, 120, **121**, 122, 126, 146
- Vávra, Stanislav (1933–)
költő, író, a „libeňi lelkek” szürrealista csoport tagja, Vladimír Vávra testvére 78, 116, 174
- Vávra, Vladimír (1924–2005)
költő, a „libeňi lelkek” szürrealista csoport tagja, Stanislav Vávra fivére 78, **84**, 116
- Vlaštovková *csapospő a libeňi Világ Automata Bűfében* 98, 100
- Vodička, Vladimír (1925–2015)
zeneszerző, a Divadlo Na Zábřadl (Színház a Korlátok) alapító-igazgatója 166, 174, 176
- Vodička *vasúti felügyelő Hradec Královében* 48
- Vodsedálek, Ivo (1931–)
költő, képzőművész, idegenforgalmi vállalkozó, léghajós 60
- Vrchovecký, Karel (1935–2001)
újságíró, író 50
- Werfel, Franz (1890–1945)
osztrák költő, regényíró 174
- Werich, Jan (1905–1980)
színész, dramaturg, forgatókönyvíró 172
- Zábrana, Jan (1931–1984)
költő prózaíró, esszéista, műfordító 78, 128
- Žáček, Karel *jogi doktor* 162
- Záhorský, Bohuš (1906–1980)
színész 172
- Zap, Karel Vladislav (1812–1871) *író, tanár, történész, publicista hazafi* 170
- Zavadil, Karel (1946–) *festő, pedagógus* 158
- Železný *területi vasút-igazgató Hradec Královében 1944-ben* 50
- Zima, Jan *építkezési vállalkozó a XX. század elején Sadskában* 146
- Zinner *fivérek nagykereskedő cég névadói* 64, 72, 191
- Zumr, Josef (1928–) *filozófus, történész, irodalomtudós, műfordító* 78
- Zumrová, Jiřina (sz. Růžicková, 1928–) *kiadói szerkesztő, Josef Zumr felesége* 78

Helynevek

- Balabenka *lásd:* Prága–Balabenka
Berlin 189
Brno (Brünn) 6, **7**, 8, 10, 12, 18, 20, 26, **26–27**, 28, 30, **31**, 32, **33**, 37, 68, **69**, 166, **186–187**, 188, 189, 190, 194
Brno–Obřany 30, **31**, 32, **33**, 37, 68, **69**, 189
Brno–Židenice 6, **7**, 8, 10, 20, 30, 32, **186–187**, 188, 189
Břeclav 189
Brünn *lásd:* Brno
Buenos Aires 30
Bulovka *lásd:* Prága–Bulovka
Bystřice u Benešova 58, **58–59**, 60
Chicago 30
Chlum 150, **150–151**, **152–153**
Čáslav 146
Český Brod 24, 189
Dobruška 50, 51, **51**, **52**, 56, 190
Dolní Lomnice u Kunic *lásd:* Chlum
Drezda 189
Duna 142, 144
Elba 16, 34, 38, 42, 44, 46, 66, 132, 134, 142, 144
Fekete-tenger 142, 144
Hájek *lásd:* Prága–Hájek
Hradec Králové (Königgrätz) 44, 48, **49**, 50, 51, 56, 190
Hradištko 146, 182, **183**, 184
Kersko 130, **130–131**, 132, **133**, 134, 135, **135**, 136, **136–137**, 138, **139**, 140, **140–141**, 142, 144, 148, 154, 156, 158, 162, 178, 182, 184, **184**, 192, 193
Kladno 68, **69**, 70, 72, 76, 80, 191
Kladruby 178
Kobylisy *lásd:* Prága–Kobylisy
Kostomlaty u Nymburka, ma: Kostomlaty nad Labem 50, 54, **55**, 56, 190
Kotlaska *lásd:* Prága–Kotlaska
Kunštát 170
Kutná Hora 38
Libeň *lásd:* Prága–Libeň
Libušák *lásd:* Prága–Libušák
Maniny 94
Mezihoří *lásd:* Prága–Mezihoří
Moldva 94, 96, 98, 114, 142, 144
Nantes 195
Nymburk 8, 10, 14, 16, **16–17**, 18, **18–19**, 20, **20–21**, 22, **22–23**, 24, **24–25**, 26, 28, 34, **35**, 36, 38, 40, 42, **42–43**, 44, 45, **45**, 56, 51, 54, 62, 64, 66, 76, 102, 112, 130, 134, 182, 184, 188, 189, 190, 191
Obřany *lásd:* Brno–Obřany
Okrouhlik *lásd:* Prága–Okrouhlik
Pádua 196
Palmovka *lásd:* Prága–Palmovka
Párizs 156, 164, 166, 195
Peklo 14
Plzeň (Pilsen) 90, 92, 158, 160, **161**, 172
Poděbrady 134, 142, 170
Polná 6, 8, 12, **13**, 14, **14–15**, 16, 20, 184, 188
Prága 5, 18, 22, 30, 34, 36, **37**, 38, **38–39**, 40, 46, 56, 62, 64, **64–65**, 66, **66**, 70, **71**, 72, **73**, 74, **75**, 76, 78, 80, **81**, 86, **87**, 90, **91**, 92, **92–93**, 94, 96, 98, 100, 102, **105**, 106, 110, 114, 118, 122, 128, **129**, 130, 132, 138, 150, 154, **154–155**, 156, 158, **158–159**, 160, **161**, 162, **163**, 164, 166, **169**, 170, **171**, 172, 174, 178, **178–179**, 189, 190, 191–196, **198–199**
Prága–Balabenka 96
Prága–Bulovka 94, 120, 122, 126, 156, 158, 178, **178–179**, **180**, 196
Prága–Hájek 94, 96, 102
Prága–Kobylisy 78, 154, 194
Prága–Kotlaska 94, **95**, 96, 102, 106
Prága–Libeň 74, 76, **77**, 78, 94, **95**, 96, **97**, 98, **99**, 102, **103**, 104, **104–105**, 106, **107**, 110, **111**, 112, 114, **115**, 116, **117**, 118, **119**, 120, **121**, **123**, 124, **125**, 126, **127**, 130, 154, 174, 178, 191, 195, **198–199**
Prága–Libušák 94, 126
Prága–Mezihoří 94
Prága–Okrouhlik 94, 96
Prága–Palmovka 94, 96, 102, 110, **110–111**, 114, **115**, 120, 126, 156
Prága–Rokoska 96
Prága–Rokyta 94, 96, 102, 106, 122, **123**, 126
Prága–Šlosberk, ma: Zámecký vrch 96
Prága–Vítkov 94
Prága–Vysočany 94, 124
Prága–Žižkov 110, 126, 154
Rokoska *lásd:* Prága–Rokoska
Rokyta *lásd:* Prága–Rokyta
Sachsenhausen 40
Sadská 132, 134, 142, 146, **146–147**, 148, **149**
Šlosberk *lásd:* Prága–Šlosberk
Soběslav 62, **63**, 190
Tel-Aviv 30
Tokió 30
Torino 166
Vejrovka 142
Velenka 134, 142, **142–143**, 144, **144–145**, 146
Vítkov *lásd:* Prága–Vítkov
Vysočany *lásd:* Prága–Vysočany
Zámecký vrch *lásd:* Prága–Šlosberk
Židenice *lásd:* Brno–Židenice
Žižkov *lásd:* Prága–Žižkov

TARTALOM

Előszó..... 5

1. FEJEZET

Brno (Brünn) – a szülői ház

Balbínova 489/47..... 6

2. FEJEZET

Brno (Brünn) – U Machů vendéglő

Kosmákova 1050/49..... 10

3. FEJEZET

Polná – a sörfőzde..... 12

4. FEJEZET

Nymburk – a sörgyár..... 16

5. FEJEZET

Nymburk – állami reáliskola

Komenského 729..... 20

6. FEJEZET

Brno (Brünn) – gimnázium

tűzű Kapitána Jaroše 1839/14..... 26

7. FEJEZET

Brno–Obřany – a Kilián-villa

Mlýnské nábřeží 193/27..... 30

8. FEJEZET

Nymburk – Praha Grand Hotel

(ma Postřižiny Hotel)

Palackého třída 48/12..... 34

9. FEJEZET

Prága – a Károly Egyetem Jogi Kara

náměstí Curieových 901/7..... 36

10. FEJEZET

Prága – albérlet

U Milosrdných 852/12..... 38

11. FEJEZET

Nymburk – Hrádek Nyomda

Palackého třída 210/45..... 42

12. FEJEZET

Nymburk – František és Marie Hrabal családi villája

Zálabská 1661/2..... 44

13. FEJEZET

Nymburk – pályafenntartási

munkakör 1942–1943..... 46

14. FEJEZET

Hradec Králové – forgalmista

tanfolyam, a pályaudvar főépülete

1943–1944..... 48

15. FEJEZET

Dobruška – vasútállomás 1944... 50

16. FEJEZET

Kostomlaty – vasútállomás

1944–1945..... 54

17. FEJEZET

Bystřice u Benešova – U Nádraží

vendéglő, 142..... 58

18. FEJEZET

Soběslav – tűzvédelmi tanfolyam

tűzű Dr. E. Beneše 50/18..... 62

19. FEJEZET

Prága – albérlet, Közhatalmas ház

Staroměstské náměstí 605/13..... 64

20. FEJEZET

Kladno – a Dřín munkásszálló... 68

21. FEJEZET

Prága – albérlet

Jáchymova 27/4..... 72

22. FEJEZET

Prága – lakás

Na Hrázi 326/24..... 76

23. FEJEZET

Prága – Hulladékgyűjtő telep

Spálená 79/10..... 80

24. FEJEZET

Prága – U Husenských

(U Kotvy) étterem

Spálená 87/11..... 86

25. FEJEZET

Prága – U Pinkasů étterem

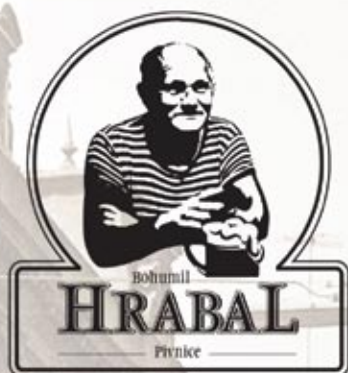
Jungmannovo náměstí 755/16..... 90

26. FEJEZET

Prága – a libeňi vidék

(a város periferiája)..... 94

27. FEJEZET	Prága – Svět önkiszolgáló büfé Elsnicovo náměstí 41/6	98
28. FEJEZET	Prága – Libeň, az alsó állomás . . .	102
29. FEJEZET	Prága – a libeňi „kiskastély”	106
30. FEJEZET	Prága – S. K. Neumann Színház (ma Divadlo pod Palmovkou) Zenklova 566/34	110
31. FEJEZET	Prága – a libeňi zsinagóga	114
32. FEJEZET	Prága – Libeň Bohumil Hrabal kedvelt vendéglői és kocsmái az 1950–1973 közötti években.	118
33. FEJEZET	Prága – U Šumavy étterem Štěpánská 543/3.	128
34. FEJEZET	Kersko – a 0274-es számú vikendház.	130
35. FEJEZET	Kersko – Szent József-forrás	134
36. FEJEZET	Kersko – U Pramene vendéglő . . .	136
37. FEJEZET	Kersko – Hájenka étterem.	138
38. FEJEZET	Velenka – a temető	142
39. FEJEZET	Sadská – Modrá hvězda Hotel Lázeňská 477	146
40. FEJEZET	Dolní Lomnice u Kunic – Chlum, kőbánya.	150
41. FEJEZET	Prága – lakás Košťálkova 37/1105	154
42. FEJEZET	Prága – Na Formance étterem, U Sojků, Plzeňský dvůr	158
43. FEJEZET	Prága – Krušovicei söröző, avagy Brčálka, azaz Zelená laboratoř (ma Švejk étterem) Široká 118/20	162
44. FEJEZET	Prága – U Hynků söröző Štupartská 598/6	166
45. FEJEZET	Prága – az Arany Tigris söröző Husova 228/17	170
46. FEJEZET	Prága – Bulovka egyetemi kórház Budínova 67/2	178
47. FEJEZET	Hradištko – a temető	182
48. FEJEZET	Bohumil Hrabal élete és munkássága évszámokban	188
Névmutató		
	Személynevek.	200
	Helynevek.	205

Hrabal Söröző
Budapest, Rákóczi út 11.

Hrabal Söröző & Étterem
Pécs, Irgalmasok utcája 2.

TOMÁŠ MAZAL (1956. március 22–), költő, esszé-író, filmrendező, fotográfus, Bohumil Hrabal életrajzírója. Pályája kezdetén szamizdatként megjelenő lapokban, többek között a *Vokno* és a *Revolver revue* címűekben publikált, és verseit is szamizdatban jelentette meg: *Vůně igelitu* (*A PVC illata*), 1977; *Poustevník v plechovce* (*Zarándok a pléhdobozban*), 1978. Nemcsak Bohumil Hrabal, hanem Egon Bondy életének is fontos tanúja; utóbbiról 1984–1985 folyamán a Pablo de Sax néven tevékenykedő Pavel Veselývel együtt *Mi Prágában élünk...* (*My žijeme v Praze...*) címmel egy különösen izgalmas, a cseh underground világát is megidéző amatőrfilmet készített. Hrabal életének

alkonyán ő volt az időskor terheit mind nehezebben viselő író legfőbb bizalmasa és segítőtársa. A *Szigorúan ellenőrzött vonatok*, a *Sörgyári capriccio* s megannyi más remekmű alkotójának pályafutását és személyiségét a *Bohumil Hrabal zajos magánya* (*Spisovatel Bohumil Hrabal*, 2004) című, alapvető jelentőségű monográfia révén hozta közel az olvasókhöz. (Megjegyzendő, hogy az eredetinek egy rövidített változatát jelentő magyar kiadás Kocsis Péter és Svoboda Róbert fordításában már 2003-ban napvilágot látott a Sziget Kiadónál.) Mazal következő kötete, a *Vándorúton Port Arthurba* (*Putování k Port Arthuru*) 2007-ben jelent meg, és a huszadik századi cseh irodalom egyik alapl művének, Josef Škvorecký *Gyávák* (*Zbabělci*) című regényének a forrásvidékét és keletkezéstörténetét tárta fel. A 2008-ban közreadott *Velence. Töredékek a jegyzetekből* (*Benátky. Fragmenty z poznámek*) című esszéisztikus útirajz a nagy múltú városról ad sajátos, melankolikus, elgondolkodtató képet. Negyedik könyvében Mazal az útirajz műfaját irodalmi útikalauzzá fejlesztette tovább: az *Utazások Bohumil Hraballal* (*Cesty s Bohumilem Hrabalem*, 2011) Cseh- és Morvaország azon helyeit mutatja be az olvasóknak, amelyek a címszereplőhöz kötődnek vagy legalábbis összefüggésbe hozhatók vele. A cseh irodalom s kivált Hrabal és Egon Bondy iránt érdeklődő magyar olvasók szerencséjére Tomáš Mazal viszonylag gyakran megfordul Magyarországon, ahol ugyanaz a cél motiválja, mint számos más külföldi útjai során: a szokványos népszerűsítésen túllépve közeli ismerősünkkel szeretné tenni „főhőst”. Nem vitás, sokat köszönhetünk neki.

G. Kovács László